

R E R V M M O S C O
uiticarum Commentarij Sigis-
mundi Liberi Baronis in Her-
berstain, Neyperg, &
Guettenhag.

*In his Commentarijs sparsim contenta habebis
Candide Lector,*

R V S S I Æ, & quæ nunc eius Metropolis est, Moscouiæ, bre-
uissimam descriptionem.

De religione quoq; uaria inserta sunt, & quæ nostra cum re-
ligione non conueniunt.

Chorographiam deniq; totius imperij Moscici, & uicino-
rum quorundam mentionem.

Quis deniq; modus excipiendi & tractandi Ora-
tores, disseritur.

Itineraria quoq; duo in Moscouiam, sunt adiuncta.

Accessit etiam locuples rerum & uerborum in his memo-
rabilium Index.

B A S I L E Æ, P E R I O-
annem Oporinum.

OPT. VIRO D. IOANNI OPORINO, AMICO OBSER-
uando, Vuolfgangus Lazius, Viennen. medicus, Rom. Regis
Historicus & Consil. S. M. D.

Binas à te literas. obseruandissime mi Oporine, posteaquam Basilea à uobis discessi, accepi. Vtrasq; tuæ erga me obseruatiæ plenæ, atq; officij, quod tu mihi (nimis sedulus amicus) usq; exhibere nō desinis, testes locupletissimas. Quare tametsi nihil eorum mihi librorum comparaueris, quorum ut faceres nomine meo inquisitionem, tibi discedens in mandatis dederam, non tamen tuam uel fidem uel diligentiam desidero. Vsq; adeo tuus mihi candor perspectus est. Habeoq; gratiam de Iconibus, tua industria atq; sedulitate sculptis. Atq; utinam extremam operi illi manum imposuisssem, cui imagines illæ accedent, et gentium continuas in tractum inferiorum Austriacarum prouinciarum migrationes, habitum. linguam, uniuersamq; rem publicam demonstrabūt. Sed nimis multa misero atq; ualetudinario onera imponuntur, sub quibus ne Hercules, uel Atlas ille Poetarum duraret. Quæ causa fuit, ut nec Austriæ tibi, uti promiserā, Chorographiā, nec eorum aliquem transmittere autorum potuerim quos superiori ætate et antehac peregrinationibus meis literarijs, à tinceis et blattis uindicauerā. Quorū tamen tibi hic Catalogum mittere uolui, ut quod tuū est cum Italis Gallisq; commerciū, indagares sedulo, sicubi eorū aliquis antè fuerit excusus. Abdias quidē, qui Historiā Apostolorū Hebraicē scripsit, et ab Africano quodā ante annos mille et trecentos est uersus, nondum à nobis aut transcriptus est, aut ad finem excussus. Nicephorum Rex noster adhuc premit. Qui ubi ad nos redierit, quod quotidie expectamus, agam rem tuam ea fide qua debeo. Cyrinum et reliquos partim de industria differo, ne in meis interim lucubrationibus cessares: partim transcriptione et ipsi, et commendatione non parua egent, ad quas res nulla mihi tempora sufficiunt. Quamobrem, mi Oporine, cum non stare promissis turpe mihi ducerem, ne nihil ad has nundinas à nobis acciperes, quod amicitiam nostrā soluere posset, mitto interea Commentarios rerum Moscouiticarum, à longè nobilissimo uiro, doctissimoq; Heroe, Domino SIGISMUNDO Libero Barone ab Herberstein, Neydberg, et Guttēhag, Regis nostri Camerario, et Prouinciarum Austriæ inferiorum Fiscij præfecto, concinnatos. Qui, quod non magis ex autorum lectione, quàm oculata fide fortissimo Heroi (et cuius ad eas prouincias non semel Maximilianus Imperator et Rex noster Ferdinandus opera in legationibus fuerunt usi) sint lucubratī, dignos existimaui, qui tua industria tuoq; prælo excusi in manus hominū perueniant. Fuere quidē obiter hi apud nos excusi (ut sunt apud nos chalcographi) sed adeo corrupte, adeoq; absurdis typis, uti uides, ut nī tua industria accedat, opus mehercule memorabile iniuriam patiatur. Quod ne fiat, quæso meo nomine dabis operam. Cuius fidei et hos Cōmentarios committo: et ikos, quos de Republica Romana scriptos, post paucos dies, sed per alium tabellarium Franconofurtum sum missurus. Opus mehercule et illud est, quod mihi immortalitatem, et tibi gloriam cum pari commodo coniunctam parere potest: adeo uniuersum Historiæ aluere illo complexi sumus. Bene ualebis, uir eruditissime: è Vienna Austriæ, festo die inuocauit, Anni M. D. L. De prerogatiua uti tu statues, res certa erit: eo enim loco is uir est. Sed cupit insignia sua sub finem, et Chorographiam à frontispicio Operis collocari: quæ tu sumptu tuo curabis sculpi. Iterum bene uale, et à me ea omnia expecta, quæ possunt proficisci à tui amantissimo.

SERENISSIMO PRINCIPI ET DOMINO, DOMINO FERDINANDO, Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ &c. Regi, Infanti Hispaniarum, Archiduci Austriæ, Duci Burgundiæ & Vuirtenbergæ, & multarum prouinciarum Duci, Marchioni, Comiti, & Domino, Domino meo clementissimo.

ROMANOS olim ferunt legatis, quos ad longinquas ac incognitas nationes miserant, id etiam negotij dedisse, ut mores, instituta, totamque uiuendi rationem eius gentis, apud quam legationis nomine uersabantur, diligenter literis consignarent. quod adeo deinceps solenne fuit, ut renunciata legatione, cōmentarij eiusmodi in ædem Saturni, ad instituendam posteritatem reponerentur. Quod institutum si fuisset à nostræ, uel paulo superioris memoriæ hominib. obseruatum, fortasse plus lucis in historia, certè minus uanitatis haberemus. Ego uero, qui ab ineunte ætate externorum hominum consuetudine domi forisq; delectabar, libenter tuli meam operam in legationibus, non solum ab auo Maiestatis uestræ, D. MAXIMILIANO, Principe prudentissimo, uerum etiam à Maiestate uestra requiri: cuius iussu non semel Septentriones perlustraui, præcipue uero iterum Moscouiã, unã cum dignitatis & itineris comite, tum Cæsareo oratore, LEONARDO Comite à Nugarola accessi: quæ regio inter eas quæ initijs sacrosancti baptismatis tinctæ sunt, moribus, institutis, religione, ac disciplina militari à nobis non mediocriter differt. Licet itaq; uoluntate & mandato Diui MAXIMILIANI, orator, Daniam, Hungariam, Poloniamque accessissem: post obitum autem suæ Maiestatis, patrio nomine ad potentissimum & inuictissimum D. CAROLUM V. Ro. Imperatorem, germanum fratrem Maiestatis uestræ, per Italiam, Galliã, terra marisq; usq; Hispanias profectus: iussu deinde Maiestatis uestræ, denuò Hungariæ & Poloniæ reges, postremo uero cum NICOLAO Comite à Salmis, &c. ipsum Solymanum Turcarum principem adissem, multaq; alias non solum obiter, sed etiam accuratè inspexissem, quæ dubio procul comemoratione ac luce dignissima fuissent: nolui tamen in illo meo ocio, quod à publicis cōsilijs succiditur, quicquam istarum rerū in literas referre, quod partim prius fuissent illa ab alijs luculentè ac diligenter tractata, partim in oculis ac quotidiano conspectu Europæ posita. Res uero Moscouiticas multo interiores, ac cognitioni istius ætatis non ita obuias, prætuli, easq; describere aggressus sum, maximè duabus reb.

α 2 fretus,

fretus, perquirendi scilicet diligentia, ac linguæ Slauonicæ peritia, quæ magnum mihi adiumentum ad hoc quaecumq; scripti genus attulerunt. Et quamuis de Moscouia plures, pleriq; tamen alieno relatione scripserunt: ex antiquioribus, Nicolaus Cusanus: nostra ætate, Paulus Iouius (quem summæ eruditionis ac incredibilis in me studij causa nomino) eleganter sanè, et magna cum fide (usus enim est inter prete locupletissimo:) Ioannes Fabri, et Antonius Bied, cum tabulas, tum commentarios reliquerint: nonnulli etiam non ex professo, sed dum proximas regiones describunt, ex quorum numero est Olaus Gothus in Suetiæ descriptione, Mathæus Mechouita, Albertus Cāpensis & Munsterus attigerint, me tamen illi quidē minimè a scribēdiproposito deterruerunt: tum quod earum rerum oculatus fuerim testis, tum quod nonnulla ex fide dignis relationibus coram præfens hauserim, deniq; quod diu multumq; ijs de rebus cum pluribus ex quauis occasione disseruerim. quo factum est, ut copiosius fusiūque (absit uerbis inuidia) nonnunquam ea explicare necesse habuerim, quæ ab alijs quasi per transennam proposita uerius quàm explicata sint. Accedit ad hoc, quod ab alijs ne tacta quidem scribo, quæ à nullo nisi oratore cognosci potuerunt. Hanc uerò cogitationem meam ac studium, Maiestas uestra confirmauit, meq; ut inchoatum opus aliquando absoluerem, cohortata est, & ultro etiam currenti calcar (ut dicitur) addidit: à quo tamen legationes, aliæq; Maiestatis uestre negotia sapissimè auocarunt, quo minus hætenus præstare, quod instituerā, potui. Nunc uerò, dum ad interceptū negotiū quoquo modo interdabū quotidianis Austriaci fisci negocijs respirās redeo, Maiestatiq; uestre pareo, minus uereor in istius emunctissimæ ætatis acumine parum æquos lectores, qui maiorem dictionis florem fortasse desiderabunt. Satis enim sit, & me re ipsa (uerbis enim paria facerē nō possum) uoluntatem utcunq; instruendæ posteritatis ostendere: ac Maiestatis uestre iussis, quibus mihi æquè nihil antiquum est, parēre uoluisse. Nuncupo itaq; Maiestati uestre hos de Moscouia commentarios, à me ueritatis inuestigandæ, ac in lucē proferendæ longè maiore, quàm dicendi studio scriptos: meq; in clientelam Maiestatis uestre, in cuius iam officijs consenui, suppliciter dedico ac commēdo: oroq; Maiestas uestra dignetur ipsum librum ea clementia ac benignitate complecti, qua auctorem semper complexa est. Viennæ Austriæ, prima Martij, M.D.XLIX.

Eiusdem Maiestatis uestre

fidelis Consiliarius Camerarius,
& præfectus fisci Austriaci,

Sigismundus Liber Baro
in Herberstain, Neyperg
& Guettenhag.

D. M. S.

SIGISMUNDO LIBERO BARONI
IN HERBERSTAIN, NEIPERG ET GVETEN
HAG, VIRTUTIS AC MERITORVM ER-
GO IMMVNITATE DONATO.

P. P.

*T*ala me primo tellus sub flore iuuentæ,
Aurata patriæ donatum torque remisit.
Maximus Aemilius Cæsar uirtute, fideq;
Fortè mea adductus, Patrum me protinus Aulæ,
Consilio adscripsit, requies hinc nulla laborum
Facta mihi: magnis de rebus iussa peregi.
Fœderibus iunxi Reges, pacisq; tuendæ
Accendi studio, latè quæ Rhenus inundat,
Danubiusq; pater, uagus Albis, & Istula, quaq;
Dura Borysthenides colit impiger arua colonus,
Et gelido manat Tanais de fonte niuosus,
Rha leni placidas quaq; agmine lambit arenas,
Nauigijs penetrans lustrauit cæca Rubonis,
Crononisq; fluenta: & inhospita Tesqua peragrans,
Legatus mandata tuli, Regumq; superbas
Acceſsi sedes: gemino subiecta Trioni
Balthea trarui freta, magni Regia nostræ
Danorum domini lætata salutis honore.
Queis gestis rebus, me Cymbrica Chersonesus
Excipit, & patriæ reddit, charisq; propinquis.
Post ubi mortalis defuncto munere uitæ,
Carolus acer auo successerat, hunc quoq; dulcis
Impulsus patriæ precibus, de more salutans,
Indomitos adij populos & ditia Regna,
Hesperia. reducem dein Ferdinandus ab Aulæ
Consilij s'latuit: latè quo Regna tenente,
Arctooſ iterum Reges, populosq; reuisi.
Hinc mihi pro meritis, serisq; nepotibus auctum
Libertate decus, quod nulla aboleuerit ætas.
Aſt poſtquam inuaſit Solymanus mœnia Budæ,
Accensum furijſ, uim perniciemq; minantem
Pannoniæ, Orator compreſſi, diraſq; retro

A' nostris suasi iugulis auertere tela.

*His nunc defunctus curis, post fata quiete
Sopitus placida, iusti dum buccina somnum
Iudicis excutiat, dormiscam. Viue uiator,
Exemploq; meo patriæ seruire memento.*

IO. ROSINVS.

*Non moror hanc Christo repetenti reddere uitam.
Et uixisse mihi satis, & uidisse superq; est
Tot maria & montes, tot flumina, totq; paludes,
Tot Reges, dominosq; orbis, tot regna, tot urbes.*

*Nam mare conscendi, supra, quodq; alluit infra
Italiam, remis hinc præteruectus, & illinc.
Baltheaq; emensus freta, mox Balearica soluens,
Sardinia ingredior, gelidiq; Borysthenis oras,
Rhaq; cauas tacito stringentem flumine ripas
Trateci: Tanaisq; supra caput osq; niuosi,
Nusquam Rhiphaeos didici consistere montes.
Iamq; Albim & Rhenum, fluuiumq; binominis Istri
Nauigijs superans, Legati munus obiit,
Atq; Sigismundum moderantem iure Polonos:
Lituaniaq; Ducem, mos est quem dicere Magnum,
Sæpe salutau i uerbis & nomine Regis
Ferdnandi: & toto diuisos orbe Mosynos
Non semel atque iterum magnis de rebus adiui,
Moscouiaq; Ducem magnum sum affatus in urbe
Vuasilium: hinc Danis, Noruegis, atque Suedis
Imperitantem adij Christernum, non satis æquo
Dissidio sancti turbantem fœdera lecti,
Liberius monui infami desistere cœpto:
Hæc mandata ferens à Cæsare Maxmiliano,
Ipsam etiam Hungaria Regem, Dominumq; Bohæmis
Luduicum accessi, Regno, & florentibus annis.*

*Iam uerò multis locuples Hispania regnis
Cognita, & Hispanis non cedens Belgica regnis,
Caroloubi Austriacam regionem, nomine Quinto,
Ceupatris orbatam interitu commendo pupillam.
Præterea Decimum Romana in sede Leonem
Conspexi: Veneti Dux Lauredane Senatus*

Cognite

Cognite porro mihies, notiq; fuere Dynastæ
 Imperij plures, quos hic numerare molestum est.
 Ecce autem Hungaricis ubi rursus imminet oris,
 Et nostros misera Solymanus clade peremit,
 Nequicquam longa Budam obsidione prementes,
 Ipsius horrida subnixi sede tyranni,
 Altius erectæ fixi stans oscula dextræ,
 Quam prona in terra melior pars orbis adorat:
 Principis inde mei gnatham deduco Polonos
 Reginam in Regis thalamos: belliq; togæq;
 Expertus casus uarios hæc inter, & olim
 Militiæ emeritus ueterana stipendia, iuui
 Consilio interea innocui compendia Fisci.
 Linguarumq; potens, in iura ac fœdera fidum
 Præsto ministerium, studioq; senesco laborum,
 Publica priuatis præponens commoda lucris:
 Respondente tamen fidei sorte, atq; fauore
 Austriadum Regum, domui rem linquo, decusq;
 Et prisca generis stemma haud inglorius orno.
 Vitæ igitur plenus, quam sum mihi conscius actam
 Gnauius in uitæ officijs, sine labe, notaq;
 E' magno ueluti satur, expletusq; theatro,
 Cedo lubens, & nostra do lampada gesta sequenti.
 IOANNES LVDOVICVS
 Brasicanus.

NVLLAM VIRTVS ALIAM MERCEDEM LABORVM
 periculorumq; desiderat, præter hanc laudis & gloriæ: qua quidem
 detracta, quid est, quod in hoc tam exiguo uitæ curriculo, tam bre-
 ui, tantis nos in laboribus exerceamus? CICERO.

Tydidem socium coniungit Homerus Vlyxi:
 Nempe manum menti, nempe animum gladio.
 Aurea Nobilitas nitidum tibi porrigit ensem,
 Doctrina at certam monstrat ubiq; uiam.
 IOANNES ALEXANDER
 Brasicanus.

Quos adij populos, quæ Regna potentia uidi,
 Exposui lustranda oculis. Non iudicis æqui

Examen,

*Examen metuo, moueor nec bile maligni:
Robore uera suo slant inconuulsa, uigentq̃.*

IOANNES ROSINVS.

*Sismundum uarias mundi rapuere per oras,
Terra, rates, undæ, nix, traha, currus, equi.*

GEORG. LOGVS.

*Occasus, mediusq̃ dies, septentrio & ortus,
Perlustrata fero, rate sunt, rhedaq̃, rotaq̃,
Sigismunde tibi Orator dum publica regum
Magnorum exequeris totum mandata per orbem.*

IOAN. LVD. BRASSIC.

*Sic uehor, ampla gerens Regum mandata meorum,
Ad Danos, Moscos, Pannonas, Hesperios.*

GEORG. VERNERVS.

MOSCOVIA SIGISMVNDI LIBERI
BARONIS IN HERBERSTEIN, NEIPERG
ET GV TENHAG ANNO M.D XLIX

*Russorum Rex & Dominus sum, iure paterni
Sanguinis: imperij titulos à nemine, quavis
Mercatus prece, uel precio: nec legibus ullis
Subditus alterius, sed Christo credulus uni,
Emendicatos alijs aspernor honores.*

MOSCOVVIAM mihi descripturo, quæ Russiæ caput est suamq; ditionem per Scythiam longè lateq; extendit, per necessarium erit, candide Lector, multas in hoc opere septentrionis partis attingere, quæ non solum priscis, sed etiam nostræ ætatis authoribus non satis cognitæ fuerunt: quo fiet, ut nonnunquam ab eorum scriptis dissentire cogar. Ne cui tamen uel suspecta, uel arrogans uideatur mea, in hac re sententia, equidem fateor me non semel, sed iterum, dum Diui MAXIMILIANI Imperatoris, ac eius nepotis Ro. Regis Domini FERDINANDI legationibus fungerer, Moscovuiam, tanquam in re præsentis (ut dici solet) uidisse, ac perlustrasse: maiorem tamen partem ex eius loci hominibus, tum peritis, tum fide dignis cognouisse: nec unius alterius uel relatu fuisse contentum, sed multorum constantibus sententijs fretum, ac etiam Slauonicæ linguæ (quæ cum Rhutenicæ & Moscoviticæ eadem est) cognitione beneficioq; adiutum, hæc non solum ut auritum, sed etiam oculatum testem, non fucato orationis genere, sed aperto & facili perscripsisse, ac posteritatis memoriæ prodidisse.

Cæterum, quemadmodum quælibet natio suum quendam pronunciandi morem habet, ita & Rhuteni facere, literasq; suas uariè connexas, coniunctas uel nobis inusitata quadam ratione proferre solent: adeo ut, qui eorum pronunciationem non singulari diligentia obseruauerit, is neq; sciscitari quicquam commode, neq; cognoscere certi aliquid ab illis poterit. Equidem in Russiæ descriptione, cum Rhutenicis uocabulis in rerum, locorum, ac fluuiorum appellatione non temere usus sim, uolui iam inde ab initio literarum quarundam connexionem ac uim paucis ostendere: qua animaduersa, Lector pleraq; facilius cognoscere, & aliquando plura fortasse inquirere poterit.

Basilii, etsi Rhuteni per Vu consonantem scribant et proferant, cum tamen apud nos inoleuerit per B scribi & proferri, non uidebatur mihi per Vu scribendum.

C aspirationi præposita, non per Ci, uel schi, ut pleraq; nationes solent, sed per Khi, Germanorum quodammodo more, est exprimenda: ut in dictione Chioouia, Chan, Chlinouua, Chlopigrod, &c.

Præposita uero Z duplex, sonorius aliquanto proferenda: ut Czeremisse, Czernigo, Czilma, Czunkas, &c.

G Rhuteni, præter aliorum Slauorum morem, per h aspirationem, Bohemico propemodum more proferunt: ut cum Iugra, Vuolga scribunt: Iuhra, Vuolha pronunciant.

I litera ut plurimum uim consonantis obtinet: ut in Iausa, Iaroslavu, Iamma, Ieropolchus, &c.

Th ferè per ph proferunt: ita Theodorum ipsi Pheodorum, seu Feodorum appellant.

V quando uim consonantis habet, eiusdem loco vu literam, quam Germani per b latinum exprimunt, posui: ut in Vuolodimeria, Vuorothim, Vuedrasch, Vuiesma, Vuladislaus. Eadem porro in medio uel fine dictionis posita, eandem uim seu sonum obtinet: ut Oczakovu, Rostovu. Diligenter igitur obseruabit Lector huius literæ uim, ne una & eadem dictione deprauate prolata, diuersas res interrogasse, intellexisse uel uideatur.

Præterea in Rhutenorum Annalibus, origine, rebus que gestis uertendis, non eo, quo nos, sed quo ipsi utuntur, annorum numero usi sumus: ne, dum ab ipsorum scriptis discreparemus, correctores uerius quam fidi interpretes uideremur.

RERVM MOSCOVITICARVM COM-

MENTARII, SIGISMUNDO LIBERO BA-
rone in Herberstain, Neyperg & Gueten-
hag, Autore.

VSSIA unde nomen habeat, uariæ extant o-
piniones. Sunt enim qui eam à quodam Rus-
so, fratre seu nepote Lech, principe Polono-
rum, perinde ac si ipse Rhutenorū princeps
fuiſſet, nomen accepisse uolunt. Alij autem à
quodam uetustissimo oppido, Russo dicto,
non longè à Novuogardia magna. Quidam
uero à fusco eius gentis colore. Pleriq; nomi-
ne mutato, à Roxolania Rusſiam cognominatam eſſe putant. Ve-
rùm eorum qui hæc aſſerunt opiniones, tanquam uero haud conſo-
nas, Moſci refutant, aſſerentes Roſſeiam antiquitus appellatam, qua
ſi gentem diſperſam, ſeu diſſeminatam: id quòd nomen ipſum indi-
cat. Roſſeia etenim, Rhutenorum lingua, diſſeminatio, ſeu diſperſio
interpretatur. quod uerum eſſe, uarij populi incolis etiam permixti,
& diuerſæ prouinciæ Ruſſiæ paſſim intermixtæ ac interiacentes, a-
pertè teſtantur. Vndecunq; nomen acceperit, certè populi omnes,
qui lingua Slauonica utuntur, ritum ac fidem Chriſti Græcorum mo-
re ſequuntur, gentiliter Ruſſi, latinè Rhuteni appellati, ad tantam mul-
titudinem excreuerunt, ut omnes intermediæ gentes aut expule-
rint, aut in ſuum uiuendi morem pertraxerint: adeo ut omnes nunc
uno & communi uocabulo Rhuteni dicantur.

*Rosſeiam diſſeminatio
ſeu diſperſio*

Slauonica porro lingua, quæ hodierno die corrupto nonnihil uo-
cabulo Sclauonica appellatur, latiſſimè patet: ut qua Dalmatæ, Boſſi-
nenses, Chroati, Iſtrij, longoq; ſecundum mare Adriaticum tractu fo-
rum Iulij uſq; Carni, quos Veneti Charſos appellant, item Carniola-
ni, Carinthij, ad Drauum fluuium uſq; Stirij uero infra Gretzium, ſe-
cundum Mueram Danubiū tenus, indeq; Myſij, Seruij, Bulgari, aliq;
Constantinopolim uſque habitantes, Bohemi præterea, Luſaci,
Sileſij, Morauj, Vagiq; fluuij in regno Hungariæ accolæ: Poloni i-
tem, & Rhuteni latiſſimè imperantes, & Circaci Quinquemōtani ad
Pontum, denique per Germaniam ultra Albim in ſeptentrionem
Vuandalorum reliquæ ſparſim habitantes utuntur. Hi etſi omnes ſe
Slauos eſſe fatentur, Germani tamen à ſolis Vuandalis denominatio-
ne ſumpta, omnes Slauonica lingua utentes, Vuenden, Vuinden, &
Vuindiſch, promiſcuè appellant.

*Slauonica lingua
plures ſunt prouinciæ
Vulgo Rhuthiſſa prout*

Cæterum Ruſſia montes Sarmaticos haud longè à Cracouia attin-
git, & ſecundum fluuium Tyram, quem incolæ Niſtrum uocant, ad
Pontū Euxinum atq; Borifthenem uſq; fluuium protendebatur: ſed
ante aliquot annos Albam, quæ aliàs Moncaſtro appellatur, quæq;

Niſer . i . Tyra fl.

ad ostia Tyræ sita, sub ditione Vualachi Moldauiensis erat, Thurca occupauit. Præterea Rex Thauriciæ Borysthenem transgressus, lateq; omnia uastans, duo ibi castra exædificauit: quorum alterum Oczakovu nomine, nō longè ab ostijs Borysthenis situm, nūc Thurca pariter occupat: ubi solitudines hodie sunt inter utriusque fluuij ostia. Porro ascendēdo iuxta Borysthenem, deuenitur ad oppidum Circas, occidentem uersus situm: atque inde ad uetustissimam ciuitatem Chiovuïam, quondam Rusiæ metropolim. ubi traiecto Borysthene, est prouincia Seuera, adhuc habitata: ex qua rectà in orientem procedenti occurrunt Tanais fontes. Longo deinde secundum Tanaim, ad confluxum scilicet Occæ & Rha fluuiorum, itinere emesso, transeundo deniq; Rha longissimo tractu in mare usq; Septentrionale, post inde redeundo, circa populos Regi Suetiæ subditos, & ipsam Finlandiam, sinumq; Livuonicum, atq; per Livuoniam, Samogithiam, Masouïam deniq; & Poloniam usq; reuertendo, Sarmaticis tandem montibus terminatur, duabus duntaxat prouincijs, Lithuania scilicet & Samogithia interiectis: quæ duæ prouinciæ licet Rhutenis intermixtæ sint, ac proprio idiomate rituq; Romano utantur, earum tamen incolæ ex bona parte sunt Rhuteni.

Principum qui nunc Rusiæ imperant, primus est, Magnus Dux Moscoviæ, qui maiorem eius partem obtinet: secundus, magnus Dux Lithvaniæ: tertius est Rex Poloniæ, qui nunc & Poloniæ & Lithvaniæ præest.

De origine autē gentis, nihil habent præter annales infra scriptos, gentem scilicet hanc Slauonicam esse ex natione Iaphet, atque olim confedisse ad Danubiū, ubi nunc Hungaria est & Bulgaria, & tum Norci appellatam: tandem dispalatam, & per terras dispersam, nomina à locis accepisse, utpote Morauia à fluuiio: alij Ozechi, hoc est Bohemi: itē Chorvati, Bieli, Serbli, id est Seruij, Chorontani dicti, qui ad Danubium confederant, à Vualachis expulsi, uenientes ad Istulā, nomen Lechorum à quodam Lecho Polonorū principe, à quo Poloni etiamnum Lechi uocantur, acceperunt. Alij Lithuani, Masouenses, Pomerani: alij sedentes per Borysthenem, ubi nunc Chiovuia est, Poleni dicebantur: alij Drevuliani, in nemoribus habitantes: alij in Dvuinam & Peti, dicti Dregovuici: alij Poleutzani, ad fluuiū Poltæ, qui influit Dvuinam: alij circa lacum Ilmen, qui Novogardiam occupauerunt, sibiq; principem Gostomissel nomine cōstituerunt: alij per Desnam & Sulā fluuios, Seueri, seu Seuerski appellati: alij uerò super fontes Vulhæ & Borysthenis, Chriuitzi nominati: horū arx & caput Smolensco est. Hæc annales ipsorum testantur.

Qui initio Rhutenis imperauerint, incertum est. characteribus enim carebant, quibus res gestæ memoriæ mandari potuissent. Posteaquam uerò Michael Rex Constantinopolitanus, literas Slauonicas in Bulgariam anno mundi 6406. misisset, tum primum, non ea duntaxat

duntaxat quæ tum gerebantur, uerùm etiam quæ à maioribus acceperant, & per longā memoriā retinuerant, scribi, inq̃ Annales eorum referri cœpta sunt: ex quibus constat, Coseros populum, à nonnullis Rhutenis tributi nomine aspreolorum pelliculas de singulis ædibus exegisse, item Vuaregos ipsis imperauisse. De Coseris, unde, aut qui nam fuerint, nihil præter nomē ex annalibus: de Vuaregis itidem, certi quicquam ab illis cognoscere non potui. Cæterum cum ipsi mare Baltheū, & illud quod Prusiam, Livuoniam, indeq̃ post ditionis suæ partem à Svuetiā diuidit, mare Vuaregum appellarent, putabam equidem, aut Svuetenses, aut Danos, aut Prutenos, ob uicinitatem, principes illorum fuisse. Jam uerò, cum Vuagria famosissima quondam Vuandalorum ciuitas & prouincia, Lubecæ & Ducatui Holsatiæ finitima fuisse, mareq̃ hoc quod Baltheum dicitur, ab ea nomen, quorundam sentētia accepisse uideatur: illudq̃ ipsum, & sinus ille qui Germaniam à Dania, item Prusiam, Livuoniam, maritimā deniq̃ Moscovitici imperij partem à Svuetiā separet, & adhuc apud Rhutenos nomen suum retineat, atq̃ Vuaretzokoie morie, hoc est, Vuaregum mare appelletur: ad hæc, quod Vuandali ea tēpestate potentes erant, Rhutenorum deniq̃ lingua, moribus atq̃ religione utebantur: uidentur itaq̃ mihi Rhuteni ex Vuagrijs, seu Vuaregis potius, Principes suos euocasse, quàm externis, & à religione sua, moribus, idiomateq̃ diuersis, imperiū detulisse. Cum itaq̃ Rhuteni aliquando inter se de principatu contenderent, ac mutuis odiorum facibus inflammati, exortis deniq̃ grauissimis seditionibus decertarent: tum Gostomissel, uir & prudens, & magnæ in Novuogardia authoritatis, in medium consuluit, ut ad Vuaregos mitterent, atque tres fratres, qui illic magni habebantur, ad suscipiēdum imperiū hortarentur. mox audito consilio, legatis missis, principes germani fratres accersuntur: uenientesq̃ eò, imperium ipsis ultro delatum, inter se diuidunt. Rurick principatum Novuogardiæ obtinet, sedemq̃ suā ponit in Ladoga, x x x v i. miliarib. Germanicis infra Novuogardiam magnam. Sinaus consedit in Albo lacu. Truuor uerò in principatu Plescouiensi, in oppido Svuertzech. Hosce fratres originem à Romanis traxisse, gloriantur Rhuteni: à quibus etiam præsens Moscoviæ princeps, se genus duxisse suum asserit. Horum autem fratrum ingressus in Rusiam, iuxta annales fuit anno mundi 6370. Duobus sine hæredibus defunctis, principatus omnes Rurick superstes obtinuit, castra inter amicos & famulos diuisit. moriens filium iuuenem Igor nomine, unā cum regno commendat cuidam Olech propinquo suo: qui id, deuictis multis prouincijs, auxit: arma in Græciam usque transferens, Bisantium etiam obsedit. & cum triginta tribus annis regnasset, atq̃ in caput seu craniū sui equi iam olim mortui, pede forte imegisset, uermis uenenosi morsu lesus occubuit. Mortuo Olech, Igor ducta ex Plescouia uxore Olha, imperare cœpit: qui cum exer

citu suo

citu suo longius progrediens, Heracleam & Nicomediam usq; peruenisset, tandem bello superatus aufugit. post à Malditto Drevulianorum principe, in quodam loco Coreste nomine, ubi etiam sepultus est, occiditur. Filius autem Svatoslaus, quem infantem reliquit, cum per ætatem imperare non posset, interim mater Olha regno præfuit: ad quam cum Drevuliani uiginti internuncios misissent cum mandatis, ut eorum Principi nuberet: Olha nuncios Drevulianorum uiuos obrui iussit, suosq; interim legatos ad eos misit, nimirum si se principem & dominam expeterent, ut plures atq; præstantiores procos mitteret. mox alios selectos quinquaginta uiros ad se missos in balneo combussit: aliosq; legatos iterum misit, qui aduentum suum annuntiarent, iuberentq; apparare aquam mulsam, aliáq; ex more ad parentandum marito defuncto necessaria. Porro ad Drevulianos cum uenisset, maritum deplanxit, Drevulianos inebriauit, quinque millia illorum occidit. mox Chioouiã reuersa, exercitum conscripsit: contra Drevulianos progressa, uictoriam reportauit, fugientes in castrum persecuta, obsidione ad integrum annum pressit. post interpositis conditionibus, tributum illis de qualibet domo, tres uidelicet columbas, totidemq; passeris imperat: acceptasq; in tributum aues, continuo alligatis sub alas igneis quibusdam instrumentis, dimittit. auolantes columbæ, ad ædes consuetas redeunt, reuolantq;, & castrum incendunt. inflammato iam castro diffugientes, aut occiduntur, aut capti uenduntur. Occupatis itaq; omnibus Drevulianorum castris, ulta mariti mortem, Chiouiam reuertitur. Dein anno mundi 6463. in Græciam profecta, baptismum sub Rege Ioanne Constantinopolitano suscepit: commutatoq; nomine Olhe, Helena uocata est: ac magnis post baptismum à Rege munerib. acceptis, domum reuertitur. Hæc prima inter Rhutenos Christiana fuit, ut annales eorum testantur, qui eam soli æquiparant. Sicuti enim sol ipsum mundum illuminat, ita & ipsa Russiã fide Christi illustrasse dicitur. Svatoslaum autem filium ad baptismum nequaquam perducere potuit, qui cum adoleuisset, strenuus ac promptus statim omnes bellicos labores, periculáq; consueta, non detrectauit: in bello nulla impedimenta, ne uasa quidem coquinaria exercitui suo permisit. carnibus totis duntaxat utebatur, humi requiescens, sella capiti subiecta. Vicit Bulgaros, ad Danubium usq; progressus: inq; ciuitate Pereaslauu, sedem suam posuit, ad matrē atq; consiliarios suos dicens: Hæc enim sedes mea, in medio regnorum meorum: ex Græcia ad me adferuntur Panodocki, aurum, argentum, uinum, uariq; fructus: ex Hungaria, argentum & equi: ex Russia Schora, cera, mel, serui. Cui mater: Iam iam moritura sum, tu me ubicunque uolueris sepelito. itaq; post tri-duo moritur, atq; a nepote ex filio Vuolodimero iam baptisato in numerum sanctorum refertur, diesq; undecimus Iulij sacer illi dicitur.

Svatoslaus, qui post obitum matris regnabat, dimisit provin-

cias

filijs: Ieropolcho Chiouuiam, Olegæ Drevulianus, Vuolodimero
 Novuogardiam magnam. Nam Novuogardēses impulsu cuiusdam
 mulieris Dobrinæ, Vuolodimerum Principem impetrarunt. erat e-
 nim Novuogardiæ ciuis quidā Calufcza paruus dictus, qui habuit
 duas filias, Dobrinam & Maluschā. Maluscha erat in gynecio Olhę,
 quā impregnauerat Svatoslaus, & ex ea Vuolodimerū suscepit.
 Svatoslaus cum filijs prospexisset, pergit in Bulgariam, Pereaslavu
 ciuitatem obsidet, capitq; Basilio & Constantino Regibus bellum
 denunciat. at hi legatis missis pacem poscebāt, & quantū exercitum
 haberet, cognoscere ab eo propterea cupiebant, quòd tributum da-
 tuos se iuxta numerum exercitus, sed falso, pollicebātur. mox cog-
 nito militum numero, exercitū scripserunt. Post cum uterq; exercitus
 conuenisset, Rhuteni Græcorum multitudine terrentur: quos cum
 pavidos uideret Svatoslaus, inquit: Quia locum non uideo, Rhute-
 ni, qui nos tuto capere posset: terrā autē Rusiæ tradere inimicis, nun-
 quam in animum induxi: fortiter cōtra illos pugnando, aut mortem
 oppetere, aut gloriā reportare, certum est. Etenim si strenuē pugnan-
 do occubuero, nominis immortalitatem: si uerò fugiam, perpetuam
 inde ignominiam sum relaturus. & cum hostiū multitudine circum-
 uentis effugere non liceat, stabo ergo firmiter, caputq; meum in pri-
 ma acie, pro patria, omnibus periculis obiciā. Cui milites: Vbi caput
 tuum, ibi & nostrum. Mox confirmato milite, in aduersum hostem
 raptus, magno impetu facto, uictor euadit. Terram dein Græcorum
 uastantem, reliqui Græciæ Principes muneribus oppugnant. aurum
 autem & panadockmi (ut est in Annalibus) munera cum spreuisset,
 recusassetq; uestimēta autem & arma à Græcis iam denuò sibi missa
 accepisset: tanta eius uirtute, Græciæ populi permoti, Reges suos con-
 uenientes: Et nos, inquiunt, sub eiusmodi rege esse cupimus, qui non
 aurum, sed arma magis amat. Appropinquante Constantinopolim
 Svatoslao, Græci magno se redimētes tributo, eum à finibus Græ-
 ciæ auertunt. quem tandem anno mūdi 6480. Cures princeps Piec-
 zenigorū, ex insidijs interfecit. & ex cranio eius poculū faciens, au-
 ro circumdato, literis in hanc sententiam signauit: Quærendo aliena,
 propria amisit. Mortuo Svatoslao, quidam ex eius primoribus
 Svadolt nomine, Chioviā ad Ieropolchum profectus, maximo
 eum sollicitans opere atq; studio, quo Olegam fratrem regno expel-
 leret, quòd filium suum Lutam necasset, Ieropolchus eius persuasio-
 ne adductus, bellum fratri infert: exercitumq; eius, Drevulianos sci-
 licet, profligat. Olega autem fugiens in quoddam castrum, à suis ex-
 clusus, impetūq; facto, ex quodam pōte detrusus ac deiectus, multis
 super eum cadentibus, miserè adobruitur. Ieropolchus castro occu-
 pato fratrem quærens, corpus eius inter cadauera repertum, & ad su-
 um conspectum allatū aspiciens: Svadolte, inquit, ecce hoc tu con-
 cupiuiſti. post sepelitur. Interfectū sepultumq; Olegam, cum Vuo-
 lodimerus

lodimerus accepisset, relicta Novuogardia, ultra mare ad Vuaregos
 profugit. Ieropolchus autem Novuogardiæ suum locum tenentem
 imponens, totius Rursiæ monarcha efficitur. Vuolodimerus Vua
 regorum auxilio comparato reuersus, locumtenentem fratris No
 vuogardia expulit, fratriq; bellum prior denunciat. sciebat enim, i
 psum contra se arma sumpturum. Interea temporis mittit ad Roch
 vuolochdam principem Pescovuiæ (nam & ipse ex Vuaregis illuc
 cōmigrauerat) & filiam suam Rochmidam uxore peti. filia autem
 non Vuolodimero, quod eum ex illegittimo thoro natum scie
 bat, sed Ieropolcho fratri, quē breui se pariter expetiturum putabat,
 nubere uoluit. Vuolodimerus, quod repulsam passus esset, Roch
 vuolochdæ bellum infert: eumq; unā cum duobus filiis occidit,
 Rochmidam uerō filiam sibi iungit, atq; post Chiovuia cōtra fra
 trem progreditur. Ieropolchus cum fratre inire prælium cum non
 auderet, occlusit se Chiovuia. Vuolodimerus dum Chiovu oppu
 gnat, occultum mittit nuncium ad Blud quendam Ieropolchi inti
 mum cōsiliarium: quem patris appellatione dignatus, rationem in
 terficiendi fratrem ex eo petit. intellecta petitione Vuolodimeri, pol
 licetur Blud semet dominum suum interfectorum, consulens Vuo
 lodimero, castrum ut oppugnet: Ieropolchum autem monet, in ca
 stro ne maneat, exponens multos ex suis ad Vuolodimerum defe
 cisse. Ieropolchus consiliario suo fidem habens, fugit Roden, ad o
 stia lursæ, se q; ibi aduersus fratris uim tutum fore putat. Vuolodi
 merus deuicta Chiovuia, Roden exercitū transferens, longa & gra
 ui obsidione Ieropolchū premit. Post longa inedia exhausti, cum
 obsidionem tolerare diutius non possent, cōsulit Blud Ieropolchio,
 ut pacem cum fratre, se longē potentiore, faciat: Vuolodimero au
 tem interim nihilominus nunciat, se sibi fratrem suum mox traditu
 rum, adducturumq;. Ieropolchus secutus consilium ipsius Blud,
 fratris se arbitrio atq; potestati permittit, conditionem hanc ultro
 offerens, nempe, quicquid ex gratia sua sibi rerum cōcessurus esset,
 in eo sese gratū futurum. Vuolodimero conditio oblata, haudqua
 quam displicet. Mox Blud monet dominum, ut ad Vuolodime
 rum iret, quod tamen Vuerasco pariter Ieropolchi cōsiliarius pror
 fus dissuadet: sed huius cōsiliium negligens, ad fratrem pergit. ingre
 diēs per portā, à duobus Vuaregis, Vuolodimero interim ex qua
 dam turri despiciente, occiditur. quo facto, fratris uxorem natione
 Græcam stuprauit: quam Ieropolchus pariter, priusquā in uxorem
 duxisset, moniale impregnauerat. Hic Vuolodimerus multa idola
 Chiovuia instituit. primum idolum, Perum dictum, capite argēteo,
 cætera lignea erant: alia, Vslad, Corfa, Dasvua, Striba, Simaergla,
 Macosch, uocabantur: quibus immolabat, quæ aliās Cumeri appel
 labantur. Vxores habuit plurimas, ex Rochmida autem suscepit
 Ifoslaum, Ieroslaum, Servuoldum, et duas filias, Ex Græca, Svuetop
 polchum.

polchum. Ex Bohema, Saslau: item ex alia Bohema, Svatoslaum, Stanislaū. Ex Bulgara, Boris & Chleb. Habebat præterea in alto castro trecentas concubinas: in Bielgrad, similiter trecentas: in Berestovuo, Selvui ducentas. Vuolodimerus cum sine impedimento totius Rusiæ esset monarcha factus, uenerant ad eum ex diuersis locis Oratores, hortantes, ut se eorū sectæ adiungeret. Varias autem cum uideret sectas, misit & ipse Oratores suos, qui perquirerēt cōditiones et ritus singularū sectarum, tandem cum alijs omnibus fidem Christianam Græco ritu prætulisset, elegisset q̃, missis Oratoribus Cōstantinopolim ad Basilium & Constantinū Reges, Annam sororem, uxorem sibi si darent, se fidem Christi, cum omnibus subditis suis suscepturū, et restitutorū illis Consum, et alia omnia, quæ in Græcia possideret, pollicetur: re impetrata, cōstituitur tempus, eligitur locus, Corfun, quò cū uenissent Reges, baptisatus Vuolodimerus, commutatoq̃ nomine Vuolodimeri, Basilio illi nomē imponitur. Nuptijs celebratis Corfun unā cū alijs, sicuti promiserat, restituit, Hæc acta sunt anno mūdi 6469. à quo tempore Rusia in fide Christi permanfit. Anna moritur x x i i i. anno post nuptias, Vuolodimerus uerò anno post obitum uxoris quarto decessit. Is ciuitatem intra Vuolham & Occam fluuios sitam cōdidit, quam à suo nomine Vuolodimeriam nominauit, eamq̃ Rhusiæ metropolim constituit. Inter sanctos tanquam Apostolus, solenni die uidelicet 15 Iulij, quotannis ueneratur. Mortuo Vuolodimero, dissidentes inter se filij eius, uariè de regno præsumentes, decertabant: adeo ut qui potentior esset, alios se inferiores imbecilliores uel opprimeret, regnoq̃ pelleret. Svuatopolchus, qui principatum Chio uiensem ui occupauerat, cōstituerat sicarios, qui fratres suos Boris & Chleb conficerent. Interfecti, commutatis nominibus, hic Dauid, ille uerò Romanus uocati, in sanctorum numerum connumerati sunt: quibus etiā 24. dies Iulij sacer est constitutus. Fratribus porro sic dissidentibus, nihil dignū memoria interim ab eis gestū est, nisi proditio nes, insidias, simultates, intestinaq̃ bella audire uelles. Vuolodimerus Sevuoldi filius, cognomento Monomach, uniuersam Rusiam rursus in monarchiā redegit, relinquens post se insignia quædā, quibus hodierno die in inauguradis principibus utūtur. Moritur Vuolodimerus anno mundi 6633. nec post eum filij eius, neque nepotes quicquam posteritate dignum, usq̃ ad tempora Georgij & Basilij, gesserunt: quos Batj rex Tartarorū bello uicit, interemitq̃: Vuolodimeriam, Moscouiam, atq̃ bonam Rusiæ partem exussit, & deprædatus est. Ab eo tempore, anno scilicet mundi 6745. usq̃ ad præsentem Basilium, omnes ferè Rusiæ principes Tartarorū non solum tributarij erant, uerum etiam Tartarorum arbitrio Rhutenis ambiētibus singuli principatus deferebātur. Lites deniq̃ inter illos de successione principatum, aut hæreditatum gratia exortas, licet

Tartari discernentes, cognoscentes'que decidebant, nihilominus tamen bella sæpe inter Rhutenos & Tartaros oriebantur: inter fratres autem uarij tumultus, expulsionones & permutationes regnorum & ducatuū erāt. Nam Dux Andreas Alexandri, impetrarat magnum Ducatum: quem cum occupasset Demetrius, frater Andreas impetrato Tartarorū exercitu, illum expulit, multaq; nepharia per Rusiam perpetravit. Item Dux Demetrius Michaelis, interfecit apud Tartaros Ducem Georgium Danielis. Asbeck Tartarorum Rex, arrepto Demetrio, capitali eum pœna affecit. Contentio erat de magno Ducatu Tvuerensi, quem Dux Simeon Ioannis, cum à Tartarorum Rege Zanabeck peteret, annuū ab eo tributum poscebat: quod ne penderet, primores largitione corrupti, pro eo intercedentes effecerant. Deinde anno 6886. Magnus Dux Demetrius uicit bello magnum Tartarorum regem, nomine Mamaij. Item tertio anno post, eundem iam denuo usq; adeo fudit, ut plus quàm tredecim millibus passuum terra cadaueribus obruta esset. Anno post eundem conflictum secundo, superueniens Tachtamisich Rex Tartarorum, Demetrium profligauit, Moscoviam obsedit & occupauit: interempti ad sepeliendum octoginta uno Rublo redimebantur, summa computata 3000. Rublorum fuit. Magnus Dux Basilius, qui præsidebat anno 6907. Bulgariam, quæ ad Vuolhiam sita est, occupauit, Tartaros'que eiecit. Is Basilius Demetrii reliquit unicū filium, quem cum non diligeret, quod Anastasiam uxorem, ex qua illum susceperat, adulterij suspectam haberet, magnum Ducatum Moscoviæ non filio moriens, sed Georgio fratri suo reliquit. Cum autem plerique Boiaronum filio eius, tanquam legitimo hæredi atque successori, adhærent, animaduertens hoc Georgius, ad Tartaros properat, supplicat Regi ut Basiliū accersat, atque utri iure Ducatus debeatur, decernat. Rex impulsu cuiusdam consiliarij sui, qui partes Georgij fouebat, præsentē Basilio, cum sententiam pro Georgio diceret, prouolutus ad genua Regis Basilius, orat, fas ut sit sibi loquendi. Mox annuente Rege, inquit: Quamquam tu sententiam super literis mortuis tulisti, spero meas tamen, quas mihi sigillo aureo communitas dedisti, quod uelles me magno Ducatu inuestire, adhuc uiuas, longè maioris efficacix atq; auctoritatis esse. rogatq; Regem, ut uerborum suorum esset memor, promissisq; stare dignetur. Ad hæc Rex, iustius esse respondit, uiuarum literarum promissa seruare, quàm mortuarum rationē habere. Tandem Basiliū dimittit, Ducatuq; inuestiuit. Molestè id ferēs Georgius, exercitu congregato, Basiliū expulit: quod Basilius suscipere tulit: sc̃p̃ in principatū Vglitz, sibi à patre relictum, recepit. Georgius magno Ducatu, quoad uixit, quietè potitus est, quē testamento nepoti suo Basilio legauit: quod Andreas & Demetrius filij Georgij, ceu priuati hæreditate, grauiter tulerūt. atq; ideo Mosco-

uiam

Bulgaria ad Vuolhiam sita

viam obsederunt. Basilius, qui monasterium sancti Sergij ingressus erat, cum hæc audiret, illico exploratores constituit: præsidijscq; dispositis cauit, ne ex improviso opprimeretur. Quod cum animaduertent duo illi fratres, inito consilio, certos currus armato milite cõplent, ac ueluti mercibus onustos eò mittunt: ibicq; cum hinc inde duceretur, iuxta uigilias nihil periculi suspicantes inuadunt, capiuntq;. Capitur & Basilius in monasterio, atq; excæcatus ad Vgliscz unã cum coniuge mittitur. Post Demetrius, ubi infestam sibi communitatem nobilium, eamq; ad Basilium cæcum deficere uidet, mox Novuogardiam profugit, relinquens filium Ioannem: ex quo postea natus est Basilius Semeczitz, qui etiã me tum in Moscovia existente, in uinculis detinebatur, de quo infra plura. Demetrius autem dictus fuit cognomẽto Semecka, unde omnes ab eo descendentes Semeczitzi cognominantur. Tandem Basilius cæcus, Basilij filius, quiete magno Ducatu potitus est. Post Vuolodimerum Monomach, usq; ad hunc Basilium, Russia carebat monarchis. Filius autem huius Basilij, Ioannes nomine, felicissimus fuit. nam simul ubi Mariam, sororem Magni Ducis Michaelis Tvuerensis, uxorem duxisset, sororium expulit, & occupauit magnum Ducatum Tvuerensem, deinde etiã Novuogardiam magnã: cui postea omnes alij principes, magnitudine rerum à se gestarum cõmoti, seu timore perculsi, seruebant. Rebus deinde feliciter procedentibus, titulum magni Ducis Vuolodimeriæ, Moscoviæ & Novuogardię sibi usurpare, monarcham denicq; se totius Russiæ appellare cœpit. Hic Ioannes suscepit ex Maria filium Ioannem nomine, cui in consortem iunxerat filiam Stephani illius magni Vuaiuodæ Moldauiæ: qui Stephanus Mahumetem Thurcarum, Matthiam Hungariæ, & Ioannem Albertum Poloniæ, Reges prostrauerat. Mortua priore coniuge Maria, Ioannes Basilij alteram uxorem duxit, Sophiam, filiam Thomæ, latè quondam in Peloponneso regnãtis, filij inquam Emanueelis, Regis Constantinopolitani ex Palæologorum genere: ex qua suscepit quinque filios, Gabrielem, Demetriũ, Georgium, Simeonem, & Andreã: eisq; uiuens adhuc patrimonium diuisit. Ioanni primogenito monarchatum reseruauit, Gabrieli Novuogardiam magnam consignauit, cæteris alia iuxta arbitrium suum attribuit. Primogenitus Ioannes moritur, relicto filio Demetrio, quem auus in patris mortui locum, iuxta consuetudinem monarchatu inuestiuerat. Aiunt Sophiam hanc fuisse astutissimã, cuius impulsu Dux multa fecit. Inter cætera induxisse maritum perhibetur, ut Demetrium nepotẽ monarchatu moueret, inq; eius locum præficeret Gabrielem. Persuasus nanq; Dux ab uxore, Demetrium in uincula coniicit, detinetq;. tandem moriẽs, eidem ad se adduci iussit: Chare, inquit, nepos, peccaui in Deum & te, quod carceribus mancipatum te afflixi, tẽq; iusta hæreditate spoliaui, iniuriam igitur à me tibi illa

am, obsecro mihi remitte: liber abi, iureq; tuo utere. Demetrius hac oratione permotus, noxam auo facile cōdonat. Egressus autem, Gabrielis patruī iussu comprehenditur, in que carceres cōijcitur. Alij fame illum ac frigore, pars fumo suffocatum putāt. Gabriel, uiuente Demetrio, gubernatorem se gessit: eo uerò mortuo, principatum tenuit, non inauguratus, Gabrielis duntaxat in Basilij nomine cōmutato. Erat Ioāni magno Duci ex Sophia, filia Helena, quā collocauit Alexandro magno Duci Lithuanicę, qui postea Rex Polonię declaratus est. Sperabant Lithuani iā grauissimas utriusq; principis discordias eo matrimonio sopitas fore: at lōgē grauiiores inde exortę sunt. In sponsalib. nancq; cōclusum erat, ut templū Rhutenico ritu in castro Vuilnēsi, destinato loco exēdificaretur, eiq; certę matrone ac uirgines eiUSDē ritus iungerentur. quē cum aliquanto tempore fieri negligērētur, sumit focer causam belli cōtra Alexandrum: et triplīci exercitu instructo, contra eum progreditur. primū uersus prouinciam Seuerā in meridiem, secundū uerò in Occidentē contra Toropecz et Biela instituit, tertiū in medio uersus Drogobusch & Smolēczko collocat. ab ijs exercitum in subsidijs retinet, quō ci maximē, cōtra quē Lithuanos pugnatueros animaduēteret, succurrere posset. Postq; autem ad fluuium quendā Vuedrasch uterq; exercitus uenisset, Lithuani duce Constantino Ostroskij maxima procerū & nobiliū frequentia septo, ex quibsdā captiuis numerū hostium adducum quoq; cum cognouissent, magnā spem profligādi hostē concipiunt. Porro cum fluuiolus conflictū impediret, ab utrisq; transitus seu uadū queritur. Primi autē Mosci aliquot, superata ripa, Lithuanos ad pugnam laceſsunt: atq; illi haud timidi resistūt, eosq; insequuntur, fugant, ultraq; fluuiolum pellunt. mox utrinq; acies committuntur, prælīumq; atrox oritur. Interea dum utrinq; eodem ardore animorum acriter certarent, exercitus in insidijs collocatus, quem paucissimi Rhuteni adfuturum sciebant, ex latere in medios hostes inducitur. Lithuani metu percussi, dilabuntur: imperator exercitus unā cum plerisq; nobilibus capitur: reliqui perterriti, castra hosti concedunt, se & arces Drogobusch, Toropecz, & Biela pariter dedunt. Exercitus uerò, qui meridiem uersus processerat, cui præerat dux Machmethemin Tartarus Rex Casani, fortē Brensko ciuitatis præſectū, quem uernacula lingua Vuaivuodam uocāt, comprehendit, Brenskoq; ciuitate potitur. duo post germani fratres, Basilij patruēles, alter de Staradub, alter uerò Semeczitz dicti, bonam partem prouincię Seuerę possidentes, alioqui Lithuanicę ducibus obediētes, imperio Mosci se tradunt. Sic unico conflictu, & eodem anno adeptus erat Moscus, quæ Vuitoldus magnus Dux Lithuanicę multis annis, maximisq; laboribus obtinuerat. Porro cum hisce captiuis Lithuanis, Moscus crudelius egit, grauissimis catenis uinctos detinuit: egitq; cū Constantino duce, ut relicto domino naturali, sibi seruiret.

uiret. qui cum aliam spem elabendi non haberet, conditionem accepit. obstrictusq; grauissimo iuramento, liberatus est. Huic porro quamuis prædia possessionesq; pro status sui conditione attributæ essent, ijs tamen placari ac detineri adeò non poterat, ut ad primam occasionem, per inuias syluas redierit. Alexander Rex Poloniæ, magnus dux Lithvaniæ, qui perpetuò magis pace quam bello gaudebat, relictis omnibus prouincijs et castris à Mosco occupatis, liberatione suorum contentus, pacem cum socero fecit. Is Ioannes Basilij adeò fortunatus erat, ut prælio Novuogardenses, ad fluuium Scholona superarit, uictos adegit certis cōditionibus propositis, se ut dominum & principem agnoscerent: magnā eis pecuniam imperauit: unde etiam constituens prius ibi locumtenentē suum, abiit. quò, exactis tādē septem annis, reuersus, ciuitatem ingreditur auxilio Archiepiscopi Theophili: incolas ad miserrimam seruitutem redegit: arrepto argento & auro, ablati deniq; omnibus ciuium bonis, inde ultra trecenta plaustra bene onusta abuexit. Ipse semel duntaxat bello interfuit, cum principatus Novuogardiæ & Tvuerensis occupabantur. aliàs prælio nunquam adesse solebat, & tamen uictoriā semper reportabat: adeò, ut magnus ille Stephanus Moldauiciæ Palatinus, crebro in conuiuijs eius mentionem faciens, diceret: Illum domi sedendo & dormitando imperium suum augere, se uerò pugnando quotidie uix limites defendere posse. Ille etiam Reges Casani ex uoluntate sua constituit, aliquādo captiuos reduxit, à quibus tamen postremo senex maxima strage profligatus est. Ille idem primus castrum Moscoviciæ, suamq; sedem, ut hodie cernitur, muro communiuit. Mulieribus porro usq; adeò infensus erat, ut eius conspectu, si quæ fortè obuiam sibi uenissent, tantum non exanimarentur. Pauperibus à potentioribus oppressis, iniuriæq; affectis, aditus ad eum non patebat. in prandio plerumq; adeò se potu ingurgitabat, ut somno opprimeretur. inuitatis interim omnibus timore perculsis, silentibusq;: expectatus, oculos tergere, ac tum primum iocari, & hilarem se conuiuiis exhibere solebat. Cæterum & si potentissimus erat, Tartaris tamen obedire cogebatur. Aduenientibus namq; Tartarorum Oratoribus, extra ciuitatē obuiam procedebat, eosq; sedentes stans audiebat. quam rem uxor eius Græca tam grauiter tulit, ut quotidie diceret, sese Tartarorum seruo nupsisse: atq; ideo hanc seruilem consuetudinē, ut aliquando abijceret, marito persuasit, ut ægritudinem Tartaris aduenientibus simularet. Erat in castro Moscoviciæ domus, in qua habitabant Tartari, ut omnia quæ Moscoviciæ agerentur, intelligerent. quod cum ferre uxor pariter non posset, certos Oratores instituit, munera ampla Regina Tartarorū mittit, supplicando, ut eam sibi domum concederet, donaretq;: uisione etenim diuina commonitam, templum se eò loci ædificaturam: ita tamen, ut aliam domum Tartaris se assignaturam polliceretur. Con-

sentit hoc Regina, diruitur domus, templumq; eo loco extruitur. sic castro eiekti Tartari, domum aliam nec uiuentibus adhuc, nec mortuis iam ducibus consequi poterant.

Moritur autem Ioannes ille magnus, anno mundi 7014. cui filius Gabriel, postea Basilius dictus, mag. Dux successit, habens in captiuitate Demetrium nepotem ex fratre, qui auo adhuc uiuente iuxta gentis consuetudinē legitimus monarcha creatus erat: & ob id uiuo adhuc, atq; etiam mortuo post nepote, solenniter Basilius creari monarcha noluit. Patrem multis rebus imitatus est: ea quæ sibi reliquerat pater, integra custodiuit: ad hæc multas prouincias non tam bello, in quo erat infœlicior, quàm industria, imperio suo adiecit. quemadmodum pater Novuogardiam magnam in seruitutem suam redegerat, ita & ipse Plefcouuiam, sociam urbem: item insignem principatum Smolëczko, qui plus quàm cētum annis sub ditione Lithvuanorum fuerat, adeptus est. mortuo etenim Alexādro Rege Poloniæ, etsi belli causam contra Sigismundum Regem Poloniæ & magnū Ducem Lithvaniæ nullā haberet, tamen quia Regem ad pacem magis quàm bellum inclinatum, Lithvuanos uerò bellum pariter abhorrentes uideret, occasionem belli inuenit. Sororem uidelicet suam Alexandri relictam, dicebat ab eis minimè pro dignitate tractari: Regem præterea Sigismundum insimulabat, Tartaros contra se concitauisse. Quare bellum indicit, Smolenczko obsidet, ad motis tormentis: ne quicquam tamē oppugnat. Interea Michael Lyntzky, ex principum Rhutenorum nobili stemmate & familia ortus, qui quondam summam rerum apud Alexandrū tenebat, ad magnum Ducem Moscoviæ profugit, quemadmodum infra patebit: mox Basiliū ad arma hortatur, eiq; promittit, se Smolenczko, si iam denuò obsideretur, expugnaturum: ea tamen lege, ut sibi hunc Principatum Moscus concedat. Post cum ad conditiones à Michaele propositas assensus esset Basilius, atq; Smolenczko graui iam denuò premeret obsidione, Lyntzky pactationibus, seu largitione uerius urbe potitus, militiæq; præfectos omnes secum in Moscovuiam duxit: uno dūtaxat excepto, qui ad dominum suum, nullo prodicionis crimine sibi conscius, redierat. reliqui uerò centuriones corrupti pecunia & muneribus, redire in Lithvuaniam non audebant: & ut culpæ suæ patrociniū prætenderent, iniecerūt metum militibus, dicentes, Si Lithvuaniam uersus iter arripiemus, passim aut spoliabimur, aut occidemur. quo malo perculsi milites, omnes in Moscovuiam profecti sunt, stipendio que Principis aluntur.

Hac uictoria elatus Basilius, exercitum suum continuo in Lithvuaniam progredi iubet: ipse uerò in Smolenczko manet. Dein cum aliquot propinquiora castra & oppida deditione capta essent, tum primum Sigismūdu Rex Poloniæ obsessis in Smolëczko, coacto exercitu auxiliū, sed tardius misit, mox occupato Smolëczko, ubi Lithvuaniam uer-

niam uersus Mosci exercitū ire animaduertit, ipse Borisovu iuxta fluuiū Beresina situm, aduolat, atq; inde exercitū suum Constantino Ostreskiij duce dimittit. qui cum attigisset Borysthenē, circa Orsam oppidum, quod à Smolenczko **XXIIII**. miliaribus Germanicis distat, aderat tū iam exercitus Mosci circiter octoginta milia: Lithvuanicus autem non excedebat triginta quinq; milia hominum, adiunctis tamen aliquot bellicis tormētis: Constantinus mense Septemb. die 8. anni 1514. strato ponte, peditem ultra Borysthenem, iuxta Orsam oppidum, transfert: equitatus autem angustum uadum sub ipso castro Orsæ superat. Mox ubi dimidia pars exercitus Borysthenem transisset, nunciatur Ioanni Andreæ Czeladin, cui summa rerum à Mosco erat commissa, ut hanc exercitus partem inuaderet, contereretq;. At ille respondit: Si partem hanc exercitus oppresserimus, supererit altera pars, cui fortè aliæ iungi copiæ possent, atq; ita nobis maius periculum immineret. expectemus tantisper, dum totus exercitus transferatur: tantæ enim sunt nostræ uires, ut sine dubio, nec magno labore, hunc exercitum aut opprimere, aut circumuentum Moscoviam usq;, ueluti iumenta agere possimus. Tandem, quod unicum restat, totam occupemus Lithuaniam. Interim appropinquabat exercitus Lithuanicus. & cum quatuor millibus passuum ab Orsa processisset, uterq; subsistit. Moscorum duæ alæ longius ab exercitu recesserant, ut hostem à tergo circumuenirent: acies autem instructa in medio stabat, subductis quibusdam in fronte, qui hostem ad pugnam lacerarent. Ex aduerso Lithuanus diuersas copias, ordine longo collocabat. singuli etenim principatus, suæ gentis copias, & ducem miserant. atq; ita singulis suus in acie dabatur locus. Tandem cohortibus in fronte constitutis, Mosci classicum canentes, primi in Lithuanos impetum faciunt. illi haud timidi resistunt, eosq; repellunt. quibus mox alij in auxiliū missi, uicissim Lithuanos in fugam cōuertunt. sic aliquoties utraq; pars nouis subsidij aucta, alterā repellebat. Postremo maxima ui certatur. Lithuani studio cedentes ad locum, ubi tormenta bellica collocauerant, quæ in Moscos insequentes conuertūt, extremamq; aciem eorum in subsidij arctius collocatam seriunt, turbant, dirimuntq;. Hoc nouo belli genere Mosci, qui primos duntaxat in acie cum hoste confligentes, in periculo esse putabant, terrentur: turbatiq;, primam aciem iam iam fusam putantes, fugam capessunt. quos Lithuani conuersi, omnibus copiis effusis inlequuntur, fugant, cæduntq;. Hanc cædem sola nox ac syluæ dirimerunt. Est inter Orsam & Dobrovunam (quæ quatuor mil. Ger. distant) fluuius Cropivuna dictus, in cuius dubijs & altis ripis fugientes, tot Mosci submersi sunt, ut cursus fluminis impediretur. Capti sunt in eo conflictu omnes militiæ præfecti ac consiliarij: quorum præstantiores, Constantinus sequenti die lautissimè accepit, dein ad Regem misit: qui per castra Lithuanica sunt distributi. Ioannes Czeladin cum alijs duo-

hīs duobus præcipuis ingrauescentis iam ætatis ducibus, habebatur in ferreis cōpedibus Vuilnæ. hos ego, cum à Cæsare Maximiliano legatus in Moscoviam missus essem, permittente Rege Sigismundo, accessi, eosq; consolabar: aureos præterea aliquot, obsecrātibus mutuo dederam. Princeps porro accepta suorū clade, Smolēczko continuo relinquens, in Moscoviam fugit: & ne castrum Drogobusch Lithvuani occuparent, incendi iubet. Lithvuanicus exercitus rectā Smolēczko ciuitatem contendit, sed capere eā non potuit: quod præsidij impositis, Moscus eam bene firmatā reliquerat: & quod hycms impendens obsidionem impendebat: tum quod plurimi post conflictum præda onusti, satis se effecisse rati, domum repetebant: deniq; quod neq; Lithvuani, neq; Mosci expugnare arces, aut ui capere norunt. Ex ea autem uictoria, præter recuperata citra Smolenczko tria castra, Rex nihil reportauerat. Anno post hunc conflictum quarto, misit in Lithuaniam exercitum Moscus, atq; intra meatus Dvinae fluuij & Poloczko castrum consedit: ac inde bonā exercitus partem, quæ Lithuaniam abacta præda cæde & incendijs depopularctur, dimisit. Albertus Gastold Poloczki Vuayuoda una noctium egreffus, flumine superato, aceruū fœni, quod ad longam obsidionem congegesserant Mosci, incendit, hostem inuadit: quorum alij cæsi ferro, alij fugiendo submersi, alij capti, pauci euaserunt. cæteri, qui palantes Lithuaniam uastabant, pars in locis diuersis deuicti, alij in syluis errantes à colonis trucidati sunt.

Casan Regnū Moscus quoq; eo tempore, tam nauali quàm equestri exercitu erat aggressus: sed re infecta, amissis quampluribus militibus redijt. Porro princeps ille Basilius, etsi in bello esset infelicitissimus, nihilominus tamē à suis semper, tantq; res fœliciter gereret: laudatur: et cum nonnunquam uix dimidia militum pars domū redierit, tamen ne unū quidem prælio esse amissum dictitant. Imperio, quod in suos exercet, omnes facile uniuersi orbis monarchas superat. & id quod pater incoeperat, ipse perfecit: nimirum omnes principes, & alios quosuis omnibus castris ac munitionibus exuit. Ceri è fratribus suis germanis nec arces permittit, nec etiam confidit. omnes iuxta, dura seruitute premit: adeo ut quemcunq; apud se in aula esse, aut in bellum ire, aut legationem aliquā obire iusserit, obire quoduis suis sumptibus cogatur: exceptis adolescentulis filijs Boiarorum, hoc est, tenuioris fortunæ nobilium, quos paupertate oppressos, quotānis assumere, eosq; inæquali stipendio proposito alere solet. Porro quibus in annum sex aureos numerat, ijs tertio quoq; anno stipendium exoluitur quibus autem in singulos annos dantur xij aurei, ij coguntur ad quoduis munus obeundū suis & sumptibus & equis aliquot, esse parati ac expediti. præstātoribus, qui legationē aut alia grauiora officia obeunt, aut præfecturæ, aut uillæ, aut prædia, habita cuiusq; & dignitatis & laboris ratione, attribuuntur: de quibus tamen singulis certos annuos

annuos census Principi pendunt. multā duntaxat, quam à pauperibus aliquid fortè delinquentibus extorquent, & quædam alia illis cedunt. Huiusmodi autē possessiones utendas plerumq; ad sesquiannum permittit. si quem tamen singulari gratia, seu beneuolētia complectitur, addit menses aliquot: sed elapso eo tempore, cessat omnis gratia, totoq; sexennio gratis tibi erit deinceps seruiendū. Erat quidā Basilii Tretyack Dolmatovu, charus principi, & inter intimos Secretarios habitus: quem cum legatū ad Cæsarem Maximilianum decerneret, secq; ut prepararet, iuberet: ac cum is uiatico se ac sumptibus carere diceret, mox in Bieloyessero captus, inq; perpetuos carceres coniectus, tandem miserrimè periit. cuius tam mobilia quàm immobilia bona Princeps sibi uendicauit. & quāuis ter mille florenorum in prompta pecunia repererat, fratribus tamen ac heredibus suis ne teruncium quidem dederat. Hoc ita esse, præter communem famam, Ioannes Scriba, qui à Principe, ut mihi res in quotidianos uitæ usus necessariis suppeditaret, constitutus erat, fatebatur: & qui illum simul ubi captus erat, in sua custodia habebat: itidem duo Basilij fratres, Theodorus et Zacharias, qui nobis redeuntibus ex Mosaisco in Smolenczko procuratores erant dati, sic actam rem affirmabant. Quicquid Oratores ad externos Principes missi, preciosi reportant, id Princeps in suū fiscum reponit, inquiens, aliam ipsis gratiam se facturum: quæ talis est, ut suprā dixi. Oratores enim, Knes Ivuā, Posetzen, Iaroslavuski, & Semen, id est Simeō, Trophimovu Secretarius, à Cæsare CAROLO Quinto, ad quem missi erant, donati grauibus torquibus aureis, catenis, Hispanica et ea quidem aurea moneta: item à Cæsaris fratre FERDINANDO Archiduce Austriæ, Domino meo, argēteis poculis, aureis & argenteis pānis, Germanica aurea moneta, cum redeuntibus nobiscum in Moscoviam uenissent, Princeps continuo & catenas & pocula, atq; maiorem partem Hispanicorum aureorum illis ademit. Eius rei ueritatem cum ab Oratoribus inquirerem, alter timens ne Principem suum traderet, constanter negabat: alter uerò dicebat, Principem iussisse munera Regia ad se deferri, ut ea uideat. Post cum sæpius eius rei meminissem, alter, aut ut mentiendi occasionem, si pernegaret: aut periculum, si fortè ueritatem fateretur, effugeret: me posthac frequentare desierat. Aulici deniq; factum nō negabant, sed respondebāt: Quid tum, si alia gratia illis Princeps rependit? Authoritate sua tam in spirituales quàm seculares utitur, liberè ac ex uolūtate sua de omniū & uita & bonis constituit: consiliariorum quos habet, nullus est tantæ authoritatis, qui dissentire, aut sibi in re aliqua resistere audeat. Fa tentur publicè, uoluntatem Principis, Dei esse uoluntatem: & quicquid Princeps egerit, ex uolūtate Dei agere. ob id etiam clauigerum & cubicularium Dei appellant, exequutorem deniq; uoluntatis diuinæ credunt. Vnde Princeps ipse, si quando preces interponuntur

pro captiuo aliquo, aut re alia graui, respondere solet: Cum Deus iusserit, liberabitur. Ita similiter, si quispiam de re aliqua incerta & dubia quærit, respondere communiter solent: Deus scit, & magnus Princeps. Incertum est, an tanta immanitas gentis Tyrannum principem exigat: an tyrannide Principis, gens ipsa tam immanis, tamq̃ dura crudelisq̃ reddatur.

A tempore Rurickh usq̃ ad hunc præsentem principem, non alio titulo usi sunt principes illi, quàm magnorum Ducum aut Vuolodimeriæ, aut Moscoviæ, aut Novuogardiæ, &c. præter Ioannem Basilij, qui se dominum totius Rusiæ, & magnum Ducem Vuolodimeriæ, &c. appellabat. Hic uero Basilius Ioannis sibi uendicat & titulum & nomen Regium, in hunc modum: Magnus Dominus Basilius Dei gratia Rex & Dominus totius Rusiæ, & magnus Dux Vuolodimeriæ, Moscoviæ, Novuogardiæ, Plefcovuiæ, Smolenczkia, Tvueriæ, Iugariæ, Permiæ, Viackiæ, Bulgariæ, &c. Dominus & magnus Dux Novuogardiæ terræ inferioris, & Czernigovuiæ, Rezaniæ, Vuolotkiæ, Riefovuiæ, Beloia, Rostovuiæ, Iaroslavuiæ, Bielozeriæ, Vdoriæ, Obdoriæ, Condiniæ, &c. Porro cum omnes hunc Imperatorem nunc appellant, uidetur necessarium, ut & titulum & causam huius erroris exponam. Czar Rhutenica lingua Regem significat. cum autem communi Slauonica lingua, apud Polonos, Bohemos, & alios omnes sumpta quadam consonantia, ab ultima, & ea graui quidem syllaba Czar, Imperator seu Cæsar intelligatur: unde omnes qui Rhutenicum idioma seu literas non callent, item Bohemi, Poloni, atq̃ etiam Slauo regno Hungarico subditi, alio nomine regem appellât, nempe Crall, aliq̃ Kyrall, quidam Koroll: Czar autem solum Cæsarem, seu Imperatorem dici existimant: unde factum, ut Rhuteni interpretes audientes Principem suum ab externis nationibus sic appellari, cœperunt & ipsi deinceps Imperatorem nominare, nomenq̃ Czar dignius esse quàm Regis (licet idem significant) existimant. Caterum si euolues omnes eorū historias, atq̃ sacram scripturam, ubiq̃ Regis nomine Czar, Imperatoris uero Kessler reperiēs. Eodem errore Imperator Thurcarum Czar appellatur, qui tamen non alio eminētiore quàm Regis, hoc est, Czar titulo ab antiquo est usus. Hinc Constantinopolim Czarigrad, quasi dicas Regiam urbem, Turcæ Europei, qui lingua Slauonica utuntur, appellant. Sunt qui principem Moscoviæ Album Regem appellant. Ego quidem causam diligenter quærebam, cur Regis Albi nomine appellaretur, cum nemo principum Moscoviæ eo titulo antea esset usus: imò consiliarijs ipsis sæpe data occasione & apertè dixi, nos non Regem, sed magnum Ducem agnoscere. Pleriq̃ tamen hanc Regij nominis rationem esse putabant, quod sub Imperio suo Reges haberet: Albi uero rationem nullam habebāt. Credo autem, ut Persam nunc propter rubea tegumenta capitis Kifilpassa, id est, rubeum

Czar. i. Rex apud
Ruthenos

Czar. i. Cæsar seu Imperator
apud Polonos et Bo-
hemos.
Crall, seu Kyrall, sine
Koroll. i. rex, apud
Sorbos

Kessler. i. Cæsar Imperator
apud Ruthenos

Czarigrad. i. Regia urbs
sive Constantinopolis
nunc Rutheni

Kifilpassa. i. Rubrum caput

rubeum caput uocant; ita illos propter alba tegumenta, albos appellari. Regis porro titulo utitur ad Roman. Imperatorem & Pontificem, Regem Suetiæ & Daniæ, Magistrum Prusiæ, Liuioniæ: & ut accepi, ad Turcarum principem, ipse uero à nemine horum, nisi forte à Liuioniens. Rex appellatur. Titulis autem antiquitus, tribus circulis triangulo inclusis, uti solebant, quorum primus in supremo circulo hisce uerbis continebatur: Deus noster trinitas, quæ fuit ante omnia secula, pater, filius, & spiritus sanctus: non tamen tres dñi, sed unus Deus in substantia. In secundo titulus Imperatoris Thurcarum erat, particula adiecta: Fratri nostro dilecto. In tertio, titulus Magni ducis Moscoviæ, quo se Regem, & hæredem ac dominum totius Rusiæ orientalis & meridionalis fatebatur, in quo communi formulæ subiunctum uidimus: Misimus ad te nostrum fidelem Consiliarium. Ad Regem autem Poloniæ huiusmodi titulo utitur: Magnus Dominus Basilius, Dei gratia Dominus totius Rusiæ, & Magnus Dux Vuolodimeriæ, Moscoviæ, Novuogardiæ, Smolenski, Tvueriæ, Iugariæ, Permiæ, Bolgariæ, &c. omisso Regis titulo. neuter enim horum alterius literas nouo titulo auctas, accipere dignatur. Quod quidem nobis Moscoviæ existentibus acciderat, cum Regis Sigismundi literas ad se missas, atq; titulo ducis Masouviæ auctas, Moscus grauatim acceperat.

Scribunt quidam, Moscum à Pontifice Romano & à Cæsare Maximiliano nomen expetiuisse, & titulum Regium. Mihi uerissimile non uidetur: præsertim cum nulli homini infensior sit, quam summo Pont. & quem non nisi Doctoris titulo dignatur. Cæsarem autem Romanum non maiorem se existimat: ut ex literis suis apparet, in quibus nomen suum Imperatoris titulo præponit. Nomen item Ducis apud eos dicitur Knes: nec alium maiorem titulum, ut dixi, unquam habuerunt, adiuncta illa dictione, Magnus. nam omnes alij qui unicuique principatum habebant, dicebantur Knes: qui uero plures principatus, atq; alios Knes subiectos sub imperio habebant, Vueliki Knesi, id est Magni Duces appellabantur, neq; alium gradum seu dignitatem habent post Boiarios, qui more nostro locum nobilium (ut supra dixi) seu equitum tenent. In Croacia uero primores similiter Knesi uocantur: apud nos uero, sicuti & in Hungaria, non nisi Comitum nomen obtinent.

Morem, quo Principes Moscoviæ inaugurantur, sequens formula, quam non ita facile consecutus sum, tibi depinget: & quæ usus est Magnus Dux Ioannes Basilij, cum suum nepotem Demeetrium, ut antea memini, magnum Ducem & monarcham Rusiæ inuestiuerat.

In medio templi diuæ Virginis erigitur tabulatum, super quo tria sedilia, Auo scilicet, Nepoti, & Metropolitano collocantur. Constituitur item suggestum, quod ipsi Nolai uocant: super quo Ducalis pi-

C 2 leus, &

Knes. i. Dux.

Wielik Knes. i. magnus Dux.

Boiari. i. Nobilis.

Nolai

*Barma, hoc est ducale
ornamentum*

leus, & Barma, hoc est ornamentum ducale, ponuntur. Post ad constitutum tempus Metropolitanus, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores, totusque conuentus ecclesiasticorum, solennibus ornamentis induti adsunt. Magno itaque Duce cum Nepote templum ingrediente, canunt diaconi, Multos annos uni Duci magno Ioanni, secundum consuetudinem. sub hæc Metropolitanus cum toto clero canere incipit orationem diuæ Virginis, & sancti Petri confessoris, quem ipsi more suo miraculosum appellant: qua finita, Metropolitanus, magnus Dux, & Nepos, tabulatum ascendunt, inque sedilia collocata sedent, nepote interim ab initio tabulati subsistente. Tandem magnus Dux in hæc uerba præfatur: Pater Metropolitanus, ex diuina uoluntate à nostris maioribus magnis Ducibus antiqua & hætenus obseruata consuetudine, patres magni Duces, filijs suis primogenitis consignabant magnum Ducatum: & sicut eorum exemplo, genitor meus magnus Dux, me coram se benedixit magno Ducatu: ita ego quoque primogenitum meum Ioannem, coram omnibus magno Ducatu benedixi. Sed quia diuina uoluntate accidit, ut filius ille meus mortem obierit, superstes autem sit unigenitus Demetrius, quem mihi Deus loco filij mei dedit: hunc itaque ego pariter coram omnibus benedico, nunc, & post me, magno Ducatu Vuolodimeriæ, Novuogardiæ, &c. super quibus & patrem eius benedixeram.

Sub hæc Metropolitanus iubet Nepotem, locum sibi assignatum accedere, & benedicit illi cruce, diaconumque iubet orationes diaconorum recitare. ipse interim sedendo iuxta illum, capite inclinato quoque orat: Domine Deus noster, Rex Regum, dominus dominantium, qui per Samuelem prophetam elegisti Dauid seruum tuum, & inunxisti illum in Regem, super populum tuum Israel, tu nunc exaudi preces nostras, tuorum indignorum, & respice à sanctuario tuo ad fidelem seruum tuum Demetrium, quem elegisti, exaltare Regem tuis gentibus sanctis, quem redemisti preciosissimo unigeniti filij tui sanguine: & inunge eum oleo lætitiæ, protege eum uirtute excelsi, pone super caput coronam de lapidibus preciosis, da illi longitudinem dierum, & in dextram sceptrum Regale: pone illum in sedem iustam, circunda illum omnibus armis iustitiæ, fortifica illum in brachio, & subiice illi omnes linguas Barbaricas: & sit totum cor eius in timore tuo, qui te humiliter audiat: auerte illum à fide mala, & demonstra illi saluum conseruatorem mandatorum sanctæ tuæ uniuersalis Ecclesiæ, ut iudicet populum in iustitia, & iustitiam præstet pauperibus, conseruetque filios pauperum, & consequatur dein regnum cœleste.

Postea clara uoce loquitur: Sicuti est tua potentia, & tuum est regnum, ita & laus & uirtus sit Deo patri, & filio, & spiritui sancto, nunc & in secula seculorum. Finita hac oratione, imperat duobus Abbatibus

tibus Metropolitanus, ut sibi barma porrigant, quæ una cum pileo, quodam tegumento serico (quod Schirnikoïu appellant) tecta erat. Mox hanc tradit magno Duci, cruceq; nepotem signat. Magnus autem Dux eam super nepotem ponit. dein Metropolitanus inquit: Pax omnibus. Cui diaconus: Domine oremus. tum Metropolitanus orans: Tibi unico Regi æterno, cui terrenum quoque Regnum creditum: inclinate uos nobiscum, inquit, & orate omnia regnātem: Conserua illum sub protectione tua, contine illum in regno, ut semper bona & decentia agat, fac clarescat iustitia in diebus suis, amplificatione que sui dominij, & ut in tranquillitate eius, quietè sine discordia uiuamus, in omni bonitate & puritate. & hæc submissius. alta autem uoce: Tu es Rex mundi, & seruator animarum nostrarum: laus tibi patri, & filio, spirituiq; sancto, nunc & in secula seculorum, amen. Tandem pileum Ducalem à duobus Abbatibus mandato sibi allatum, magno Duci porrigit: ad hæc, cruce Nepotem in nomine patris, & filij, & spiritus sancti signat. pileum porro magno Duce capiti Nepotis imponente, Metropolitanus primum, dein Archiepiscopus & Episcopi accedentes, manu ei benedicebant. His ordine peractis, Metropolitanus, & magnus Dux, Nepotem sibi asidere iubent, paulisperq; commorati surgunt. Interea diaconus Letaniam (ut uocant) incipit, Miserere nostri Domine: nominans Ioannem magnum Ducem. rursus alter chorus commemorat, magnum Ducem Demetrium nepotem, & alios secundum consuetudinem. Finita Letania, orat Metropolitanus: O sanctissima domina uirgo Dei genitrix. & post orationem Metropolitanus & magni Duces confident. Sacerdos seu diaconus locum demonstrat, in quo legebatur Euangelium, alta que uoce dicit: Multos annos magno Duci Ioanni, bono fideli Christi dilecto, Deo electo, & Deo honorando, magno Duci Ioanni Basilij Vuolodimeriæ, Novuogardiæ & totius Rusiæ monarchæ, per multos annos. Sub hæc Sacerdotes ante altare canunt, Magno Duci multos annos. itidem in dextro ac sinistro choro diaconi canunt, Multos annos. tandem rursus diaconus alta uoce, Multos annos magno Duci Demetrio, bono fideli Christi dilecto, Deo electo & honorando, magno Duci Demetrio Ioannis Vuolodimeriæ, Novuogardiæ, & totius Rusiæ multos annos. Sacerdotes item apud altare, & in utroq; choro intonāt, Multos annos Demetrio. Quibus peractis, Metropolitanus, Archiepiscopus, Episcopi, & tota congregatio ordine, magnos Duces accedunt, eosq; honorificè consalutant. accedunt & filij magni Ducis, inclinando & salutando magnum Ducem.

*Barma. i. Ornamentu
quoddam Durale.
Schirnikoïu. i. Pileus
Durale.*

INSTITVTIONES MAGNI ducis iam inaugurati.

Imon Metropolitanus inquit : Domine & fili, magne Dux Demetri diuina uolūtate, auus tuus magnus Dux fecit tibi gratiā, benedixit te ducatu magno: & tu Domine & fili, habe timorem Dei in corde tuo: ama iustitiam, & iustum iudicium: obedias auo tuo magno Duci, & curam de omnibus rectē fidelibus ex toto corde habeto. & nos te Dominum filium suum benedicimus, et Deum oramus pro tua salute. Dein Metropolitanus & magni Duces surgūt, Metropolitanusq; orans benedicit cruce magno Duci, eiusq; filijs. tandem Liturgia, hoc est sacro peractō, magnus Dux auus se in suam habitationem confert. Demetrius uerò in ducali pileo & barma, ex æde diuæ Virginis, magna Boiarorum caterua, filijsq; comitantibus, ad templum Michaelis Archangelī pergit, ubi in uestibulo supra pontem à Georgio magni Ducis Ioannis filio, ter dengis aureis aspergitur (per dengam genus monetæ intellige) templum que ingressō, Sacerdotes letaniam orantes, secundum consuetudinem, cruce ei benedicebant, et iuxta sepulchra ac monumenta eum signo crucis signabant. Dein templum egrediens, in porta à Georgio rursus dengis aureis aspergitur. Post rectā in templum annunciationis Mariæ progreditur, ubi Sacerdotes pariter ei benedicebant, & à Georgio dengis ut antea aspergebatur. Peractis tādē ijs, ad auum & matrem se contulit Demetrius. Acta sunt hæc anno mundi 7006. à nato autem Christo 1497. die quarta mensis Februarij.

Interfuerunt autem huic mandato magni Ducis, & benedictioni Simonis metropolitani:

Tychon Archiepiscopus Rostouien. & Ioroslavuiensis: Nymphont Susdaliensis & Toruski: Vuasian Episcopus Tvueren. Prothasius, Refanensis & Muromski: Afranius Columbnnensis, Ieufimi, Sarki & Podonski Episcopi.

Multi item Abbates & Priores, inter quos potiores Serapian, Prior monasterij ad sanctam Trinitatē, diuī Sergij & Makirij, Prior monasterij sancti Cyrilli: magnus deniq; conuentus religiosorum & Ecclesiasticorum aderat. Inter prandendum, muneris quasi loco oblatum erat cingulum latum auro, argento, gemmis preciosis confectum, quo cingebatur. mox Selgi quoq; Pereaslavuski, hoc est pisciculi ex lacu Pereaslavuiensi, halecibus non dissimiles, quorum & nomen habent. Ideo autem id genus pisciū putant afferri, quod Pereaslav u nunquam separabatur à Moscovia, uel Monarchia.

Barmai est ueluti torques latæ formæ, ex serico uilloso, extrinsecus tamen auro & omnis generis gemmis concinnē cōfectus: quem Vuolodimerus prefecto cuidam Caphæ Ianuēsi profligato ademit.

Pileus

Pileus ipforum lingua Schapka dictus, quo Vuolodimerus Monomach usus est, & quem gemmis ornatū, aureis item laminis quasi quibusdam spirulis subinde sese uibrantibus, mirè concinna tum reliquit. hætenus dixi de Principe, qui maiorem partem Ruffiæ tenet.

Cæteras Ruffiæ partes nunc unus Sigismundus Poloniæ Rex, magnusq; Dux Lithvaniæ tenet. Cæterum cum Regum Poloniæ, qui originem suam ex Lithvanis traxerunt, mentio fit, de genealogia eorum quædam subiungenda uidentur.

Præfuit magno Ducatui Lithvaniæ princeps quidam Vuitenen, quem cum famulus eius Gedemin, ut Polonorum annales referunt, occidisset, mox & ducatu & uxore potitus est: ex eaq; inter plures alios, præcipuos duos suscepit filios, Olgird & Kestud. Ex Kestud natus est Vuitoldus, quem aliàs Vuitovudum appellant: & Anna, Ianusij ducis Mazouviæ coniunx.

Vuitoldus reliquit unicam filiam Anastasiam, quæ Basilio duci Moscoviæ in matrimonium collocata, Sophiaq; nominata est: ex qua natus est Basilius, pater magni illius Ioannis, auus Basilij Rhutenorum Principis, ad quem Orator missus fuit.

Kestud porro ab Olgird fratre in carcerē coniectus, miserè perijt. Vuitoldus quoque, uir, quo maiorem Lithvania non habuit, & ex baptismo Alexander dictus, 1430 moritur.

Olgird Gedemini filius, ex uxore Maria, principe Tvuerēsi Christiana, inter alios filios Iagelonē suscepit. Is regnandi cupiditate non solum Regnum Poloniæ, sed ipsam Hedviguim quoq; quæ tum diademate insignita regno præfuit, Vuihelmoq; duci Austriæ desponsata fuit, atq; adeo parentibus primatibusq; utriusq; Regni consentientibus, ante nubiles annos Regio more cum eo concubuisse, affectabat: missisq; mox in Poloniam Oratoribus suis, Regnum et Hedviguim uxorem expetit. Ut autem Polonos in suam sententiā pertraheret, uoti q; compos fieret, inter alia fidem se Christi unā cum fratribus suis, ducatibus item Lithvaniæ & Samogithiæ suscepturum pollicetur: alijsq; id genus promissionibus, Polonos in suam sententiā permouit, ut Hedviguis horū autoritate adducta, atq; etiam inuita, rescisso priore matrimonij fœdere, illi nuberet. quo facto, Iagelo ipse cōtinuò Vuladislai nomine accepto baptifatur, in Regem coronatur, nuptijsq; peractis Hedvige uxore anno Domini 1386 potitur. qua tamen non longe post primo in partu mortua, Annam Comitem Celeiæ duxit uxorem: ex qua suscepit unicam filiam Hedviguim, desponsatam Friderico iuniori Brandenburgensi. Duxerat & anum quandam, qua pariter mortua, Rhutenam Andree Ioannis ducis Chiovuiensis filiam Soncam, quæ post assumpto ritu Romano Sophia appellata est, duxit: ex eaq; suscepit Vuladislaum & Casimirum filios.

Vuladislaus patri in regno successit, inq; Hungariæ Regem, sub-
moto

moto legitimo hærede, Alberti Regis defuncti filio Ladislao posthumo, coronatus, ad Vuarnāq; lacū post à Thurcis oppressus est.

Casimirus, qui tum magnum Lithvaniæ ducatū tenebat, & qui Ladislao posthumo similiter Regnum Bohemiæ, fortè fratris exemplo ductus, adimere uoluit, fratri in Regno Poloniæ successit. dein eius Ladislai, Hungariæ & Bohemiæ Regis sororem Elisabetham in uxorem duxit: ex qua suscepit filios, Vuladislauum Hungariæ & Bohemiæ regem, Ioannem Albertum, Alexandrum, Sigismundum, Poloniæ reges: Fridericum Cardinalem, & Casimirum, qui in Sanctorum numerum relatus est.

Vuladislao erat Ludouicus filius, & Anna filia. Ludouicus in Regno successit: Maria Philippi Regis Castellæ, Archiducis Austriæ, filia in uxorem ducta, à Thurcis in Mohacz anno 1526 oppressus est.

Anna FERDINANDO, Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ Regi, Archiduci Austriæ nupsit: quatuor filiis, & undecim filiabus ex ea susceptis, Pragæ tandem in puerperio, anno Domini 1547 moritur.

Ioannes Albertus sine coniuge obiit.

Alexander Helenam, Ioannis magni Ducis Moscoviæ filiam, duxit uxorem: sine liberis tamen decessit.

Sigismundus ex priore uxore Barbara, Stephani Comitis Zepusienensis filia, suscepit Hedvigin, Ioachimi Brandeburgensis Electoris coniugem. Ex posteriore Bona, filia Ioannis Sfortiæ Ducis Mediolani & Bari, suscepit Sigismundum secundum Poloniæ Regem, magnum Lithvaniæ Ducem, qui Elisabetham FERDINANDI Regis Hungariæ & Bohemiæ Regis &c. filiam, anno 1543. sexta die Maii uxorem duxit: quæ tamen immatura morte, & sine prole, anno 1545. die Iunii decimaquinta decessit.

Semouites Mazouviæ Dux, ex Alexandra Iagelonis sorore suscepit multos filios, filiasque. Filij sine liberis decesserunt. Ex filiabus Czimburgis nupsit Arnesto Austriæ Archiduci, ex eoq; genuit Fridericum Romanorū Imperatorem, patrem Maximiliani Imperatoris. Maximilianus genuit Philippū, Hispaniarū Regem: Philippus CAROLVM V. & FERDINANDVM, Romanorū Imperatores.

Ovuka Vuoleslao, Thesinēsi Duci, in matrimoniū collocata est.

Amulia, Vuoguslao Stolpensiu Duci, qui nunc Pomeraniæ Dux appellatur, nupsit.

Anna uerò, Michaeli Duci Lithvaniæ: Catharina innupta obiit.

Porro Olgird atq; Iagelonis fratres, nepotesq; item filiarum eiusdem liberos, Kestudis deniq; Casimiri, aliorumq; Regum posteros, si quis ordine recensere uellet, in immensum tam numerosa proles excresceret: quæ tamen ut subito aucta est, ita nunc in uno Regis Poloniæ iam mortui filio, Sigismundo secundo Poloniæ rege, masculinus sexus residet. Sed nunc ad Moscos redeo.

Basilio

*Stolpensiu ducatus, nunc
Pomeraniæ ducatus.*

Basilio Ioannis de uxore ducenda deliberanti, consultantibꝫ, uisum tandem fuit, ut potius subditi alicuius filiam, quam externam duceret: tum ut maximis parceret sumptibus, simul ne uxorem peregrinis moribus diuersaꝫ religione imbutam haberet. Huius autem consilij Georgius cognomento Paruus, Principis & Thesaurarius & Consiliarius summus, author fuit. Putabat enim, Principem, filiam suam uxorem ducturum. Sed tandem publico de consilio, Boiaronū filie numero mille & quingentę, cum in unum locum conductę essent, ut ex illis quam uellet, eligeret: delectu Princeps habito, Salomeam, Ioannis Sapur Boiaronis filiam, contra Georgij opinionem in uxorem elegerat. Ex ea porro cum ad unum & uiginti annos liberos non suscepisset, sterilitate uxoris offensus, eam eo anno quo nos Moscoviam ueneramus, nimirum 1526. in monasterium quoddā in Susdali principatu intrusit. huic Metropolitanus in monasterio lachrymāti, eiulantibꝫ, capillis primum abscisis, cum cucullam porrexisset, eam sibi inijci hæc adeo non patiebatur, ut apprehensam, in terramꝫ proiectam cucullā pedibus calcauerit. qua rei indignitate, Ioannes Schygonā, unus ex primarijs Consiliarijs, commotus, eam non solum acriter obiurgauit, sed flagello cæcidit, superaddens: Tu ne uoluntati Domini resistere audes? illiusꝫ iussa capeßere moraris? Hunc Salomea cum interrogaret, qua se auctoritate cæderet? mandato Domini, cum respondisset: animo illatum fracto coram omnibus, quod cucullam inuita atꝫ coacta induat, protestatur, tātāꝫ iniurię sibi illatę Deum ultorem inuocat. Salomea itaqꝫ in monasterium coniecta, cum Princeps Helenam filiam Knes Basilij Lintzkij Cæci, iamꝫ uita defuncti, fratris inquam Ducis Michaelis Lintzkij, qui tum captiuus detinebatur, uxorem duxisset, continuo fama exoritur, Salomeā grauidam, propeꝫ partum esse. rumorem confirmabāt duę matronę, primorū Consiliariorū, Georgij parui Thesaurarij, et Iacobi Mazur cubicularij, uxores: aiebantꝫ sese ex ore ipsius Salomeę audiuisse, ut quę grauidam se et prope partum esse fateretur. Qua re audita, grauiter cōmotus Princeps, utramꝫ a se repulit: alteram, Georgij uxorem, etiam uerbis affecit, quod tēpestiuus de hac re ad se non retulisset. Mox ut rem compertam haberet, Theodericū Rack Consiliarium, & Potat Secretarium quendam, ad Monasterium in quo detinebatur, mittit: illisꝫ que, ut ueritatem rei diligenter inquirerent, mandat. Quidam nobis tum Moscovię existentibus, sanctē affirmabant, Salomeam filium Georgium nomine peperisse: nemini tamen infantem ostendere uoluisse. Quin cognoscendę ueritatis gratia, quibusdam ad se missis, dicitur respondisse, indignos illos esse, quorum oculi infantem uiderent: dum in suam Maiestatem ueniret, matris iniuriam ulturus. quidam uerō eam peperisse, constanter negabant. Ambigua itaqꝫ ea de re est fama.

Basilij porro Linczkij ex Lithvania profugi filiam, cur uxorem duxerit Princeps, duas causas, præterquã quod se ex ea liberos suscepturum sperabat, fuisse accipi: tum quod socrus genus suum duxisset ex familia Petrovuitz, quæ magni quondam nominis in Hungaria erat, Græcorumq; fidem sequebatur: tum quod Michaelẽm Linczkij, singulari dexteritate ac rara quadã fortitudine uirũ, patrum liberi habituri essent. Habebat etenim Princeps duos germanos fratres, Georgium & Andream: atq; ideo si fortẽ liberos ex aliqua alia uxore susciperet, eos fratribus uiuentibus, parũ tutos fore in Regni administratione putabat. Michaelẽ autem in gratiã recepto, libertateq; donato, filios ex Helena susceptos, autoritate patruĩ in maiore quiete futuros non dubitabat, de cuius liberatione nobis præsentibus tractabatur: quem etiam uinculis solutum, liberisq; custodijs honestẽ mandatum, uidimus tandem libertate donatum, interq; cæteros Knesos testamento à Principe nominatum, tutorem denique nepotum suorum Ioannis & Georgij institutum fuisse. Sed postea Principe mortuo, cum uiduam Regium thorum continuò cum quodam Boiarone cognomento Ovuczina contaminantem, inq; mariti fratres uinculis constrictos sæuiantem, crudeliusq; imperantem uideret, eam ut honestius et sanctius uiueret, aliquoties sola pietate ac honestate adductus admonuerat: sed huius illa admonitionem adeo molestẽ impatienterq; tulit, ut mox qua ratione è medio tolleretur, consiliũ quæreretur. causaq; reperta, Michaelẽ aiunt continuò proditiõis crimine fuisse insimulatum, atque in carceres rursus coniectum, misere tandem periisse: uiduam quoque non ita diu post ueneno sublatam, Ovuczina uerò adulterum in partes dissectum fuisse. Matre itaque è medio sublata, maior natu filius Ioannes, 1528. anno natus, in regno successit.

R E L I G I O.

Vfsia ut cœpit, ita in hunc usq; diem in fide Christi ritu Græco perseverat. Habuit Metropolitanum, quondam residentẽ in Chiovuia, dein in Vuolodimeria, nunc uerò in Moscovuia. Post, cum Metropolitæ septimo quoque anno Rusiam Lithvuanorum imperio subiectam inuiferent, exactisq; nummis inde redirent, hoc Vuitoldus, ne uidelicet prouinciæ suæ argento exhaurirẽtur, ferre noluit. Cõuocatis itaq; Episcopis, proprium Metropolitanum constituit, qui nunc Vuilnæ, metropoli Lithvaniæ, suam sedem habet: quæ etsi Romanum ritum sequatur, plura tamen templa Ruthenici, quàm Romani ritus, in ea cernuntur. Cæterum Metropolitæ Rutheni auctoritatem suam à Patriarcha Constantinopolitano habent.

Rutheni in annalibus suis apertẽ gloriantur, ante Vuolodimerum & Olham, terram Russiæ esse baptizatã & benedictam ab Andrea Chri-

drea Christi apostolo, quem ex Græcia ad ostia Borysthenis uenisse ipsi affirmant: & aduerso flumine ad montes, ubi nunc Chiovuia est, nauigasse, atq; ibi omnem terram benedixisse & baptizasse: crucem suam illic collocasse, prædixisseq; magnam ibi Dei gratiā, multasq; Ecclesias Christianorum futuras. Post inde usq; ad fontes Borysthenis peruenisse in Vuolok lacum magnum, & per fluuium Lovuat descendisse in Ilmer lacum: unde per fluuium Vuolchovu, qui ex eodem lacu fluit, Novuogardiam: inde fluuiū eodem in Ladoga lacum, & Heua flu. atq; in mare usq; quod ipsi Vuaretzkoia appellat, nos Germanicum, inter Vuinlandiam & Livuoniā, Romanam nauigādo peruenisse. Postremo in Pelopōneso propter Christum, ab Ago Antipatro crucifixum fuisse. Hæc Annales ipsorum.

*Vuaretzkoia mare. i.
Germanicum mare.*

Eligebantur quondam Metropolitę, item Archiepiscopi, conuocatis omnibus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus & Prioribus Monasteriorum. inquirebatur uir sanctioris uitę per monasteria & heremos, eligebaturq;. Hunc uero Principem aiunt ad se certos conuocare solere, atq; ex eorum numero unum suo iudicio deligere. Erat eo tempore, cum Cæsaris Maximiliani Oratorem Moscoviæ agerem, Bartholomæus Metropolita, uir sanctę uitę: cumq; Princeps uiolasset iuramētum, per se & ipsum Metropolitam Duci Semesitz præstitum, & alia quædam designasset, quę uidebātur contra auctoritatem illius esse, accessit Principem, & inquit: Dum omnem auctoritatem tibi usurpas, ideo officio meo præesse non possum. Porrectoq; sibi baculo suo, quem in modū crucis ferebat, officium resignat. Princeps baculū cum officio sine mora suscipit, atq; pauperē catenis uinctum, cōtinuò Bielogesero mittit. Aiunt hunc ibi aliquandiu in uinculis fuisse: liberatum tamen post, priuatūq;, in monasterio reliquū uitę exegisse. Huic Metropolita Daniel quidā xxx serē annos natus, homo corpore robusto atq; obeso, facie rubenti, successit: qui ne uētri magis quā ieiunijs, uigilijs, ac orationibus deditus uideretur, quoties actum publicum esset celebraturus, sulphuris fumo tum faciē, ut impallesceret, inficere, atq; ita pallore imbutus, in publicum prodire solebat.

Sunt et alij duo Archiepiscopi in dominio Mosci, in Novuogardia, scilicet Magrici & Rostoff. item Episcopi Tvuerensis, Resanensis, Smolensis, Permiæ, Susdali, Columnæ, Czernigouviæ, Sari. Hi omnes Metropolitę Moscovitico subiecti sunt. habent autē suos prouentus certos ex prædijs, & alijs extraordinarijs, ut uocant, accidentalibus: castra autem, ciuitates, aut ullam administrationem secularē (ut uocant) non habent: carnibus perpetuò abstinent. Abbates duos tantum in Moscovia esse reperi: Priores uero monasteriorum plurimos, qui omnes arbitrio ipsius Principis, cui nemo resistere audet, eliguntur.

Priores quomodo eligantur, ex cuiusdam Varlami, Prioris Hut

teniensis monasterij, anno 7034. instituti, literis, ex quibus capita rerum duntaxat excerpſi, apparet. Principio fratres alicuius monasterij, magno Duci supplicant, ut idoneum Priorem eligat, qui eos diuinis præceptis instituat. Electus autem, priusquam confirmetur à Principe, cogitur se iuramento atq; inscriptione obstringere, quod uelit in eo monasterio iuxta Sanctorum patrum constitutionem pie & sanctè uiuere: omnes Officiales iuxta maiorum consuetudinem, consentientibus etiam senioribus fratribus, assumere: singulis officijs fideles præficere, atq; commodum monasterij diligenter procurare: de negotijs & rerum causis, cum tribus aut quatuor Senioribus deliberare, factaq; deliberatione, negotium ad totum Collegiū fratrum referre, atq; eorum communi sententiā de rebus decernere, constituturq;: non lautius priuatim uiuere, sed in eadem mensa perpetuo esse, & communi cibo cum fratribus uti: omnes census & redditus annuos diligenter colligere, ac in thesaurum Monasterij fideliter reponere. Hæc sub magna pœna, quam sibi infligere Princeps potest, item priuatione officij, seruaturum se promittit. Obstringunt se iuramento quoq; ipsi Seniores fratres, prædicta omnia sese seruatu- ros, ac Priori instituto fideliter & sedulo obtemperatu- ros.

Sacerdotes seculares ut plurimum consecrantur hi, qui diu apud Ecclesias tãquam diaconi seruierunt. In diaconum autem nemo consecratur, nisi coniugatus. unde plerunque & nuptias celebrare, & in gradum Diaconatus simul ordinari solent. Si uero spōsa alicuius diaconi malè audit, tum in diaconum, nisi integræ famæ uxorem duxerit, non consecratur. Mortua coniuge, Sacerdos à sacris obeundis prorsus suspenditur: si castè tamen uiuit, officijs ac alijs rebus diuinis, cum cæteris Ecclesiæ ministris, choro tanquam minister interesse potest. Erat quidem antea consuetudo, ut uidui castè uiuentes, sine reprehensione sacra peragerent. Sed nunc mos inualuit, ut nullus uiduorum ad sacra facienda permittatur, nisi monasterium aliquod ingrediatur, iuxtaq; regulam uiuat.

Quicuncq; sacerdos uiduus, ad secundas nuptias, quod cuiq; liberum est, transierit, is nihil habet cum clero commune: item nullus sacerdotum aut sacra obire, aut baptizare, aut alio quouis fungi munere audet, nisi diacono præſente.

Sacerdotes in Ecclesijs primum tenent locum. Et quicuncq; illorum contra religionem aut officium Sacerdotale, quauis ratione fecerit, iudicio Spirituali subiicitur. Si uero furti aut ebrietatis accusatur, aut in aliud id genus uicij inciderit, à seculari magistratu, ut uocant, punitur. Vidimus Moscoviæ ebrios Sacerdotes publicè uerberari: qui aliud nihil querebantur, quàm sese à seruis, & non à Boiarone cæſos esse.

Paucis retroactis annis, quidam Principis locumtenens, sacerdotem in furto deprehensum, laqueo suffocari fecit. quam rem Metro-
polita

polita grauius ferens, ad Principem defert. Accersitus Locumtenens, Principi respondit: iuxta antiquum patriæ morem, furem, non Sacerdotem se suspendisse. atque ita ille impune dimissus fuit.

Si sacerdos queritur coram laico iudice, se à quopiam laico esse cœsum, (offensiones etenim omnes, ac iniuriarum genera, ad seculare iudicium spectant) tum iudex si fortè cognouerit hunc ab illo lacessitum, aut quauis iniuria prius affectum fuisse, Sacerdotem punit.

Sacerdotes plerumque ex contributione curialium sustententur, assignanturque illis domunculæ cum agris & pratis, unde uictum suis aut famulorum manibus, instar uicinorum quæritant. Pertenues habent oblationes: aliquando Ecclesiæ pecunia datur ad usuram, de centum decem, eamque Sacerdoti porrigunt, ne suis illum alere sumptibus cogantur. Sunt etiam quidam, qui liberalitate Principum uiuunt. Certe non multæ parochiæ reperiuntur, prædictis ac possessionibus dotata: exceptis Episcopatibus, & quibusdam Monasteriis. Nulla parochia, seu Sacerdotium confertur cuiquam, nisi Sacerdoti. In singulis autem templis unicum tantum altare, & in dies singulos unicum quoque Sacrum faciendum putant. Rarissimè templum reperitur sine Sacerdote, qui ter in hebdomada tantum sacra peragere obstringitur.

Vestitum prope laicorum habent, extra pectus paruum, & rotundum, quo rasuram tegunt: pileum amplum contra calorem & imbres superimponentes: aut pileo oblongo ex castoreis pilis, colore griseo, utuntur. Omnes, baculos quibus innituntur, deferunt, Polloch dictos.

Monasteriis præsumt, ut diximus, Abbates & Priores: quorum hos Igumenos, illos uero Archimandritas uocant. Habent seuerissimas leges ac regulas, quæ tamen sensim labefactæ, iacent. Nullo solati genere uti audent. Cithara, aut aliud musices instrumentum, si apud aliquem repertum fuerit, grauissimè punitur. Carne perpetuo abstinent. Omnes, non solum Principis mandato, sed & singulis Boiaronibus à Principe missis parent. Interfui, quum prouisor meus à Priore quodam rem certam peteret: quam cum continuo non dedisset, uerba minabatur: quo audito, euestigio rem petitam attulit. Sunt plures qui ex monasteriis in heremum se conferunt, ibique tuguriola faciunt, quæ aut soli, aut cum sociis incolunt: uictum ex terra & arboribus quærent, nimirum radices, & alios arborum fructus. Hi autem Stolpniki appellantur. Stolp etenim columna dicitur. Domunculas autem angustas, & in altum erectas, columnis sustentent.

Metropolita, Episcopi, et Archiepiscopi, quamuis carnibus perpetuo abstinent: tamen cum inuitant hospites laicos, aut sacerdotes, eo tempore quo carnibus uescuntur, habent hanc prærogatiuam, ut carnes illis in suo conuiuio apponant, quod Abbatibus & Prioribus prohibitum est.

*Archimandrita. i. Abbas.
Igumenus. i. Prior*

Mitras Archiepiscopi, Episcopi, & Abbates nigras & rotundas ferunt: solus autem Episcopus Novuogardiensis albam bicornem, more nostro fert.

Vestes quotidianæ Episcoporum sunt, sicut aliorum monachorum, nisi quod aliquando sericeas ferunt, & præsertim pallium nigrum, quod habet à pectore in utramque partem tres fimbrias albas, inflexas instar riuuli fluentis: in significationem, quod ex corde & ore illorum fluunt riuuli doctrinæ fidei, & bonorum exemplorum. Hi ferunt baculū, quo innituntur, quem gentiliter Possloch appellant, in modū crucis. Episcopus Novuogardiensis album fert palliū. Cæterum Episcopi dūtaxat circa res diuinas, ac ipsam religionē piē procurandā ac promouendam sunt occupati: rem autem familiarem, & alia publica negotia, officialibus administranda committunt.

Habent in Catalogo certos Romanos Pontifices, quos inter Sanctos uenerantur: alios uero, qui post illud schisma fuerunt, execrantur, tanquam eos qui ab Apostolorum Sanctorumque patrum, & septem Conciliorum ordinationibus defecerint, & tanquam hæreticos & schismaticos appellant: eosdemque maiori odio prosequuntur, quā ipsos Mahumetanos. Dicunt enim, septimo generali Concilio conclusum esse, ut ea quæ in præcedentibus constituta ac determinata erant, in posterum quoque firma rata & perpetua essent: nec unquam posthac cuiquam licere aliud Concilium aut indicere, aut accedere, sub poena anathematis. & hoc seuerissimè seruant. Erat quidam Metropolitanus Russiæ, qui ad instantiam Eugenij Papæ Synodum accesserat, ubi & Ecclesiæ erant unitæ: reuersus in patriam capitur, omnibus bonis spoliatur, atque in carceres conjicitur: ex quibus tandem euasit.

Inter nos & illos fidei diuersitatem esse, licet ex literarum exemplo cognoscere, quas Ioannes Metropolita Russiæ ad Archiepiscopum, ut ipsi dicunt, Romanum, dederat, ut sequitur:

Dilexi decorem tuum domine ac pater beatiss. Apostolica sede ac uocatione digniss. qui ex remotis respicis ad humilitatem & paupertatem nostram, & alis dilectionis foues nos, & salutas nos sicuti suos ex charitate, & interrogas specialiter de nostra fide uera & orthodoxa: de qua etiam audiens, ut nobis beatitudinis tuæ Episcopus retulit, admiratus es. Et quia tantus es, & talis Sacerdos, propterea ego pauper saluto te, honorando caput tuum, & deosculando manus tuas & brachia. Sis lætus, & à suprema Dei manu protectus: & det Dominus omnipotens tibi, tuis spiritualibus, & nobis ordinem bonum. Nescio unde exortæ sunt hæreses, de uera salutis & redemptionis uia: & mirari satis non possum, quis diabolorum tam malus ac inuidus, tam ueritati inimicus, ac mutuæ beneuolentiæ aduersarius fuerit, qui fraternam nostram charitatē à tota Christiana cōgregatione alienauit, dicens, nos nō esse Christianos. Nos profectò,

Posset. i. baculo apalio. Vide f. 36.

*Scripta Metropolitanis
Russiæ ad Papam Romanum
dignationem fidei inter
eosdem referens.*

profecto', Christianos uos ex Dei benedictione ab initio cognouimus, licet in omnibus fidem Christianam non seruetis, & in multis diuersi sitis: id quod ex septem magnis Synodis ostendam, in quibus fides orthodoxa & Christiana instituta est, ac prorsus confirmata, in quibus etiam tanquā septem columnis sapientia Dei domum sibi ædificauit. In his præterea septem Synodis, omnes Papæ digni sunt habiti cathedra S. Petri, quia nobiscū sentiebant. In prima autem Synodo erat Syluester Papa, in secunda Damasus, in tertia Cælestinus, in quarta beatissimus Papa Leo, in quinta Vigilius, in sexta Oaphanius, uir honorandus, et in Sacris scripturis doctus: in septima S. Papa Adrianus, qui misit primus Petrum Episcopum & Abbatem monasterij S. Sabæ: unde postea exortæ sunt dissensiones inter nos & uos, quæ pullularunt præcipuè in antiqua Rana. Sunt profecto mala multa, quæ à uobis contra leges diuinas ac statuta committuntur: de quibus pauca ad charitatem tuam scribemus. Primum de ieiunio Sabbathi, contra legem obseruato: secundo de ieiunio magno, in quo septimanam abscinditis, & carnes comeditis, ac propter carniū uoracitatem homines ad uos allicitis. Item, qui sacerdotes secundum legem ducunt uxores, illos uos reijcitis. Item qui à presbyteris in baptismo inuncti sunt, illos uos iam denuò inungitis, dicentes, illa simplicibus Sacerdotibus facere nō licere, sed solis Episcopis. Item de azymis malis, quæ manifestè Iudaicum seruitium seu cultum indicant. Et quod est caput omnium malorum, ut quæ confirmata sunt per S. Synodos, ea uos cœpistis permutare & peruertere, dicētes de Spiritu Sancto, quod non tantum à patre, sed & à filio procedat: & multa alia maiora, de quibus tua Beatitudo ad Patriarcham Constantinopolitanum, fratrem suum Spiritualem, referre, & omnem diligentiam adhibere deberet, ut aliquando tollerentur isti errores, & ut unanimes essemus in concordia Spirituali. sicut dicit S. Paulus, informans nos: Oro uos fratres propter nomen Domini IESV CHRISTI, ut idem sentiatis, & dicatis, & non sit inter uos discordia, & sitis in eodem intellectu fortificati, & in eadem cogitatione. De istis sex excessibus, quātum potuimus, ad uos scripsimus: deinceps & de alijs scribemus charitati tuæ. Si enim ita res se habet, sicuti audiuius, agnosces ipse nobiscū, transgredi per uos Canones sanctorum Apostolorum, & instituta magnarum septem Synodorum, in quibus erant omnes uestri primi Patriarchæ, & cōcorditer dicebant quod uerbum uestrum esset uanum. & quod manifestè erretis, nunc palàm redarguam. In primis de ieiunio Sabbathi, uidetis quæ de isto S. Apostoli docuerūt, quorum doctrinam habetis. & maximè beatus Papa Clemens, primus post S. Petrum Apostolū, ita scribit ex statutis Apostolorum, ut est in Canone LXIII. de Sabbatho dicens: Si Ecclesiasticus inuētus fuerit, qui die Dominico uel Sabbatho ieiunaret, præter Sabbathum

bathum, magnum degradetur: si autem secularis homo fuerit, excommunicetur, & ab Ecclesia seiungatur. Secundum erat de ieiunio, quod uos corumpitis. Est Iacobitarum & Armeniorum hæresis, qui lacte & ouis in sancto ieiunio magno utuntur. quis enim uerus Christianus audet ita facere & cogitare? Legite Canones sextæ magnæ Synodi, in qua Oaphanius Papa uester, ea prohibet. Nos profecto, cum rescīueramus in Armenia, & alijs quibusdam locis, ouis & caseo in magno ieiunio uesci, nostris illico mandauimus, ut ab eiusmodi cibo atq; omni Imolo dæmoniorū abstinerēt: à quibus si quis non abstineret, ab Ecclesia separaretur: si sacerdos, a sacris suspenderetur. Tertius præterea maximus est error & peccatum, de coniugio sacerdotū, quod ab illis qui uxores habent, sumere corpus Domini renuitis: cum sancta Synodus, quæ fuit in Gangra, scribat in quarto Canone: Qui spernit sacerdotem, secundum legem uxorem habentem, & dicit, quod non liceat ex manibus eius accipere Sacramentum, sit anathema. Item Synodus dicit: Omnis diaconus, uel sacerdos dimittens propriā uxorem, priuetur sacerdotio. Quartum peccatum erat inunctio, seu cōfirmatio. Non ne ubiq; dicitur in Synodis: Confiteor unū baptisma in remissionem peccatorum? Si ergo est unum baptisma, erit & unum Chrisma, et uirtus eadem tam Episcopi quā sacerdotis. Quintus est error de azymis: qui quidem error est principium & radix totius hæresis, sicuti demonstrabo. & quanquam necesse esset huc multas adducere scripturas, tamen id aliās faciam, & in præsentiarum hoc tantum dicam: Quia azymi à Iudæis fiunt in memoriam liberationis eorum & fugæ ex Aegypto, nos autem semel Christiani sumus, nunquam in labore Aegyptiorum fuimus, & huiusmodi Iudæorum de Sabbatho, azymis, & circuncisione obseruationes, nobis obmittendas esse mandatum est. Et si aliquis sequatur unum ex illis, sicuti dicit S. Paulus, tenetur totam legem implere, eodem Apostolo dicente: Fratres, ego accepi à Domino, quod & tradidi uobis: quia Dominus in qua nocte tradebatur, accepit panem, benedixit, sanctificauit, fregit & dedit sanctis discipulis, dicens, Accipite & manducate, &c. Considera quid dico. non dixit, Dominus accipiens azyma, sed panem. Quod illo tempore nec azymi erant, nec Pascha fiebat, nec Dominus tunc comedebat Pascha Iudæorum, ut daret azyma Apostolis, probabile est per hoc, quod Iudæorum Pascha stando fit & comeditur: quod in Christi cœna nō fiebat, ut Scriptura dicit, Recumbentibus eis cum duodecim. item, Et discipulus recubuit super pectus ipsius in cœna. Nam quod ipse dixit, Desiderio desiderauī hoc Pascha manducare uobiscum: Iudæorum pascha non intelligit quod ante semper cōmedebat cum ipsis. Neq; cum dicit, Hoc facite in meam commemorationem, necessitatem faciendi, tāquam Iudæorum Pascha esset, imponit: neque azyma illis, sed panem dat, cum dicit,

cum dicit, Ecce panis quem ego do uobis. similiter ad Iudam, Cui ego dabo panem intingens in sal, ipse est traditurus me. Si autem dicitis istam rationem, quod nos celebramus in azymis, quia nulla est terrestreitas uel cōmixtio in diuinis: cur diuinitatis obliti estis, & sequimini ritum Iudæorum, ambulantes in hæresi ipsius Iuliani, Machumeti, & Apollinaris Laodicensis, & Pauli Syri Samosatensis, & Eutychij, & Diaferij, aliorumq; qui erāt in sexta Synodo deprauatissimi hæretici, diabolicoq; spiritu repleti. Sextus deniq; error est de Spiritu sancto. Quomodo enim dicitis, Credo in deum patrem & filium, & spiritum sanctum, qui à patre & filio procedit? Mirabile est profecto, & horrendū dictū, quod audetis fidem peruertere: cum ab initio per uniuersum orbē, in omnib. Christianorum Ecclesijs cōstanter canatur: Credo in spiritū sanctum, & Dominum uiuificantem, & à patre procedētem, qui cum patre & filio simul adoratur & glorificatur. Quare igitur uos non dicitis, sicuti alij Christiani omnes, sed additiones ponitis, & nouam adducitis doctrinam? cum tamen Apostolus dicat: Si quis annunciauerit uobis, præter ea quæ uobis diximus, anathema sit. Utinam uos non incurratis istam maledictionem. Difficile est enim, & horrendum, Dei scripturam, compositam per Sanctos, permutare & peruertere. nescitis quā maximus sit error. Nam duas uirtutes, duas uoluntates, & duo principia de sancto Spiritu adducitis, adimentes & parui facientes eius honorem, & hæresi Machidonie conformes estis: quod absit. Oro, & me inclino ad sanctos pedes tuos, ut ab huiusmodi errorib. qui inter uos sunt, cesses, et maxime ab azymis abstineas. Volui etiam aliquid scribere de suffocatis & immundis animalibus, & de monachis edentibus carnes: sed de his postea (si Deus uoluerit) scribam. Parce autem, propter maximam charitatem, quod de his rebus ad te scripsi. An autem sunt facienda illa que fiunt, interroga scripturas, et inuenies. Rogo te Domine, ut scribas ad Dominum nostrum Patriarcham Constantinopolitanum, & ad sanctos Metropolitas, qui uerbum uitæ in se habent, & sicut luminaria in mundo lucent. Fieri enim potest, ut Deus per illos super huiusmodi erroribus inquirat, emendet et constituat. Deinde si tibi uidebitur, mihi minimo inter alios omnes, rescribas. Saluto te ego Metropo lita Russiæ, & alios omnes tibi subiectos clericos & laicos. Salutāt te etiam mecum S. Episcopi, Monachi & Reges, magni homines. Charitas Spiritus sancti sit tecum, & cum omnibus tuis: Amen.

E Sequuntur

SEQUUNTUR CANONES CV-

*iussdam Ioannis Metropolitæ, qui dicitur Propheta, quos
raptim ut potui adsequi, adiungere uolui.*

Veri in necessitate absq̃ Sacerdote baptisentur. animalia, uolucres, ab auibus uel feris lacerę, non comedantur: qui uerò cōmederint, aut in azymis celebrauerint, uel in Septuagesima carne usi fuerint, uel animantium sanguinem uorauerint, corrigantur.

Aues, animalia suffocata, non comedantur.

Rutheni cum Romanis in necessitate comedant, celebrent autem minimè.

Rutheni omnes Romanos non rectè baptisatos, quia in aquam toti non sunt immerfi, ad ueram fidem conuertant: quibus conuersis, non statim Eucharistia, sicuti nec Tartaris, alijs uè à fide sua diuersis, porrigatur.

Imagines antiquæ, & tabulæ, super quibus consecrationes fiunt, non comburantur: sed in hortis, aut alio honorifico loco, ne iniuria afficiantur, aut dedecore, sepeliantur.

Si in loco sacro domum exædificaueris, locus ubi erat altare, uacuu relinquatur.

Maritus monasterium ingressus, si eius uxor alteri nupserit, in sacerdotem consecratur.

Principis filia, ei qui communionem in azymis, & cibis utitur imundis, non in matrimonium locetur.

Sacerdotes, hyberno tempore ex animalium, quibus uescuntur, pellibus, femoralia ferant.

Non confessi, & aliena bona haud reddentes, ad communionem non admittantur.

Sacerdotes & monachi, nuptijs chorearū tempore non intersint.

Sacerdos si sciens, personam iam tertio expetētem matrimonium coniunxerit, officio priuetur.

Mater filios baptizari uolēs, ieiunare non ualētes, pro illis ieiunet.

Si maritus relicta priore uxore, alteram duxerit, uel uxor alteri nupserit, ad cōmunionem, nisi ad matrimoniū redierit, nō admittatur.

Nullus alienæ fidei uendatur.

Sciens cum Romanis comedens, orationibus mundis mundetur.

Vxor sacerdotis ab infidelibus capta, redimatur: & in matrimonium, quia uim passa est, reassumatur.

Mercatores & peregrini ad Romanorum partes proficiscentes, communionem non priuentur: sed ad eandem, iniunctis quibusdam pro pœnitentia orationibus reconciliati, admittantur.

In monasterio conuiuia, aduocando mulieres, non habeantur.

Matrimonium non nisi publicè, in Ecclesijs contrahatur.

Sequuntur

SECVNTVR QVAESTIONES ³⁵

Cyrilli cuiusdam, ad Episcopum Niphontem
Nouogardiensem.

Vid si homo post communionem, ex nimia cibi aut potus repletionem euomerit? RESPON. Quadraginta diebus ieiunando poeniteat. Si non ob repletionem, uerum ex nausea, xx diebus: si uero alia leui ex causa, minus. Sacerdos tale quiddam committens, xl diebus à diuinis & abstineat, & ieiunet: sin alia leui ex causa, per septimanam ieiunet: quin Medone & carne ac lacte abstineat. Si autē tertia aut quarta post communionem die euomerit, agat poenitentiam. Sin aliquis Sacramentum euomerit, centum & uiginti diebus poeniteat: si uero in infirmitate euomerit, tribus diebus: uomitum uero igni comburat, & centum Psalmos dicat: si autem canis uomitum deuoraret, centum diebus ieiunct.

Si uasa terrea, uel lignea immunda fuerint, quid faciendum? R. Orationibus mundis mudentur.

Quid pro anima defuncti faciendum? R. Det grifnam unā pro quinq; Missis, cum fumigationibus, panibus, et tritico cocto, quod dicitur Kuthia. Sacerdos uero habeat uinum proprium.

Grifna

*Kuthia. i. panis extractus.
q. x. emittantia utitur*

Quid si monacho infirmo, Seraphica ueste induto, per octo dies nihil dederim ad edendum? R. Benè factum, quia erat in angelico ordine.

Quid si Latinus Ruthenico ritu initiari uoluērit? R. Intret Ecclesiam nostram vii. diebus, nouum illi imponatur nomen, singulis diebus quatuor orationes eo praesente dicantur deuotē: abluat se deinde in balneo, septem diebus carnibus et lactarijs abstineat, octa ua die lotus ingrediatur Ecclesiam. Super quo quatuor illę orationes dicantur, mundis uestibus induatur, corona seu fertum super caput illi imponatur, Chrismate inungatur, cereus illi in manus detur: dum Missa peragitur, communicetur, proq; nouo Christiano habeatur.

An aues, pisces, uel alia terrestria animalia, festis diebus interficere liceat? R. Die Dominico, quia dies festus est, homo in Ecclesiam eat: humanis uero necessitatibus exigentibus, occidantur.

An Sacramentum in hebdomada Palmarum consecratum, per totum annum seruare liceat? R. Seruetur in uase mundo: Sacerdos uero id infirmo porrigens, parum uini addat.

An aquam uino addere liceat, communicando infirmum? R. Sufficit uinum tantum.

An infirmis dæmoniacis, & mente captis, liceat dare Sacramentum? R. Ora illorum tantum Sacramento tangantur.

An sacerdoti habenti uxorem in puerperio, quemadmodum su-

E 2 per laico

per laicorum sit uxoribus, orationes dicere liceat? R. Non, nam ea in Græcia nō seruatur cōsuetudo, nisi alius nō inueniatur Sacerdos.

Quid in die Exaltationis S. Crucis edendum? R. Monachi piscibus nō uescantur: laici uerò eadem die deosculantes S. Crucē, carnes edere possunt, nisi fortè in diē Veneris aut Mercurij inciderit.

An sacerdoti noctu cum uxore cōcumbenti, mane Ecclesiam ingredi licet? R. Lauet prius eam partem quæ sub umbilico est, ecclesiam ingrediatur, Euangeliū legat: ad altare uerò accedere, uel celebrare prohibeatur. Volens aut sacerdos diebus Solis & Martis celebrare, poterit die lunæ cum uxore concumbere, & sic deinceps.

An uxorem non habenti, Eucharistia porrigenda? R. Dummodo per integram quadragesimam cum nupta alterius, aut bruto non coierit.

An infantuli post baptismum cōmunciandi? R. In templo, dū sacra peraguntur, aut uespertine preces cantantur, communicentur.

Quo cibi genere in ieiunio maiore utendum? R. Dominicis & sabbatis diebus, piscibus: alijs uerò Ikhri, hoc est piscium intestinis.

In maiori hebdomada, monachi mel edant, & bibant kguas: id est, aquam acetosam.

In consecratione Kuthie, cerei quot sunt incendendi? R. Pro animabus duo, tres uerò pro salute uiuentis.

Kuthia quomodo conficienda? R. Sint tres partes tritici cocti: quarta uerò de pisces, fabis, & cicere, pariter coctis, cōdiantur melle, et zaccaro. adhibeantur etiā, si habentur, alij fructus. Kuthia autem hac, peractis exequijs, in Ecclesia utantur.

Quando Bulgari, Polovuczi, & Czudi baptisandi? R. Si quadraginta diebus antè ieiunent, & orationes mundæ super illos dicantur: si uerò saluus fuerit, octo tantū diebus ieiunet. Baptisans autem puerum, manicas benè succingat, ne dum immergit puerum, de lauacro baptismatis in ueste aliquid remaneat. Puerpera quoque à partu quadraginta diebus, templum non ingrediatur.

An mulier post menstrua, communicanda? R. Non communicetur, nisi prius sit lota.

An liceat ingredi habitaculum puerperæ? R. In locum ubi mulier peperit, nemo ante triduum ingrediatur. Quemadmodū enim alia immunda uasa, diligenter lauanda: ita habitationem illam orationibus esse prius mundandam.

An post occasum Solis sepeliendum? R. Occaso iam sole, nemo sepeliatur: est enim hæc mortuorum corona, uidere solem antequam sepeliatur. Plurimum autem meretur, qui ossa mortuorum & imagines antiquas condit.

An liceat marito, circa festum Paschæ sumere Eucharistiam? R. Si cum uxore per quadragesimam non concubuerit. Item qui dentibus die Paschæ ouum attigerit, aut ex cuius gingiua sanguis manauerit,

I Khri. i. Piscium intestina.

Kguas. i. aqua acetosa.

*Kuthia. i. panis ex tritico
qualiter fiat.*

nauerit, eadem die à communione abſtineat.

An liceat marito, proxima poſt communionem nocte cum uxore concumbere? R. Licet. diebus tamen Veneris, Sabbati, & Dominico, ſi deprauati ingenij conceperit puerum uxor, parentes poeniteant. Si autem nobiles & magni nominis fuerint parentes, dent certas griffnas Sacerdoti, ut pro eis oret.

Si fortè lacerata papyrus, quæ aliquid ſacrarū literarū continebit, in terram proiecta fuerit, an eodē loco deambulare liceat? R. Nō.

An liceat lacte alicuius uaccæ, eodē die quo uitulum edidit, uti? R. Non, quia eſt ſanguine mixtum: poſt biduum autem licebit.

Quando poteſt aliquis à Sacris ſuſpendi? R. Sacerdos tempore ieiunij feminæ alicuius amore flagrans, inq̃ os eius linguam inferans, ſemen deniq̃ genitale libidine inflammatus ſpargēs, à diuinis per integrum annum abſtineat: ſi uerò ante Sacerdotium tale quid commiſerit, in Sacerdotem non confeſcretur.

Laicus uerò eiufmodi peccata ac flagitia deſignans, eo anno non communicetur.

An ſit initiandus ſacris is, ex quo aliqua uno duntaxat cōcubitu concepit? R. Rarò concipiunt ex primo coitu. decies autem ſi congreſſus fuerit, non confeſcretur.

Præterea qui uirgini ſuprū obtulit, aut uxorem ſuam uitiatā primo cōcubitu animaduenterit, in Sacerdotē pariter nō confeſcretur.

Diuortium celebrans, quomodo poenitebit? R. Perpetuò ab Euchariſtia, niſi iamiam animam agens, abſtineat.

Licebit ne cuiſpiam in uita, pro animæ ſuæ ſalute exequias mortuorum obire? R. Licet.

An coniux coniugem, in perficienda poenitentia iuuare poteſt? R. Non poteſt, tanquam frater fratrem.

An ſacerdos ea die qua mortuum ſepeliuit, & deoſculatus eſt, obire Sacra debeat? R. Non debet.

An puerpera deploratæ ualeitudinis communicari debet? R. Dummodo ex eo loco, ubi enixa eſt, aſportata, ac lota fuerit.

An liceat rem habere cum uxore eo loci, ubi ſunt imagines ſanctorum? R. Accedens ad uxorem, non ne deponis crucem de collo? ſimiliter nec in habitatione coram imaginibus, niſi bene recluſæ & opertæ fuerint, coire licebit.

An liceat illico à prædio, uel cœna, antequam dormias, in templo orare? R. Vtrum melius, dormire, an orare?

Poteſt ne Sacerdos ſine Sacerdotali habitu accedere ægrotum, eiq̃ porrigere Sacramentum? R. Poteſt.

Quomodo ducendæ uxores? R. Volens uxorem ducere, quadraginta, aut minus octo diebus, ſe ab alijs mulieribus contineat.

An mulieri quæ facit abortum, poenitendum? R. Mulier non caſu aliquo, ſed temulenta, faciēs abortum, poeniteat. Item, quæ uiro

E 3 ſuo aquam,

suo aquam, qua ipsa se lauit, ad bibendum, ut se amet, dederit, sex hebdomadis ieiunet.

An carne & lacte eius uaccæ, qua cum homo miscuit corpus, utendum? R. Omnes, præter excessorem, uti possunt.

An mulier consilio uetularum, quo concipiat, utatur? R. Mulieres, antiquarum uetularum consilio, herbis, ut concipiant, utentes, & non potius sacerdotes, qui eas orationibus suis iuuent, accedentes, sex hebdomadis poeniteant, atque sacerdoti tres griffnas numerent. Grauidam autem temulentus si læserit, ita ut abortum faciat, medio anno poeniteat. Obstetrices quoque octo diebus ab æde sacra abstineant, dum orationibus mudentur.

BAPTISMVS.

Aptizantur hoc modo. Nato infante, mox accersitus sacerdos, ante ianuam habitationis in qua est puerpera, certas stando recitat orationes, pueroque nomen imponit. Dein XL communiter die, si forte puer ægrotet, deferitur in templum, & baptizatur, ac ter in aquam totus immergitur: alioqui baptizatum non crederent. Mox inungitur Chrismate, quod consecratum est in hebdomada magna. inungitur denique myrrha, ut ipsi dicunt. Aqua uero baptismatis singulis infantibus consecratur, & continuo post baptismum extra templi portam effunditur. Semper in templo baptizantur infantes, nisi longinquitas loci nimia, aut frigus puero obeslet: neque unquam aqua tepida, nisi pueris infirmis utuntur. Susceptores ex uoluntate parentum assumuntur: & quoties præeunte certis uerbis sacerdote, diabolo renunciant, toties in terram expuunt, Sacerdos etiam infanti capillos abscindit, eosque ceræ etiam intricat, & in templo loco certo reponit. Non adhibent sal, neque saliuam cum puluere.

SEQUITVR BULLA ALEXANDRI Papæ, ex qua Baptismus Rhutenorum abunde constat.

Alexander Episcopus, seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Altitudo diuini consilij, quod humana ratio nequit comprehendere, ex suæ immensæ bonitatis essentia, aliud semper ad salutem humani generis pullulans, tempore congruo, secreto mysterio, quod ipse Deus nouit, opportuno, producit & manifestat: ut cognoscant homines, ex suis meritis, tamquam ab ipsis, nihil proficere posse, sed eorum salutem & omne donum gratiæ ab ipso summo Deo & patre luminum prouenire. Sanè non sine grandi & spiritali mentis nostræ lætitiâ accepimus, quod nonnulli Rhuteni in Ducatu Lithuaniæ, & alij ritu Græco uiuentes, fidem tamen Christianam alias profitentes, qui Vuilnensem ac Chioouiensem, Lutzeorientem, et Mednicensem

nicensem ciuitates & diœceses, ac alia loca eiusdem ducatus inhabitant, sancto spiritu cooperante illustrati, nonnullos errores quos hactenus, ritu & more Græcorum uiuentes, obseruarunt, penitus ab eorum mentibus & cordibus abdicare, & unitatem fidei Catholicæ & Latinæ Romanæ Ecclesiæ amplecti, & secundum ritum eiusdem Latinæ & Romanæ ecclesiæ uiuere desiderant & proponunt. Sed quia more Græcorum, scilicet in tertia persona baptisati fuerunt, et nonnulli asserunt eos de nouo baptizari debere, prædicti qui ritu Græco hactenus uixerunt, & adhuc uiuunt, tanquam antea ritè baptisati, renuunt & recusant de nouo baptisma suscipere. Nos igitur, qui ex commisso nobis desuper, licet insufficientibus meritis, officio pastoralis, cupimus singulas oues nobis commissas ad uerum ouile Christi perducere, ut fiat ex illis unus pastor, & unum ouile, & ne sancta Catholica ecclesia diuersa et deformia mēbra à capite discrepantia, sed cōformia habeat, attendentes quod per fœlicis recordationis Eugenium Papam quartum, prædecessorem nostrum, in cōcilio per eum Florentiæ celebrato, & in quo Græci atq; Armeni, unà cū Romana ecclesia sentiētes interfuerunt, definitum fuit, formā huius sacramenti Baptismatis existeret, Ego te baptiso in nomine patris et filij & spiritus sancti, amē: ac etiā per illa uerba, Baptizetur talis seruus Iesu Christi, in nomine patris & filij & spiritus sancti: uel, Baptizatur manibus meis talis, in nomine patris & filij & spiritus sancti: uerum perfici baptisma, quoniā eius principalis causa, ex qua baptisma uirtutem habet, sit sancta trinitas: instrumentalis autem sit minister, qui tradit exterius sacramentum, si exponitur actus qui per ipsum exercetur ministerium, eius sanctæ trinitatis inuocatione efficitur sacramentum: & propterea huiusmodi sacramenti, sic in tertia persona collati, reiterationem necessariam non existeret: habita etiam super hoc cum fratribus nostris deliberatione matura, auctoritate Apostolica, nobis & alijs Romanis Pontificibus ab ipso Iesu Domino nostro per beatum Petrum, cui & successoribus eius Apostolatus, ministerij dispensationem commisit, tradita, tenore præsentium decernimus atq; declaramus, omnes & singulos sic in tertia persona baptizatos, uolentes à ritu Græco ad ritum & morem Latinæ & sanctæ Romanæ ecclesiæ uenire, simpliciter & sine alia contradictione, aut etiam obligatione, uel coactione, quod iterum rebaptisentur: etiam cum intentione quod alias ritus per orientales ecclesias seruari solitos hæreticam prauitatem non concernent. obseruari possint: facta prius tamen per eos omnium errorum, rituum Græcorum, à Latina et Romana ecclesia, et illius ritu ac sanctis institutionibus deuiantium, ab iuratione, admittendos fore. exhortant. etiam per uiscera misericordiæ Dei nostri, omnes et singulos qui prædicto modo baptisati sunt, & ritu Græco uiuunt, ut abnegata omnium errorum, quæ secundum morem et ritum Græcorum hactenus obseruarunt, quicq; ab immaculata &

culata & sancta Catholica Latina & Romana ecclesia, & illius sanctorum patrum institutionibus approbatis deuiant, uelint eidem Catholicae ecclesiae, illiusque salubribus documentis, pro animarum suarum salute & ueri Dei cognitione adhærere, & ne eorum sanctum propositum à quouis retardari possit, modo uenerabili fratri nostro Episcopo Vuilnensi, in uirtute sanctae obedientiae committimus & mandamus, quatenus omnes & singulos sic baptizatos, & ad unitatem praefatae Latinae ecclesiae uenire, & errores praedictos abiurare uolentes, ad praefatae Latinae ecclesiae unitatem, errorum huiusmodi abiurationem per se uel per alium, seu etiam alios seculares Praelatos, ecclesiasticos seu praedicatores, aut minorum ordinum regularis obseruantiae professores, doctos & probos, ac alios idoneos, quibus id duxerit committendum, recipiat & admitat: ac tam sibi quam illi, aut illis, cui uel quibus, quoties expedierit, id duxerit committendum, singulos praefatos, sic inuenientes ab excessibus, propter obseruationem huiusmodi errorum, ac haeretica prauitate inde proueniente, nec non excommunicationis sententia, alijsque censuris & poenis ecclesiasticis, quos quomodolibet propter ea incurrunt, dicta Apostolica auctoritate absoluendi, ac eis pro modo culpae poenitentiam salutarem iniungendi, aliaque in praemissis necessaria faciendi, plenam & liberam licentiam & facultatem concedimus, per praesentes. Verum quia forsitan difficile foret, praesentes nostras literas ad singula loca, ubi opus fuerit, referre: uolumus, & eadem auctoritate Apostolica decernimus, quod earundem literarum transfumptum, manu alicuius notarii publici subscripto, & sigillo praefati Vuilnens. seu alterius alicuius episcopi, uel prelati ecclesiastici munito, eadem fides prorsus adhibeatur in iudicio & extra, & alias ubilibet, ubi fuerit exhibitum uel ostensum, sicut ipsis literis originalibus adhiberetur, si forent exhibitae uel ostensae: non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, caeterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omnino homini liceat hanc paginam nostrae constitutionis, declarationis, exhortationis, commissionis, mandati, coessionis, uoluntatis et decreti infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursum. Datum Romae, apud S. Petrum: Anno incarnationis Dominicae, Millesimo quingentesimo primo, decimo kal. Septemb. Pontificatus nostri anno nono.

CONFESSIO.

Confessionem quamuis ex constitutione habent, uulgus tamen eam Principum opus esse, & praecipue ad nobiles dominos & praestantiores uiros pertinere existimat. Confitentur circa Paschatis festum magna cordis contritione ac ueneratione. Stat confessor, una cum con-

cum confitente, in medio templo, uultu cōuerso ad imaginem quamdam ad hoc constitutam. Finita dein confessione, pœnitentiæq; iuxta delicti qualitatem iniuncta, ante ipsam imaginem subinde sese inclinant, signoq; crucis frontem pectusq; signant: magno deniq; gemitu clamant, IESV CHRISTE fili Dei, miserere nostri. Nam hæc communis illorum est oratio. Quibusdam pro pœnitentia ieiunia, nōnullis certæ quædam preces (Dominicam etenim orationem perpauci sciunt) iniunguntur: quosdam, qui grauius aliquid commiserint, aqua abluunt. Ex profluente etenim aquam in Epiphania Domini hauriunt, eamq; cōsecratam per totum annum in tēplo, pro mundandis & abluēdis grauioribus peccatis seruant. Item peccatum die Sabbatho commissum, leuius iudicant, minusq; pœnitentiæ pro eo iniungunt. Sunt complures & leuissimæ causæ, propter quas in templū non admittuntur: solent tamen exclusi plerunq; portis & fenestris templi astare, atq; inde non minus uidere & audire sacra, quam si in templo fuissent.

Is qui concubuerit cum uxore sua, & post constitutum tempus se non abluerit, ea die ingredi templum non audet.

C O M M U N I O.

Communicant sub utraq; specie, miscentes panem uino, seu corpus sanguine. Sumit sacerdos cocleari ex calice portiunculam, porrigitq; communicanti. Quotiescunq; aliquis in anno uoluerit, modo confessus fuerit, sumere corpus Domini potest: alioqui tempus constitutum ad festum Paschatis habent. Pueris septem annorum porrigunt sacramentum. Dicuntq; tum hominem peccare. Si puer infirmus fuerit, aut forte animam agere cœperit, ut de pane sumere non possit, infunditur ei gutta ex calice. Sacramentum ad communicandum, non nisi dum sacrum fit, consecratur: pro infirmis autem consecratur die Iouis, in maiori hebdomada, & conseruatur per totum annum. Cæterum cum fuerit necesse, accipit inde portiunculam, quam uino imponit, & bene humectatā porrigit ægroto, dein parum aquæ tepidæ addit.

Nullus monachorum, nec sacerdotum, horas Canonicas, ut uocant, orat, nisi habeat imaginem præsentem: quam etiam nemo, nisi magna ueneratione, attingit. qui eam autem in publicum profert, manu eam in altum tollit: quam omnes prætereuntes, aperto capite, cruce se signantes, inclinando, plurimum uenerantur. Libros Euangelij non nisi in locis honestis, tanquam rem sacram reponunt: necq; manibus tangunt, nisi prius cruce se munierint, & capite aperto inclinato que honorem exhibuerint: post summa cum ueneratione in manus sumunt. Panem quoque, antequam uerbis consuetis more nostro consecratus fuerit, circumlatum per ecclesiam, uenerantur & adorant.

FESTI DIES.

Festos dies uiri præstantiores peractis sacris epulis, ebrietate & uestitu eleganti uenerantur: uulgi, domestici ac serui, plerumque laborant, dicentes, feriari ac à labore abstinere dominorum esse. Ciuēs & mechanici, diuinis intersunt: quibus peractis, redeunt ad laborem, sanctius putantes labori incumbere, quàm bibendo, ludendo, & id genus rebus, substantiā & tempus inaniter perdere. Nam uulgo & plebi ceruiciæ & medonis potus prohibitus est: quibusdam tamen solennioribus diebus, utputa natalis Domini, ferijs Pascæ, Pentecostes, & alijs quibusdam, potare illis permissum est: quibus sanè non propter diuinum cultum, sed potum potius, a labore abstinent.

Trinitatis festum celebrant die Lunæ, in ferijs Pentecostes. In octaua uerò Pentecostes, festum omnium Sanctorum. Diem autem Corporis Christi, more nostro non uenerantur.

Iurando ac blasphemando, rarò nomen Dei usurpant. cum autem iurant, per osculum crucis dicta uel promissa firmant. Blasphemix eorum, Hungarorum more, communes sunt, Canis matrem tuam subagitet, &c.

PURGATORIUM.

Purgatorium nullum credunt, sed dicunt, unicuique uita defuncto, secundum meritum suum esse locum: pijs quidem lucidum, cum angelis placidis: impijs autem obscurum, & cæca caligine obductum, cum angelis terribilibus destinatum esse, in quo extremum expectant iudicium. ex loco & angelis placidis cognoscunt animæ gratiam Dei, semper petunt extremum iudicium: aliæ contrà. Neque animā à corpore separatam, poenis obnoxiam esse putant. nam cum anima in corpore se contaminauerit, cum corpore esse expiandam. Quod autem pro defunctis funebre sacrum faciunt, credunt, eo posse tolerabiliorem animabus exorari ac impetrari locū, in quo facilius expectare futurum iudicium queāt. Aqua benedicta nemo se aspergit, nisi à Sacerdote aspergatur. Cœmiteria pro sepeliendis corporibus non consecrant. aiunt enim, corporibus inunctis & consecratis, terram ipsam, non corpora terra, consecrari.

DIVORVM CULTVS.

Nicolaum Barensem inter sanctos in primis uenerantur, de quo ius plurimis miraculis quottidiè prædicāt: quorum unicum, quod non ante multos annos contigit, adiungere placuit. Michael quidam Kyfaletzki, uir magnus & strenuus, in quodam conflictu Tartarico, quendā Magni nominis Tartarum fugiētem est persecutus: quem cum citato equi cursu assequi non posset, Nicolae (inquit) perduc me ad hunc canem. Tartarus hæc audiens, territus exclamavit: Ni-

mat: Nicolae, si hic tuo auxilio me assequetur, nullum miraculum facies: si uerò me alienum à tua fide, ab illius persecutione incolumem seruaueris, tum magnum erit nomen tuum. aiunt Michaelis equum restitisse, Tartarumque elapsum. Tartarum quoque deinceps Nicolao ob incolumitatem suam, in singulos uitæ suæ annos, certas mensuras mellis obtulisse: totidemque mensuras Michaeli pariter in memoriam liberationis suæ, adiuncta etiam honoraria ueste expellibus Madauricis, misisse.

I E I V N I V M.

Ieiunant in Quadragesima septem perpetuas septimanas. prima lactarijs utuntur, quam Syrna, quasi caseacea, appellant: sequentibus uerò septimanis omnes (extra peregrinantes) etiam piscibus abstinent. Sunt qui diebus Dominicis & Sabbato cibum sumunt, reliquis diebus ab omni cibo abstineant. Sunt item, qui diebus Solis, Martis, Iouis & Saturni, cibum sumunt, reliquis tribus quoque abstineant. Reperiuntur etiam plurimi, qui diebus Lunæ, Mercurij & Veneris, panis frusto cum aqua sumpto contenti sunt. Reliqua per annum ieiunia non ita strictè obseruant: ieiunant autem post octauam Pentecostes, quæ illis est dies omnium Sanctorum, usque ad ferias Petri & Pauli, & dicitur ieiunium Petri. Deinde habent ieiunium diuæ Virginis, à prima Augusti usque ad Assumptionem Mariæ. item ieiunium Philippi, sex septimanis in aduentu Domini, & dicitur Philippi: quod initium eius ieiunii contingit festum Philippi, secundum eorum Calendarium. Si denique festum Petri & Pauli, item Assumptionis, inciderit in diem Mercurij, aut Veneris, tum nec ea die carnibus uescuntur. Nullius sancti uigiliam ieiunio uenerantur, præter decollationem S. Ioannis, quam xxix. Augusti quotannis obseruant. Si denique in maiori ieiunio quadragesimæ aliquis solēis dies, ut Annūciationis Mariæ, inciderit, eo piscibus utuntur. Monachis autem multo grauiora & molestiora ieiunia imposita sunt, quos Kyuas, hoc est potu acetoso, et aqua cum fermento mixta, contentos esse oportet. Sacerdotibus quoque aqua mulsa & ceruisia eo tempore sunt prohibita: licet nunc omnes leges ac statuta diffluant, uitenturque. Porro extra tempus ieiunii, die Sabbato uescuntur carnibus, Mercurij uerò abstinent.

Doctores quos sequuntur, sunt: Basilius magnus, Gregorius, & Ioannes Chrysostomus, quem dicunt Slatausta, id est aureum os. Concionatoribus carent. Satis esse putant, interfuisse Sacris, ac Euangelij, Epistolarum, aliorumque doctorum uerba, quæ uernacula lingua recitat Sacrificus, audiuisse: ad hoc, quod uarias opiniones ac hæreses, quæ ex concionibus plerumque oriuntur, sese effugere credunt, festos dies proximæ septimanæ die Dominico annunciant, publicam que confessionem recitant, Principem porro ipsum quic

Kiuas. i. pot. acetosus.

Slatausta. i. Aureum os.

quid credere aut opinari uident, id rectum, omnibusque sequendum esse statuunt.

Accepimus Moscoviæ, Patriarcham Constantinopolitanum ad petitionem ipsius Mosci, misisse quendam monachum Maximilianum nomine, ut omnes libros, Canones, & singula statuta ad fidem pertinentia, in ordinem recto iudicio redigeret. quod cum fecisset, multisque & grauissimis erroribus animaduersis, coram Principe pronunciaisset, eum plane esse Schismaticum, qui Romanum aut Græcum non sequatur ritum: hæc inquam ubi dixisset, non multo post (etsi eum summa prosequeretur Princeps beneuolentia) dicitur euauuisse, ac multorum opinione submersum esse. Agebatur tertius annus, dum nos Moscoviæ essemus, quando Marcus Græcus mercator quidam ex Capha, hoc idem dixisse ferebatur: captumque pariter (licet pro eo tum Turcarum orator improbis quodammodo precibus intercederet) sublatum è medio fuisse. Georgius Græcus cognomento Paruus, Thesaurarius, Cancellarius, supremusque Consiliarius Principis, cum eandem causam quoque foueret, defenderetque, ab omnibus continuo officiis remotus, gratiaque Principis deciderat. Sedenim eius opera carere Princeps cum haudquaquam posset, rursus in gratiam receptus, sed diuerso erat officio prefectus, fuit enim uir singulari doctrina, & multarum rerum experientia præditus, qui cum matre Principis in Moscoviam uenerat: quem tantopere Princeps uenerabatur, ut ægrotum semel cum ad se uocasset, primi nominis aliquot suis Consiliariis demandauerat, ut illum in uehiculo sedentem, in suam habitationem usque ferrent. Sed cum in aulam esset aduectus, ac tot tamque altis gradibus portari se recusaret, depositusque uehiculo paulatim ad Principem ascenderet, hunc Princeps cum forte uideret, stomachari grauiter coepit, inque lectica collocatum ad se deferri iussit. tandem communicatis cum eo consiliis, negotioque confecto, in lectica uirum per gradus deferendum iubet, semperque deinceps sursum ac deorsum portandum mandauit.

Religiosorum præcipua cura existit, ut quoslibet homines ad fidem suam perducant. Monachi heremitæ bonam iam olim idololatrarum partem, diu multumque apud illos uerbum Dei seminantes, ad fidem Christi pertraxerunt. Proficiscuntur etiamnum ad uarias regiones Septentrionem uersus & orientem sitas, quod non nisi maximis laboribus, famæ ac uitæ periculo perueniunt, neque inde aliquid commodi sperant, nec petunt: quin hoc unicum spectant, ut rem gratam Deo facere, & animas multorum de uio errore abductas (morte aliquando doctrinam Christi confirmantes) in uiam rectam reuocare, ac eos Christo lucrifacere queant.

Est etiam in Moscovia præcipuum monasterium S. Trinitatis, quod xij miliaribus Ger. Occidentem uersus à Moscovia ciuitate distat, ubi S. Sergius sepultus, multa miracula edere dicitur, admirabileque gen-

bili' que gentium ac populorum concursu pietateq; celebratur. Eò Princeps ipse saepe, uulgi uerò quotannis certis diebus confluit, monasterij que liberalitate alitur. Perhibetur olla cuprea ibi esse, in qua certi cibi, & ut plurimū olus coquitur. Fit aut, ut siue pauci, siue multi eò uenerint, semper tamē cibi tantū remaneat, quo eius Monasterij familia saturetur: adeo ut nihil unquā desit, neq; superfluat.

DE DECIMIS.

Volodimerus mysterijs uiuifici lauacri, Anno 6496. initiatus, decimas unā cum Leone Metropolita, de omnibus rebus dandas instituit, propter pauperes, pupillos, infirmos, senes, aduenas, captiuos atq; pauperes sepeliendos: iuuandos etiam eos qui numerosam haberent sobolem, quibus ue bona igni ablumpta essent, ac subleuandam deniq; miserorum omnium inopiam, Monasteriorum pauperumq; Ecclesias, & in primis propter defunctorum et uiuorum refrigeriū. Idem Vuolodimerus potestati & iurisdictioni Spiritualium subiecit, omnes Abbates, Presbyteros, Diaconos, & totū statum clericorum: monachos, moniales, & eas quæ proscura ad Sacra conficiunt, quas Proscurnicas uocant: item uxores filiosq; Sacerdotū, medicos, uiduas, obstetrices, et eos qui miraculū ab aliquo Sanctorum acceperint, qui ue manumissi essent pro alicuius animæ salute: ministros deniq; singulos monasteriorū & hospitalium, & qui monachorum uestes conficiunt. Quicquid itaq; inter prædictas personas simultatis seu discordiæ exoritur, Episcopus ipse tanquam competens iudex, decernere & constituere potest. Si uerò inter laicos & hos, aliquid controuersiarum oritur, iudicio communi decernitur.

Proscurnice sunt mulieres iā effœte, quæ amplius menses non partuuntur, & quæ panē ad sacrificandū, qui proscura dicitur, coquunt.

*Proscurnice quæ dicuntur
Proscura quid.*

Episcopi etiam diuortia, tam inter Knesos quā Boiarones, atq; omnes seculares qui concubinas fouent, constituere debent. Item ad Episcopalem iurisdictionem pertinet, si quando uxor marito non obsequatur, si quispiam in adulterio seu fornicatione deprehensus fuerit, si uxorem consanguineam duxerit, si coniunx coniugi quippiam mali machinetur. Item diuinationes, incantationes, uenena, contentiones propter hæresim uel fornicationem susceptas: aut si filius parentes, sorores ue acerbius increpauerit, læserit ue. Præterea Sodomitas, sacrilegos, mortuorum spoliatores, & qui ad incantandum de imaginibus Sanctorum aut statua Crucis quicquam auulserint: qui canem, auem, aut aliud aliquod animal immūdum in ædem sacram duxerint, aut comederint, punire: ad hæc, singulas rerū mensuras ordinare, statuereq; debent. Nemo autē aiatur, si prædicta canonibus istis atq; traditionibus diuersa reperiuntur. Sunt enim non tam uetustate ipsa, alia quidem in lo-

cis alijs mutata, quàm pecuniæ studio pleraq; deprauata, uitiataq;.

Princeps si quando Metropolitam conuiuio accipit, solet ei primum in accubitu locum, absentibus fratribus suis, deferre, in funebri Sacro, cum Metropolitam atq; Episcopos inuitauerit, eis ipse ab initio prandij cibum potumq; porrigit: dein fratrem suum, uel principem aliquem uirum, qui uices suas ad prandij usq; finem suppleat, constituit.

Cæremonias illorum, quibus solenni tempore in templis utuntur, ut uiderem, equidem impetraueram. Atq; ita utroq; legationis meæ tempore, in festo Assumptionis Mariæ, xv uidelicet die Augusti, cum maius templum in arce frondibus arborum stratum, ingressus fuissẽm, uidi Principem ad dextram portæ, qua ingressus erat, ad parietem aperto capite stantem, Posochq; baculo (ut uocāt) innitentem, ante se quendam Colpaack dextra tenentem: Consiliarios uerò ad columnas templi, quo loci & nos deducti eramus, stantes. In medio templi, super tabulato, Metropolita solenniter uestitus, mitramq; rotundam supernè imaginibus Sanctorum, infernè uerò hermellinis pellibus ornatam gestans, stabat, Posochq; baculo (quemadmodum Princeps) innitebatur: atq; mox cantantibus alijs, ipse cum ministris suis orabat. dein chorum uersus procedens, in læuam contra nostrum morem conuersus, per minorem portam egreditur, præcedentibus Cātoribus, Sacerdotibus atq; diaconis: ex quibus unus in patena, super capite, panem iam ad sacrificandum præparatum, portabat: alter uerò, coopertum calicem: cæteri promiscuè, sancti Petri, Pauli, Nicolai, Archangeli, imagines magna populi circumstantis acclamatione ac ueneratione ferebant. Quidam porrò ex circumstantibus acclamabant, Domine miserere. alij fronte terram, more patrio, tangebant, flebantq;. Varia deniq; ueneratione ac cultu circumlata signa uulgus prosequabatur. Post finito circuitu, per mediam chori portam ingressis, Sacrum, seu summum (ut uocant) officium cœptum est fieri. Cæterum totum Sacrum, seu Missa, gentili ac uernacula lingua apud illos peragi solet. Epistola præterea, Euangelium pro tempore, quo magis à populo percipiantur, extra chorum, populo astanti clara uoce recitantur. In priore mea legatione, eodem festo die, ultra centum homines in fossa arcis laborantes uidi: quòd feriari non nisi Principes & Boiari, ut infra dicemus, solent.

RATIO CONTRAHENDI

matrimonium.

Nhonestum ac turpe est adolescenti, ambire puellam, ut sibi in matrimonium locetur. Patris est, iuuenem alloqui, ut ducat filiam suam. In hæc autem uerba pseruntque proloqui solēt: Cum mihi sit filia, uellem equidem te mihi

te mihi generum. Ad quæ iuuenis: Si me, inquit, expetis generum, & tibi ita uidetur, conueniam parentes meos, & de hac re ad cos referam. Dein si parentes & proximi assensu fuerint, conueniunt, & de his quæ pater filiæ dotis nomine dare uelit, tractant. Mox dote constituta, nuptiis dies præscribitur. Interea temporis sponsus ab ædibus sponsæ usque adeo arcetur, ut si forte petierit, eam saltem ut uideret, tum parentes respondere solent: Cognosce ex alijs qualis sit, qui cam norunt. Certè nisi sponsalia prius maximis pœnis firmata fuerint, ita ut sponsus non possit, etiam si uellet, sine graui pœna, eam repudiare, aliàs non datur illi accessus. Dotis nomine dantur plerumque equi, uestes, framea, pecora, serui, & similia. Inuitati ad nuptias, pecuniam raro offerunt: munera tamē, seu donaria sponsæ mittunt, quæ singula sponsus diligenter notata reponit. Finitis nuptiis, deprompta rursus ordine conspiciunt: atque ex ijs, si quæ placent, sibi usui futura uidetur, ea mittit ad forum, iubetque singula ab his qui rebus precia imponunt, estimari: reliqua omnia & singula, singulis remittit, cum gratiarum actione. Ea quæ seruauit, in anni spacio iuxta estimationē, pecunia, aut alia aliqua re æqualis ualoris cōpēsat. Porro si aliquis donū suum pluris fecerit, tū sponsus ad iuratos estimatores continuo recurrit, illumque horū estimationi stādum esse cogit. Item si sponsus post elapsū annū nō satisfecerit, aut munus acceptū non restituerit, tū in duplo satisfacere tenetur. Denique si alicuius donū iuratis estimandū dare neglexerit, ex uoluntate atque arbitrio eius qui dedit, reponere cogitur. Atque hunc morē uulgi ipsum in omni liberalitate, seu donationis genere obseruare solent.

Matrimonium ita contrahunt, ut quartum gradum consanguinitatis aut affinitatis non contingant. Hæreticum putant, germanos fratres, germanas ducere sorores. Item, nemo sui affinis sororem ducere in uxorem audet. Obseruant etiam seuerissimè, ne hi matrimonio implicentur, inter quos spiritualis cognatio baptismatis intercessit. Si quis alterā uxorem ducit, fitque bigamus, concedunt id quidem, sed uix legitimū matrimoniū esse putant. Tertiam uxorem ducere, sine graui causa non permittunt. Quartam autem nec concedunt cuiquam, nec etiam Christianū esse iudicant. Diuortium admittunt, & dant libellum repudiij: id tamen maximè celant, quod contra religionem ac statuta esse sciunt. Principem ipsum Salomeam uxorem, propter sterilitatem repudiatam, in monasterium intrusisse, atque Helenam filiam Knes Basilij Lynski duxisse, paulo antè diximus. Ante aliquot annos etiam quidā Dux Basilius Bielski, ex Lithuania in Moscoviam profugerat: eius uxore iuuenem, & quam paulo antè duxerat, cum amici diutius apud se detinerent, (putabant enim illum amore ac desiderio adolescentulæ rursus rediturum) Bielski causam uxoris absentis in consilium Metropolitæ refert, communicatoque consilio Metropolita inquit: Quando non tua,

non tua, sed uxoris potius, atq; adeo cognatorum culpa fit, ut cum ea esse tibi non liceat, equidem legis gratiam tibi faciam, tēq; ab ea absolvam. Quare audita, mox aliam ex Principum Resanensium progenie natam duxit, ex qua etiam filios suscepit, quos nunc in magna apud Principem autoritate uidimus.

Adulterium non appellant, nisi quis a terius uxorem habuerit. Tepidus est ut plurimum cōiugatorum amor, præsertim nobilium & Principum uirorum: eo quod puellas nunquam antè uisas ducunt, ac seruitijs Principis occupati, deferere cas coguntur, aliena interim turpicq; libidine sese contaminantes.

Mulierum conditio miserrima est. Nullam enim honestam credunt, nisi domi cōclusa uiuat, adeoq; custodiatur, ut nusquam prodeat. Parum inquam pudicam existimant, si ab alienis externis uel conspiciatur. Domi autem conclusæ, nent duntaxat, & fila trahunt: nihil prorsus iuris aut negotij in ædibus habent. Omnes labores domestici seruorum opera fiunt. Quicquid mulierum manibus suffocatur, siue gallina, siue aliud aliquod animalium, id abhorrent tanquam impurum. Qui uerò pauperiores sunt, eorum uxores domesticos labores obeunt, & coquunt. Cæterum cum uiris absentibus fortè, & seruis, gallinas iugulare uolunt, stant pro foribus, tenentes gallinam, aut aliud animal, & cultrum: prætereuntesq; uiros, ut ipsi interficiant, plurimum rogant.

Rarissimè in templa, rarius etiam ad amicorum colloquia, nisi senes admodum sint, omniq; suspicione careant, admittuntur. Certis tamen & festiuis diebus animi gratia concedunt uxorib. ac filiabus, ut in pratis amœnissimis cōueniant, ubi super quadam rota instar Fortunæ insidentes, alternatim sursum ac deorsum mouentur: aut alioqui funem appendunt, quo suspensæ ac incidentes, hinc inde impulsæ feruntur, mouenturq;: aut denicq; quibusdam & certis cantilenis, manibus plaudentes sese oblectant, choreas prorsus nullas ducunt. Est Moscoviæ quidam Alemanus faber ferrarius, cognomento Iordanus, qui duxerat uxorem Rhutenam. ea cum apud maritum aliquandiu esset, hunc ex occasione quadam amicè sic alloquitur: Cur me, coniunx charissime, non amas? Respondet maritus: Ego uerò te uehementer amo. Nondum, inquit, signa habeo amoris. Quærebat igitur maritus, qualia signa uellet? Cui uxor: Nunquam, ait, me uerberasti. Mihi sanè uerbera, inquit maritus, non uidebantur signa amoris: sed tamen nec hac parte decro. Atq; ita non multo post, crudelissimè eam uerbcravit: falsusq; mihi est, longè maiore amore se à sua uxore posthac obseruatū fuisse. quam rem sæpius exercuit: nobisq; tum Moscoviæ existentibus, ceruicem illi tandem & cura præcidit.

Omnes se Principis chlopos, id est seruos fatentur. Item præstantiores, ex maiore parte emptos aut captos seruos habent: quos autem libe-

tem liberos in seruitio nutriunt, ijs non est liberum quolibet tempore discedere. Si aliquis citra uoluntatem domini abit, nemo eum assumit. Si dominus bonum ac commodum famulum non bene tractat, fit quodam modo infamis apud alios, neque posthac alios famulos assequi potest.

Gens illa magis seruitute, quam libertate gaudet. nam morituri ut plurimum certos seruos manumittunt: qui se tamen continuo alijs dominis, pecunia accepta, in seruitutem uendicant. Si pater filium, ut mos est, uendit, & is quocunque tandem modo liber factus, aut manumissus fuerit, pater hunc rursus atque iterum iure patrie potestatis uendere potest. Post quartam autem uenditionem, nil iuris amplius in filium habet. Ultimo supplicio solus Princeps seruos, & alios afficere potest.

Princeps altero, aut tertio quoque anno, per prouincias delectu habito, filios Boiaronum conscribit: ut numerum illorum, & quot quisque equos ac seruitores habeat, cognoscat. Dein singulis stipendia proponit, ut supra dictum est. Qui uero per facultates rei familiaris possunt, stipendio militant. Raro illis datur quies: nam aut bellum infert Lithuanis, aut Liouonensibus, aut Suetensibus, aut Tartaris Casanensibus. aut si nullum bellum gerit, praesidia tamen in singulos annos in locis circa Tanaim & Occam, ad reprimendas Tartarorum Praecopensium eruptiones ac deprædationes, uiginti milia hominum imponere solet. Solet etiam quotannis ex suis prouincijs ordine quosdam uocare, qui Moscoviae sibi omnia ac quaelibet praestant officia. Belli autem tempore, non annuis ex ordine & alternis officijs inseruire, sed omnes & singuli, tam stipendiarii quam gratiam Principis expectantes, in bellum ire coguntur.

Habent equos paruos, castratos, soleis carentes, leuissima frenatum ephippia in eum usum accommodata, ut se in omnes partes nullo negotio uertere, arcumque intendere queant. Pedibus usque adeo attractis insidentes equo, ut nullum hastæ aut teli paulo uehementiorem ictum sustinere queant. Calcaribus paucissimi, flagello plerique utuntur, quod semper minimo digito dextræ inheret, ut id quoties opus sit, apprehendant & utantur: rursus si ad arma deuentum fuerit, proiectum è manu pendeat.

Communia arma sunt, arcus, telum, securis, & baculus, instar cœstus, qui Rhutenicè Kesteni, Polonicè Basialick dicitur. Framea nobiliores & ditiores utuntur. Pugiones oblongos in modum cultellorum dependentes, in uaginis adeo reconditos habent, ut vix supremam capuli partem attingere, aut necessitate cogente apprehendere possint. Loro pariter freni longo, & in extremitate perforato utuntur, quod digito sinistro annectunt, ut arcum apprehendere, eo que retento uti possint. Porro quanquam simul & eodem tempore manibus teneant frenum, arcum, frameam, telum & flagel-

G lum, istis

*Kesteni. i. baculi instar cœstus
Polonicè Basialick dicti.*

lum, istis tamen scitè & sine ullo impedimento norunt uti.

Nonnulli ex præstantioribus, lorica, thorace affabre ceu ex quibusdam squamis concinnato, & armillis: paucissimi autem crista, instar pyramidis in summitate exornata, utuntur.

Sunt qui habēt uestem Bombycis lana suffertam, ad sustinendos quoscunq; ictus. Lanceis quoq; utuntur.

Peditatu uerò & tormentis in conflictu nunquam usi sunt. Etenim quicquid agunt, siue adoriuntur, siue insequuntur, siue fugiunt hostem, id repenti & celeriter faciunt: atque ita illos nec peditatus, nec tormenta subsequi possunt.

Modernus tamen Princeps Basilius, cum Rex Præcopensis, nepotem suum in Casanenſe regnum induxisset, & in reditu iuxta Moscoviam tredecim millibus passuum castrametatus esset, anno inſequenti circa Occam fluuiū castra posuerat, atq; peditatu tum primum & tormentis usus est, fortasse ut potentiam suam ostentaret: aut maculam susceptam priori anno, ex turpissima fuga, in qua dicebatur aliquot diebus sub aceruo fœni delituisse, deleteret: aut denique Regem, quem ditionem suam rursus inuasurum putabat, à finibus suis arceret. Certè nobis præsentibus habuit ex Lithvuanis, uariâq; hominum colluuiè, mille & quingentos ferè pedites.

Hostem primo impetu audacissimè aggrediuntur, nec diu perseverant: ac si innuere uellent, Fugite, aut nos fugiemus.

Ciuitates rarò ui, aut impressione acriore expugnare, sed lōga magis obsidione, homines fame aut proditione ad deditiōem adigere solent. Quanquā Basilius Smolētzko ciuitatē admotis tormentis, quæ partim ex Moscovia secū adduxerat, partim ibi in obsidione fuderat, oppugnabat, quassabatq;: nihil tamen effecerat. Obsederat et Casan magna militū ui, admotis pariter tormētis, quæ secūdo fluuiō eò portauerat: sed tū quoq; usq; adeò nihil effecerat, ut dū arx in cēsa funditus cōflagraret, atq; ex integro rursus edificaretur, ne nudum quidē collem interim miles ascēdere, occupare uel ausus fuerit.

Habet Princeps nunc fusores tormentarios Alemanos & Italos, qui præter pixides, tormēta bellica, item ferreos globulos, cuius modi et nostri Principes utūtur, fundūt: quibus tamen in cōflictu, quòd omnia in celeritate posita habēt, neq; sciunt neq; possunt uti.

Omitto etiam, quòd tormentorum discrimen, seu, ut uerius dicam, usum ignorare uidentur. Nesciūt inquā quando uel maiorib. quibus muri demoliūtur: uel minorib. quibus acies impetusq; hostiū disrumpitur, uti debeant. Id quod cum aliàs sæpe, tum maxime eo tēpore accidit, quum Tartari Moscoviā iamiam oppugnaturi ferebātur, tum enim Locumtenens tanquam in re subita, maius tormentum sub portā castrī, ridente bōbardario Germanico, collocandum iusserat: cum id tamē uix tridui spacio eò deduci potuisset, ad hæc semel duntaxat exoneratum testudinem & portam dissipasset.

Magna

Magna est hominum, ut in alijs negotijs, ita in bello gerendo, diuersitas ac uarietas. Moscus enim quamprimum fugam arripit: nullam salutem cogitat, præter eam quam fuga habere potest: affectus, seu apprehensus ab hoste, nec se defendit, nec ueniam precatur.

Tartarus uerò deiectus ex equo, spoliatus omnibus armis, grauissimè etiā uulneratus, manibus, pedibus, dentibus, quoad & quacuncq; potest ratione, ad extremum usq; spiritum se defendere solet.

Thurcus, dum uidet se omni auxilio ac spe elabendi destitutum, supplex ueniam petit, armis abiectis, ac iunctas ad ligandum manus uictori porrigit, speratq; captiuitate uitam se impetraturum.

Castris collocandis amplissimum locum eligunt, ubi præstantiores tentoria erigunt: alijs uerò ex arbuſtis ueluti arcum in terram figunt, penulisq; tegunt, quò ephippia, arcus, & id genus alia recondant, seq; ab imbre defendant. Equos ad pascua pellunt, quorum causa tam latè disiuncta tentoria habent: quæ nec curru, nec fossâ, nec alio quouis impedimento muniunt, nisi fortè locus natura sit, aut syluis, aut fluminibus, paludibus ue munitus.

Posset fortè cuiuspiam mirum uideri, quòd se & suos tam exiguo stipendio, & tam diu, ut supra dixi, sustineant: ideo illorum parsimoniam et frugalitatem paucis aperiam. Qui habet sex, aut aliquando plures equos, ex ijs uno tanquam baiulo, siue clitellario, qui uitæ necessaria portet, utitur. In primis habet milium contritum in sacculo, lōgitudine duorum aut trium palmitum: deinde suillæ carnis falsæ libras octo, aut decem. habet & sal in sacculo: & si diues est, mixtum pipere. Præterea unusquisque secum fert securim, fomitē, lebetes, aut ollam cupream, ut si aliquò fortè deueniat, ubi nihil fructuū, allij, cæpæ, aut carnis ferinæ reperiatur, tum ignē accendit, ollamq; aqua replet, in quam coclear plenū milij, sale addito, inijcit, coquitq;: eo cibo dominus & serui contenti uiuunt. Porro si dominus nimium famelicus fuerit, totum absumit: itaq; serui aliquando ad totum biduum aut triduū egregiè ieiunant. Ad hæc, si dominus uult lautius epulari, tum addit paruam portiunculam carnis suillæ. Hoc non loquor de præstantioribus, sed mediocris conditionis hominibus. Duces exercitus, & alijs militiæ præfecti, inuitant aliquando pauperiores illos: qui sumpto bono prandio, interdum post ad biduum, aut triduum cibo abstinent.

Item cum habent fructus, aut allium, aut cæpas, tum facile alijs omnibus carere possunt. Ingressuri prælium, plus spei ponunt in multitudine, & quantis copijs hostem adorianatur, quàm robore militum, ac instructo quàm probè exercitu: felicius que eminus, quàm cominus pugnant. atque ideo hostem circumuenire, & à tergo adoriri, præcipue student.

Tubicines multos habent. hi dum patrio more, omnes unâ tubas inflant, intonantq;: mirum tum ac inusitatum quendam con-

Szurna
centum audires. Habent & aliud quoddam genus Musices, quod gentili lingua Szurna appellant. Eo si quando utuntur, tum una hora plus minus, sine ulla respiratione, seu aeris attractione quodammodo canunt. Buccas autem primum aere implere solent: dein naribus spiritum identidem attrahere edocti, tuba uocem absque intermissione edere dicuntur.

Omnes uestitu seu corporis cultu simili utuntur. tunicas oblongas sine plicis, manicis strictioribus, Hungarorum ferè more, gestant: in quibus Christiani nodulos, quibus pectus constringitur in dextro: Tartari uerò haud dissimili uestitu utentes, sinistro latere habent. Ocreas ferè rubeas, easque breuiiores, ut quæ genua non attingant, soleas que ferreis clauiculis munitas gestant. Indusia omnes ferè uarijs coloribus circa collum exornata habent: easque monilibus seu globulis argenteis, aut cupreis deauratis, additisque ornamentis causa unionibus, constringunt.

Ventrem nequaquam, sed femora cingunt: atque adeò pubetenus, quo magis promineat uenter, cingulum demittunt. Quin & nunc Itali & Hispani, imò & Germani ita assueuerunt.

Adolescentes & pueri pariter festiuis diebus, sed in ciuitate loco amplo & celebri, unde uideri & exaudiri à pluribus queant, conuenire solent. quibusdam autem sibilis ceu signo dato, conuocantur: conuocati illico concurrunt, manusque conferunt. certamen pugnis ineunt, mox pedibus promiscuè ac magno impetu faciem, guttur, pectus, uentrem, genitalia quatunt: aut quacunque ratione possunt, alios alij inter se de uictoria concertantes prosternunt, adeò ut sæpe inde exanimati asportentur. Porro quicumque plures uincit, diutius in arena durat, fortissimeque uerbera tolerat, is præ cæteris laudatur, uictorque celebris habetur. Hoc certaminis genus institutum est, ut assuescant adolescentes uerbera ferre, ictusque quoscunque tolerare.

Iustitiam strenuè exercent in prædones: quibus comprehensis, calcanea primum frangere, dein in biddum aut triduum usque, dum intumescant, quiescere: post, fracta iam ac intumefacta, rursus motare iubent. Non alio genere torquendi & flagitiosos, ad cōfitenda latrocinia, sociosque scelerum indicandos utuntur. Cæterum si in quæstionem uocatus, supplicio dignus fuerit repertus, suspenditur. Alio genere pœnæ fontes rarò puniuntur, nisi quid immanius commiserint.

Furta rarò capitali pœna, imò homicidia rarò, nisi prædæ gratia facta fuerint, puniuntur. Qui uerò furem in furto deprehendit, & occidit, impune id facere potest: ea tamen conditione, si occisum in aulam Principis detulerit, & rem ut acta est exposuerit.

Cum brutis congregientes, ne illi quidem ultimo afficiuntur supplicio.

Pauci ex Præfectis habent authoritatem, ultimum supplicium irrogandi. Ex subditis nemo aliquem torquere audet. Plerique malefactorum Moscoviam, seu ad alias Principa'es ciuitates ducuntur. Hyemali autem tempore ut plurimum in fontes animaduertunt: esti uo enim bellicis negotijs impediuntur.

SEQUVNTVR ORDINATIO.

nes à Ioanne Basilij Magno Duce, Anno mundi 7006. factæ.

Vum reus fuerit in unum rublum condemnatus, soluat Iudici altinos duos, Notario octo denguas. Si uero partes redeunt in gratiam, priusquam in locum duelli uenerint, non minus Iudici & Notario soluât, ac si iudiciũ factum fuisset. Si uenerint in locũ duelli, quẽ Ocolnick et Nedelsnick dũtaxat decernere possunt, ibique fortẽ in gratiã redierint, soluât Iudici ut supra, Ocolniko L. denguas, Nedelsniko similiter L. dẽgas, & duos altinos: Scribe quatuor altinos, & unam dengã. Si uero uenerint ad duellũ & alter uictus fuerit, tũ iudici reus quantũ ab eo postulatur, soluat, Ocolniko det poltinam & arma uicti, Scribe L. denguas Nedelsniko poltinam & quatuor altinos. Si uero duellum cõmittitur propter aliquod incendiũ, necem amici, rapinam uel furtũ, tũc accusator si uicerit, ab reo accipiat quod petijt, Ocolniko detur poltina & arma uicti, Scribe L. dẽgã, Nedelsniko poltina, Vestono (est autem Veston, qui ambas partes præscriptis conditionibus ad duellum cõmittit) quatuor altinos: & quicquid uictus reliqui habuerit, uendatur, iudicibus que detur: corpore autem, iuxta delicti qualitatem puniatur.

Interfectores dominorum suorum, proditores castri, sacrilegi, plagiarj, item qui res in alterius domum clanculum inferunt, eademque furto sibi ablatas dicunt, quos Podmetzchek uocant, præterea qui incendio homines affligunt, quicque manifesti malefactores fuerint, ultimo supplicio afficiuntur.

Qui primũ furti conuictus fuerit, nisi fortẽ sacrilegi aut plagij accusetur, morte non est afficiendus, sed publica pœna emendandus: hoc est, baculis cædendus, & pœna pecuniaria à iudice mulctandus.

Si iterum in furto deprehensus fuerit, & non habuerit unde accusatori aut iudici satisfaciatur, morte plectatur.

Si alioqui fur conuictus non habeat, unde accusatori satisfacere posset, cæsus baculis tradatur accusatori.

Si quis furti accusetur, & honestus aliquis uir iureiurando affirmet, illum antea quoque furti conuictum, aut furti causa cuipiam reconciliatum fuisse, neglecto & omisso iudicio, morte afficiatur: de bonis eius fiat, ut supra.

Rublus pilt. 1. doped duntaxat
Altinus pilt. 2. duntaxat

Denga pilt. 1. duntaxat

Poltina pilt. 1. duntaxat

Podmetzchek qui uocantur

Si aliquis uilis conditionis, aut suspectæ uitæ, furti insimuletur, uocetur in quæstionem. Si uero furti conuinci non potest, datis fideiussoribus, dimittatur ad ulteriorem inquisitionem.

Pro scripto decreto, seu lata sententia, æstimatione unius rubli, soluantur Iudici nouem dengæ: Secretario, qui sigillum habet, altinum unum: Notario, dengæ tres.

Præfecti, qui non habent authoritatem, causa cognita, decernere ac sententiam ferre, hi alteram partium in aliquot rublis condemnent, dein decretum ad Iudices ordinarios mittant. quod si iustum ac æquitati consonum illis uidetur, tum de singulis rublis, singuli altini Iudici, Secretario uero IIII dengæ soluantur.

Quicumq; alterum furti, spolijs, seu homicidij accusare uult, Moscovuiam proficiscitur, petit' que ut talis in ius uocetur. Datur illi Nedelsnick, qui Reo diem dicit, eundem' que Moscovuiam perducit. Reus porro in iudicio constitutus, plerunque crimen sibi obiectum negat. Si actor testes producit, tum ambæ partes interrogantur, an dictis stare uelint. Ad id communiter respondent: Audiantur testes secundum iustitiam & consuetudinem. Si contra reum attestantur, tum reus statim se opponit, & contra testimonia & personas excipit, dicens: Peto mihi decerni iuramentum, meq; iustitiæ diuinæ permitto, petoq; campum & duellum. Atq; illis ita, iuxta patriæ consuetudinem, duellum decernitur.

Vterque quemuis alium, suo loco ad duellum constituere, armis item uterque instruere se quibuslibet potest, pixide & arcu exceptis. Communiter autem loricas oblongas, aliquando duplices, thoracem, armillas, galeam, lanceam, securim, & ferrum quoddam in manu, instar pugionis, in utraque tamen extremitate acutum, habent: quo altera manu ita expedite utuntur, ut in quolibet congressu non impediat, neque manu cadat. eo autem in pedestri certamine plerunq; utuntur.

Certamen primum ineunt lancea, dein alijs utuntur armis, cum multis annis Mosci cum externis aut Germanis, aut Polonis, aut Lithuanis certantes, plerunq; succubuissent. Nouissime autem cum Lithuanus quidam XXVI annos natus, cum quodam Mosco, qui plusquam XX duellis uictor euaserat, congressus, occisus esset: Princeps indignatus, illum ut uideret, continuo accersiri iubet. quo uiso, in terram expuit, & statuit, ne in posterum ulli externo duellum contra suos decerneretur. Mosci plurimis ac diuersis armis se onerant uerius, quam armant: externi autem cōsilio magis, quam armis tecti, congregiuntur. Cauent in primis, ne manus conserant: quod Moscos plurimum brachijs lacertisq; ualere sciūt, sola industria ac agilitate illos tandem lassos uincere solent. Vtraq; partiū habet multos amicos atq; fautores, certaminis sui spectatores: sed prorsus inermes, exceptis sudibus, quibus interdū utuntur. Etenim si alteri horū uidetur iniu-

detur iniuria aliqua fieri, tum ad propulsandam eius iniuriam fautores ipsius accurrunt, mox etiam alterius, atque ita utrinque certamen spectantibus exoritur iucundum. agitur enim res capillis, pugnis, fistibus, sudibusque praeustis.

Vnius nobilis testimoniū plus ualet, quam multorum uilis conditionis hominum. Procuratores rarissime admittuntur, quisque causam suam exponit. Princeps, quanquam seuerissimus sit, nihilominus tamen omnis iustitia, & palam ferè, uenalis est. Audiui quendam Consiliarium, qui iudicij præerat, fuisse depræhensum, quod ab utraque partium in quadam causa munera accepisset: & pro altero, qui plus dederat, iudicasset. quod factum, ad Principem delatus, non negabat: illum, pro quo iudicasset, hominem dicebat diuitem, honesto loco, atque ideo magis huic quam illi inopi et abiecto credendum. Tandem, quamuis Princeps sententiam reuocasset, ridens tamen, illum impune dimisit. Fortasse tantæ auaritiæ ac improbitatis causa est ipsa egestas, qua suos cum sciat Princeps oppressos, ad illorum facinora atque improbitatē, quasi impunitate proposita, conuiet. Pauperibus non patet aditus ad Principem, sed ad ipsos Consiliarios tantum, & quidem difficillimus.

Ocolnick personam Prætoris, seu Iudicis à Principe constituti sustinet: alias supremus Consiliarius, qui semper apud Principem uersatur, eo nomine uocatur. Nedelsnick, est commune quoddam eorum officium, qui homines in ius uocant, malefactores capiunt, carceribusque coercent. atque hi Nobilium numero continentur.

Ocolnick quis

Nedelsnick quis

Coloni sex dies in septimana domino suo laborant, septimus uerò dies priuato labori cōceditur. Habent aliquot priuatos, & à dominis suis attributos agros, & prata ex quibus uiuunt: reliqua omnia sunt dominorum. Sunt præterea miserrimæ conditionis, quod illorum bona, nobilium ac militum prædæ exposita sunt: à quibus etiam per ignominiam Christiani, aut nigri homuntiones uocantur.

Nobilis, quantumuis pauper fuerit, turpe sibi tamen ac ignominiosum esse putat, si manu laboraret. Hoc autem turpe non esse ducit, cortices, seu putamina fructuum, & præsertim melonum, allij, ac cæparum, à nobis & famulis nostris abiecta, de terra leuare ac deuorare. Cæterum sicuti cibo parcet, sic potu, ubicumque se occasio offert, immoderate utitur. Omnes ferè tardi ad iram, item superbi in paupertate: cuius grauem comitem habent, seruitutem. Vestes oblongas, pileos albos apicatos ex lana coacta, qua penulas barbaricas confectas uidemus, solidosque ex officina gestant. Vestibula ædium satis quidem ampla, et alta: fores uerò habitationū humiles habent, ita ut ingressurus quispiam demittere se & inclinare cogatur.

Manuario qui uiuunt labore, & operam suam uendunt, mercedem unius diei referunt dengam cum dimidia: artifex duas. neque hi strenue laborant, nisi bene uerberati. Audiui seruitores aliquando con-

do conquestos, quodā dominis non essent probè uerberati. Credunt se suis dominis displicere, signum que esse indignationis, si non uerberentur.

DE INGRESSV IN ALTE- rius domum.

IN singulis ædibus & habitationibus habent imagines Sanctorum, pictas, aut fusas, loco honorificentiore. & cum alius alium accedit, ingressus habitaculum, continuo caput aperit, ac ubi imago sit, circumspicit: qua uisa, ter se crucis signo munit, caput que inclinās inquit: Domine miserere. Dein salutat hospitem, his uerbis: Deus det sanitatem. Mox porrectis manibus, deosculantur se mutuò, capitāq; inclinant. dein continuo alter alterum intuetur, uter nimirum se magis inclinaret, dmitteretq;: atq; ita ter quaterq; alternatim caput inclinantes, honoremq; mutuò exhibentes, quodammodo cōcertant. Post sedent, negotioq; suo confecto, hospes rectā in medium habitaculi procedit, facie ad imaginem conuersa, rursusq; ter signo se crucis munit, prioraq; uerba inclinato capite repetit. Postremo data accepta que prioribus uerbis salute, abit. Si est alicuius authoritatis uir, illum tum hospes sequitur ad gradus usque: sin præstantior, longius comitatur, habita & obseruata cuiusq; dignitate. Mirabiles obseruant cæremonias, nulli etenim tenuioris fortunæ homini licet intra portam domus alicuius præstantioris equitare. Difficilis quoq; pauperioribus ac ignotis aditus est, etiā ad uulgares nobiles: qui uel hoc nomine rarius in publicum prodeunt, quo maiorem authoritatem suiq; obseruantiam retineant. Nullus etiam nobilis, qui paulo ditior est, ad quartam uel quintā domum pedes progreditur, nisi subsequatur equus. Hyemis tamen tempore, cum equis, soleis carentibus, propter glaciem, absq; periculo uti non possunt: aut quando aulam Principis, aut Diuorum templa fortè ingrediuntur, tum equos domi relinquere solent.

Domini intra priuatos parietes semper sedent, raro aut nūquam inambulando quicquam tractant. Mirabātur plurimum, dum nos deambulantes in diuersorū nostris, atq; inter ambulandum negotia frequenter tractare uiderent.

Veredarios Princeps, ad omnes ditionis suæ partes, diuersis in locis cum iusto equorum numero habet: ut cum Cursor Regius aliquò missus fuerit, equum sine mora in prōptu habeat. Est autem Cursori liberum, ut quemcumq; uoluerit, eligat equum. Mihi ex Novuogardia magna celeriter Moscoviam proficiscenti, Magister postarum, qui illorum lingua Iamschnik appellatur, aliquando triginta, nonnunquam quadraginta, quinquaginta ue adduci mane primo curabat equos, cum ultra duodecim opus non haberem.

berem. Vnusquisque igitur nostrum, equum qui sibi commodus videbatur, sumebat: defessis dein illis, cum ad aliud in itinere diuersorium, quod lama appellant, peruenimus, continuo ephippio & freno retētis, permutauimus. Licet cuilibet celerrimo uti equorum cursu: & si forte aliquis concidat, aut durare non possit, tum ex proxima quaque domo alium rapere, aut alioqui abs quouis obuiam forte occurrenti, Principis duntaxat Cursore excepto, sumere impune quidem licet. Equum porro in itinere uiribus exhaustum, relictumque Iamschnick requirere, item alterum ei cui ereptus erat, restituere, preciumque ratione itineris habita, persolvere solet. Plerumque de xx, uel xxv uerst, numerantur sex dengæ. Eiusmodi porro Veredariorū equis, seruator meus ex Novuogardia Moscovitam, interuallo 600. uerst, hoc est Cxx Ger. miliar. Lxxii horis peruenit. quod quidem eo magis mirandum est, cum equuli tam paruī sint, & longè negligentius quam apud nos curentur, tantos tamen labores perferant.

*Vuerst, quorum quinq;
faciunt unum Miliare
Germanicum.*

D E M O N E T A.

Monetam argenteam quadruplicem habent: Moscoviticam, Novuogardensem, Tvuerensem, & Plefcovuiensem. Moscoviticus nummus non rotunda, sed oblonga & ouali quodammodo forma, Denga dictus, diuersas habet imagines. antiqua, in una rosæ: posterior hominis equo insidentis imaginem. in altera autem parte utraq; scripturam habet. Illorum porro centum, unum Hungaricalem aureum: Altinum sex dengæ, Grifnam uiginti, Poltinam centum, Rublum ducentæ faciunt. Noui nunc utrinque characteribus signati cuduntur, & quadringenti ualent Rublum.

*Denga .j. septem
quorum octo sunt fa-
ciunt Vngaricum Duratū*

*Altinum ualeat. 6. dengas.
Grifna ualeat. 20. dengas.
Poltinna ualeat. 100. dengas.
Rublū ualeat. 200. dengas.*

Tvuerensis utrinque scripturam habet, & ualore Moscovuitico æquiparatur.

Novuogardenensis in una parte Principis in solio sedentis, hominisque ex aduerso sese inclinantis imaginem, in altera scripturam habet, atque Moscovuiticum ualore in duplo superat. Grifna porro Novuogardenensis xiiii, Rublus autem ducentas uiginti duas dengas ualeat.

Plefcovuiensis, caput bouis coronatum, in altera uero scripturam habet. Habent præterea cupream monetam, quæ Polani uocatur. horum sexaginta Dengam Moscovuiticam ualent.

Aureos non habent, nec cudunt ipsi, sed Hungaricalibus ferè, interdum etiam Renanis utuntur: preciumque eorum sæpe mutant, præsertim cum externus auro aliquid mercaturus sit, tum continuo precium eius minuunt. si uero aliquo profecturus, auro indigeat, eius tum rursus precium augent.

Rigenzibusque rublis utuntur propter uicinitatem, quorum unus ualeat duos Moscovuiticos, Moneta Moscovuitica est ex puro

H & bono

& bono argento: ea quamuis nunc quoque adulteratur. Non audiui tamen, ob hoc facinus in quempiam animaduersum esse. Omnes ferè aurifabri Moscoviæ numos cudunt: et quicumque affert massas argenteas puras, nummosque cupit, tum nummos & argentum appendunt, atque æqua lance librant. Exiguum est, & constitutum precium, quod ultra æquale pondus soluendum est aurifabris, paruo alioqui laborem suum uendentibus. Scripserunt quidam, prouinciam hanc rarissimè abundare argento: Principem præterea, ne id exportaretur, prohibere. Prouincia sanè argentum nullum habet, nisi quod (ut dictum est) importatur: nec Princeps usque adeo efferre prohibet, sed cauet uerius. atque ideo permutationem rerum facere, et alia, ut pelles, quibus abundat, aut quid aliud eiusmodi, pro alijs rebus dare, recipereque suos iubet, quo argentum & aurum in prouincia retineat. Vix centum annis utuntur moneta argentea, præsertim apud illos cusa. Initio cum argentum in prouinciam inferebatur, fundebantur portiunculae oblonge argenteæ, sine imagine & scriptura, estimatione unius rubli: quarum nulla nunc apparet. Cudebatur etiam moneta in Galitz principatu. ea autem cum æquabili ualore careret, euauit. Porro ante monetam, proboscide & auriculis aspreolorum, aliorumque animalium, quorum pelles ad nos afferuntur, utebantur: hisque uitæ necessaria, ceu pecunia, emebant.

Numerandi ratione ea utuntur, ut res quascunque per Sorogk, aut Devuenosto, hoc est, aut quadagesimo aut nonagesimo numero, quemadmodum nos centesimo, numerent, diuidantque. Numerantes itaque subinde repetunt, multiplicantque, bis Sorogk, ter Sorogk, quater Sorogk: id est, quadraginta. aut bis, ter, quater Devuenosto, hoc est nonaginta. Mille, gentili lingua Tisfutzæ: item decem millia, una dictione, Tma: uiginti millia, Dvuetma: triginta millia, Tritma exprimunt.

Quisquis merces qualescunque Moscoviam attulerit, eas continuo apud portitores, seu telonij præfectos, profiteri ac indicare cogitur: quas hi statim hora conspiciunt, æstimantque. æstimatas uerò, nemo nec uendere nec emere audet, nisi prius fuerint Principi indicatae. Porro Princeps si quicquam emere uoluerit, tum mercatori interim res suas nec indicare, nec cuiquam licitari eas integrum est. quo fit, ut mercatores interdum diutius detineantur.

Necque etiam cuius mercatori, præter Lithuanos, Polonos, aut illorum imperio subiectos, Moscoviam uenire liberum est. Nam Suetensibus, Livoniensibus, et Germanis ex maritimis ciuitatibus, Novuogardiæ duntaxat: Thurcis uerò & Tartaris Chloppigrod oppido, quò nundinarum tempore diuersi homines ex remotissimis locis confluunt, mercaturam exercere ac mercari concessum est. Quando uerò Legati ac Oratores Moscoviam proficiscuntur, tum omnes undecunque mercatores in illorum fidem ac protectionem susce-

Sorogk. i. quadraginta.

Devuenosto. i. Nonaginta.

Tisfutzæ. i. mille.

Tma. i. Decem millia.

Dvuetma. i. Viginti millia.

Tritma. i. Triginta millia.

nem suscepti, Moscoviam & liberè, & sine portorijis ire possunt, ac etiam consueverunt.

Maiores pars mercium sunt massæ argenteæ, panni, sericum, panni sericei & aurei, uniones, gemmæ, aurum filatum. interdum uiles etiam quasdam res suo tempore portant, ex quibus non parum lucri referunt. Sæpe etiam accidit, ut rei alicuius desiderio omnes teneantur: quam qui primus attulerit, plus iusto lucratur. Deinde cum plures mercatores earundem rerum magnam copiam aduexerint, tanta nonnunquam uilitas consequitur, ut is qui res suas quamplurimo uendiderat, easdem rursus uilescendo precio emat, magnoque suo commodo in patriam reducat. Merces uero quæ inde in Germaniam portantur, sunt pelles, & cera: in Lithuaniam & Thuriæ, corium, pelles, et albi longi dentes animalium, quæ ipsi Mors appellant: quæque in mari septentrionali degunt, ex quibus manubria pugionum Thuriæ affabrè conficere solent. nostrates piscium dentes esse putant, & nominant. In Tartariam uero sellæ, frena, uestes, corium. Arma autem & ferrum non nisi furtim, aut ex singulari Præfectorum permissione exportantur ad alia loca, intra Orientem & Septentrionem. Panneas tamen & lineas uestes, cultellos, secures, acus, specula, marsupia, aut quid aliud eiusmodi ducunt. Mercantur fallacissime ac dolosissime, nec paucis uerbis, ut quidam scripserunt. Quin dum precium afferunt, ac rem minoris dimidio precio in fraudem uenditoris licentur: mercatores nonnunquam non uno tantum aut altero mense suspensos ac incertos detinent, uerum ad extremam desperationem quosdam perducere solent. Cæterum qui mores illorum tenet, dolosa que uerba, quibus precium rei imminuunt, tempus que extrahunt, non curat, aut dissimulat: is res suas sine aliquo dispendio uendit.

Ciuis quidam Cracouiensis, ducentos centenarios cupri aduexerat, quos Princeps emere uoluit, & mercatorem tam diu detinuit, ut is tandem fastidio affectus, rursus uersus patriam cuprum reduceret. Porro cum aliquot miliaribus ab urbe abesset, subordinati quidam illum sequuntur, eiusque bona, ac si portorium non soluisset, inhibent, interdiciuntque. Mercator reuersus Moscoviam, apud Consiliarios Principis de iniuria sibi illata conqueritur. illi audita causa, mox se ultro constituunt medios, ac negotium sese transacturos, si gratiam petat, pollicentur. Mercator callidus, qui sciebat Principi ignominiosum fore, si eiusmodi merces ex ditione sua reduceretur, ac si non reperiretur quispiam qui tantas merces mercari & exolvere posset, non ullam gratiam petit, sed iustitiam sibi administrari postulat. Tandem cum uiderent adeo obstinatum, ut qui abduci a proposito non posset, neque illorum dolo aut fraudi cedere uellet, cuprum Principis nomine emunt: ac persoluto iusto precio, hominem dimittunt.

Externis singulas res carius uendunt: ita ut quæ uno ducato alioqui emunt, ea quinque, octo, decem, interdum uiginti ducatis indicent. Quanquam ipsi uicissim, aliquando rem raram ab externis decem, aut quindecim florenis mercentur, quæ uix unum aut alterum ualet florenum.

Porro in contrahendis rebus, si quid fortè dixeris, aut imprudenter promiseris, eorum diligenter meminerunt, præstandaque urgent: ipsi uero, si quid uicissim promiserint, minime præstant. Itè, quamprimum iurare incipiunt, aut obtestari, scias illico dolum subesse. animo enim fallendi ac decipiendi iurant. Rogaueram quendam Consiliarium Principis, ut me in emendis certis pellibus, ne deciperer, iuaret: qui ut facile operam mihi suam erat pollicitus, ita rursum diutius me suspensum tenuit. Voluit proprias mihi obtrudere pelles. ad hæc alij ad illum concurrebant mercatores, præmia pollicentes, si eorū merces bono mihi uenderet precio. Ea est enim mercatorum consuetudo, ut in emptione ac uenditione medios se constituent, atque utrique partium, acceptis separatim muneribus, operam suam fidelem polliceantur.

Est ampla & murata domus non longè ab arce, Curia dominorum mercatorum dicta, in qua habitant mercatores, mercesque suas reponunt: ubi sanè piper, crocus, sericij panni, & id genus alię merces, longè minoris quàm in Germania, uenduntur. Hoc autem tribuendum est rerum permutationi. Nam dum Mosci pelles, alioqui uili precio comparatas, plurimi aestimant: externi uicissim, fortè illorum exemplo, merces suas paruo quoque emptas, opponunt, cariusque indicant. quo fit, ut utriusque æquali permutatione rerum facta, res præsertim pro pellibus acceptas, mediocri precio, & sine lucro uendere possint.

Pellium magna est diuersitas. Zebellinorum enim nigredo, longitudo & densitas pilorum, maturitatem arguunt. Item si congruo tempore, quod in pellibus alijs pariter obseruatur, capiantur, precium augent. Citra Vstyug & Dvuinam prouinciã rarissime, circa Peczoram uero sæpius & præstantiores reperiuntur.

Madauricę pelles ex diuersis partibus, ex Seuera bonæ, ex Heluetijs meliores, ex Svuetia uero optimæ afferuntur. illic tamen maior est copia. Audiui, aliquando Moscoviæ repertas Zebellinorum pelles fuisse, quarum aliæ xxx, aliæ uero xx aureis uenditæ sunt. At eiusmodi ego nullas potui uidere.

Hermelinorum pelliculæ ex pluribus pariter locis inuersæ afferuntur, quibus tamen plerisque emptoribus imponitur. Habent signa quædam circa caput & caudam, ex quibus agnoscuntur, an cōgruo tempore sint captæ. Nam simul ubi hoc animal captum fuerit, exco-riatur, pellisque inuertitur, ne attritis pilis deterior fiat. Si quod non suo tempore captum fuerit, pellisque ideo bono ac natiuo colore careat, tum

reat, tum ex capite (ut dictum est) & cauda, certos pilos tanquam signa, ne incongruo tempore captum agnoscatur, euellunt, extrahuntque, atque ita emptores decipiunt. singule autem tribus ferè, quatuor uel dengis uenduntur: paulo ampliores carent ea albedine, que alioqui pura in minoribus apparet.

Vulpinæ, & præsertim nigræ, ex quibus plerumque tegmina capitulis facere solent, plurimi fiunt. decem enim nonnunquam x v aureis uenduntur. Aspreolorum pelliculæ ex diuersis quoque partibus afferuntur, ampliores tamen ex Sibier prouincia: nobiliores uero alijs quib. libet, ex Schvuuaij, non longe à Cazan. Porro ex Permia, Vuitatka, Vstyug, et Vuolochda, fasciculis semper x numero colligatæ afferuntur: quarum in singulis fasciculis duæ sunt optime, quas Litzschna appellant: tres aliquanto deteriores, quas Crasna uocant: quatuor, quas Pocrasna: una, & ea quidè ultima, Moloischna dicta, omnium est uilissima. Harum singulæ una, aut duabus dengis emuntur. Ex his meliores & selectas, in Germaniam & alias prouincias, mercatores magno suo commodo portant.

Litzschna
Crasna
Pocrasna
Moloischna

Lyncium pelles, parui: luporum uero, ab eo tempore quo in Germania ac Moscovia in precio esse coeperunt, plurimi fiunt. Luporum præterea terga longè in minore, quam apud nos, sunt precio.

Castorum pelles apud illos habentur in magno precio: omnes que iuxta ex his, quod nigro, eoque natiuo sint colore, fimbrias uestium habent.

Pellibus domesticorum catorum, mulieres utuntur. Est quoddam animal, quod gentili lingua Pessetz uocant: huius pelle, quod plurimum caloris adferre corpori solet, in itinere, seu profectioibus utuntur:

Vectigal, seu portorium omnium mercium, quæ uel importantur, uel exportantur, in fiscum refertur. de qualibet re, æstimatione unius rubli, penduntur septem dengæ: extra ceram, de qua non solum iuxta æstimationem, sed pondus quoque vectigal exigitur. De quolibet autem pondere, quod gentiliter Pud appellant, quatuor dengæ penduntur.

De mercatorum itineribus, quibus in importandis ac exportandis mercibus, ac per diuersas Moscoviæ Regiones utuntur, infra in Chorographia Moscoviæ, copiosè explicabo.

Vsura communis est: quam licet magnum peccatum esse dicant, ab ea tamen nemo ferè abstinet. Est autem quodammodo intolerabilis, nimirum de quinque semper unum: hoc est, de centum uiginti. Ecclesiæ mitius, ut dictum est, uidentur agere, quæ decem pro centum (ut uocant) accipiunt.

NUNC CHOROGRAPHIAM PRINCIPATUS & dominij Magni Ducis Moscouiæ aggrediar, puncto in Moscouia principali ciuitate constituto: ex qua progressus, circumiacentes atque celebriores duntaxat principatus describam. Etenim in tanta uastitate, prouinciarũ omnium nomina exacte indagari nõ potui.

Quare ciuitatum, fluminum, montium, quorundamq; locorum celebrium nominibus contentus sit Lector.

Rbs Moscouia itaq; Russiæ caput & metropolis, ipsaq; prouincia, & qui hanc præterlabitur fluuius, unum idemq; nomen habent, uernaculaq; gentis lingua Mosquua appellantur. Quod nam autem ceteris nomen præbuerit, incertum. Verisimile tamen est, ea à fluuio nomen accepisse. Nam etsi urbs ipsa olim caput gentis non fuerit, Moscorum tamen nomen ueteribus non ignotũ fuisse constat. Porro Mosquua fluuius in Tuerensi prouincia, LXX ferè supra Mosaisko uerit (est autẽ uerit, Italicum fermè miliare) haud procul à loco qui Oleschno dicitur, fontes suos habet: indeq; emenso LXXXV uerit spacio, ad Moscouiam ciuitatẽ decurrit: receptisq; in se aliquot fluuijs, Orientem uersus, Occam fluuium ilabitur. Cæterum sex supra Mosaisko miliaribus, primũ nauigabilis esse incipit: quo loco materia ad fabricandas domos, alios que usus ratibus imposita, Moscouiam defertur. Infra autẽ ciuitatem merces, aliaq; quæ ab externis hominibus importantur, nauibus aduehuntur. Tarda autem in fluuio, atq; difficilis, propter gyros, seu mæadros, quibus multis incuruatur, nauigatio est: præsertim inter Moscouiam, & Columnam ciuitatem, tribus ab eius ostijs passuum millibus in littore sitam: ubi CCLXX uerit spacio, flexionibus multis longisq; nauigantium cursum impedit atq; remoratur. Fluuius nõ admodum piscosus, ut qui præter uiles & uulgares, nullos pisces habeat. Moscouia quoq; prouincia, nec lata nimis, nec fertilis est: cuius fœcunditati, ager ubiq; arenosus, qui mediocri siccitatis aut humiditatis excessu segetes enecat, plurimum obest. Accedit ad hæc, immoderata asperaq; nimis aeris intemperies, qua hyemis rigore solis calorem superante, sata quandoq; ad maturitatem non perueniunt. Etenim tam intensa ibi nonnunquam sunt frigora, ut quemadmodũ æstatis tempore apud nos æstu nimio, sic ibi frigore immenso terra in hiatum discedat: aqua etiam tum in aerem effusa, sputumq; ex ore proiectum, anteaquam terram contingat, congelantur. Nos ipsi, cum anno 1526. eo peruenissemus, ramos fructiferarum arborum, rigore hyemis anni præcedentis prorsus periissemus uidimus: quæ eo anno adeo dura fuit, ut cõplures ueredarij (quos ipsi Gonecz uocant) in uehiculis gelu concreti, reperti sint. Fuere qui tum

Verit. ferme Italicum
miliare est.

Columna Cinitas spatios

Gonecz. i. Veredarius

qui tum pecora Moscovuiam, funibus alligata, ex proximis pagis ducerent: uicq̃ frigoris oppressi, unā cum pecoribus perierūt. Præterea multi circulatores, qui cum ursis, ad choreas edoctis, in illis regionibus uagari solent, tum mortui in uis reperti sunt. Quin & ursi ipsi, fame eos stimulante, relictis syluis, passim per uicinas uillas discurrebant, in' que domos irruebant: quorum conspectum atque uim cum rustica turba fugeret, frigore foris miserè peribat. Atq̃ tanto frigori, æstus quoq̃ nimius quandoq̃ respondet: ut anno Domini 1525, quo immoderato Solis ardore omnia ferè sata exusta fuerunt, tantaq̃ annonæ caritas eam siccitatem consecuta est, ut quod tribus antea dengis emebatur, id xx, aut xxx post emeretur. pluri mi pagi & syluæ, frumenta q̃ nimio æstu incensa conspiciiebantur. Quorum fumus ita regionem oppleuerat, ut prodeuntium hominum oculi grauius fumo lederentur: & absq̃ fumo caligo quædam oboriebatur, quæ multos obcæcauerat.

Totam porro regionem non ita diu admodum syluosam fuisse, ex magnarum arborum truncis, qui etiam nū extant, apparet: quæ quamuis agricolarum studio ac opera satis culta sit, ijs tamen quæ in agris proueniunt exceptis, reliqua omnia ex circumiacentibus prouincijs eò afferuntur. nam frumento quidem, oleribusq̃ communibus abundat: cerasa dulciora, nucesq̃ (auellanis tamen exceptis) in tota regione non reperiuntur. Aliarum arborum fructus habent quidem, uerū insuaues. Melones autem singulari cura ac industria semināt. terram fimo permixtā in areolas quasdam altiores componunt, inq̃ eas semen condunt: hac arte calori ac frigori immoderato æquè succurritur. Nam si fortè æstus nimius fuerit, rimulas tanquam spiracula quædam, ne semen calore nimio suffocetur, per finum terræ mixtum faciunt: in frigore uerò nimio, lætaminis calor seminibus reconditis præstat auxilium.

Melle Moscovuia, ferisq̃ (leporibus tamen exceptis) caret. Animalia nostris longè minora sunt, neq̃ tamen cornibus (ut quidam scripsit) carent. Vidi enim ibi boues, uaccas, capras, arietes, cormita omnia. Iam uerò ciuitas Moscovuia, inter alias ciuitates Septentrionales, Oriētem uersus multum porrigitur: quod nobis in profectione nostra, obseruatu haud difficile fuit. Nam cum Vienna egressi, rectā Cracouiam, atq̃ inde centum ferè Ger. miliarium itinere, in Septentrionem progressi fuisset, itinere tandem in Orientem reflexo, Moscovuiam, si non in Asia, tamē in extremis Europe, quā maximè Asiam contingit, finibus sitam peruenimus. De qua re infra in Tanais descriptione plura dicam. Vrbs ipsa lignea est, satisq̃ ampla: quæ procul etiam amplior, quā re ipsa sit, apparet. nam horti, aræq̃ in qualibet domo spaciosæ, magnam ciuitati accessionem faciunt: quam fabrorum, aliorumq̃ opificum igni utentium, in fine ciuitatis longo ordine protensæ ædes, inter quas sunt
prata &

Nali. i. Infunde

prata & agri, etiam magis adaugent. Porro non procul à ciuitate domunculæ quædam apparent, & trans fluuium uillæ, ubi non multis retroactis annis, Basilius Princeps satellitibus suis nouam Nali ciuitatem (quod eorum lingua Infunde sonat) exædificauit, propterea quod cum alijs Ruthenis medonem & ceruissiam bibere, exceptis paucis diebus in anno, prohibitum sit, ijs solis bibendi potestas à Principe sit permissa: atq; eam ob rem, ne cæteri illorū conuictu corrumpèrentur, ab reliquorum consuetudine sunt seiuncti. Haud procul ab urbe sunt aliquot Monasteria, quæ uel sola procul spectantibus una quædam ciuitas esse uidentur. Porro uasta ciuitatis magnitudo facit, ut nullo certo termino contineatur nec muro, fossa, propugnaculis ue commodè sit munita. Plateæ tamen quibusdam in locis, trabibus per transuersum ductis, obstruuntur: adhibitisq; custodibus ad primam noctis facem ita obfirmantur, ut nemini noctu aditus post statam horam illac pateat: post quam qui deprehenso fortè fuerint à custodibus, aut uerberantur, spolianturq; aut in carcerem conijciuntur, nisi fortè noti honestiq; uiri fuerint. Hi enim à custodibus ad sua deduci solent. Atq; tales custodig quà liber in ciuitatē patet aditus, locari solent. Nam reliquā urbis partē Mosqua alluit, in quē sub ipsa urbe, lausa fluuius illabitur, qui ob altas ripas raro uadari potest. In hoc molēdina complura, in publicū ciuitatis usum cōstruēta sunt. hisq; fluuijs ciuitas nō nihil munita esse uidetur: quæ præter paucas lapideas ædes, templa & monasteria, prorsus lignea est. Aediū in ea urbe numerū uix credibilem referunt. Aiebant enim, sexto ante aduentum nostrum in Moscouiam anno, Principis iussu ædes conscriptas fuisse, eorumq; numerū 41500 superasse. Ciuitas hæc tam lata ac spaciōsa, admodū lutosa est. quamobrē in uicis ac plateis, alijsq; celebrioribus locis, pontes passim extructi sunt. Est in ea castrū, ex laterib. coctis constructū, quod ab una parte Mosquua, ab altera Neglima flu. alluitur. Neglima aut ex paludibus quibusdā manat, qui ante ciuitatem circa superiorem castrī partem ita obstruitur, ut in stagni formam exeat: indeq; decurrens, fossas castrī replet, in quibus sunt molendina: tandemq; sub ipso castro, ut dixi, Mosquux fluuiō iungitur. Castrum autem tāta magnitudine est, ut præter amplissimas ac magnificè extructas ex lapide Principis ædes, Metropolitanus Episcopus, item Principis fratres, Proceres, aliq; quæ quàm plurimi, spaciōsas in eo ædes ligneas habeant. Ecclesiæ ad hæc in eo multæ, ut amplitudine sua ciuitatis propemodum formā referre uideantur. Hoc castrum roboribus tantum initio circundabatur: atq; ad magni Ducis Ioannis, Danielis filij, tempora usq; paruum ac ignobile erat. Is enim Petri Metropolitæ suasu, primus sedem imperij eò transtulit. nam Petrus amore Alexij cuiusdam, qui ibi sepultus claruisse miraculis dicitur, eò loci sedem sibi prius elegerat: eoq; mortuo, atque ibidem sepulto,

sepulto, cum ad eius tumulum miracula pariter fierent, locus ipse religionis ac sanctitatis quadam opinione adeo celebris factus est, ut posteri Principes omnes, Ioannis successores, ibi Imperij sui sedem habendam esse duxerint. Nam mortuo Ioanne, eiusdem nominis filius, sedē ibi retinuit: ac post eū Demetrius, post Demetrium Basilius, is qui ducta Vuitoldi filia Basilium Cæcū post se reliquit. Ex quo Ioannes, eius Principis pater, apud quem Oratorem egi (qui primus castrum muro cingere coepit) natus est: cui operi, tricelimo ferme anno post, supremam manum eius posteri imposuerunt. Eius castri propugnacula basilicæ, cum Principis palatio, ex latere ab hominibus Italis, quos propositis magnis premijs Princeps ex Italia euocauerat, Italico more extructa sunt. Multæ autem, ut dixi, in hoc sunt Ecclesiæ, ligneæ ferme omnes: duabus tamen insignioribus, quæ ex lateribus extructæ sunt, exceptis: quarum altera diuæ Virginis, altera diuo Michaeli est sacra. In templo diuæ Virginis sepulta sunt duorum Archiepiscoporum corpora, qui ut Principes eò suam Imperij sedem transferrent, ibique Metropolim constituerent, autores fuere: eamque maximè ob rem in diuorum numerum sunt relati. In altero templo Principes uita defuncti humantur. Construebantur, nobis præsentibus, plura etiam templa ex lapide. Regionis cœlum adeo salubre est, ut ibi ultra Tanais fontes, præsertim in Septentrionem, ac etiam magna ex parte Orientem uersus, memoria hominum, nulla unquam pestis sæuierit. Habent tamen interdum intestinorum & capitis morbum quendam, pesti haud dissimile, quem ipsi Calorem appellant. eo qui corripuntur, paucis diebus pereunt. Is morbus in Moscovia nobis existentibus, grassabatur, unumque ex familiaribus nostris absumpsit. Atque cum in tam salubri regione degant, si quando in Novuogardia, Smolentzko, & Plescovia pestis sæuit, quoslibet illinc ad se uenientes, regione sua metu contagij excludunt.

Calora, morbus quidam

Gens Moscoviæ cæteris omnibus astutior & fallacior esse perhibetur, fluxa in primis in cōtractibus fide: cuius rei ipsi haud ignari, si quando cum externis commercia habent, quo maiorem fidem obtineant, non Moscovitas se, sed aduenas esse simulant.

Longissimus in Moscovia dies in solstitio æstiuiali x vii horarum cū tribus quartalib. esse dicitur. Certā poli eleuationem tū ex nemine potui cognoscere: quāuis quidam L viii graduū se accepisse, incerto tamē autore diceret. Ipse tandē factō per Astrolabium periculo, ut cuncq; solem nono die Iunij in meridie obseruauit L viii graduum. Ex qua obseruatione, computatione hominum harum rerum peritorum, deprehensum est, altitudinem poli L graduum esse: longissimum autem diem, x vii horarum, & unius quartalis.

Moscovia loco principali descripta, ad reliquas Mag. Ducis Moscoviæ subiectas prouincias progrediar, ordine primum Orien-

tem uersus feruato: dein per Meridiem & Occidentem atq; Septentrionem circueuntes, recta in Orientē equinoctialem deueniemus.

Vuolodimeria ciuitas magna primum occurrit, quæ castrum ligneum sibi coniunctum habet. Hæc à tempore Vuolodimeri, qui postea Basilius dictus est, usq; ad Ioannem Danielis filium, Russiæ Metropolis fuit. Est autem inter Vuolgā & Occam, magna duo flumina, triginta sex à Moscovia in Orientem miliaribus Ger. sita, loco adeo fertili, ut ex uno tritici modio sæpe xx, nonnunquam xxx modij proueniant. Eam Clesma fluuius alluit, cætera syluæ magnæ uastæq; cingūt. Clesma porro quatuor à Moscovia miliarib. Ger. oritur, multisq; ibi molendinis celebris ac commodus est: qui infra Vuolodimeriam, usq; ad Murom oppidum, in Occæ littore situm, spacio duodecim miliarib. nauigatur, Occæ que fluuius iungitur. A' Vuolodimeria uiginti quatuor miliarium recta in Orientem, in uastis syluis Principatus olim fuit: cuius populi Muromani uocabantur, animalium pellibus, melle & piscibus abundantes.

Novuogardia inferior ciuitas, ampla & lignea, cū castro, quod Basilius præfens Monarcha ad Vuolgā & Occæ fluuiorum confluxum ex lapide in scopulo exædificauit. Aiunt quadraginta miliaribus Ger. eam à Murom abesse, in Orientem. quod si ita est, centum miliarib. Novuogardia à Moscovia distabit. Regio fertilitate, rerumq; copia Vuolodimeriam æquat. Atq; hic Christianæ religionis hac quidem parte terminus est. nam licet Princeps Moscoviæ ultra Novuogardiam hanc, castrum, cui Sura nomen est, habeat: tamen interiectæ gentes, quæ Czeremissæ appellantur, non Christianæ, sed Machumeti sectæ sequuntur. Porro ibi & aliæ gentes sunt, Mordua nomine, Czeremissis permixtæ, quæ cis Vuolgā, ad Suram, bonā regionis partem occupant. Czeremissæ enim ultra Vuolgā in Septentrione degunt: ad quorum differentiam, qui circa Novuogardiam habitāt, Czeremissæ superiores, seu montani non à montibus quidem, qui ibi nulli sunt, sed à collibus potius, quos accolunt, nuncupantur.

Sura fluuius Mosci & Casanensis Regis dominium diuidit, qui ex Meridie ueniens, uiginti octo miliarib. infra Novuogardiā, cursu in Orientē flexo, Vuolgā influit. in quorū confluxu, ad alterum littus, n̄s Basilius Princeps castrum erexit, idq; à suo nomine Basilovogorod nominauit: quod postea multorū malorum seminarium extitit. Haud procul inde est Moscha fluuius, qui & ipse ex Meridie profluens, Occā supra Murom illabitur, non longē ab oppido Cassimovogorod, quod Moscus Tartaris habitandū concessit. Horum mulieres arte quadam ungues, decoris causa nigro colore inficiunt, ac aperto capite, passis que crinibus perpetuo incedunt. A' Moscha fluuius Orientem & Meridiem uersus, ingentes occurrunt syluæ, quas Mordua populi, qui proprio idiomate utuntur, ac

Principi

*Mordua populi propriam
habent linguam.*

Principi Moscoviæ subiecti sunt, inhabitant. Eos quidam idololatras, alij Mahumetanos esse uolunt. Hi in pagis passim habitant, agros colunt, uictum ex ferina carne & melle habent, pellibus abundant preciosis: duri in primis homines. nam & Tartaros latrocinantés sæpe fortiter à se propulsarunt, pedites ferè omnes, arcubus oblongis conspicui, sagittandiq; peritia præstantes.

Rezan prouincia inter Occam & Tanaim fluuium sita, ciuitatem ligneam non longe à ripa Occæ habet. Erat in ea castrum, quod Iaroslauu uocabatur: cuius nūc, præter uestigia, nihil extat. Haud procul ab ea ciuitate, Occa fluuius insulam facit, quæ Strub dicitur, magnus olim Ducatus, cuius Princeps nemini subiectus erat. Columna ex Moscouia inter Orientem & Meridiem, seu (ut alij uolunt) in Orientem hyemalem, ciuitas occurrit. Dein Rezan, quæ à Moscouia triginta sex miliarib. Ger. distat. Hæc prouincia ceteris omnibus Moscoviæ prouincijs fertilior est: in qua, ut aiunt, singula grana frumenti binas quandoq; plures uel spicas proferunt: quarum culmi tam dense accrescunt, ut nec equi facile transire, nec coturnices inde euolare possint. Mellis, piscium, auium, ferarumq; ibi magna copia, arborumq; fructus longè Moscoviæ fructibus nobiliores: gens audacissima, bellicosissimaq;.

Ex Moscouia ad hoc usq; castrum, ultraq; spacio XXIII ferè miliarium Ger. fluit Tanais, loco qui Donco dicitur: ubi mercatores in Asoph, Capham, & Constantinopolim euntes, naues suas onerant: quod plerunq; fit in autumnò, pluuiosa anni parte. nā Tanais ibi alijs anni temporibus non ita aquis abundat, ut oneratas naues benè ferre queat. Dominabatur Rezan quandoq; Basilii magnus Dux, qui sororem Ioannis Basilij magni Ducis Moscoviæ duxerat, ex eaq; Ioannem & Theodorum susceperat. Mortuo Basilio, Ioannes filius succedit, qui ex uxore Knes Theodori Babitz filia, Basilium, Theodorum & Ioannem filios genuit. ex quibus, mortuo patre, maximi natu duo filij, dum quisq; sibi imperium uendicare nititur, in campis Rezanensibus congressi, armis decertarunt: in qua pugna alter occubuit. nec multo post, qui uictor fuerat, in eisdem campis moritur: in cuius rei memoriā, signum crucis ex robore ibi erectum est. Minimus natu, qui ex tribus fratribus adhuc supererat, cognita fratrum suorum morte, adiunctis sibi Tartaris, principatu, pro quo fratres decertauerant, quemq; mater adhuc possidebat, ui potitur: quibus peractis, cum Duce Moscoviæ agit, ut quemadmodum maiores sui nemini obstricti, cum Principatum liberè tenuissent, possedissentq; ita se quoq; imperare sineret. Dum hæc pacisceretur, ad magnum Principem delatus est, quod Regis Tauricæ, quo cum Principi bellum erat, filiam uxorem expeteret. quam ob rem cum à Principe uocatus fuisset, metu aduentum tardat, protrahitque. tandem à Simeone Crubin, uno ex Consiliarijs

suis persuasus, in Moscovuiam proficiscitur: ubi Principis iussu captus, liberis custodijs mandatur. Subinde Princeps matre illius eiecta, et in monasterium intrusa, castrum cum principatu occupat: et ne aliqua quandoque secessio Rezanensium fieret, bonam eorum partem per diuersas distribuit colonias. quare totius principatus vires labefactatae corruerunt. Porro cum anno Domini 1521 Tartari prope Moscovuiam castra posuissent, Ioanes per tumultum e custodia elapsus, in Lithvuaniam profugit: ubi etiam tum exulabat.

Tulla oppidum quadraginta ferè miliaribus Ger. à Rezan distat, à Moscovuia uero in Meridiem triginta sex: estque ultimum oppidum ad campestria deserta, in quo Basilius Ioannis castrum ex lapide construxit, quod fluuius eiusdem nominis praeterlabitur. Vppa uero alius fluuius, ab Ortu castrum alluit: Tullaeque fluuiio iunctus, Occam supra Vuorointzki uiginti ferè miliaribus Ger. influit. à cuius ostijs haud ita procul, Odoyovu castrum situm est. Porro oppidum Tulla, etiam Basilij tempore proprium Principem habebat.

Tanaïs flu. famosissimus, qui Europam ab Asia disternit, octo ferè à Tulla in Meridiem miliarib. non nihil in Orientem deflectendo, oritur, non ex Ripheis montibus, ut quidam prodidere: sed ex Iuuanovuo sero, hoc est, Ioanis lacu ingenti, qui in longitudine et latitudine circiter 1500 vuerit patet: in quo sylua, quam quidam Okonitzkilies, alij Iepiphanovulies appellant, ortum habet. Ex hoc lacu Schat & Tanaïs, magna duo flumina, emergunt. Schat in Occidentem, Vppa fluuiio in se recepto, Occam inter Occidentem & Septentrionem influit. Tanaïs autem primo cursu recta in Orientem fluit, atque inter Casan & Astrachan regna sex uel septem miliarib. Ger. à Vuolga fluuiio labitur: dein reflexo in Meridiem cursu paludes facit, quas Meotidis uocant. Ad eius porro fontes proxima ciuitas est Tulla, supra ostia uero tribus ferè in littore miliaribus Asoph ciuitas, quae prius Tanas uocabatur. supra hanc quatuor dierum itinere Achas oppidum est, ad eundem fluuium situm, quem Rutheni Don appellant. Huc ab optimorum piscium copia singulari, item amoenitate, quod utraque fluminis ripa diuersis herbis, radicibusque suauissimis, ad haec arboribus fructiferis plurimis, uariisque in modum horti quasi industria quadam exulta atque consita sit, satis laudare non possunt. Et quod tanta ferarum, quae paruo negotio sagittis conficiuntur, ibi sit copia: ut per ea loca iter facientes, ad uitam sustentandam nulla alia re, igni tantum saleque excepto, indigeant. In his partibus non miliaria, sed dierum itinera obseruantur. Ego quantum coniectura assequi potui, à fontibus Tanaïs ad eius ostia usque, terrestri itinere recta eundo, sunt octuaginta ferè miliaria Ger. A Donco, quo loco Tanaim primum nauigabilem esse dixi, uix uiginti diebus nauigando, peruenitur Asoph, ciuitatem Turcis tributariam: quae quinque, ut aiunt,

Tanaïs fl. ortus

Iuuanovuo sero. i. Ioannis Lacus

aiunt, diætis ab Isthmo Tauricæ, quem aliàs Præcop uocāt, distat. In ea multarum ex diuersis orbis partibus gentium insigne est emporium: quò ut omnibus, cuiuscunque nationis sint, liber patet accessus, libera etiam uendendi emendi que cuilibet datur copia: ita ciuitate egressis omnibus, quidlibet impunè facere licet. De aris autem Alexandri & Cæsaris, quas plerique scriptores in his locis fuisse commemorant, uel earum ruinis, nihil certi ex indigenis, alijs que qui ea loca sæpissimè peragrarunt, cognoscere potui. Milites quoque, quos Princeps ad Tartarorum excursiones explorandas, & coercendas quotannis ibi in præsidijs habere solet, super hac re à me interrogati, nihil se unquam tale uel uidisse, uel audiuisse responderunt. Circa ostia tamen minoris Tanais, quatuor ab Asoph diætis, iuxta locum Velikipreuous ad S. montes, statuas imaginesq; quasdam marmoreas & lapideas uidisse se, non negabant. Minor porro Tanais in Seuerski principatu oritur, unde Donetz Seuerski uocatur, tribusq; diætis supra Asoph in Tanaim illabitur. Cæterū qui ex Moscoviā in Asoph terrestri itinere proficiscuntur, hi Tanai, circa Doncum, uetus & dirutū oppidum, traiecto, à meridie nonnihil in Orientem reflectuntur: quo loci, si recta ab Tanais ostijs linea ad eius fontes ducatur, Moscoviam in Asia, non in Europa sitam reperies.

Msceneck palustris locus est, in quo olim castrum erat, cuius etiamnum uestigia extant. Circa hunc locum adhuc quidam in tuguriolis habitant, qui necessitate imminente, in paludes illas, ceu castrum refugiunt. Ex Moscoviā in Msceneck Meridiem uersus eundo, sexaginta ferè miliaria Ger. sunt: ex Tulla ferè triginta. A Msceneck decem & octo ferè miliaribus ad partem sinistram, Occa fluuius oritur: qui primū in Orientem, dein in septentrionē, postremo in Orientē æstiuale (ut ipsi uocāt) cursum suū dirigit. atq; ita Occa, Msceneck, forma circuli propemodū dimidiati claudit: multa q; subinde oppida, Vuorotin scilicet, Coluga, Cirpach, Corsira, Columna, Rezan, Casimovugorod, & Murom alluit: tandemq; Vuolgam infra Novuogardiam inferiorem ingreditur, syluisq; utrinque clauditur, quæ melle, aspreolis, hermelis et martibus plurimū abundant. Campi omnes quos alluit, fertilissimi sunt: nobilissimus in primis piscium copia fluuius, cuius pisces cæteris Moscoviæ fluminibus preferuntur, maximè qui circa Murom capiuntur. Habet præterea pisces quosdam peculiare, quos ipsi sua lingua uocant Beluga, mire magnitudinis, sine spinis, capite & ore amplo, Sterlet, Schevuriga, Osseter: postrema tria Sturionum genera: & Bielaribitza, hoc est, album pisciculus nobilissimi saporis. horum maximā partem ex Vuolga eò deuenire putant. Ex Occa porro fontibus duos alios fluuios oriri aiunt, Sem & Schosna: quorum Sem, Seuera principatum perfluit: oppidum que Potivulo præterlapsus, in

Seuera provincia.

Msceneck.

Occa fl. ortus.

Vires quas Occa alluit.

Beluga

Sterlet

Schevuriga

Osseter

Bielaribitza, valthypusnady

Desna fluuium, qui Czernigo oppidum interlabitur, atque infra Chiovuia in Borysthenem fertur, influit: Schofna autem recta in Tanaim deferitur.

Corfira in ripa Occæ fluminis oppidum est, sex miliaribus supra Columnam. Habebat aliquando sui iuris dominū, qui cum ad Principem Basiliū, tanquam qui in necem eius conspirasset, delatus fuisset, eamque ob rē sub uenationis prætextu à Principe uocatus fuisset, illeque armatus (nam à quodam, ne inermis irret, admonitus fuerat) cum ad Principē in uenatione uenisset, neque tum admissus esset, sed cum Michaelē Georgij Principis Secretario ad uicinum oppidum Czirpach ire, ibique se operiri iussus esset: ubi à Principis Secretario ad bibendum inuitatus, idque (ut solet) pro Principis sui incolumitate, cū in eas insidias quas nullo modo euitare posset, se prolapsus esse sentiret: accersito Sacerdote, haustoque poculo moritur. atque ita nephario hoc facinore, Basilius Czirpach oppido, octo miliaribus à Corfira ad Occam fluuium sito, ubi etiam loco plano minere ferri effodiuntur, potitus est.

Coluga oppidum ad Occam fluuiū triginta sex miliaribus à Moscovia abest, quatuordecim à Czirpach. Fiunt ibi affabre cælata pocula lignea, aliæque è ligno res ad cultum domesticum pertinentes: quæ inde in Moscoviam, Lithvuaniam, aliasque circumiacētes regiones passim deferuntur. Solet ibi Princeps quotannis præsidia sua contra incursiones Tartarorum habere.

Vuorotin principatus eiusdem nominis cum ciuitate & castro, tribus supra Colugā miliaribus, non procul à littore Occæ sito, nomen habet. Hunc principatum Ioannes Knes Vuorotinski cognomento possidebat, uir bellicosus, ac multarum rerum experientia excellens, quo duce Basilius Princeps præclaras sæpe ex hostibus uictorias reportauerat. Sed anno 1521, quo tempore Rex Tauricæ Occa traiecto, magno exercitu Moscoviam, ut supra dictum est, inuaserat, ad eumque coercendum & reprimendum Demetrius Knes Bielski, homo iuuenis, cum exercitu à Principe missus fuisset, isque Ioannis Vuorotinski, aliorumque sanis consilijs neglectis, uiso hoste turpi se fugæ mandasset: Principeque post Tartarorum discessum, de fugæ autoribus diligenter inquirente, Andrea Principis fratre (qui reuera eius fugæ author fuerat) aliisque absolutis, Ioannes Vuorotinski non solum in summā uenit Principis indignationem, sed captus etiam, atque Principatu suo exutus est. Postremò dimissus quidem fuit ex custodia, ea tamen conditione, ne Moscovia unquam egrederetur. Hunc nos quoque inter primarios uiros Moscouiæ, in aula Principis uidimus.

Seuera magnus principatus est, cuius castrum Novuogrodek, haud ita diu Sevuerensium Principum, priusquam hi ab Basilio principatu exuerentur, sedes erat. eò ex Moscouia dextrorsum in Meridiem,

ridiem, per Colugam, Vuorotin, Serensko & Branski, centum quinquaginta miliarib. Ger. peruenitur: cuius latitudo ad Borysthenem usque protenditur. Vastos desertosq; passim campos habet, circa Branski autem syluam ingentem. Castra oppidaq; in eo sunt cōplura: inter quę Starodub, Potivulo, Czernigovu, celebriora sunt. Ager quatenus colitur, fertilis est. Syluæ hermillis, aspreolis & martibus, melle que plurimum abundant. Gens propter assidua cum Tartaris prælia, ualdè bellicosa. Cæterum Basilii Ioannis, ut alios plerosque, ita hunc quoque principatum sibi subiecit, hoc modo. Erant duo Basilij ex fratribus nepotes: horum alter cognomento Semetzitz, castrum Novuogrodek: alter uerò Staradub ciuitatem tenebat. Potivulo autem Demetrius quidam Princeps possidebat. Porro Basilium Semetzitz, cum strenuus in armis, eamq; ob rem Tartaris terrori esset, tanta regnandi libido inuaserat, ut principatum solus expeteret. neque quieuit, donec Basilium Staradubski afflictissimū redderet: eoq; depulso, prouinciam suam occuparet. quo eiecto, Demetrium alia uia aggressus est: quem apud Principem detulit, tanquā qui animum deficiēdi à Principe haberet. Quare Princeps cōmotus, Basilio mandat, uti Demetrium, quacuncq; arte captū, ad se Moscovuiam mitteret. Huius itaq; fraude Demetrius in uenatione circumuentus fuit. Præmiserat enim Basilii equites quosdā ad castrum sui portas, qui eum fuga euadere conantem exciperent: à quibus tum captus, in Moscovuiā deductus, atq; in uincula coniectus fuit. Hanc iniuriam filius, quem unicū habebat, Demetrius, adeò molestè tulit, ut ad Tartaros cōfestim confugeret. Vtq; patri illatam iniuriā celerius grauiusq; ulcisceretur, Christiana fide abnegata, in Machumeti ritum circumciditur. Interim dum apud Tartaros ageret, accidit, ut puellam quandam uenustissimam deperiret: qua cum aliās potiri non posset, inuitis eam parentibus clam abduxit. Eam rem serui, qui cum eo circumcisi fuerant, puellæ propinquis clam indicarunt: à quibus quadam nocte subito oppressus, cum puella sagittis conficitur. Basilii Princeps audita filij ipsius Demetrii fuga ad Tartaros, senem arctioribus uinculis constringi iubet. qui non multo post morte filij apud Tartaros cognita, carcere mœroreq; cōfectus, eodem anno qui à nato Christo MDXIX erat, obiit. Atq; hæc omnia Basilio Semetzitz auctore facta sunt: cuius impulsu antea quoq; Princeps & Corsiræ dominum, & germanum suum fratrem, captos in carcere occidit. Cæterum quemadmodū sæpe fieri solet, ut qui alijs insidias struunt, in easdem tandē ipsi incidant: ita & huic Semetzitz ctiōgit. Nam ipse quoque apud Principem defectionis crimine insimulatus est. Eam ob rem cum Moscovuiam uocatus fuisset, illēq; nisi publicæ fidei literæ Principis & Metropolitæ iuramento confirmatæ, sibi prius mitterētur, eò se uenturū pernegaret: missis acceptisq; ex sententia literis,

literis, XVIII Aprilis, MDXXIII anni Moscoviam cum uenisset, honorificè muneribus etiam oblati à Principe exceptus fuit: sed paucos post dies captus, in carcerem coniicitur, ubi & tunc detinebatur. Causam captiuitatis suæ hæc fuisse aiunt, quòd literas ad Regem Poloniae, quibus se ad eum deficere uelle scripserat, Præfecto Chiovuiensi misisset: qui resignatis literis, cum iniquum eius erga Principem suum animum cognouisset, continuo eas Principi Moscoviae misit. Alij uerò rationem magis uerisimilem afferunt. Solus enim Semetzitz in toto Mosci Imperio supererat, qui castra & principatus possidebat: quibus, ut facilius hunc eijceret, tutiusq; imperaret, perfidia crimen, quo ille è medio tolleretur, in illum excogitatum est. Ad quod alludēs morio quidam, quo tempore Semetzitz Moscoviam ingrediebatur, scopas & palam circumferebat. qui cum interrogaretur, quid sibi hoc apparatu uellet? Imperium Principis nondum prorsus purgatum esse, respondit: nunc uerò commodū tempus uerrendi adesse, quo feces omnes eijciendæ forent. Hanc prouinciam Iohannes Basilij, Alexandri magni Ducis Lithuaniæ exercitu ad Vuedrosch fluuium profligato, primus imperio suo adiecit. Porro Sevuerenses Principes genus suum à Demetrio magno Duce Moscoviae ducunt. Erāt Demetrio filij tres, Basilius, Andreas, & Georgius. ex his Basilius natu maximus, iuxta patrias leges, patri in Regno successit. Ex alijs duobus, Andrea uidelicet & Georgio, Sevuerenses Principes generis sui originem traxerunt.

Czernigovu triginta miliaribus à Chiovuia, totidem uerò à Potivulo abest. Potivulo uerò distat à Moscovia centum quadraginta miliaribus Ger. à Chiovuia sexaginta, à Brāski triginta octo. Hæc ultra syluam magnam, quæ uiginti quatuor miliaribus in latitudinem protenditur, sita est.

Novuogrodeck decē octo miliarib. distat à Potivulo, à Staradub quatuordecim: Staradub à Potivulo triginta duobus miliaribus.

Euntibus ex Potivulo in Tauricam, per solitudinem fluuij Sna, *id est fl.* Samara et Ariel occurrūt: ex quibus posteriores duo latiores, profundioresq; sunt: in quibus trañciendis dū uiatores diutius nōnunquam detinētur, à Tartaris sæpe circūueniuntur, capiunturq; post hos Koinskavuoda & Moloscha fluuij occurrūt, quos nouo quodam traiectionis genere superant: resectas arbusculas in fasces colligant, quibus se suaq; imponunt, atque ita remigantes secundo fluuiō in alterum littus deferuntur. Alij huiusmodi fasces equorū caudis alligant, qui flagris impulsī, natantes in ulterius littus, homines secum trahunt, transferuntq;.

Vgra fluuius profundus & lutosus, non longè à Drogobusch in sylua quadam oritur, interq; Colugam & Vuorotin in Occam exoneratur. Is fluuius olim Lithuaniam à Moscovia diuidebat.

Demetrio

Demetrio vuitz oppidū et castrū inter Meridiem et Occidentem, decē et octo miliarib. abest à Vuiesma, à Vuorotim circiter uiginti.

Smolentzko ciuitas Episcopalis, ad Borysthenem fluuium sita, castrum in ulteriore fluminis littore Orientem uersus habet, roboribus constructum, quod plurimas domos in ciuitatis formam complectitur. Hoc quā in collem porrigitur (nam parte alia Borysthene alluitur) fossis, ad hæc stipitibus acutis, quibus hostium incursus arceatur, munitū: Basilius Ioannis sæpius grauissimè oppugnauit, nunquam tamē illud ui capere potuit. At postremò militum præfectiq; cuiusdā Bohemi, de quo suprà in historia Michaelis Linski dictum, proditione eo potitus est. Ciuitas in ualle sita, colles circumquaq; fertiles habet, syluisq; uastissimis cingitur, ex quibus pellium diuersarum magnus prouentus. Templum in castro diuæ Virgini sacrum, alia uerò ædificia lignea: in ciuitatis suburbio Monasteriorum ē lapidibus constructorum ruine complures uidentur. Ex Moscovia porro ad Smolentzkum, inter Meridiem & Occidentem euntibus, decem & octo miliarium itinere, Mosaisko primū occurrit: inde uiginti sex, Vuiesma: post decem & octo, Drogobusch: atq; inde totidem, in Smolentzko peruenimus, totumq; hoc iter octuaginta miliaribus Ger. cōstat: quamuis Lithuani & Moscovitæ centū computent. Ego tamē ter loca illa peragraui, nec plura obseruauī. Hunc principatum Basilio imperante, Vuitoldus magnus Dux Lithuanix Moscis anno 1413 ademerat. Eundem Basilius Ioannis anno 1514 die xxx Iulij, Sigismundo Regi Poloniæ eripuit.

Drogobusch & Vuiesma, castra & oppida lignea sunt, ad Borysthenem sita, quæ olim sub dominio Principū Lithuanix erant. Est sub oppido Vuiesma eiusdem nominis fluuius, qui haud procul inde, duobus uidelicet vuerst, in Borysthenē fertur: solentq; onerata mercibus naues inde Borysthenem deuehi, atq; post uicissim aduerso Borysthene Vuiesmam usq; portari.

Mosaisko quoque castrum & oppidum ligneum, circa quod magna diuersicolorum copia leporum est: soletq; Princeps quotannis uenationes suas ibi habere, atq; nonnunquam diuersorū Principum Oratores audire: sicuti nobis in Moscovia existentibus, Lithuanos Oratores audiuit: nosq; eò pariter ex Moscovia accersitos, ubi mandatis Principum nostrorum confectis dimissi fuimus. Porro imperium Principum Moscovix, tempore Vuitoldi, quinq; aut sex miliaribus ultra Mosaisko protendebatur.

Biela principatus, cum castro & ciuitate eiusdem nominis, ad fluuium Opscha in uastis syluis sexaginta miliaribus Ger. magis in Occidentem à Moscovia distat: à Smolentzko triginta sex, à Toropez triginta. Huius olim Principes ex Gidemino oriundi erant: sed Casimiro Rege Poloniæ imperante, Iagellonis filij hūc principatum obtinebant, quo tempore, Basilius Princeps Biela, qui aliàs Bielski

K appellatur,

*Smolentzko ciuitas
episcopalis Smolanderis*

appellatur, ad Ioannem patrem Basilij defecit, se suaq; illi subdidit: uxoreq; sua in eo motu in Lithuania relicta, aliam, ut supra dictum est, in Moscovia duxit: ex qua tres suscepit filios, quos nos apud Principem uidimus, e quorum numero Demetrius propter patris sui auctoritatem in magno precio honoreq; habebatur. Porro hi tres fratres, quamuis ex Bielski paterna hereditate uiuebant, eiusq; annuis redditib.alebantur, eo tamen ire non audebant. nam Moscouie Princeps, Bielski principatum illis ademit, titulumq; sibi usurpabat.

Russia

Rsovia Demetrii ciuitas, cum castro, recta in Occidentem uiginti tribus miliaribus abest a Moscouia: castrum, a quo Princeps titulum sibi usurpat, ad fluuium Vuolga situm est, habetq; latissimam ditionem. Est & alia Rsovia centum quadraginta miliarib. a Moscouia, a Vuelikiluki uiginti, totidem a Plescouia, quae deserta appellatur. Ultra Rsovia Demetrii, per certa miliaria progrediendo in Occidentem, est sylua Vuolkonzki dicta, ex qua quatuor fluuij oriuntur. In ea sylua est palus, quae Frono uocatur: ex qua fluuius non ita magnus duob. fere miliaribus in lacum quendam Vuolgo influit, unde rursus aquarum multitudine adauctus emergit, Vuolga, quae sumpto a lacu nomine uocatur: qui multis paludibus emensis, multis etiam fluminib. in se receptis, uiginti quinque, uel (ut alij uolunt) septuaginta ostijs in mare Caspium, a Ruthenis Chwualinsko morie appellatum, & non in Pontum, ut quidam scripsit, exoneratur.

Russia

Porro Vuolga a Tartaris Edel, a Ptolemaeo Rha uocatur: tantaq; inter hunc & Tanaim in campestribus est uicinitas, ut septem duntaxat miliaribus distare affirmant. Quas autem ciuitates & oppida praeterlabatur, suo loco referemus. In eadem sylua decem fere a palude Fronouo miliarib. est Dnyepersko pagus, circa quem oritur Borysthenes, qui ab incolis Dnieper uocatur, quem nunc Borysthenem dicimus. Haud procul ab eo loco est monasterium sancte Trinitatis, ubi oritur alius fluuius priore maior, Niepretz per diminutionem dictus. Ambo autem hi fluuij inter fontes Borysthenis & paludem Fronouo confluunt, quo loco Moscouitarum & Chloppiensium merces nauibus impositae, in Lithuaniam deferuntur: solentq; mercatores ibi in monasterium ceu diuersorium diuertere. Porro quod Rha & Borysthenes non ex iisdem fontibus, iuxta quorundam opinionem, oriantur, cum ex alijs, tum ex complurium mercatorum certa relatione, qui in illis partibus rem fecerunt, compertum habeo. Borysthenis autem cursus hic est, ut primum Vuiesnam Meridiem uersus alluat: mox reflexo in Orientem cursu, oppida Drogobusch, Smolenczko, Orscham, & Mogilef praeterlabatur: inde quae rursus in meridiem tendens, Chiouiam, Circassos & Oztakovu contingit, ubi deinceps in pontum exoneratur, uidetur eo loco mare formam lacus habere, & Oztakovu quasi in angulo est ad ostia Borysthenis. Nos enim ex Orschain Smolenczko ue-

Oreja

nimus,

Chwualinsko morie.
i. Caspium mare.

Borysthenes fl. vulgo
Dnieper, dictus.

Ubi equas Borysthenes alluit.

nimus, ubi impedimenta nostra nauibus usq; Vuiesnam deduximus: et tantum inundabat, ut Monachus Comitē à Nugarolī, & me scapha piscatoria per syluas longē deuexerit: equi uerò natando pluries superarunt itinera.

Dvuina lacus à fontibus Borysthenis decem ferè miliaribus, et totidem à palude Fronovuo distat. Ex eo fluuius eiusdem nominis uersus Occidentem, qui à Vuilna uiginti miliarib. abest, ac dein in Septentrionem decurrit, & prope Rigam metropolim Livuoniæ mare Germanicum (quod Rutheni Vuareczkoie morie uocant) il

labitur: alluit Vuitepsko, Polotzko, Dunenburg: & non perfluit Plefcovuia, ut quidam scripsit. Livuonienses hunc fluuium ex bona parte nauigabilem, Duna appellant.

Lovuat quartus fluuius, ceteris tribus minimè comparandus, oritur inter lacum Dvuina, & paludem Fronovuo, aut ex ipsa palude. non potui equidem eius fontes, etsi haud procul à Borysthenis fontibus distant, prorsus explorare. Est autē ille fluuius, ut eorum Annales habēt, in quem S. Andreas Apostolus ex Borysthene per siccum nauiculam traduxit, & qui emensis quadraginta ferè miliaribus, Vuelikiluki alluit, inc̃ Ilmen lacum influit.

Vuolock ciuitas & castrum in Occidentem æquinoctialem uiginti quatuor miliaribus distat à Moscovuia, à Mosaisko duodecim ferè, à Tvuer uiginti. Huius loci titulum Princeps sibi usurpat, solet que quotannis ibi animum, falconibus lepores insectando, relaxare.

Vuelikiluki castrum & ciuitas in Occidentem à Moscovuia centum quadraginta miliaribus, à Novuogardia magna sexaginta ferè à Poloczko autem triginta sex miliarib. distat. hac etiam itur ex Moscovuia in Lithuaniam.

Toropecz est castrū, cum ciuitate, inter Vuelikiluki et Smolenzko, ad confinia Lithuanie, distat à Luki decē & octo ferè miliarib.

Tvuer, siue Otvuer, amplissima olim ditio, una ex magnis Russiæ principatibus ad Vuolgam fluuium sita, triginta sex miliaribus Occidentem æstiualem uersus, distat à Moscovuia: habet que ciuitatem magnam, quam Vuolga interfluit. in altera autem ripa, qua Tvuer Moscovuiam spectat, castrum habet, ex cuius opposito Tvuertza fluuius Vuolgam influit: quò equidem in Otvuer nauigio perueni, & altero die Rha flu. nauigauī. Porro ciuitas hæc Episcopalis sedes erat, uiuente Ioanne Basilij patre, quo tempore Tvuerensem Principatum magnus Dux Boris moderabatur. Cuius postea filiam Mariam, Princeps Moscovuiæ Ioannes Basilij uxorem duxerat, ex ea que Ioannem primogenitū, ut suprā dictum, suscepserat. Boris autem mortuo, Michael filius successit: qui postea à sororio suo magno Duce Moscovuiæ principatu depulsus, exul in Lithuania moritur,

*Vuareczkoie morie
Mare Germanicum
Verbo quod Duna alluit.*

Tvuer episcopus.

Terfack oppidum decem mil. à Tvuer: eius dimidia pars sub Novuogardiæ, altera Tvuerenzi dominio erat, duo' que ibi Locumtenentes imperabant. Oriuntur ibi quoque, ut suprà dixi, duo fluij, Tvuertza & Sna: hic Novuogardiam in Occidentem, ille in Orientem decurrit.

Novuogardia magna, amplissimus totius Russiæ principatus est, patrio sermone Novuigorod, quasi Noua ciuitas, seu Nouū castrum dicitur. Quicquid enim muro cinctum, roboribus munitum, aut alioqui septum est, Gorod appellant. Est autem ampla ciuitas, quam Vuolchovu fluuius nauigabilis interfluit, qui ex Ilmen lacu uix duobus vuerst supra ciuitatem emergens in lacum Neoa, quem nunc Ladoga, ab oppido quod ei adiacet, appellat, illabitur. Novuogardia porro in Occidentem æstiualem, à Moscovia centum uiginti miliaribus abest, quanquam sunt qui centum duntaxat computāt: à Plefcovuia triginta sex, à Vuelikiluki quadraginta, ab Ivuanovuogorod totidem. Cæterum ciuitas hæc olim dum floret, suicp iuris esset, latissimam ditionem in quincp partes distributam habebat: quorum quælibet pars non solum de publicis ac priuatis rebus cognoscendis, ad ordinarium ac competentem suæ partis magistratum referebat, uerum in sua duntaxat ciuitatis regione contrahere res quascuncp, ac commodè cum alijs ciuibus suis conficere poterat: nec licebat cuiquam, ad aliquem alium eiusdem ciuitatis magistratum, quacuncp in re prouocare. Eocp tempore totius Russiæ maximum ibi erat emporium. ingens enim mercatorū turba undiq; ex Lithuania, Polonia, Svuetia, Dania, ipsaq; Germania eo confluebat, ciuescp ex tam frequenti multarum gentium concursu, opes suas copiascp augebant. Quin & nostra tempestate licet Germanis suos ibi habere quæstores, seu rationarios. Imperium eius magna ex parte in Orientem & Septentrionem extenditur. Livoniam, Finlandiam, atcp Nordvuegiam ferè contingebat. Eius loci mercatores, cum uno eodemcp uehiculo Augusta Vindelicorum profectus eo peruenissem, me impensè rogarūt, ut uehiculum quod tam longum iter emensus fuissem, in æde ipsoꝝ sacra perpetuæ memoriæ ergò relinquerem. Habuit etiam Novuogardia principatus ad Oriētem, Dvuinam & Vuolochdam: ad Meridiem uerò dimidiam partem Terfack oppidi, non longè à Tvueria. Et quamuis hæc prouinciæ, quod fluuijs & paludib. oppleantur, steriles sint, cōmodecp habitari non possint: nihilominus ex ferarum pellibus, melle, cera, & piscium copia magnum quæstum faciunt. Principes porro, qui ipsoꝝ Reipub. præessent, suo arbitrio ac uoluntate constituiebant, imperiumcp augebant, uicinas gentes quauis sibi ratione deuinciendo, ac stipendio tanquam autoramento quodam proposito in sui defensionem obstringentes. Ex eiusmodi gentium, quarum opera Novuogardenses in conseruanda Republica sua ute-

sua utebantur, societate factum est, ut Mosci suos se ibi Præsides habere gloriarentur, Lithvuani^{que} uicissim eos sibi tributarios assererent. Hunc principatum dum Archiepiscopus ipse consilio ac autoritate sua administraret, Ioannes Basilij Moscoviæ Dux inuaserat, septem perpetuos annos graui eos bello premens. Tandem mense Nouembri, anno Domini 1477. ad fluuium Scholona conflictu Novuogardenses superans, certis quibusdam conditionibus ad deditionem eos compulit, præfectum^{que} suo nomine urbi imposuit. Cum autem absolutum in hosce imperium nondum se habere putaret, neq; sine armis id se assequi posse cerne-
ret, sub religionis prætextu, ac si à Ruthenico ritu deficere uolentes, in fide contineret, Novuogardiam uenit, eam^{que} hac simulatione occupauit, in^{que} seruitutem redegit: Archiepiscopum, ciues, mercatores, externos, omnibus bonis spoliauit: trecentosq; currus inde auro, argento, gemmis^{que} onustos, ut quidam scripsere, Moscoviam abduxit. Equidem Moscoviæ diligenter de hac re percontabar, accepi^{que} longè plures currus præda onustos inde abductos fuisse. Neque mirum. Nam capta ciuitate Archiepiscopum, ditiores et potentiores omnes, secum Moscoviam abduxerat, in^{que} horum possessiones, subditos suos quasi nouas colonias remiserat. Ex illorum itaque possessionibus, præter communes redditus, maximum quotannis uectigal in Fiscum percipit. De Archiepiscopatus quoque prouentibus, cuidam Episcopo tum à se constituto, paruam duntaxat reddituum portionem concesserat: quo mortuo, sedes Episcopalis diu uacabat. Tandem ad maximam ciuium ac subditorum petitionem, ne perpetuò Episcopo carerent, rursus quendam, nobis tum præsentibus, instituerat.

Novuogardenses olim idolum quoddam, nomine Perun, eò loci quo nunc est monasterium, quod ab eodem idolo Perunzki appellatur, collocatum, in primis colebant, uenerabanturq;. Dein baptismate assumpto, id loco motum, cum in flumen Vuolchovu deiecissent, aduerso dicitur fluuiò natasse: & circa pontem auditam fuisse uocem, Hæc uobis Novuogardenses in mei memoriam. simulq; cum dicto, fustem quendam mox in pontem proiectū fuisse. Solet etiam nū contingere, ut certis anni diebus hæc uox Perun audiat: qua audita, subito eius loci ciues cōcurrunt, secq; fustibus mutuo cādunt. tantusq; inde tumultus quoq; oboritur, ut uix magno Præfecti labore sedari possit. Accidit præterea, ut Annales eorum referunt, dum Novuogardenses Corsun Græciæ ciuitatem ad septem perpetuos annos graui obsidione premerent, interim uxores eorum moræ pertesæ, tum etiam de salute ac aduentu maritorum dubitantes, seruis nuberent. Expugnata tandem ciuitate, quum uictores mariti ex bello reuersi, ereas portas superatæ urbis,

ac magnam quandam campanā, quam ipsi in cathedrali eorum Ecclesia uidimus, secum attulissent: seruiq; dominos, quorum uxores duxerant, ui repellere conarentur: domini indignitate rei commoti, depositis, cuiusdam consilio, armis, lora et fustes tanquam in mancipia arriperent: quibus serui territi, inq; fugam cōuersi, loco quodam qui etiamnum Chloppigrod, hoc est Seruorum castrum dicitur, se reciperent, defenderent que. Verū uicti, meritis à dominis supplicijs affecti fuere. Habet Novuogardia in solstitio æstiuali longissimum diem XVIII horarum, & ultra. Regio multo frigidior est, ipsa Moscovia. Gentem quoq; humanissimam ac honestā habebat: sed que nunc proculdubio peste Moscovitica, quam eo commeantes Mosci secum inuexerunt, corruptissima est.

Ilmen lacus, qui in antiquis Ruthenorum scriptis Ilmer uocatur, et quē alij Limidis lacum appellant, est supra Novuogardiā duobus vuerst, in longitudinē XII. in latitudinē uerò VIII miliarib. Germanicis patet: duosq; præter alios celebriores fluuios excipit, Louat et Scholona. Is ex quodā lacu emergit, unū uerò emittit Vuolchovu, qui Novuogardiam interlabitur: emensisq; triginta sex miliaribus, Ladoga lacum ingreditur. Is in latitudinē sexaginta, longitudinem centum ferè miliarib. infulis tamen quibusdam interiectis, patet: effunditq; magnū fluuium Neoa, qui Occidentem uersus in Germanicum mare sex ferè mil. decurrit. ad cuius ostia, sub dominio Mosci, in medio flumine situm est castrum Oreschack, quod Germani Nutenburg appellant.

Rufs, olim antiqua Russia dicta, antiquum oppidulum est, sub ditione Novuogardiæ, à qua duodecim, ab Ilmen uerò lacu tredecim miliaribus distat. Habet falsum fluuium, quem ampla fossa in modum lacus ciues coercent, indeq; aquam per canales pro se quisq; in ædes suas deriuant, salq; coquunt.

Iuanovugorod castrū Ioannes Basilij, à quo etiam nomē accepit, ad ripam Nervue fluuij, lapide exedificauit. Est ibi quoq; ex aduerso in altera ripa Livuoniensium castrum, quod ab eodem fluuiio Nervua appellatur. Hæc duo castra Narvua fluuius interlabitur, dominiumq; Novuogardensium ab Livuoniensi diuidit. Porro Narvua fluuius nauigabilis, ex eo lacu quē Rutheni Czutzko, seu Czudin, Latini Bicis, seu Pelas, Germani uerò Peijfues appellant, emergit: duobusq; in se receptis fluuijs, Plefcovuia & Vuelikareca, qui uenit ex Meridie, Opotzka oppidum, Plefcovuia à dexteris relicta, præterfluit. Facilis autem ex Plefcovuia in mare Baltheum esset nauigatio, nisi scopuli quidam, non longè ab Iuanovugorod & Narvua, impedimento essent.

Plefcovuia ciuitas ad lacum sita est, ex quo eiusdem nominis fluuius emergit, ac per mediā ciuitatem decurrit sex mil. in lacū, quem Rutheni Czutzko uoeant, exoneratur. Sola autem Plefcovuia, in toto

Chloppigrod, Seruorum
castrum

Resman
Oreschack castrum, à Germanis
Nutenburg uocatur
fl. uisga.

Czutzko seu Czudin long. Rus.
Bicis seu Pelas, Latine.
Peijfues, Germanice.
in Livonia sita.

toto Mosci dominio, muro cingitur: est que in quatuor partes diuisa, quarum singulae suis mœnibus continentur. Quæ res quibusdam occasione erroris præbuit, ut eam quadruplici muro cincta esse dicerent. Huius ciuitatis ditio, seu principatus, gentiliter Pskovu, seu Obskovu uocatur. Olim amplissima, suiq; iuris erat: sed eā tandem Ioānes Basilij anno Domini MDIX. quorundā sacerdotum proditione occupauit, atque in seruitutem redegit. item campanam, ad cuius pulsum Senatus ad rempublicam constituendam cogebatur, abstulit: ipsis que per colonias aliò deductis, introductis que in eorum locum Moscis, libertatem eorum prorsus imminuit. Unde factum, ut pro cultioribus, atque adeò humanioribus Plescovuiensium moribus, corruptiores in omnibus ferè rebus Moscovuiensium mores sint introducti. Tanta enim in contractibus Plescovuiensium erat integritas, candor, & simplicitas, ut omni uerboseitate in fraudem emptoris omiſsa, uno tantum uerbo res ipsas indicarent. Plescovuienses autem, ut etiam hoc obiter adijciam, in hunc usq; dicm cæsarie non Ruthenorum, sed Polonorum more, bifurcata utuntur. Distat autem Plescovuia in Occidentē triginta sex miliaribus à Novuogardia, ab Ivuanovugorod quadraginta, totidem à Vuelikiluki. Per hanc quoq; ciuitatem ex Moscovuia et Novuogardia itur Rigam, Livuoniæ metropolim, quæ sexaginta miliaribus à Plescovuia distat.

Vuotzka regio inter Occidentem et Septentrionem sita, uiginti sex, aut ad summū triginta miliarib. abest à Novuogardia, inq; sinistra castrū Ivuanovugorod relinquit. In hac regione hoc prodigij loco refertur: animalia, cuiuscunq; generis in eam inducta fuerint, colorem suum in albedinem mutare. Locus hic postulare uidetur, ut rationem locorum & fluuiorū circa mare, usq; ad fines Svuetiæ perstringam. Nervua fluuius, quemadmodum suprā dixi, Livuoniā a Mosci ditione diuidit: à quo si ab Ivuanovugorod secundū litus maris, Septentrionem uersus progrediare, Plusla fluuius occurrat, ad cuius ostia Iamma castrum situm est. Duodecim miliarib. ab Ivuanovugorod, à Iamma totidem, spacio quatuor miliarū, occurrat castrum & fluuius eiusdem nominis Coporoia: inde ad fluuium Neoa & castrum Oreschack sex miliaria numerantur: ab Oreschack uerò ad fluuium Corela, unde ciuitas nomen accepit, sunt septem miliaria. Atque inde tandem itinere duodecim miliarium peruenitur ad fluuium Polna, qui dominium Mosci à Finlandia, quam Rutheni Chainska Semla uocant, quæ sub ditione Regum Svuetiæ est, diuidit.

Est & alia Corela præter iam nominatam, prouincia, quæ suum territorium atque idioma habet, sexaginta ferè & amplius miliaribus à Novuogardia in Septentrionem sita. Ea quamuis à finitimis quibusdam gentibus tributum exigit, nihilominus & ipsa Regi

*Corela maritima uel
et fluuij*

Chainska Semla. i. Finlandia

*altera
Corela propriam hanc linguam*

ipsa Regi Svuetiæ item, & Mosco, ratione domini Novuogarden-
sis, tributaria est.

Solovuki insula in Septentrionem, inter Dvūinam & Corelam
prouinciā, à continenti octo miliaribus in mari sita est: quæ quan-
tum à Moscovuia distet, propter crebras paludes, syluas, & vastas so-
litudines, certa interualli ratio non habetur. Quamuis sint qui eam
300 miliarib. à Moscovuia, à Bieloiesero autem 200 abesse dicant. Sal-
in ea insula copiosus decoquitur. Estq; ibi monasteriū, in quod mu-
liorem aut uirginem ingredi, grande piaculum est. Est etiam ibi pisca-
tio copiosa piscium, quos indigenæ Selgi uocant, quos nos haleces
esse putamus. Aiunt hic Solem æstiuāli solstitio perpetuò, duabus
tantum horis exceptis, splendere.

Dimitriovu ciuitas cum castro, à Moscovuia, ab Occidēte in Se-
ptentrionem parum deflectendo, duodecim miliaribus distat. Hanc
Georgius magni Ducis frater, tunc possidebat. Eam Lachroma flu-
uius, qui Sest fluuium influit, præterlabitur. Porro Sest Dubnā, qui
in Vuolgā exoneratur, excipit. Vnde tanta fluuiorum commodi-
tate, magnæ ibi mercatorum opes, qui merces ex Caspio mari per
Vuolgā, labore non ita magno, in diuersas partes, atq; adeo Mo-
scovuia usq; inducunt.

Bieloiesero ciuitas cum castro, ad lacum eiusdem nominis sita est.
Sonat autem Ruthenis Bieloiesero, albus lacus. Porro ciuitas non
est in ipso lacu sita, ut quidam retulerunt: paludibus tamen ita un-
dequaq; cingitur, ut inexpugnabilis esse uideatur. Quare ducti Prin-
cipes Moscouiæ, thesauros ibi suos recondere solent. Abest autem
Bieloiesero in Septentrionem centum miliaribus à Moscovuia, toti-
demq; à Novuogardia magna. Duæ uerò uie sunt, per quas ex Mo-
scovuia itur Bieloiesero. altera propinquior per Vglitz, hyemali tē-
pore, æstate per Iaroslavū altera. Vtraq; autem uia, propter crebras
paludes, & syluas fluuijs obsitas, haud cōmodè, nisi stratis pontibus,
concretis glacie, conficitur. quo fit, ut ibi locorum difficultate milia-
ria sint breuiora. Accedit ad hanc itineris difficultatem, ut propter
crebras paludes, syluas, ac undiq; concurrentes fluuios, loca inculta
sint, nullisq; ciuitatibus frequentata. Lacus ipse duodecim miliarib.
in longitudinem, totidemq; in latitudinem patet: in quem trecenti,
ut fertur, & sexaginta fluuij exonerantur. Vnus autem Schockſna
tantum ex eo emergit, qui quindecim miliaribus supra Iaroslavū, &
quatuor infra Mologā, oppida, Vuolgā influit. Pisces qui ex
Vuolga in hunc fluuiū ac lacum perueniunt, meliores fiunt: imò
tanto nobiliores, quanto diutius in eo fuerint, redduntur. In quibus
agnoscendis ea est piscatorum peritiā, ut pisces in Vuolgā reuer-
sos, captosq;, quanto tempore in eo fuerint, agnoscant. Huius loci
indigenæ proprium habent idioma: quamuis nunc ferme omnes Ru-
thenicè loquantur. Longissimum hī diem in Solstitio æstiuāli dicun-
tur ha-

Selgi piscium, haleces

Bieloiesero: Albus lacus

Bieloiesero propria lingua.

tur habere, decem & nouem horarum. Retulit nobis quidam haud parui nominis uir, se primo uere, cum arbores iam frondescerent, celeri cursu ex Moscovuia Bieloieserum contendisse: superato' que Vuolga fluuio, reliquum itineris, quod omnia ibi niuib. glaciēq. oppleta essent, uehiculis confecisse. Et quāquam longior ibi hyems sit, fruges tamen eo, quo in Moscovuia, tempore & maturescunt, & colliguntur. A' lacu Bieloiesero, intra teli iactum, est alius lacus sulphur proferens: quod fluuius quidam ex eo manans, ceu spumas supernatantes, affatim secum defert. Inscitia tamen populi, eius ibi nullus usus est.

Vglitz ciuitas cū castro, ad littus Vuolgæ sita est: distatq. à Moscovuia uiginti quatuor, à Iaroslavu triginta, à Tuer quadraginta miliarib. Cæterum hæc prædicta castra sunt in Meridionali Vuolgæ ripa, ciuitas uero ex utraq. parte.

Chloppigrod locus, in quem Novuogardensium seruos confugisse supra dixi, duobus miliaribus distat ab Vglitz. Haud procul inde castrum nunc demolitum conspicitur, ad fluuiū Mologa, qui ex Novuogardia magna octuaginta miliaribus fluens, Vuolgam ingreditur: in cuius ostijs est eiusdem nominis ciuitas & castrum, à quo duobus miliaribus in eiusdem fluminis ripa Chloppigrod ecclesia tantum sita est. Eo loci nundinæ in toto Mosci dominio, quarum etiā aliās memini, sunt frequentissimæ. eò etenim, præter Sruentes, Livuonienses, atq. Moscovitas, Tartari, aliēq. quā plurimæ gentes, ex Orientalibus Septentrionalibusq. partibus conflunt, quæ rerum tantum permutatione utuntur. Rarus enim, ac ferme nullus apud has gentes est auri, argenti' ue usus. Vestes factas, acus, cultellos, coclearia, secures, aliāq. eiusmodi, ut plurimum pelibus permutant.

Pereaslavu ciuitas & castrum, à Septentrione aliquantum uergens in Orientem, uigintiquatuor miliarib. abest à Moscovuia: sita autem est ad lacū, in quo, ut in insula Solovuki, Selgi pisciculi, quorum supra memini, capiuntur. Ager satis fertilis est, & copiosus, in quo perceptis frugibus, Princeps uenatione tempus fallere solet. Est in eodem agro lacus, ex quo sal decoquitur. Per hanc ciuitatem proficiscuntur, quibus Novuogardiam inferiorem, Castroma, Iaroslavu, & Vglitz eundem est. In his partibus uera itinerum ratio propter crebras paludes & syluas haberi non potest. Est etiam ibi Nerel fluuius, ex lacu quodam profluens, qui supra Vglitz Vuolgam influit.

Rostovu ciuitas & castrum, Archiepiscopalis sedes, cum Bieloiesero & Murom, inter præcipuos & antiquiores Rusiæ principatus, post Novuogardiam magnam habetur. Eò ex Moscovuia, recta per Pereaslavu itur, à qua decem miliaribus distat. Sita est ad lacum, ex quo Cotoroa fluuius, qui Iaroslavu præterlabitur, emergit,

L Vuolgamq.

Chloppigrod: seruatorum oppidum.

Rostovum archiepiscopalis

Vuolgam' p̄ influit. Soli natura fertilis est, piscibus in primis ac facile abundans. Regio hæc olim secundogenitis magnorum Ducum Russiæ propria erat: quorum posterii nouissime per Ioannem Basilij patrem ea depulsi, exutiq; sunt.

Iaroslavu ciuitas et castrum ad ripam Vuolgæ, distat à Rostovu duodecim mil. rectâ itinere ex Moscovia sumpto. Regio satis fertilis est, ea præsertim parte, qua uergit ad Vuolgam: quæ etiam, quemadmodû Rostovu, secundogenitorum Principum erat: quas monarcha ipse ui oppressit. Et quanquam prouinciæ Duces, quos Knesos appellant, adhuc supersint: titulum tamen Princeps, Knesis, uelut subditis regione concessa, sibi usurpat. Tres autem Knesi secundogenitorum posterii, quos Rutheni Iaroslavuski appellant, eam regionem possident. Primus est Basilius, is qui nos ex hospitio ad Principem duxit, & reduxit. Alter est Simeon Fœderovuitz, à Kurba patrimonio suo Kurbski dictus, homo senex, sobrietate singulari, ac ipsa uitæ rigiditate, qua ab ineunte etate usus est, ualde exhaustus. multis enim annis esu carnis abstinuit: piscibus quoq; Solis, Martis & Saturni tantum diebus uescebatur: Lunæ uero, Mercurij & Veneris, ab eisdem ieiunij tempore abstinebat. hunc magnus Dux aliquando per Permiam, in Iuhariam, ad lōginquas gentes debellandas, cum exercitu supremum Imperatorem mittebat: qui bonam eius itineris partem, propter niuis magnitudinē, pedes confecit: quibus dissolutis, reliquum itineris nauigijs peregit. Ultimus est Ioannes cognomento Possetzen, qui Principis sui nomine Oratorē apud Carolum Cæsarem in Hispanijs agebat, et nobiscum reuersus est: qui adeo pauper erat, ut uestes, & Kolpackh (quod capitis tegumentum est) aliunde (quod certo scimus) pro conficiendo itinere cōmodatō sumeret. Quare multum errasse uidetur, qui scripsit, hunc Principi suo in quacuncq; necessitate triginta milia equitum ex ditione, seu patrimonio suo mittere posse.

Vuolochda prouincia, ciuitas & castrū, in qua Episcopi Permiæ sedem quidem suam, sed sine imperio habent, ab eiusdem nominis fluuio nomen acceperunt. sita est inter Orientem & Septentrionē, ad quā ex Moscovia per Iaroslavu itur. Abest aut̄ à Iaroslavu quinquaginta miliarib. Ger. à Bieloiesero ferè quadraginta. Regio tota palustris & syluestris est. unde fit, ut exactâ itineris rationē propter crebras paludes & fluuiorū anfractus, hoc quoq; in loco uiatores obseruare non possint. Quo enim magis progrediari, hoc plures & inuiæ paludes, fluuij ac syluæ occurrunt. Porro Vuolochda fluuius in septentrionē, ciuitatem præterlabitur: cui Suchana fluuius ex lacu cui Koinzki nomen est, emergēs, octo mil. infra ciuitatē iungitur, nomenq; Suchanæ retinet, atq; inter Septentrionē & Orientem labitur. Vuolochda prouincia olim sub ditione Novuogardie magnæ erat, quæ cum castrum natura loci firmum habeat, aiunt

Princi-

Knes. i. Dux.

*Permia est Vuolochda
sedem habet*

Principem partem thesauri sui illic reponere solere. Eo anno quo nos Moscoviæ eramus, tãta illic erat annonæ caritas, ut unus quo ipsi utuntur frumenti modius, XIII dengis uenderetur: qui alioqui in Moscovia IIII, V, aut sex dengis emi solet.

Vuaga fluuius piscosus, inter Bieloiesero & Vuolochdam, in paludibus densissimisq; sylvis oritur, ac Dvuinam fluuiũ influit. Fluuiũ accole, quod panis usu ferè careant, uenatione uiuunt. Capiuntur autem ibi uulpes nigræ, & coloris cinericei. Porro compendiaro itinere inde ad prouinciã & fluuium Dvuina peruenitur.

Vstyug prouincia, à ciuitate & castro, quæ ad fluuium Suchana sita sunt, nomen accepit. à Vuolochda abest centum miliarib. à Bieloiesero centum quadraginta. Hæc prius ad ostia fluuij lug, qui ex Meridie in Septentrionem fluit, sita erat. Postea propter loci comoditatem, ad dimidium ferè miliare supra ostia posita est, uetusq; nomen adhuc retinet. Nam Ruthenis Vsteie ostiũ est: unde Vstyug, quasi ostium lug dicitur. Hæc prouincia olim subiecta erat Novuogardiæ magnæ, in qua rarus & propemodum nullus panis ulus: piscibus et feris pro cibo utuntur. Sal ex Dvuina habent. Idioma quoque proprium, quamuis Ruthenico magis utuntur. Zabellinorum ibi pelles nec multæ, nec admodum excellentes: aliarum tamen ferarum pellibus abundant, uulpinis præsertim nigris.

Dvuina prouincia & fluuius ab lug & Suchana fluuiorũ confluxu Dvuinæ nomen accepit. nam Dvuina Ruthenis duo, uel bini sonat. Is fluuius emensis centum miliaribus Oceanum Septentrionalem, quæ Svuetiam & Nordvuegiam alluit, atque à terra incognita Engranelad diuidit, ingreditur. Hæc prouincia in ipso Septentrione sita, olim Novuogardeniũ ditionis erat. Numerantur aut à Moscovia ad Dvuinæ ostia, trecẽta miliaria: quamuis ut antea dixi, in Regionib. quæ trans Vuolgã sunt, propter crebras paludes, fluuios, ac uastas syluas, itineris ratio obseruari non potest: cõiectura tamẽ ducimur, ut uix ducẽta miliaria esse putemus. quandoquidẽ ex Moscovia in Vuolochdã, ex Vuolochda in Vstyug, in Orientẽ aliquantulum: ex Vstyug postremo per Dvuinã fluuium rectã in Septentrionem peruenitur. Hæc prouincia, præter Colmogor castrum, et Dvuinam ciuitatem, quæ inter fontes & ostia in medio propemodum sita est, castrumq; Pienega in ipsis Dvuinæ ostijs situm, oppidis & castris caret. Pagos tamen complures habere dicitur, qui propter terræ sterilitatem longè lateque distant. Victum hi ex piscibus feris, ferarumq; pellibus quærunt, quibus omnis generis abundat. In maritimis huius Regionis locis, ursos albos, & eos pro maiori parte in mari degentes reperiri aiunt: quorum pelles in Moscoviam sæpius deferuntur. Ego binas mecum, prima mea in Moscoviam legatione, reportaui. Regio hæc sale abundat.

Hic fluuius Dvuina in mare glaciæ fluit

Vstyug i ostiũ lug

Vstyugenses propriam habent linguam.

Dvuina .i. duo ut bini.

Engraneland

ITINERARIVM AD PET-

zoram, Iugariam, & Obi usq; fluuium.

Rincipis Moscoviæ ditio longè in Orientem, & aliquanto in Septentrionem, ad loca quæ sequuntur, protenditur: super qua re scriptum quoddam, quo eius itineris ratio continebatur, lingua Ruthenica mihi oblatum fuit, quod & trāsstuli, & hic certa ratione subiunxi. Quāquam qui ex Moscovia eò proficiscuntur, ab Vstyug & Dvina, per Permiam, usitato magis & compendiaro itinere utantur. A Moscovia ad Vuolochdam quinquaginta vuerst numerantur, à Vuolochda ad Vstyug dextrorsum secundo fluuiio, & Suchana, cui iungitur, descendendo, sunt quingenta vuerst, quibus sub Streltze oppido duobus vuerst, sub Vstyug coniungitur fluuiio Iug, qui fluit ex Meridie: à cuius ostijs usque ad fontes, ultra quingenta vuerst computantur. Cæterum Suchana & Iug postquam confluerint, amissis prioribus nominibus, Dvina nomen assumunt. Per Dvina deinceps quingenta vuerst, ad Colmogor pervenitur: à quo infra itinere sex dierum, Dvina sex ostijs Oceanum ingreditur. Atq; huius itineris maxima pars navigatione cōstat, nam itinere terrestri à Vuolochda usque ad Colmogor, traiecto Vuaga sunt mille vuerst. Haud procul à Colmogor, Pienega fluuius, qui ab Oriente à dextris fluit: emensis que septingentis vuerst, Dvina illabitur. Ex Dvina ad locum qui dicitur Nicolai, per Pienegam fluuium ducenta vuerst, pervenitur, ubi itinere dimidij vuerst naues in fluuium Kuluio transferuntur. Kuluio uero fluuius ex eiusdem nominis lacu in Septentrione oritur, à cuius fontibus iter sex dierum est, usque ad ostia ubi Oceanum ingreditur. Navigatione secundum dexterum littus maris, sequentes possessiones præterleguntur: Stanuvische, Calunczcho, & Apnu. Circumnavigata que Chorogoski Nosz promontorio, & Stanuvische, Camenckh & Tolstickh, tandem in fluuium Mezen, quò sex dierum itinere ad eiusdem nominis pagum in ostijs fluuij Piesza situm pervenitur, per quem rursus à sinistra Orientem æstivalem uersus ascendendo, trium hebdomadarum itinere Piescoya fluuius occurrit. Vnde translatis per quinque vuerst, in duos lacus nauibus, geminae patent uia: quarum altera parte sinistra in fluuium Rubicho, per quem in fluuium Czircho pervenitur, ducit. Alij uia altera, & breuiore, ex lacu naues rectà in Czircho deferunt: à quo nisi tempestate detineantur, trium hebdomadarum spacio in fluuium ostia que Czilme, magnum Petzora fluuium, qui eò loci duarum vuerst latitudine extenditur, influentem deueniunt: quò delapsi, sex dierum itinere ad oppidum & castrum Pustoozero, circa quod Petzora sex ostijs Oceanum ingreditur, perue-

peruenitur. Huius loci accolæ simplici ingenio homines, anno Domini M. D. XVIII. primum baptismum susceperunt. A' Czilnæ ostijs, usque ad ostia fluuij Vfla, per Petzoram eundo, est iter unius mensis. Vfla autem fontes suos habet in monte Poyas Semnoi, qui ab ortu æstiuali ad læuam est, fluit que ex ingenti eiusdem montis saxo, quod Camen Bolschoi uocant. Ab Vflæ fontibus, usque ad eius ostia, ultra mille uerſt numeratur. Porro Petzora à Meridionali hac hyemali parte fluit, à quo ex Vflæ ostijs ascendendo, usque ad ostia Stzuchogora fluuij, est iter trium hebdomadarum. Qui hoc itinerarium conscripserant, dicebant, inter Stzuchogore & Potzſcheriema fluuiorum ostia se quieuisse: atque ad uicinum castrum Strupili, quod ad littora Ruthenica in montibus ad dextram situm est, comeatum, quem ex Russia secum portauerant, deposuisse. Ultra Petzora & Stzuchogora fluuios, ad montem Camenipoias, item mare, insulas uicinas, castrum que Pustoosero, uariæ & innumeræ gentes sunt, quæ uno ac communi nomine Samoged (quasi diceret seipsos comedentes) nuncupantur. Apud hos magnus prouentus auium, diuersorumque animalium, ut sunt zabellini, martes, castores, hermeli, aspreoli, & in Oceano Mors animal, de quo supra, præterea uest. item albi urſi, lupi, lepores, equi vuoduani, cete, piscis que nomine Semſi, alij que quam plurimi. Hæ uerò gentes in Moscoviam non ueniunt: sunt enim feræ, quæ aliorum hominum coetum, uitæ que societatem refugiunt. Ab Stzuchogoræ ostijs aduerso flumine usque ad Poiaſſa, Artauisſche, Cameni, maiorem que Poiaſſa, iter trium hebdomadarum. Porro ad montem Camen trium dierum ascensus est, à quo descendendo ad fluuium Artauisſcha, inde ad Sibun fluuium, à quo castrum Lepin, à Lepin ad Sosſam fluuium peruenitur. Huius fluuij accolæ Vuogolici nuncupantur. Sosſa autem à dextris relicto ad fluuium Oby, qui oritur ex Kitaisko lacu, peruenitur: quem uix uno die & celerî cursu traiecerunt, adeò uasta huius fluuij latitudo est, ut ad octoginta ferè uerſt extendatur. Hunc quoque Vuogulici & Vgritzlchi gentes accolunt. Ab Obea castello secundum Oby fluuium ascendendo, usque ad Irtisſche fluuium, in quem Sosſa ingreditur, ostia, est trium mensium iter. In his locis duo castra sunt, Ierom & Tumen, quibus præſunt domini Kneſi Iuhorski, magno Duci Mosco (ut aiunt) ueſtigales. Multa ibi animalia, pellesque quàm plurimæ.

Ab Irtisſche fluuij ostijs ad castrum Gruſtina, duorum mensium iter: à quo ad lacum Kitai, per Obi fluuium, quem fontes suos in hoc lacu habere dixi, est plus quàm trium mēſium iter. Ab hoc lacu plurimi homines nigri, communis sermonis expertes, ueniunt: merces uarias, in primis autem uniones, lapides preciosos, secum adferentes, quas populi Gruſtintzi & Serponovutzi mercantur. hi à

castro Serponovu Lucomoryæ ultra Obi fluuium in montibus sitæ nomen habent. Lucomoryæ autem hominibus mirabile quiddam ac incredibile, et fabulæ persimile aiunt accidere, quos in singulos annos, nempe XXVII. die Nouembris, quæ apud Ruthenos S. Georgio sacra est, mori aiunt: ac uere insequenti, maxime ad XXIII. Aprilis, ranarum instar, denuò reuiuiscere. Cum his quoque Grustintzi et Serponovutzi populi noua, et aliàs inconsueta habet commercia. Cum enim statum tempus moriendi, seu dormiendi ipsis imminet, merces certo loco deponunt, quas Grustintzi & Serponovutzi, relictis suis interim æqua commutatione mercibus, auferunt: eas illi rediuiui, si iniquiore æstimatione abductas esse uiderint, rursus repetunt: unde lites plurimæ ac bella inter eos oriuntur. Ab Obi fluuiio, parte sinistra descendendo, sunt Calami populi, qui ab Obiovua & Pogosa eò commigrarunt. Infra Obi ad auream Anum, ubi Obi Oceanum ingreditur, fluuij sunt, Sossa, Berezvua, & Danadim, qui omnes ex monte Camen, Bolschega, Poiaffa, scopulisque coniunctis oriuntur. Ab his fluminibus quæcunque ad auream Anum usque gentes habitant, uestigiales dicuntur Principi Moscoviæ.

Slata baba, id est Aurea Anus, idolum est, ad Obi ostia, in prouincia Obdora, in ulteriori Ripa situm. Secundum Obi littora, uicinisque circum fluminib. multa passim castra sita sunt, quorum domini omnes Principi Moscoviæ (ut ferunt) subiiciuntur. Narrant, seu, ut uerius dicam, fabulantur, hoc idolū Auream Anum statuam esse, in formam cuiusdam anus, quæ filium in gremio teneat: atque ibi iam denuò alterum cerni infantem, quem eius nepotem esse aiunt. Præterea instrumenta quædam ibi posuisse, quæ perpetuum sonum in modum tubarum edant. Quod si ita est, equidem uentorum uehementi & perpetuo in ea instrumenta flatu fieri puto.

Cossin fluuius ex montibus in Lucomoryæ delabitur. in huius ostijs Cossin castrum est, quod olim Knes vuentza, nunc uerò illius filij possident. Eo à Cossin magni fluuij fontibus, est iter duorum mensium. Porro ex eiusdem fluuij fontibus alter fluuius Cassima oritur, emensa que Lucomorya in magnum fluuium Tachnin influit: ultra quem prodigiosæ formæ homines habitare dicuntur, quorum alij ferarum more, toto corpore pilis horrent: alij caninis capitibus, alij prorsus sine collo pectus pro capite habent, longasque sine pedibus manus. Est & in Tachnin fluuiio piscis quidam, capite, oculis, naso, ore, manibus, pedibus, alijsque humana prorsus forma, nulla tamen uoce: qui, ut alij pisces, suaue ex se præbet obsonium.

Hactenus, quæcunque retuli, ex oblato Itinerario Ruthenico, à me ad uerbum traducta sunt: in quibus etsi fabulosa quædam, uixque credibilia esse uideantur, uelut de hominibus mutis, morientibus

& reui-

*De Lucomoryæ gente
fabula.*

*Slata Baba. i. Aurea domus
Obdora prouincia*

& reuiuifcentibus, Aurea anu, monstrosis hominum formis, pi-
fccc̃ humana effigie: de quibus etſi ipſe quoque diligenter inueſti-
gaucrim, nihil tamē certi à quopiā, qui ea oculis ſuis uidiffet (quam-
uis omnium fama rem ita ſe habere prædicarēt) cognoscere potui:
tamen ut alijs ampliorem harum rerum præberem inueſtigandī oc-
caſionem, nolui quicquam obmittere. unde & locorum uocabulis
iſdem, quibus à Ruthenis nuncupantur, uſus ſum.

Noſs, Ruthenis naſus dicitur, quo nomine promontoria ad naſi *Noſs. i. Naſus*
ſimilitudinem in mare prominentia, uulgò appellant.

Montes circa Petzoram fluuium Semnoi poyas, id eſt Cingulus *Semnoi Poyas. i. Terra Cingulu.*
mundi uel terre uocantur. Poyas enim Ruthenis cingulū ſignificat. *Rhiphaei ſeu Hyperborei ſunt*

Lacus Kithai, à quo magnus Chan de Chathaia, quem Moſci
Czar Kythaiſki appellant, nomen habet. Chan autem Tartaris Re-
gem ſonat.

Lucomorye, loca maritima ſyueſtria ſunt, quę ab accolis ſine ullis
edibus habitantur. Quamuis autem Itinerarij author plurimas Lu-
comorye gētes Principi Moſcoviæ ſubiectas eſſe referebat, tamen
cum in propinquo Regnum Tumen ſit, cuius Princeps Tartarus
eſt, & uernacula eorum lingua Tumenski Czar, id eſt Rex in Tu- *Quæ Tumenski. i. Rex Tumenski*
men appellatur, magna que damna haud ita pridem Principi Mo-
ſcoviæ intulit: uerifimile eſt, propter uiciniam has gentes ipſi po-
tius ſubiectas eſſe.

Ad Petzoram fluuium, cuius in Itinerario mētio ſit, ciuitas & ca-
ſtrum Papin, ſeu Papinowogorod ſitum eſt: huius accolę Papini, *Papini propter idiomam hinc*
qui diuerſum à Ruthenico idioma habent, nūcupantur. Ultra hūc
fluuium altiffimi montes ad ripas uſq; protenduntur, quorum uer-
tices ob continuos uentorum flatus omni prorſus materia grami-
neq; ferē carent. hi etſi uarijs in locis uaria habeant nomina, com-
muniter tamen Cingulum mundi uocantur. In his montibus nidē-
ſcant Gerofalcones, de quibus ſuprà, cum de Principis uenatione
uerba facerem, abundē dictum eſt. Crescunt etiam illic arbores ce-
dri: circa quas nigerrimi Zebelli reperiuntur. Atq; in Principis
Moſcoviæ ditione hi montes ſolū uiſuntur, qui ueteribus Rhi- *Rhiphaei ſeu Hyperborei*
phaei fortē, uel Hyperborei montes uiſi ſunt: & quod perpetuis ni-
uib; ac glacie rigeant, tranſiriq; facile non poſſint, *Nunc Semnoi Poyas. i. Cingulus*
Engroneland *terrae diſti.*
prouinciam incognitam faciunt. Baſilius Ioānis filius Moſcoviæ *Engroneland proimia*
Dux, aliquando ad exploranda ultra hos montes loca, gentesq; de-
bellandas, duos Præfectos ex ſuis per Permiam & Petzoram miſe-
rat, Simconem Pheodorouitz Kurbski à patrimonio ſuo ita nun-
cupatum, ex Iaroslavuski genere oriundū: & Knec Petrum Vſcha-
toi. quorum Kurbski me in Moſcoviā exiſtente, adhuc in uiuis e-
rat: mihiq; de hac re percontanti, decē & ſeptem in aſcendēdo mon-
te dies ſe conſumpſiſſe dicebat: neq; tamen montis uerticem, qui pa-
trio nomine Stolp, hoc eſt columna nuncupatur, ſuperare potuiſſe.
Extendi

altitudo horum montium

Stolp, uertex Rhiphaei
alium montium

Extenditur mons ille in Oceanum, usq; ad ostia Dvinae & Pctzora fluuiorum. Et hæc de Itineratio satis.

AD PRINCIPATVS MOSCOVIAE redeo.

*S*usdali epalis
Vsdali principatus, cum eiusdem nominis castro & ciuitate, in qua sedes Episcopalis est, inter Rostovu & Vuolodimeriam sita est. Quo tempore Mosci imperij sedes Vuolodimeria erat, inter præcipuos hic principatus numerabatur, ac reliquarum adiacentium urbium Metropolis erat. Crescente post imperio eius, sede Moscovuiam translata, Principum secundogenitis est attributus: quorum tandem posterij, ex quibus Basilius Schuiski cū nepote ex fratre (qui dum nos Moscovuiæ essemus, adhuc uiuebant) per Ioannem Basilij eo sunt exuti. Insigne in ea urbe Vestalium monasterium est, in quo Solomea à Basilio repudiata, erat inclusa. Inter omnes Principis Moscovuiæ principatus ac prouincias, ubertate soli, rerumq; omnium copia, Resan primas sibi uindicat: secundum hanc sunt, Iaroslavu, Rostovu, Pereaslavu, Susdali, Vuolodimeria: quæ fertilitate terræ, proximè accedunt.

Castromovugorod ciuitas cum castro, in Vuolgæ littore ad orientem æstiualem uiginti ferè miliaribus abest ab Iaroslavu. Novuogardia inferiori circiter quadraginta. Fluuius, à quo ciuitas nomen habet, ibi Vuolgam influit.

Galitz alius principatus cum ciuitate & castro, ex Moscovuia in Orientem per Castromovugorod euntibus occurrit.

Vuiathka prouincia ultra Kamā fluuium, in Oriētem æstiualem centū quinquaginta ferè miliarib. abest à Moscovuia: ad quā itinere breuiore quidem, sed difficiliore, per Castromovugorod & Galitz peruenitur. nā præter paludes ac nemora, quæ inter Galitz & Vuiathkā sunt, iterq; impediūt, Czeremissæ populi passim ibi uagantes latrocinantur. Quare fit, ut itinere per Vuolochdā et Vstyug longiore, sed faciliore tutioreq; eò proficiantur. Distat aut Vuiathka ab Vstyug centū uiginti miliarib. à Cazan sexaginta. Regioni eiusdem nominis fluuius nomē dedit, in cuius littore sunt Chlinovua, Orlo, & Slovuoda. Et Orlo quidem quatuor miliaribus est infra Chlinovuam. Dein sex miliaribus Occidentem uersus descendendo, Slovuoda. Cotelnitz autem octo à Chlinovua miliaribus, ad Rhecitzan fluuium, qui ex Oriente fluens inter Chlinovua & Orlo, in Vuiathkam exoneratur. Regio palustris & sterilis est, seruorum fugitiuorum uelut asylum quoddam: melle, feris, piscibus, aspreolisq; abundans. Hæc olim Tartaricæ ditionis erat, adeo ut adhuc hodie ultra citraq; Vuiathkam, maximè in ostijs quibus Kamam fluuium ingreditur, Tartari imperent, Itinera illic computantur per Czunckhas.

Czunckhas. Czunckhas autem continet quinque vuerst. Kama fluuius exoneratur in Vuolgam duodecim miliaribus infra Cazan. huic fluuio adacet Sibier prouincia.

Permia magna & ampla prouincia, à Moscovuia ducentis quinquaginta (seu, ut quidam uolunt, trecentis) miliaribus recta inter Orientem & Septentrionem distat. Ciuitatem eiusdem nominis ad Vischora fluuium habet, qui decem miliarib. infra Kamam influit. Eò propter crebras paludes & fluuios, terrestri itinere uix, nisi hyeme, peruenitur: æstate uerò per Vuolochdam, Vstyug, Vitzechdaq; fluuium, qui duodecim ab Vstyug miliarib. Duiñā influit, nauigis iter hoc facilius cōficitur. Ceterum qui ex Permia in Vstyug proficiscuntur, ijs aduerso Vischora nauigandum est, emensisq; aliquot fluuijs, nauibusq; terra quandoq; in alios fluuios trāslatis, ad Vstyug tandē trecentis ab Permia miliarib. deueniunt. Rarissimus in ea prouincia panis usus: loco tributi equos & pelles quotannis Principi pendūt. Idioma proprium habent: characteres item proprios, quos Stephanus Episcopus, qui eos in fide Christi uacillātes confirmarat (nam antea in fide adhuc infantes, Episcopū quendam idem attentantem excoriauerant) primus adinuenit. Hic Stephanus postea Demetrio Ioannis filio imperante, apud Ruthenos in numerū deorum relatus est. supersunt adhuc ex ijs in syluis passim plures idololatræ, quos Monachi & Heremitæ eò proficiscentes, nō cessant ab errore uanoq; cultu reuocare. Hyeme in Artach ferè, quemadmodum in plurimis Russiæ locis, iter faciunt. Sunt autem Artach, lignæ quædam & oblongæ solæ, sex fermè palmarū longitudine, quibus in pedes inductis feruntur, magnaq; celeritate itinera cōficiunt. Canibus, quos in hunc usum magnos habent, pro iumentis utuntur, quibus sarcinas, quemadmodum infra de ceruis dicitur, uehiculis circumuehunt. Aiunt eam prouinciā Orientem uersus, Tartarorum prouinciæ quæ Tumen dicitur, esse conterminam.

Iugariæ prouinciæ situs ex supradictis patet. Rutheni per aspirationem Iuhra proferunt, & populos Iuhrici uocāt. Hæc est Iuharia, ex qua olim Hungari progressi, Pannoniam occuparunt, Attila, quæ duce multas Europæ prouincias debellarunt. Quo nomine Moscovuite multum gloriātur, quòd eorum subditi magnam Europæ partem olim sunt depopulati. Referebat Georgius Paruus dictus, natione Græcus, in priori mea legatione inter tractatus uolens ius Principis sui deducere ad magnum Ducatum Lithuaniæ, Regnum Poloniæ, &c. Iuharos subditos magni Ducis Moscoviæ extitisse, & ad paludes Mæotidis confedisse: deinde Pannoniam ad Danubium, & inde nomen Hungariæ accepisse: demum Morauiam ex fluuio sic nominatam: & Poloniam à Polle, quod est planicies, occupasse: de fratris Attilæ nomine Budam nominasse. Relata saltem uolui referre. Aiunt Iuharos in hunc diem eodem

M cum

Quintus in quinque vuerst.

Permia epalis est

Permia propria lingua et charactere utimur

Vngaria

Polle. Planities

cum Hungaris idiomate uti. quod an uerum sit, nescio. Nam etsi diligenter inquisierim, neminem tamen eius regionis hominem habere potui, quo cum famulus meus linguæ Hungariæ peritus colloqui potuisset. Hi quoque pelles pro tributo Principi pendunt. Quamuis uniones gemmæq; illinc in Moscovuiam afferantur, non tamen in eorum Oceano colliguntur, sed aliunde, præcipue uero à littoribus Oceani, ostijs Duiinæ uicinis afferuntur.

Sibier prouincia Permiam & Vuiathkam cōtingit, quæ an castra & ciuitates aliquas habeat, compertum non habeo. In hac oritur Iaick fluuius, qui in mare Caspium exoneratur. Regionem propter uiciniam Tartarorum desertam, aut si qua parte colitur, à Tartaro Schichmamai occupatam esse aiunt. Huius indigenæ proprio idiomate utuntur. quæstum faciunt maximè ex aspreolorum pellibus, quæ aliarum prouinciarum aspreolos magnitudine & pulchritudine excellunt: quarum tamen copiam in Moscovuia tum nullam habere potuimus.

Czeremissæ populi sub Novuogardia inferiore in syluis habitant, propriâ hi linguam habent, Machumetiç dogma sequuntur. Regi Cazanensi nunc parent, quamuis maxima eorum pars duci Moscovuiæ olim tributaria esset: unde subditis Moscovuiæ adhuc annumerantur. Adduxerat inde Moscovuiam Princeps illorum multos, defectionis crimine suspectos: quos ibi uidimus. Hi autem cum ad fines Lithuaniâ uersus missi fuissent, tandem in uarias partes dilapsi sunt. Hæc gens à Vuiathka & Vuolochda, ad fluuiû Kamâ usq; longè lateq; sine ullis edibus habitant. Omnes tã uiri quàm feminae cursu sunt uelocissimi, sagittarij porro peritissimi omnes, arcu nunquam è manibus deposito: quo adeò oblectantur, ut etiam filijs cibum non præbeant, nisi præfixum scopum sagitta feriant.

Duobus miliaribus à Novuogardia inferiore plurimæ erant domus ad ciuitatis oppidi que similitudinem, ubi sal decoquebatur. Hæ paucos ante annos à Tartaris exustæ, Principis iussu restitutæ sunt.

Mordvua populi ad Vuolgam sunt, infra Novuogardiam inferiorem in littore Meridionali, Czeremissis, nisi quòd frequentiores domos habent, per omnia similes. Atq; hic nostræ digressionis, Mosciciç imperij terminus esto.

Nunc de uicinis ac cōterminis populis certa quædã subiungam, eodem quo ex Moscovuia egressus sum ordine in Orientem seruato. Hac autem parte Tartari Cazanenses primi occurrunt, de quibus, antequam ad peculiaria ipsorum perueniam, in genere quædam referenda sunt.

DE TARTARIS.

De Tartaris, eorumq; origine, præter ea quæ in Annalibus Polonorum,

Ionorum, et duobus de Sarmatjs libellis continentur, multi passim multa scripsere: quæ hoc loco repetere, magis tædiosum quam utile esset. Quæ autem ipse in Ruthenorum annalibus, multorum'que hominũ relatione cognoui, paucis adscribenda censui. Aiunt Moabitenos populos, qui postea Tartari dicti sunt, homines lingua, moribus, habituq; à reliquorũ hominum ritu consuetudineq; dissidentes, ad fluuiũ Calka peruenisse: qui unde uenissent, quo religionis dogmate uterentur, omnibus ignotum fuisse. Quanquã à quibusdam Taurimeni, ab alijs Pitzenigi, alijs alio nomine appellarentur. Methodius Patanczki Episcopus, ex Ieutriskie desertis inter Septentrionem & Orientem eos proecessisse dieit, causamq; migrationis talem refert. Gedeonem quendam, primi nominis uirum, terrorem ipsis de fine mundi, quem imminere dicebat, quãdoq; iniecisse: cuius oratione inducti, ne amplissimæ orbis opes cum mũdo simul interirent, innumera cũ multitudine ad spoliandas prouincias exiuisse: & quicquid ab Oriẽte ad Euphratem, sinumq; Persicum continetur, crudeliter diripuissẽ, atq; ita prouincijs passim uastatis, Polovutzos gentes, quę adiunctis sibi Ruthenorũ auxiliarijs eopijs, solæ occurrere ausæ erant, ad fluuium Calka profligasse: anno mundi 6533. Quo loco authorem libelli de duabus Sarmatjs, de Polovutzis populis, quas uenatores interpretatur, errasse elarũ est. Polovutzi enim eãpestres dicuntur. nam Polle, campus est: Lovuat, & Lovutzi, uenatores. adiũcta autem tzi, uel kfi syllaba, non mutat significationem: necq; enim ab ultimis, sed primis syllabis significatio deducenda est. Et quod eiusmodi Ruthenorum dictionibus syllaba generalis ski adijei solet, ea res homini imposuit: atque ita Polovutzi, campestres, & non uenatores interpretari oportet. Polovutzos Rutheni Gotthos fuisse perhibent: quorũ tamen sententiæ non accedo. Qui Tartaros describere uelit, multas nationes describat necesse est. Nam ex sola secta hoc nomen habent, & diuersæ nationes sunt, longè ab inuicẽ distantes. Atqui ad institutũ redeo. Bathi Tartarorum Rex magna manu à Meridie in Septentrionẽ egressus, Bulgariam, quę ad Vuolgam infra Cazan est, oecupauit. Anno dein sequenti, qui erat 6745. sequutus uictoriam, in Moscoviam usq; peruenit, urbem Regiam aliquandiu obsessam per deditiõnem tandem accepit: sed fide quam dederat, non seruata, omnibus cęsis, ultra progressus, uicinas prouincias, Vuolodimeriam, Pereaslawu, Rostovu, Susdali, compluraq; castra & oppida, cęsis, aut in seruitutem abductis inhabitatoribus, exussit: Georgiũ magnum Ducem instructo exercitu sibi occurrentem profligauit, & occidit: Basilium item Cõstantini, captiuum secum abduxit, interemitq;. quæ omnia, ut suprà dictum est, anno mundi 6745. gesta sunt. Ab eo tempore omnes ferè Russiæ Principes, à Tartaris inaugurabantur, illis'que parebant, usque ad Vuitoldum magnum Lithuanicę

*Tartari quondam
Moabiti. propter
religionem et linguam
habent.*

*Polovutzi. i. Campestres.
Polle. i. Campus aut planities.
Lovuat, seu Lovutzi. i. Venatores.*

*Tartarorum nomen
a secta cretum, nam
diuersæ nationes sunt
ab inuicem longe distantes.*

*Bulgaria ad Vuolgam fl.
sit.*

Ducem, qui prouincias suas, & quæ in Russia occupauerat, à Tartarorum armis fortiter defendit, uicinisq; omnibus terrori fuit. Magni autē duces Vuolodimeriæ & Moscoviæ, usq; ad modernum Basilium Ducem, semper in præstita semel Tartarorum Principū fide & obedientia permanserunt. Hunc Bathi, annales referunt, ab Vulaslavu Hungarorum Rege, qui post baptismum Vuladislaus dictus, inq; diuorum numerum relatus est, occisum fuisse in Hungaria. nam cum Regis sororem, quam in Regni depopulatione fortē nactus fuerat, secum abduxisset, Rexq; & sororis pietate, & indignitate rei commotus, hunc insecutus fuisset, impetūq; in Bathi factō, cum soror arreptis armis, adultero contra fratrem auxilio esset, iratus Rex sororem unā cum Bathi adultero interfecit. Hæc gesta sunt anno mundi 6745.

Asbeck ipsi Bathi in imperio successit, moriturque anno mundi 6834. cui filius Zanabeck successit: qui fratribus suis, ut solus sine metu regnaret, occisis, moritur anno 6865. Hunc Berdebeck sequutus, qui fratribus duodecim pariter occisis obiit, 6867. Post quem Alculpa, à Narus quodam Regulo, cum liberis statim ab inito imperio occisus, non ultra mensem imperauit. Ad hūc Regnum iam possidentem, omnes Principes Russiæ conuenerunt, imperandiq; in sua quisque prouincia potestate impetrata, abierunt. Occiditur anno 6868. Cui Chidir in Regno succedens, à filio Themerscha occisus est: qui Regno per scelus parto, uix septem diebus potitur. Etenim a Temnick Mamai eiectus, cum ultra Vuolgam fugisset, ab insequentibus militibus occisus est, anno 6869. Post hos Thachtamischi imperium adeptus, anno mundi 6890. cum exercitu xxvi. Augusti egressus, Moscoviam ferro igniq; uastauit. Is à Themirkutlu profligatus, ad Vuitoldum magnū Lithuanix Ducem profugit. Themirkutlu porro regno Sarai anno mundi 6906. præfuit, moritur 6909. Cui Schatibeck filius in imperio successit. post quem Themirassack, cum exercitū maximum in Retzan, ad depopulandam Moscoviam duxisset, tantum terrorem Principibus Moscoviæ iniecit, ut desperata uictoria, abiectis armis, ad diuorum tantum auxilium cōfugerent. In Vuolodimeriam statim pro imagine quadam diuæ Marię uirginis, quæ multis miraculis editis ibi celebris erat, mittunt: quæ cum in Moscoviam duceretur, Princeps omni cum multitudine honorificè illi obuiam procedit, eaq; primū ut hostem auerteret humilimè implorata, maxima ueneratione ac reuerentia in ciuitatem deducit. quo cultu se impetrasse dicunt, quod Tartari ultra Retzan non fuerint progressi. In cuius rei perpetuā memoriam eò loci, ubi imago expectabatur, susceptaq; fuit, templum exædificatum est: diesque is quem Rutheni Stretenne, id est obuiationis diem uocant, xxvi. Augusti quotannis solenniter celebratur. Acta sunt hæc an. 6903.

Narrant

Narrant Rutheni, hunc Themirassack obscuro genere natum, ex latrocinij ad tantum dignitatis gradum peruenisse, furcūq; in adolescentia egregium fuisse, indeq; nomen acquisiuisse. Et quod aliquando ouem furatus, deprehensusq; à domino ouis, iactu lapidis uehementiore crus illi fractum fuisset: quod cum ferro quodam colligasset, à ferro & claudicatione nomen sibi inditum fuisse. Themir enim ferrum, Assack claudum significat. Is Constantinopolitanis à Turcis grauiter obsessis, filium suum cum auxiliariis copijs misit: qui profligatis Turcis, soluta obsidione, ad patrem uictor reuersus est. Anno 6909.

*Themir. i. ferrum.
Assack. i. claudum.
i. yskakim.*

Tartari in hordas diuiduntur, in quibus Savuolhensis horda & celebritate & multitudine primas tenuit: nam reliquæ hordæ omnes ex ea originem traxisse dicuntur. horda autem illis conuentum, seu multitudinem significat. Quamuis autem quælibet horda peculiare nomen habeat, scilicet Savuolhensium, Præcopensium, Nahaisensium, & aliæ multæ, quæ omnes Mahometani sunt: Turcas tamē se uocari ægrè ferunt, probriq; loco ducunt. sed Besermani appellari uolunt, eo quoque nomine Turci se appellari uolunt. Vt autem uarias longè lateq; prouincias Tartari incolunt, ita etiam moribus, ipsoq; uitæ genere non in omnibus cōueniunt: homines statura mediocri, lata facie, obesa, oculis intortis & concauis, sola barba horridi, cætera rasi. insigniores tantū uiri crines contortos, eosq; nigerrimos secundum aures habēt, corpore ualido, animo audaci: in Venerem, eamq; præposteram, putres: equis, alijsq; animalibus quoquo modo interemptis suauiter uescuntur: dēptis porcis, à quibus lege abstinent. inedia somniq; adeo patientes, ut toto nonnunquam quatrīduo ea perferāt, laboribus necessarijs nihilominus intēti. Rursus aliquid fortè ad uorādū nacti, supra modum se ingurgitant, eaq; crapula priorem inediam quodammodo refarciunt, nihil reliqui facientes: atque ita cibo laboribusq; obruti trīduo, quatrīduo ue perpetuo dormiunt. quos sic altum dormientes, Lithuani & Rutheni, in quorum regionem derepentē irruunt, prædasq; inde abigunt, in sequuti, omni amoto metu passim sine excubijs, ordine, cibo, somnoq; sepultos, opprimunt incautos. Equitantibus porro si fames sitisq; molesta fuerit, quibus insident equis, uenas solent incidere, haustocq; eorum sanguine famem pellunt, atq; iumentis hoc prodesse putant. Et quoniam incertis omnes ferè uagātur sedibus, Stellarū, in primis uerò poli arctici, quem ipsi sua lingua Selesnikoll, hoc est ferreum clauum uocant, aspectu cursum suum dirigere solent. Lacte equino in primis delectantur, quod eo homines & fortes & pingues fieri credunt. Herbis quamplurimis, præsertim ijs quæ circa Tanaim crescunt, uescuntur. Sale paucissimi utuntur. Horum reges si quando suis com meatum distribuunt, quadraginta hominibus uaccam unam aut equum dare solent: quibus mactatis,

Horda (forte cohortes)

Tartari Turcas non temunt.

intestina præstantiores tantum sumunt, ac inter se diuidunt. quæ ad ignem eatenus calefacta, ut adhærentia stercora decuti possint, abstergiç, uorant. Non solū autem digitos pinguedine unctos, sed etiam cultrum lignum ue, quo stercus detersum fuerat, suauiter lingunt, suguntç. Capita equorū, ut apud nos aprorum, in delicijs habetur, præstātoribusç tantum apponūtur. Equis ceruice depressa, pusillisç, sed fortibus abundāt: quī æquē in ediam laboremç bene ferre possunt: ramisç & corticibus arborum, herbarum que radicibus, ungulis è terra excussis, euulsisç alūtur. His ita ad laborem assuefactis, Tartari cōmodissimè utuntur: aiuntç Mosci, perniciores hos sub Tartaris, quā sub alijs esse. Hoc genus equorū Pachmat uocāt. Sellas, stapedesç ligneas habent, nisi si quas alias à uicinis Christianis rapuerint, aut emerint. Et ne equorū dorsa atterantur, gramine, seu arborū folijs eas suffulciunt. Flumina transnāt: qui si fortè fugientes insequentū hostium uim extimuerint, sellis, uestibus, alijsç impedimentis omnib. abiectis, armis tantū retentis, effusissimè fugiunt. Porro arma illorū sunt, arcus & sagitta: framea apud eos rara. Pugnam cum hostibus cminus audacissimè ineunt: in qua tamen nō diu perseuerant, sed simulata fuga, hostibus insequentib. occasione data primum in eos à tergo tela torquēt: dein cōuersis derepentè equis, in dissipatos hostiū ordines denuò impetum faciunt. Cum in patentibus campis pugnandum est, hostemç intrateli iactum habent, non structa acie prælium ineunt, sed sinuoso agmine in gyrum, quo certior & liberior hostem iaculandi uia pateat, circumferuntur. Estç euntium & redeuntū mirus quidam ordo. in quam quidem rem ductores, quos sequuntur, harum rerum peritos habent: qui si uel hostiū telis icti succubuerint, aut fortè metu perculsi, in ducendo ordine aberrauerint, tanta totius exercitus fit cōfusione, ut nec amplius in ordinem reduci, nec tela in hostem torquere possint. Hoc genus certaminis ipsi à rei similitudine chorcam appellant. In angustijs autem si fortè decertandum est, nullus huius stratagematis est usus. atç ideo fugæ se mandant: quoniam nec clypeo, nec lancea, nec galea muniti sunt, ut hostem in stataria pugna sustinere possint. In equitando hunc morem seruant, ut contractis in sellam sedeant pedibus, quo facilius in utrumque latus se possint conuertere: & si quid fortè delapsum, de terraç tollendum fuerit, stapedibus innixi, nullo negotio tollunt. in quo adeò exercitati sunt, ut etiam currentibus celeriter equis id efficiant. Hastis impetiti, in alterum latus ad declinādum ictum aduersarij subito se demittunt, altera duntaxat manu pedesç equo adherentes. Dum uicinarum prouincias infestāt, quisç duos aut tres, pro opibus, equos secum ducit, ut uno scilicet defatigato, altero terno ue uti possit: lassos interim manu ducunt. Frena leuissima habent, flagellis pro calcaribus utuntur. Castratos tantum equos habent, quod tales arbitran-

arbitrantur plus laboris inediaꝝqꝫ ferre posse. Vestimentis h̄isdem tam uiri quàm fœminæ utūtur: nec in cultu à uiris quicquam differunt, nisi quod caput uelo lineo tegūt, caligisqꝫ itidem lineis nautarum maritimorū instar utuntur. Eorum Reginæ dum procedunt in publicum, facies solent obtegere. Reliqua turba, quę in cāpis passim degit, uestes ex ouium pellibus confectas habēt: quas non mutant, nisi lōgo usu prorsus attritæ, lacereqꝫ fuerint. Vno in loco non diu cōmorantur: rati grauem esse infœlicitatem, diu in eodem loco hærere. Vnde irati quandoqꝫ liberis, graue malum imprecantes, solent dicere, Vt eodem in loco perpetuò tanquam Christianus hæreas, propriumqꝫ fœtorem haurias. Quare depastis uno in loco pascuis, cum armentis, uxoribus & liberis, quos in plaustris secum circumferunt, aliò migrant. quamuis hi qui in oppidis & urbibus degunt, aliam uiuendi rationem sequātur. Si bello aliquo grauiore implicantur, uxores, liberos, senesqꝫ in loca collocant tutiora. Iusticia apud illos nulla. nam ut quisque re aliqua indiguerit, eā ab altero impune rapere potest. Si quis apud iudicē de ui, illataqꝫ iniuria cōqueritur, reus non negat, sed ea re se carere nō potuisse dicit. tum iudex huiusmodi proferre solet sententiā: Si tu uicissim re aliqua indigueris, rape ab alijs. Sunt qui dicūt eos non furari. an uerò furentur, aliorum esto iudiciū: certē homines rapacissimi sunt, nēpe pauperissimi, ut qui alienis semper inhiant, aliorum pecora abigunt, homines spoliant, abducuntqꝫ, quos Turcis alijsqꝫ quibuscunqꝫ aut uēdunt, aut redimendos concedunt, puellis tantū seruatis. Ciuitates & castra rarò oppugnāt: uillas, pagosqꝫ cōburunt: adeoqꝫ de illatis damnis sibi placent, ut quo plures prouincias desolauerint, hoc se regna sua ampliora reddidisse putēt. Et cū quietis impatiētissimi sint, mutuò tamen se nō interimunt, nisi Reges inter se dissideāt. Si in dissensione aliqua quispiā occidatur, autoresqꝫ sceleris capti fuerint, equis, armis, uestibus tātum ablati, dimittuntur. Homicida porro, accepto uili equo et arcu, his uerbis à Iudice dimittitur: I, et rem tuam cura. Auri, argenti que apud illos usus, extra mercatores, ferē nullus: rerum tantum permutatione utuntur. Quod si quid pecuniæ ex rebus uenditis uicini corraferint, ea Moscoviæ uestes aliqꝫ uitæ necessaria emunt. Fines inter se (de campestribus Tartaris loquor) nullos habent. Erat aliquando à Moscis pinguis Tartarus quidam captus, cui cum Moscus dixisset, Vnde tibi, canis, tanta pinguedo, cum non habeas quod edas? Cui Tartarus: Cur non habeam quod edam, cum tam uastam ab Ortū usque in Occasum terram possideam: ex qua non ne affatim nutriri possum? tibi potius, qui tam paruam orbis portionem tenes, et quotidie pro illa contendis, deesse puto quod edas.

Cazan regnum, ciuitas et castrū eiusdem nominis, ad Vuolgam, in ulteriore fluminis ripa, septuaginta ferē miliaribus Ger. infra
Novuo.

Novuogardiam inferiorem sita sunt: secundum Vuolgam, in Orientem & Meridiem desertis campis terminatur: ad Orientem autem æstiualem Tartaros, quos Schibanski & Kosatzki uocant, conterminos habent. Huius prouinciæ Rex exercitum triginta milium habere potest, pedites præsertim, in quibus Czeremissæ & Czubaschi sagittarij peritissimi sunt. Czubaschi autem, nauigandi arte excellent. Cazan urbs à Vuiathka principali castro sexaginta miliaribus Ger. abest. Porro Cazan Tartaris ollam cupream bullientem sonat. Cultiores hi Tartari reliquis sunt, utpote qui et agros colant, in domibus degant, mereaturas que uarias exerceant: quos Basilius Moscoviæ Princeps eo adegit, ut se sibi subijcerent, atque eius arbitrio Reges acciperent: quod illis partim ob opportunitatē fluuiorum, qui ex Moscovia in Vuolgā influunt, partim mutua commercia quibus illi carere non poterant, factu haud difficile fuit. Cazanensibus quondam Rex erat Chelealeek, qui cum relicta uxore Nursultan sine liberis decessisset, Abrahemin quidam ducta uidua regno potitur. Ex hac Abrahemin duos suscepit filios, Machmedemin & Abdelativu. Ex priore autem uxore, quæ Batmassa soltan uocabatur, Alegam filium habuit. Is patre defuncto, ut primogenitus in regnum successit: eumque mandatis Mosci non ubique obtemperaret, à Mosci Consiliarijs, quos ibi ut Regis animum obseruarent, habebat, aliquando in conuiuio inebriatus, atque in uehiculum, ac si domum ueheretur, positus, ea nocte ductus est Moscoviam uersus, quem aliquandiu detentum, Princeps tandem in Vuolochdam misit, ubi reliquū ætatis peregit. Eius autem matrē cum Abdelativu & Machmedemin fratribus, Bieloiesero relegauit. Codai-culu unus ex Alegæ fratribus baptisatus, nomen Petri accepit: cui post Basilius, modernus Princeps, sororem suam matrimonio iunxit. Meniktair autem alter ex Alegæ fratribus, in sua, quoad uixit, secta permansit: pluresque genuit liberos, qui post decessum patris cum matre omnes baptisati & mortui sunt: uno Theodoro, qui nobis in Moscovia existētibus adhuc supererat, excepto. Alega porro ita in Moscovia abducto, Abdelativu sufficitur: qui eum pariratione, ut Alega, Regno amotus fuisset, Machmedemin ex Bieloiesero emissum, Princeps in eius locum substituit. Is Regno usque ad annum Domini 1518. præfuit. Nursultan, quam Chelealeek & Abrahemin Regum uxorem esse dixi, post Alegæ mortem Mēdligero Regi Præcopiensis nupsit. Hæc deinde cum ex Mendligero prolem non haberet, priorum que filiorum desiderio teneretur, ad Abdelativu uenit in Moscoviam. Inde progressa, ad Machmedemin alterum filium in Cazan regnantem profecta est, anno Domini 1504. Cazanenses à Principe Moscoviæ defeecerunt. Eam defectionem cum multa bella secuta sint, uarieque à Principibus, qui se in societatem huius belli iunxerant, diu utrinque pugnatum, neque in

hunc

*Cazan. olla cuprea bulliens
apud Tartaros.*

hunc usq; diem finis bello impositus sit, altius huius belli rationem repetere uisum est. Cum Cazanensium defectio Basilio Moscovuix Principi innotuisset, rei indignitate & ulciscendi libidine motus, ingentem exercitum adiunctis tormentis bellicis in eos milit. Cazanenses, quibus pro uita & libertate cum Moscis pugnandum erat, audito terribili Principis in se apparatu, cum hostibus in pugna stataria se haud pares fore uiderent, astu eos circumueniendos censuere. Quare collocatis palam contra hostem castris, optima copiarum suarum parte locis opportunis in insidias abdita, ipsi ueluti terrore perculsi, relictis derepentè castris, fugæ se mandarunt. Mosci, qui non ita procul aberant, cognita Tartarorum fuga, solutis ordinibus, citato cursu in hostium castra irruunt. in quibus diripiendis dum occupati, rerumq; suarū securi essent, Tartari cum Czere missis sagittarijs, ex insidijs progressi, tantam in eos stragem ediderunt, ut Mosci relictis tormentis, machinis' que bellicis, aufugere cogerentur. In ea fuga machinarum magistri duo relictis tormentis, cum alijs euasere. quos Princeps in Moscovuiam reuersos beneuole accepit. Horum alterum Bartholomæum, natione Italum, qui assumpta post Ruthenorum fide, magna etiam tunc apud Principem erat autoritate et gratia, liberaliter donauit. Redierat ex ea clade tertius bombardarius, cum tormento sibi commisso: se' que magnam et solidam apud Principem gratiam initurum, seruato diligenter & reducto tormento, sperabat. quem Princeps iurgijs adortus: Tu, inquit, cum me & te tanto exposueris periculo, aut fugere uolebas, aut te cum tormento hostibus dedere, quorsum ista præpostera in seruando tormēto diligentia? cuius ego iacturam nihili facio, dummodo homines mihi supersint, qui ea fundere, ijsq; uti sciant. Ceterum Machmedemin Rege, sub quo Cazanenses defecerāt, mortuo, Scheale ducta eius uxore uidua, Principis Moscovuix & fratris uxoris auxilio, Cazan regnū obtinuit: cui quatuor tantum annis, magno subditorū & odio & inuidia præfuit. Augebant hæc turpis & mollis corporis cōstitutio. erat enim homo uentre prominēti, rara barba, facie penè muliebri: quæ eum bello haudquaquā idoneum esse ostenderent. Accedebat ad hæc, quòd contempta ac neglecta subditorum suorum beneuolentia, Principi Moscovuix plus equo faueret, ac externis plus quàm suis fideret. Quibus rebus Cazanenses ducti, Sapgirei, Mendligerei filio, uni ex Tauricæ Regibus, regnum deferunt. quo adueniente, Scheale regno cedere iussus, cum se uiribus inferiorem, infestosq; suorum in se animos cerneret, fortunæ cedere optimum ratus, cum uxoribus, concubinis, omniq; suppellectili in Moscovuiam, unde uenerat, redijt. Hæc acta sunt anno Domini 1521. Scheale ita è Regno profugiente, Machmetgirei Rex Tauricæ, Sapgirei fratrem magno exercitu in Cazan introducit: firmitatisq; Cazanensium erga fratrem animis, Tauricam rediens, traie-

N   cto Tanai,

cto Tanai, Moscovuam uersus contendit. Eo tempore Basilius rerum suarum securior, nihilq̃ tale metuens, audito Tartarorum aduentu, coacto pro tempore exercitu, cui Demetriū Bielski Ducem præficit, ad Occam fluuium, ut Tartarorum transitum impediret, premit. Machmetgirei uiribus superior, Occa celeriter traiecto, ad piscinas quasdam tredecim vuerst ab ipsa Moscovuia castra metatus est. Inde eruptione facta, omnia rapinis incendijsq̃ compleuit. Sub id temporis Saggirei pariter cum exercitu ex Cazan profectus, Vuolodimeriā et Novuogardiam inferiorem depopulatus est. His peractis, fratres Reges ad Columnā ciuitatem conueniunt, uiresq̃ cōiungunt. Basilius cum ad tantum hostem propulsandum imparem se esse uideret, Petro sororio suo, ex regibus Tartarorum oriundo, alijsq̃ nonnullis proceribus in castro cum præsidio relicto, ex Moscovuia fugit: adeo timore perculsus, ut rerum suarū desperatione, aliquandiu sub aceruo fœni, ut quidam referunt, latuerit. Vicesima nona Iulij, Tartari ultra progressi, latè omnia incēdijs compleuerant, tantumq̃ terrorē Moscis incusserant, ut se in castro, & in ciuitate parum tutos putarēt. In ea trepidatione à mulieribus, pueris, alijsq̃ imbelli ætate, qui curribus, uehiculis ac sarcinis in castrum cōfugiebant, tantus in portis tumultus oboritur, ut nimia festinatione se inuicem & impedirent, & conculcarent. Ea multitudo tantum fœtorem in castro fecerat, ut si hostis triduū aut quatriduū sub urbe permansisset, etiam peste obsessis pereundum fuisset. nam in tāta hominum colluue, ut quisque locum occupat, ita naturæ satisfacere cogebatur. Erant tum temporis Moscovuiæ, Oratores Livuonienſes: qui cum conscensis equis fugæ se mandassent, & circumquaq̃ nihil præter ignes & fumum uiderent, secq̃ à Tartaris circūdatos esse arbitrarentur, adeo properarunt, ut una die in Tyuer, quæ triginta sex miliaribus Ger. à Moscovuia abest, peruenirent. Magnam tum laudem meruerūt bombardarij Alemāni, præsertim Nicolaus, prope Rhenum, non longè à Spira Imperiali Germaniæ ciuitate, natus: cui à Præfecto, alijsq̃ Consiliarijs, qui nimio timore iam ferè confecti erant, tuendæ urbis negotium blandissimis uerbis, committitur: orantibus ut tormentis maioribus, quibus mœnia deſci solent, sub portam caſtri deductis, Tartaros inde arceret. Horum autem tam uasta erat magnitudo, ut uix tridui spacio eò perducī potuiſſent. Sed neque pulueres bombardicos tam multos habebant paratos, quibus uel ſemel maius tormentum exonerari potuiſſet. Solent enim Moſci perpetuò hunc morem ſeruare, ut omnia in recondito habeant, nec quicquam tamen præparatum: uerum urgente neceſſitate, omnia tum demum celeriter conficere ſtudent. Viſum eſt ergo Nicolao, ut tormenta minora, quæ procul à caſtro erant recondita, humeris hominum celeriter in medium adducerentur. Iſ dum detinerentur, clamor derepentè exoritur,

Tartaros

Tartaros adesse: quæ res tantum timorem oppidanis incusserat, ut proiectis per uicos bombardis, etiam mœnium defendendorum curam omitterent. Quod si tum centum hostium equites impetum in ciuitatem fecissent, paruo negotio eam funditus igni consumpsissent. In ea trepidatione, Præfectus, qui que cum eo in præsidio erant, optimum rati, ut Machmetgirei Regis animum, missis muneribus plurimis, in primis autem medone, placarent, & ab obsidione auerterent: acceptis muneribus, Machmetgirei se obsidionem soluere, & prouincia uelle decedere respondit, si datis literis Basilius sese obstringat, perpetuū se tributarium Regi fore, quemadmodū eius pater & maiores sui fuissent. Quibus literis pro uoluntate scriptis, acceptis que, Machmetgirei exercitum ad Rezan reduxit. ubi data Moscis redimendi & permutandi captiuos copia, reliquam prædam sub auctione uendidit. Erat tum temporis in Tartarorum castris Eustachius, cognomēto Taskouitz, qui Regis Poloniae subditus, cum auxiliaribus copijs ad Machmetgirei uenerat. Nam inter Regem Poloniae ac Moscouiæ Ducem nullæ tum induciæ erant. Is spolia quædam ad castrum subinde defererebat uenalia, eo consilio, ut data occasione, unā cum ementibus Ruthenis in castris portas irrueret, id' que depulsis inde custodibus, occuparet. Huius conatum Rex simili astu adiuuare uoluit. Ad Præfectum arcis, quendam ex suis hominem sibi fidum, mittit, qui Præfecto tributarij sui seruo mandet, ut ea quæ petebat, sibi administret, atque ad se ueniat. Præfectus autem Ioannes Kovuar, rei bellicæ eiusmodi que artium non ignarus, nulla conditione induci potuit, ut castro exiret: uerū simpliciter respondit, se nondum edoctum esse, Principem suum Tartarorum tributarium & seruum esse. quod si edoceretur, scire se quid facto opus foret. Quare illico Principis sui literæ, quibus se Regi obstrinxerat, proferuntur, atque exhibentur. Interim dum ostensis literis præfecti animus ita sollicitatur, Eustachius suum agens negotium, castro magis ac magis appropinquabat: quo ue magis fucus lateret, Knes Theodorus Lopata, homo primarius, alij que complures Rutheni, qui in Moscouiæ depopulatione in hostium manus deuenerant, certa pecunia redempti restituebantur. ad hæc, plerique ex captiuis negligentius seruati, ac de industria quodammodo dimissi, in castrum euaserant: ad quos repetendos cum Tartari magna multitudine castro appropinquaissent, Rutheni metu perculsi, profugos denuo restituisserunt, Tartari que nihilominus à castro adeo non recederent, ut pluribus subinde aduenientibus, eorum numerus adaugeretur: Rutheni propter imminens periculum, in magno terrore, summaque rerum desperatione erant, neque quid facto opus esset satis uidebant. Tum Ioannes Iordan, natione Alemanus, ex ualle Oeni oriundus, machinarum magister, peri-

ster, periculi magnitudinem magis quàm Mosci perpendens, ex suo arbitrio collocatas ordine machinas in Tartaros & Lithuianos exoneravit: eosque ita terruit, ut relicto castro omnes diffugerent. Rex per Eustachium, huius technæ artificem, de illata iniuria cum Præfecto expostulat: qui cum se inscio ac inconsulto bombardarium machinas exonerasse dixisset, omnemque huius facinoris culpam in illum transtulisset, mox bombardarium tradi sibi Rex postulat. atque, ut plerunque in rebus deploratis sit, maxima pars, quo hostili terrore liberarentur, hunc dedendum censuere: solo Ioanne Kovuar Præfecto renuente. atque eius maximo beneficio tum Alemanus ille seruatus fuit. Nam Rex siue moræ impatiens, siue quòd milites præda onustos haberet, re sua id exigente, subito (literis etiam Moscoviæ Principis, quibus se tributarium perpetuo sibi fore obstrinxerat, in arce relicta) solutis castris, in Tauricam discessit. Porro tantam captiuorum multitudinem ex Moscovia secum duxerat, ut ea uix credibilis esse uideatur. Aiunt enim numerum octingentorum millium excessisse, quam in Capha partim Turcis uendiderat, partim interfecerat. nam senes & infirmi, qui uendi magno non possunt, adque laborem perferendum inutiles sunt, apud Tartaros iuuenibus, non secus ac catulis lepores, quo primæ militiæ tyrocinia inde addiscant, aut lapidandi, aut in mare præcipitandi, aut alio quouis mortis genere interficiendi obijciuntur. qui autem uenduntur, perpetuo sexennio seruitutem seruire coguntur: quo exacto, liberi quidem fiunt, prouincia tamen decedere non audent. Saggirei Rex Cazan, quoscunque ex Moscovia captiuos abduxerat, in Astrachan emporio, non longè ab ostijs Vuolgæ sito, Tartaris uendidit. Tartarorum regibus ita ex Moscovia profectis, Basilii Princeps rursus Moscoviam rediit: atque cum in ingressu Nicolaum Alemanum, cuius solertia & diligentia castrum seruatum fuisse dixi, in ipsa castri porta, quò ad excipiendum Principem ingens multitudo confluxerat, statem uidisset, clara uoce: Tua, inquit, fides erga me & diligentia, quam in seruando castro præstitisti, nobis cognita sunt, huiusque officij gratiam cumulatè tibi reponemus. Alteri quoque Alemano, Ioanni, qui ab castro Rezā Tartaros exoneratis repente machinis depulerat, aduenienti: Saluus ne es? inquit. Deus nobis uitā dedit, hanc tu denuò nobis conseruasti: magna erit erga te gratia nostra. Vterque se liberaliter donatum iri à Principe sperabat: nihil tamē illis datum est, quamuis Principē hac de re sepe fatigassent, promissorumque admonuissent. Qua Principis ingratitudine offensi, dimissionem, ut patriam, à qua diu abfuissent, cognatosque suos possent inuisere, efflagitant. ea re effectum est, ut decem priori stipendio cuique floreni, iussu Principis, adijcerentur. Interea cum in aula Principis de Ruthenorum fuga ad Occam, quis eius autor extitisset, contentio fuisset orta: Seniores in Knes

Demetri-

Demetrium Bielski exercitus ducem, hominem iuuenē, à quo consilia sua spreta fuissent, omnem culpam trāsferrebant, eiusq; incuria Tartaros Occam transisse: contra ille depulsā à se culpa, Andreā iuniore fratrem Principis primum omnium fugā inisse, cæterosq; hunc sequutos fuisse dicebat. Basilius, ne seuerior in fratrē, quem auctorem fuge fuisse cōstabat, esse uideretur, ex Præfectis unū, qui unā cum fratre profugerat, iniectis cathenis, dignitate & principatu priuauit. Ineunte deinde estate, ut acceptā à Tartaris cladem ulcisceretur Basilius, ignominiamq; quam fugiens & sub fœno latitās susceperat, deleret, coacto ingenti exercitu, adiuncto etiā magno tormentorum et machinarū apparatu, quibus antea in bellis Rutheni nunquam usi fuerant, profectus ex Moscovia cum omni exercitu, ad Occam fluuiū, Columnamq; ciuitatē consedit. inde missis ad Machmetgirei in Tauricam caduceatoribus, ad certamen eum prouocat. superiore enim anno, se, non indicto bello, ex insidijs, furum latronumq; more oppressum fuisse. ad ea Rex respōdit: Sibi ad inuadendam Moscoviā satis multas uias patēre: bella nō magis armorum, quā temporū esse: proinde ea se suo magis quā alieno arbitrio, gerere solere. Quibus uerbis irritatus Basilij animus, tum etiā quod ulciscendi libidine arderet, motis castris, anno Domini 1523. in Novuogardiam, inferiorem scilicet, ut inde Cazan regnum depopularetur, occuparetq; contendit. Inde profectus ad fluuiū Sura, in finibus Cazanensium, castrum quod à suo nomine appellauit, erexit: neq; tum ultra progressus, exercitum reduxit. Sequenti uerò anno Michaelē Georgij, unum ex præcipuis Cōsiliarijs suis, maioribus quā prius copijs, ad subigendum Cazan regnum misit. Eo apparatu adeo terribili, Sapgirei rex Cazani perculsus, accersito ad se ex fratre nepote, Rege Taurice, iuuenem tredecim annorum, qui interim Regno præesset, ad Turcarum Imperatorem, eius auxilium opemque imploraturus, confugit. Cum autem iuuenis auunculi monitis parens, iter aggressus, ad Gostinovuosero, id est insulam quæ mercatorum dicitur, intra Vuolgæ meatus, non longē à castro Cazan sitam peruenisset, liberaliter honorificeq; à Regni principibus susceptus est. nam & Seid, supremus Tartarorū Sacerdos (qui in tāta apud eos authoritate ac ueneratione est, ut etiam Reges aduenienti occurrant, stātesq; huic equo insidenti manum porrigant, capiteque inclinato, quod Solis concessum est Regibus, tangant: nam Duces non eius manum, sed genua: nobiles uerò pedes, plebei uestes tantū, aut equum manu attingūt) in eo comitatu fuit. Is Seid, cum Basilij partes clam foueret, sequereturque, iuuenem capere, & Moscoviā uinctum mittere satagebat: sed deprehensus, captusq; cultro in publico occiditur. Michael interea, Dux exercitus, coactis in inferiore Novuogardia ad machinas commeatumq; deferendum nauibus, quarum tanta multitudo erat, ut fluuius alioqui amplius,

nauigantium multitudine opertus undique esse uideretur: ad Ca-
 zanum cum exercitu properabat. cumque ad mercatorum insu-
 lam Gostinovuosero peruenisset, locatis septima die Iulij castris,
 uiginti diebus, dum equitatum expectat, ibi commoratus est. In-
 terea Cazan castrum, quod ex lignis extructum erat, per quosdam
 à Moscis subornatos incenditur, ac intente Ruthenorum exer-
 citu funditus exurit. Tanta occupandi castris occasio, adeò for-
 midine ac ignauia Ducis neglecta fuit, ut nec militem ad expu-
 gnandum castris collem eduxerit, nec Tartaros id denuò ædifican-
 tes impediuerit: uerum uigesima octaua eiusdem mensis die traie-
 cto in eam partem qua castrum situm est, Vuolga, ad Cazan flu-
 uium cum exercitu confedit, uiginti diebus bene gerendæ rei oc-
 casionem captans. Ibi moratus, nec longè ab eo Cazanensis quo-
 que Regulus sua castra locat: emissis que Czeremissis peditibus,
 Ruthenos sæpius, frustra tamen, infestat. quem Scheale Rex, qui
 quoque ad id bellum nauibus uenerat, scriptis literis admonet, ut
 Regno suo hæreditario cedat. Ad quæ ille paucis: Si Regnum hoc
 meum (respondit) habere cupis, age ferro decernamus utriq; id cui
 fortuna dederit, habeat. Dum Rutheni ita frustra moras trahunt, ab-
 sumpto quem adduxerant comœtu, fame laborare incipiunt. nam
 Czeremissis omnia circumquaq; uastantibus, hostiumq; itinera di-
 ligenter obseruantibus, nihil adferri poterat: adeò ut nec Princeps
 de exercitus sui, qua premebatur, necessitate, cognoscere, nec ipsi
 quicquam illi significare possent. Huic rei duos Basilius præfecerat:
 unum, Knes Ioannem Paliczki, qui ex Novuogardia instructis com-
 œtu nauibus, secundo fluuio ad exercitum descenderet, relictoq;
 ibi comœtu, statu etiam rerum præsentis considerato, ocyus ad se
 reuerteretur: alter eandem ob rem cum quingentis equitibus ter-
 restri itinere missus fuerat, qui à Czeremissis, in quos inciderat, cum
 suis cæsus est, uix nouem per tumultum fuga elapsis. Præfectus gra-
 uiter saucius, tertio post die in manibus hostium obiit. Huius cla-
 dis fama cum ad exercitum peruenisset, tanta in castris consterna-
 tio, quam uanus de toto equitatu ad internicionem cæso subito ob-
 ortus rumor etiam adauxerat, coorta est, ut nil nisi de fuga cogita-
 rent. in quam cum omnes consensissent, hæsitabant adhuc, aduer-
 so ne fluuio, quod difficilimum erat, redirent, an secundo tantisper
 descenderent, donec alios fluuios attingerent, ex quibus post ter-
 restri itinere longo circuitu reuerterentur. In his dum fame supra
 modum eos urgente, essent consultationibus, nouem, quos ex quin-
 gentorum cæde elapsos fuisse dixi, fortè superueniunt, Ioannemq;
 Paliczki cum comœtu aduenturum nunciant: qui & si cursum su-
 um maturaret, sinistra tamen fortuna usus, maiore parte nauium a-
 missa, cum paucis in castra peruenit. Etenim cum diutino labo-
 re fatigatus, una nocte quietis causa in Vuolgæ littus se recepisset,
 Czeremisse

Czeremissæ continuò magno accurrentes clamore, quis nam præternavigaret, sciscitantur: quos Palitzki seruitores, nautarum seruos esse rati, iurgijs increpantes, flagris se postero die cæsuros minantur, quod domini sui somnum ac quietem importunis uociferationibus inturbarent. Ad quæ Czeremissæ: Cras, inquiunt, aliud nobis uobiscum negotium erit: nam uinctos uos omnes Cazan ducemus. Manè igitur sole nondum apparente, cum densissima nebula totum littus occupasset, Czeremissæ derepentè in naues impetu facto, tantum terrorem Ruthenis incusserant, ut Palitzki Præfectus classis, relictis in manu hostium nonaginta maioribus nauibus, in quibus singulis triginta uiri erant, soluta à littore nauis, medium Vuolgæ teneret, nebula que tectus ferè nudus ad exercitum perueniret. Atque inde post, plurium nauium comitatu rediens, haud dispari fortuna usus, in Czeremissarum insidias iterum prolapsus est. Nauibus enim, quibus deducebatur, amissis, ipse uix cum paucis incolumis euasit. Dum Rutheni ita fame hostiliq; ui unde quaq; urgentur, à Basilio missus equitatus, Vuiega fluuiio, qui à Meridie Vuolgam influit, octo que miliaribus à Cazan abest, traiecto, ad exercitum cõtenderet, à Tartaris & Czeremissis bis excipitur: cum quibus congressi, multis utrinq; desideratis, Tartaris deinde cedentibus, se reliquo exercitui coniunxerunt. atq; ita exercitu equitatu firmato, Cazan castrũ quintadecima Augusti obsideri coëptum est. Quare cognita, Regulus ad alterum oppidi latus in conspectu hostium, sua quoq; castra locauit: emissosq; subinde equitatu hostiũ castra obequitare, eosq; laceßere iubet. atq; ita crebræ utrinq; uelitationes fiebant. Narratum est nobis ab hominibus fide dignis, qui eo bello interfuerunt, sex aliquando Tartaros in planiciem ad Mosci exercitum processisse: quos cum Rex Scheale ceterum quinquaginta equitib. Tartaricis aggredi uellet, à Duce exercitus prohibitum fuisse: duobusq; milibus equitum ante eum collocatis, occasione rei benè gerendæ præceptam sibi fuisse. Hi cum Tartaros circumuenire, et quasi concludere, ne fuga elaberentur, uellent: Tartari eorum conatum hoc astu eludere, insequentibus Moscis paulatim cedere, parumq; progressi subsistere. Idem Mosci cum facerent, eorum Tartari timiditatem animaduertentes, mox arreptis arcubus tela in eos torquebant: incip̃ fugā conuersos persequuti, complures fauciabant. Moscis denuò in se conuersis, paululum cedere, iterumq; subsistere, atq; ita hostē simulata fuga ludificare. Hęc dum fiunt, duo Tartarorũ equi, tormenti ictu prostrantur, illæsis tamen equitibus: quos reliqui quatuor saluos ac incolumes, duobus milibus Moscorum spectantibus, ad suos reduxere. Dum equites se ita mutuò ludificant, magna ui interea admotis tormentis, castrum oppugnabatur: neque obsessi segnius, exoneratis pariter in hostem tormentis, se defendebant, In eo certamine bombardarius, quem

unicum

unicum in castro habebāt, ex Ruthenorum statione sphaerula bombardica ictus, occubuit. Quare comperta, mercenarij ex Germanis & Lithvuanis milites, magnam spem ad occupandum castrum concipiunt: quibus si Praefecti animus respondisset, haud dubie eo die castro potiti fuissent. Verum is cum suos inedia, quae quotidie etiam magis adaugebatur, premi cerneret, priusquam per internuncios de ineundis inducijs clam cum Tartaris egisset, adeo militum conatum non probauit, ut eos etiam cum iracundia corripere, uerberaque minaretur, quod se inscio & inconsulto castrum oppugnare auderent. Bene enim in tanta rerum angustia Principis sui rebus consultum fore putabat, si initis cum hoste quibuscunque inducijs, tormenta & exercitum saluum reportaret. Tartari quoque cognita Praefecti uoluntate, in spem bonam adducti, conditiones quas Praefectus offerebat, scilicet ut missis in Moscoviam legatis, pacem cum Principe transigerent, libenter susceperunt. quibus ita constitutis, Palitzki Praefectus soluta obsidione, cum exercitu in Moscoviam reuersus est. Fama erat, Praefectum a Tartaris muneribus corruptum, obsidionem soluisse. quam quidam natione Sabaudiensis adauxerat: qui cum tormento sibi commisso, ad hostes deficere uoluisset, deprehensus in itinere, atque seuerius examinatus, confessus est, se deficere uoluisset: atque ut plures ad hanc defectionem sollicitaret, argere eos se nummos & pocula Tartarica ab hostibus accepisse. in quem tamen in tam manifesto scelere deprehensum, Praefectus nihil durius statuit. Reducto ita exercitu, quem centum octoginta millium fuisse perhibent, Cazan Regis Oratores ad pacem firmandam ad Basilium ueniunt. qui etiam tum, dum nos Moscoviae essemus, aderant: neque adhuc ulla tunc futurae pacis spes inter eos erat, nam & nundinas, quae circa Cazan in Mercatorum insula fieri consueuerant, in Cazanensium iniuriam Basilii Novuogardiam transtulit: graui indicta poena, si qui in posterum ex suis ad mercatum in insulam proficiscerentur. eamque nundinarum translationem magno Cazanensibus incommodo futuram sperabat: atque uel salis (cuius Tartari illis tantum nundinis copiam a Ruthenis habebant) emptione adempta, ad deditioem eos cogi posse. Verum huiusmodi nundinarum translatione non minus incommodi sensit Moscovia, quam ipsi Cazanenses. Plurimarum enim rerum, quae ex mari Caspio, Astrachan emporio, ad haec Persia & Armenia per Vuolgam importabantur, consequuta est caritas ac penuria: maxime autem nobilissimorum piscium, ex quorum numero Beluga est, qui citra & ultra Cazan in Vuolga capiuntur.

Haecenus de bello Principis Moscoviae cum Tartaris Cazanensibus gesto. Nunc ad intermissam de Tartaris narrationem denuo redeo.

Post Tartaros Cazanenses, primi Tartari cognomento Nagai
occurrunt,

occurrunt, qui ultra Vuolgam, circa mare Caspium, ad fluuium laick ex prouincia Sibier decurrentē habitant. Hi Reges non habent, sed Duces. Nostra tempestate tres fratres, æquali diuisione prouinciarum facta, ducatus illos obtinebant: quorum primus Schidack, ciuitatem Scharaitzick ultra fluuium Rha, Orientem uersus, cum adiacente ad laick fluuium regione obtinebat: alter Cossū, quicquid inter Kamā laick & Rha fluuios esset: Schichmamai tertius fratrum Sibier prouinciæ partē, & omnem circumiacentem regionem possidet. Schichmamai interpretatur Sanctus, uel potens. Atq; hæc quidem Regionēs omnes ferē syluosq; sunt: extra eam quæ ad Scharaitzik uergit, quæ campestris est.

Schichmamai .i. Sanctus uel potens

Inter Vuolgam & laick fluuios, circa mare Caspium, habitabant quondam Savuolhenses Reges, de quibus postea. Apud hos Tartaros rem admirandam, & uix credibilem, Demetrius Danielis, uir (ut inter Barbaros) grauis ac fide singulari, nobis narrauit: patrem suum aliquando à Principe Moscoviæ ad Zauuolhensem Regem missum fuisse, in qua dum esset legatione, semen quoddam in ea insula, melonum semini paulo maius ac rotundius, alioqui haud dissimile, uidisse: ex quo in terram condito, quiddam agno persimile, quinq; palmarum altitudine succresceret: idq; eorum lingua Boranetz, quasi agnellum dicas, uocaretur. nam & caput, oculos, aures, cæteraq; omnia in formam agni recens editi, pellem præterea subtilissimam habere, qua plurimi in eis regionibus ad subducenda capitis tegumenta uterentur. eiusmodi pelles uidisse se, multi coram nobis testabantur. Aiebat insuper, plantam illam, si tamen plantam uocari phas est, sanguinem quidem habere, carnem tamen nullam: uerum carnis loco, materiam quandam cancrorum carni persimilem. ungulas porro non ut agni corneas, sed pilis quibusdā ad cornu similitudinem uestitas: radicem illi ad umbilicum, seu uentris medium esse. uiuere autem tam diu, donec depastis circum se herbis, radix ipsa inopia pabuli are scat. Miram huius plantæ dulcedinem esse: propter quam à lupis, cæteris que rapacibus animalibus multum appeteretur. Ego quamuis hoc de semine & planta totum fabulosum esse existimem, tamen eo quod mihi à dignis uiris relata sunt, modo referenda esse putaui.

Boranetz .i. Agnellus

A Principe Schidack, progrediendo in Orientem uiginti diebus, occurrunt populi quos Mosci appellant Iurgenci, quibus Barack Soltan, magni Chan seu Regis de Cataia frater imperat. à domino Barack Soltan, decem diætis itur ad Bebeid Chan. Hic est ille magnus Chan de Cataia.

Magnus Chan de Cataia

Astrachan urbs opulenta, magnumq; Tartarorum emporium, à qua tota circumiacens regio nomen accepit, decem dierum itinere infra Cazan in citeriore Vuolgæ ripa, ad eius ferē ostia sita est. Quidam hanc non ad Vuolgæ ostia, sed aliquot dierum itinere in-

O de distare

de distare aiunt. Equidem eo loco quo Vuolga fluuius in multo ramos, quos quidam septuaginta esse aiunt, scinditur, pluresque insulas facit, totidemque ferè ostijs Caspium mare tanta aquarum copia ingreditur, ut procul spectantibus mare esse uideatur, Astrachan sitam esse puto. Sunt alij, qui eam Citrahan appellant.

Vltra Vuiatkam et Cazan, ad Permiæ uiciniam Tartari habitant, qui Tumenskij, Schibanskij, & Cosatzkij uocantur. ex quibus Tumenskij in syluis habitare, decemque millium numerum aiunt non excedere. alij præterea Tartari trans Rha fluuium sunt, qui quod soli capillos nutriant, Kalmuchi uocantur: & ad mare Caspiū Schamachia, à qua etiam regio nomen accepit, ita appellati, homines in texendis sericeis uestibus excellentes, quorum ciuitas sex dierum itinere abest ab Astrachan, quam unà cum regione Rex Persarum haud ita diu (ut aiunt) occupauit.

Asoph ciuitas ad Tanaim, de qua supra, septem dierum itinere distat ab Astrachan: ab Asoph autem, Taurica Chersonesus, precipue autem Præcop ciuitas abest quinque dierum itinere. Inter Cazā autem & Astrachan, longo secundum Vuolgā tractu, ad Borysthenem usque, campi deserti sunt, quos Tartari nullis certis sedibus inhabitant: præter Asoph & Achas ciuitatem, quæ est duodecim miliaribus supra Asoph ad Tanaim: & minori Tanai uicinos Tartaros, qui terram colunt, certasque sedes habent. Ab Asoph ad Schamachiam sunt duodecim diætæ.

Ab Oriente Meridiem uersus reflectendo, circa Mæotidis paludes & Pontum, ad fluuium Cupa, qui paludes influit, Aphgasi populi sunt. quò loci usque ad Merula fluuiū, qui Pontum illabatur, montes occurrunt, quos Circassi, seu Ciki incolunt. Hi montium asperitate freti, nec Turcis, nec Tartaris parent. Eos tamē Christianos esse, suis legibus uiuere, in ritu et cæremonijs cum Grecis conuenire, lingua Slauonica (qua utuntur) sacra peragere, Rutheni testantur. Audacissimi pirate sunt. nam fluuijs, qui ex eorum montibus fluunt, nauibus in mare delapsi, quoscunque possunt spoliant: eos præsertim, qui ex Capha Constantinopolim nauigant. Ultra Cupa fluuium est Mengarlia, quam Eraclea fluuius interlabitur: deinde Cotatis, quam quidam Colchim esse arbitrantur. Post quem Phasis occurrat, qui priusquam mare illabatur, haud procul ab ostijs Satabellum insulam facit: in qua fama est, Iasonis naues quondam stetisse. Ultra Phasim, Trapezus.

Tauricæ Chersonesi paludes, quæ ab ostijs Tanais in longitudinem trecenta miliaria Italica habere dicuntur, ad caput S. Ioannis, promontorium, quæ in arcum coeunt, duo tanta miliaria Italica continent. In ea Krijm ciuitas, olim Regum Tauricæ sedes: à qua Krijmskij nominabantur. Postea toto Isthmo, spacio mille ducentorum passuum ad insulæ formam perfosso, Reges non Krijmskij, sed Præ-

sed Præcopskh, ab illa nimirum perfossione sumpto uocabulo, nomen accepere. Præcop enim, lingua Slavuonica perfossum sonat. Vnde apparet, scriptorem quendam errasse, qui Procopium quendam ibi regnasse scripsit. Porro tota Chersonesus, sylua quadam per medium scinditur, eaque pars quæ Pontum respicit, in qua Capha insignis urbs, olim Theodosia dicta, Genuasium colonia, tota à Turca possidetur. Capham autem Mahumetes, qui expugnata Constantinopoli, Græcorum imperium destruxit, Genuensibus ademit. Alteram peninsulæ partem Tartarus possidet. Omnes autem Tartari, Tauricæ Reges, originem suam ex Savuolhensibus Regibus ducunt: & cum domestica seditione aliqui regno pulsati fuissent, nec usquam in uicinia firmam sedem habere possent, hanc Europæ partem occupauere: ueteris que iniuriæ haud immemores, diu cum Savuolhensibus dimicabant: donec patrum nostrorum memoria, Alexandro magno Duce Lithuanianæ in Polonia imperante, Scheachmet Rex Savuolhensis in partes Lithuanianæ uenit, scilicet ut inito cum Alexandro Rege fœdere, coniunctis uiribus Mahmetgirei Regem Tauricæ eñcerent. In quam rem uterque quidem princeps consensit. Cum autem Lithuani iuxta eorum consuetudinem longius quam par est, bellum differrent, uxor Savuolhensis Regis, eiusque quem in campis habebat exercitus, moræ, tum etiam frigoris impatientes, eorum Regem in oppidis quibusdam agentem sollicitant, obmisso Poloniæ Rege, ut in tempore rebus suis prouideat. Quod cum illi persuadere non possent, uxor relicto marito, cum parte exercitus ad Mahmetgirei Præcopensem regem deficit: cuius impulsu, Præcopensis exercitum ad profligandas reliquas Savuolhensis copias mittit. quibus dissipatis, Scheachmet Savuolhensis Rex infœlicitatem suam uidens, sexingentis fere equitibus comitatus, Albam ad Thijram fluuiū sitam, spe auxilij à Turca implorandi confugit. In ea ciuitate cum structas sibi, ut caperetur, insidias intellexisset, conuerso itinere, uix media parte equitum assumpta, Chioyuam peruenit. ubi à Lithuanis circumuentus, captusque, cum Regis Poloniæ iussu Vuilnam deduceretur, obuiam sibi Rex progressus, honorificè susceptum, ad Polonorum conuentum secum duxit: quo quidem conuentu bellū aduersus Mendigerei decernitur. Sed cum Poloni in cogendo exercitu tempus longius, quam par erat, extraherent, Tartarus uehemēter offensus, de nouo de fuga cogitare cœpit: in qua deprehensus, ad Trokij castrum, quatuor à Vuilna miliarib. retractus est. quem ego ibi uidi, unaque eum eo pransus sum. Atque hic Savuolhensium Regum imperij finis fuit: cum quibus & Astrachan Reges, qui quoque ex eisdem Regibus originem traxerunt, unā perierunt. quibus ita oppressis & extinctis, Regum Tauricæ potentia maiorem in modum adaucta, uicinis gentibus terrori erat, adeo ut & Regem Poloniæ ad certum sti-

pendium pendendum cogerent, ea conditio-
 ne, ut eorum opera
 quauis urgente necessitate utatur. Quin & Moscoviæ Princeps,
 missis subinde muneribus illum sibi deuincire solebat. quod ideo
 fit, quia cum mutuis assidue bellis implicentur, uterq; Tartarorum
 ope armis que alterum se sperat opprimere posse. Cuius ille haud i-
 gnarus, acceptis muneribus utrumq; uana spe lactabat. id quod uel
 eo tempore, dum ego Cæsaris Maximiliani nomine apud Mosco-
 uia Principem de pace cum rege Poloniae ineunda tractarem, ap-
 paruit. Nam cum Moscoviæ Princeps ad æquas pacis conditio-
 nes induci non posset, Rex Poloniae Præcopensem Regem pecu-
 nia conduxit, ut Moscoviam cum exercitu ab una parte adorire-
 tur, se quoq; ex altera Opotzkam uersus impetum in Mosci ditio-
 nem facturum. qua arte Poloniae Rex Moscum ad tolerabiles pa-
 cis conditiones cogi posse sperabat. Quod Moscus animaduer-
 tens, missis Oratoribus suum uicissim apud Tartarum egit nego-
 tium, ut scilicet in Lithuaniam, quam tum omni metu uacuum ac
 præsidio destitutam esse dicebat, uires suas conuerteret. Cuius con-
 silium Tartarus, sui commodi duntaxat ratione habita, secutus est.
 atq; is eiusmodi Principum dissensionibus potentior factus, cum
 imperij augendi libidine teneretur, neq; quiescere posset, ad maio-
 ra animum applicuit; Mamaiq; Nahaicensi Principe sibi adiuncto,
 Tauricâ anno Domini 1524, mense Ianuario, cum exercitu egressus,
 Regem Astrachan adortus est. cuius urbem, cum ea relicta, metu
 profugisset, obsedit & occupauit, mansitq; uictor in ciuitate sub te-
 ctis. Interim Agis Nahaicensium quoq; Princeps, fratrem suum Ma-
 mai increpat, quod tam potentem uicinum suis copiis iuuaret. Pre-
 terea eum monet, ut Machmetgirei Regis indies crescentem poten-
 tiam suspectâ haberet. posse enim, ut insanabili ille animo esset, fieri,
 ut conuersis in se fratremq; armis, utrumque Regno depulsum aut
 interimat, aut in seruitutem deducat. Quibus uerbis Mamai per-
 motus, fratri nunciat, eumque hortatur, ut quàm magnis posset co-
 piis ad se properaret. posse enim nunc, cum Machmetgirei magno
 rerum successu elatus, securius ageret, utrosq; eo metu leuari. Agis
 fratris monitis parens, ad præscriptum tempus se cum exercitu, quem
 ad defendendas in tot bellis Regni sui fines iam prius coegerat, af-
 futurum omnino promisit. Qua re intellecta, Mamai continuo Re-
 gem Machmetgirei monet, ne militem soluta disciplina sub tectis a-
 leret, corrumpereq; sed urbe relicta, in campis potius, ut mos est,
 degeret. Cuius consilio acquiescens Rex, militem in castra educit.
 aduolat Agis cum exercitu, seq; fratri iungit: atq; hi non ita multo
 post Machmetgirei Regem nihil tale timentem, cum Bathir Soltan
 filio, uiginti quinque annos nato, prandentem, facto derepentè impe-
 tu obtruncant, eiusq; maiorem exercitus partem fundunt, & reliquos
 in fugam uertunt: ac ultra Tanaim, Tauricam usq; insequentes, cæ-
 dunt, fu-

dunt, fugantq̃: Præcop ciuitatem, quam in Cherfoneſi ingreſſu eſſe dixi, obſident: tentatiſq̃ omnibus, cum ea nec ui nec deditiōe poti ri poſſe uiderent, ſoluta obſidione domū redeunt. Horum ergo o- pera Rex Aſtrachan regno ſuo iterū potitus eſt, uiresq̃ Regni Tau- ricæ, cū Machmetgirei fortiſſimo & felicifſimo Rege, qui potenter aliquādiu imperauit, cōciderunt. Machmetgirei occiſo, frater eius Sadachgirei, Turcarū imperatoris (cui tum ſeruebat) auxilio Pre- copenſe regnum occupauit: qui cum Turcarum moribus imbutus, rariuſ præter Tartarorū morē in publico uerſaretur, neq̃ ſubditis ſuis ſe conſpiciendum exhiberet, à Tartariſ, qui hanc inſolitam rem in Principe ferre non poterant, eiſ citur, inq̃ eiſ locum ex fratre ne- poſ ſubſtituitur. à quo cum Sadachgirei captuſ fuiſſet, nepotem, ne cæde in ſe ſæuiat, ſed à ſuo ſanguine abſtineat, ſenectutis ſuæ miſe- reatur, deniq̃ ut priuatuſ reliquum uitæ in caſtro aliquo deducere, nomen que duntaxat Regium, tota Regni adminiſtratione nepoti permiſſa, retinere poſſit, ſupplex orat, & impetrat.

Nomina dignitatum apud Tartaroſ hæc ferè ſunt. Chan, ut ſu- præ dixi, Rex eſt: Soltan, filiſ Regiſ: Bñ, Dux: Muſſa, filiſ Ducis: Olboud, nobiliſ, uel cōſiliariuſ: Olboadulu, alicuiuſ nobiliſ filiſ: Seid, ſupremuſ Sacerdoſ: homo uerò priuatuſ, Kſi. Officiorū uerò, Vlan, ſecunda à Rege dignitaſ: nam Reges Tartarorum quatuor uiroſ, quorum conſilio in rebus grauibuſ potiſſimuſ utuntur, ha- bent. ex hiſ primuſ, Schirni uocatur: ſecunduſ Barni, tertiuſ Gar- gni, quartuſ Tziptzan. Haſtenuſ de Tartariſ, nunc de Lithuua- nia, Moſcoviæ uicina, dicenduſ eſt.

DE LITHVANIA.

Lithuania Moſcoviæ proxima eſt. non autem de ſola prouin- cia, ſed regionibuſ illi adiacētibuſ, quæ ſub Lithuaniæ nomine com- prehenduntur, nunc loquor. Hæc longo tractu ab oppido Circæſ, quod ad Boryſthenem ſituſ eſt, in Livuoniam uſque protenditur. Porro Circæſi, Boryſtheniſ accolæ, Rutheni ſunt, aliſ ab hiſ quos ſuprà ad Pontum in montibuſ habitare dixi. Hiſ noſtra tempeſta- te præſiciebatur Euſtachiuſ Taſcovuitz, (quem cum Machmetgi- rei Rege in Moſcoviam unà proſectum fuiſſe, ſuprà dixi) uir belli peritiſſimuſ, aſtutia ſingulari: qui cum crebra cum Tartariſ com- mercia haberet, ſæpiuſ tamen eoſ fudit. quin & ipſum Moſcum, cuiuſ aliquando captiuuſ fuerat, in magna ſæpe pericula adduxit. Eo anno, quo noſ Moſcoviæ eramuſ, miro aſtu Moſcoſ proſli- gauit: digna que mihi reſ uiſa eſt, quæ hoc loco aſcriberetur. Tar- taroſ quorſdam habitu Lithuanico in Moſcoviam deduxit, in quos, ceu Lithuanos, nullo metu Moſcoſ irruituroſ ſciebat. ipſe diſpoſitiſ loco opportuno inſidiſ, Moſcoſ ulciſcenteſ præſtola- tur. Tartari depopulata parte Seueræ prouinciæ, Lithuaniam

Tartarorum principes
 Chan. i. Rex.
 Soltan. i. filiſ regis.
 Bñ. i. Dux.
 Muſſa. i. filiſ ducis.
 Olboud. i. Nobiliſ ſeu conſiliariuſ.
 Olboadulu. i. filiſ nobiliſ.
 Seid. i. ſummuſ pontifex.
 Kſi. i. priuatuſ homo.
 Vlan. i. officialiſ ſummuſ.
 Schirni.
 Barni.
 Gargni.
 Tziptzan.

uersus iter arripiunt: indeq; mutato itinere, cum Lithuaniam tenuisse cognouissent, Mosci Lithuanos esse rati, mox uin dicte cupiditate magno impetu in Lithuaniam irruunt: qua uastata, cum praeda onusti redirent, ab Eustachio ex insidijs circumuenti, ad unum omnes cæduntur. Quare cognita, Moscus Oratores ad Poloniae Regem, qui de illata sibi iniuria conquirerentur, misit. quibus Rex: Suos non intulisse, sed iniuriam ultos esse, respondit. Ita Moscus utrinq; delusus, damnum cum ignominia ferre coactus est.

Infra Circassos nullæ habitationes Christianorum sunt. Ad Borysthenis ostia, Oztakhovu castrum & ciuitas quadraginta miliaribus à Circass, quam Taurice Rex non ita diu Poloniae Regi ademptam possidebat. Hanc nunc Turcus tenet. Ab Oztakhovu ad Albam, circa ostia Thiræ, quæ ueteri nomine dicitur Moncastro, quatuordecim miliar. ab Oztakhovu in Præcop quatuordecim miliar. A Cercass circa Borysthenem ad Præcop quadraginta mil. Supra Circassos septem mil. per Borysthenem ascendendo, Caijnovu oppidum occurrit, à quo decem & octo miliarib. est Chiovuia, uetus Russiae metropolis: quam magnificā & planè Regiam fuisse, ipsæ ciuitatis ruinæ, monumentaq; quæ in ruderibus uisuntur, declarant. Apparēt adhuc hodie in uicinis montibus Ecclesiarum, monasteriorumq; desolatorū uestigia, præterea cauernæ multæ, in quibus uetustiss. sepulchra, corporaq; in his nondum absumpta uisuntur. Ab hominibus fide dignis accepi, puellas ibi ultra septimum annum raro castitatem seruare. rationes uarias audiui, quarum nulla mihi satisfacit: quibus, mercatoribus abuti quidem, sed abducere minimè licet. Nam si quis abducta puella deprehensus fuerit, et uita & bonis, nisi Principis clementia seruatus fuerit, priuatur. Lex etiam ibidem est, qua externorum mercatorum (si qui ibi fortè decesserint) bona aut Regi cedunt, aut eius Præfecto: id quod apud Tartaros & Turcas, in Chiovuensibus apud se mortuis obseruatur. Ad Chiovuia monticulus quidam est, per quem mercatoribus uia aliquanto difficiliore transeundum est: in cuius ascensu, si fortè currus aliqua pars frangatur, res quæ in curru portabantur, Fisco uindicantur. Hæc omnia D. Albertus Gastol Palatinus, Vuilnensis Regis in Lithuania uicegerens, mihi retulit. Porro à Chiovuia ascendendo per Borysthenem triginta miliaribus, Mosier ad fluuium Prepetz, qui duodecim mil. super Chiovu Borysthenem influit, occurrit. Thur fluuius piscosus influit Prepetz. à Mosier autem ad Bobranzko, triginta. Inde ascendendo uiginti quinque miliaribus, peruenitur in Mogilevu, à qua Orsa sex mil. abest, Hæc iam enumerata secundum Borysthenem oppida, quæ omnia in Occidentali littore sita sunt, Regi Poloniae: Orientali uero, Moscouiæ Principi subiiciuntur: præter Dobrovunā, & Mstislauu, quæ Lithuaniae ditionis sunt.

Borisouuo oppidum uiginti duobus ab Orsa in Occidentem miliaribus abest, quod Beresina fluuius, qui infra Bobrantzko Borysthenem influit, præterlabitur. Est autem Beresina, ut oculis conspexi, amplior aliquanto Borysthene, ad Smolentzko. Planè puto hunc Beresinam, id quod etiam uocabuli sonus indicare uidetur, ab antiquis Borysthenem habitum fuisse. nam si Ptolemæi descriptionem conspexerimus, Beresina fontibus magis quàm Borysthenis, quem Nieper appellant, conueniet.

*Beresina potius est
Borysthenis fl. quàm
Nieper.*

*Nieper .i. Borysthenes
ut nunc creditur*

Lithuania porro quos Principes habuerit, quando Christianismo initiata fuerit, ab initio satis dictū est. Huius gentis res ad Vuitoldi usq; tempora, semper florebant. Si bellum aliunde ipsis immineret, suaq; aduersus hostium uim defendere debeāt, uocati quidem ad ostentationē magis quàm ad bellum instructi, magno apparatu ueniunt: uerū delectu habito, citò dilabuntur. Quod si qui remanserint, hi equis uestibusq; melioribus, quibus instructi nomina dederunt, domum remissis, cum paucis quasi coacti, ducem sequuntur. Cæterum magnates, qui certum militum numerum suis sumptibus in bellum mittere coguntur, data Duci pecunia, se redimētes, domi remanent: eaq; res adeo dedecori non est, ut militiæ Præfecti, ducesq; publicè in conuentibus castrisq; proclamari faciant, si qui uelint, numerata pecunia exautoratos domum redire posse. Tanta autem inter hos quidlibet agendi est licētia, ut immodica libertate nō uti, sed abuti uideantur, Principumq; bona impignorata possideant: adeo, ut Principes in Lithuaniam ueniētes, suis, ni prouincialium ope subleuentur, uectigalibus ibi uiuere non potuerint. Gentis habitus oblōgus, arcumq; Tartarorum, hastam uerò & scutum Hungarico more gerunt. equis bonis, n̄isdem que castratis, sine soleis ferreis, quos mollibus coercent lupatis, utuntur.

Vuilna est caput gentis: ciuitas ampla, intra colles sita, ad confluum fluuiorum Vueliæ & Vuilnæ. Vuelia autem fluuius aliquot infra Vuilnam miliaribus, Crononem influit. Cronon autem oppidum, Grodno, nomine haud ita dissimili, præterlabitur, Prutenosq; populos quondam ordini Theutonicorū subiectos (quibus nunc Albertus Marchio Bradenburgensis, posteaquam se Regi Polonię subdidit, crucēq; & ordine deposito, hereditarius præest) à Samogitis, eo loci quo Germanicū mare illabitur, dirimit: ubi est oppidum Mumel. nam Germani Crononem Mumel, patrio uerò uocabulo Nemen appellant. Vuilna porro nunc est muro cincta. multa templa ædesq; lapideæ in ea exedificantur, in qua Episcopalis sedes est, quam tunc Ioannes Regis Sigismundi filius naturalis, uir singulari humanitate præditus tenebat, nosq; in reditu nostro humaniter excepit. Præterea Parochialis Ecclesia, & aliquot monasteria, & præcipuum Frāiscanorum de obseruantia cœnobium, maximis sumptibus extructum, excellit. Multo plura tamen sunt Ruthenorum

templa

*Grodno seu Cronon
a Germanis Mumel
ab indolis Nemen.*

*Vuilna epalis op. max
Lithuanie*

templa in ea, quàm Romanæ obedientiæ. In Lithvaniæ principatu sunt tres Romanæ obedientiæ Episcopatus: Vuilnensis scilicet, Samogithiæ, et Chiovuiensis. Rutheni uerò Episcopatus in Regno Poloniæ & Lithvania, aut suis incorporatis principatibus, sunt, Archiepiscopus Vuilnæ nunc degens, Polocensis, Vuoladimeriensis, Lucensis, Pinski, Chomensis, Premissiensis. Lithvuani melle, cera, cinere, quibus potissimū abundant, quæstum faciunt: quæ magna ab eis copia Gedanū, deinde in Holandiā deferuntur. Picem quoq; & asseres ad fabricandas naues, frumentū quoq; Lithvania abundè præbet. Sale caret, quod uenale ex Britannia habet. Quo tempore Christiernus Daniæ regno eiectus, marèq; piratis infestum esset, sal nō ex Britāniā, sed ex Russia portabatur: quo etiam nū utūtur apud Lithvuanos. Nostra tēpestate apud Lithvuanos duo potissimū uiribellica laude clari fauere: Constātinus Knes Ostroski, ob multas uictorias à Vualacho, Moscoq; et Tartaris partas, felicissimus habitus est: præterea Knes Michael Linski, qui cum adolescens adhuc in Germaniam uenisset, et apud Albertum Saxoniae Ducem eo tempore in Frisia bellum gerentem strenuè se gessisset, ac per omnes militiæ gradus magnum sibi nomen peperisset, Germanorumq; apud quos adoleuerat moribus imbutus, in patriam rediisset, apud Alexandrum Regem magna authoritate ac summo loco fuit: adeo ut Rex arduas quasque res ex eius iudicio ac arbitrio cōstitueret. Accidit autem, ut cum Ioanne Savuersinski Palatino Trocensi, Regis causa in dissensionem ueniret, ubi compositis tandem rebus, in uita Regis omnia quietata inter illos manebant: at mortuo Rege, manebat Ioanni alta mente repositum odium. nam ex eo priuatus erat Palatinatu. Tum ipse & complices, atq; amici, apud Sigismundum Regem, qui Alexādro successerat, crimine affectati imperij, ab æmulis quibusdam delatus est, & proditor patriæ nominatus. Cuius iniuriæ Knes Michael impatiens, cum sæpe Regem appellasset, rogassetq; ut communi iudicio, quo tantum crimen à se depellere posse dicebat, causam inter se & Savuersinski auctorē discerneret: cumq; Rex illius petitioni locum non daret, in Hungariam ad Vula-dislaum Regis fratrem proficiscitur: à quo literis & Oratoribus, quibus ad cognoscendam suam causam Rex admonebatur, impetratis, tentatisq; omnibus, cum causæ suæ cognitionē à Rege impetrare non posset, indignitate rei permotus Michael, tale facinus se aggressurum, Regi dixit, quod ipsi sibiq; aliquando foret mœrori. Ac cum domum iratus se recepisset, quendam ex suis hominem sibi fidum, cum literis mandatis que ad Moscoviæ principem mittit. Scripserat autem, si Princeps securam liberamq; ad se ueniendi copiam, datis in hanc rem literis, atq; addito iuramēto, sibi promitteret, eaq; res honori emolumentiq; sibi apud Principem foret, se castris quæ in Lithvania possideret, alijsq; ui aut deditiōne occupatis, ad

et sub Romano.
Vuilnensis ep
Samogithiæ ep
Chiovuiensis ep
et sub Ruthenico Metropo
litano in Lithuaniā
Vuilnensis metrop
Polocensis
Vuoladimeriensis
Lucensis
Pinski
Chomensis
Premissiensis
Gedanum. i. Santsi

tis, ad se deficere uelle. Eo nuncio Moscus, qui uiri fortitudinem &
 dexteritatem cognitam haberet, mirificè exhilaratus, omnia quæ
 à se Michael peteret, datis ut uolebat literis, iuramentoq; addito, se
 facturum recepit. Rebus ita apud Moscum ex sententia confectis,
 Michael ulciscendi libidine flagrans in Ioannem Savuersinski, qui
 tum in uilla sua circa Grodno erat (in qua ego postea semel perno-
 ctaui) toto impetu fertur, eumq; ne elabi posset, dispositis circum
 ædes militum stationibus, immisso percussore quodam Mahume-
 tano, in lectulo dormientem opprimit, obtruncatq; : qua re pera-
 cta, ad castrum Miensko cum exercitu progressus, ui illud, aut de-
 ditione occupare nitebatur: sed Miensko occupatione frustratus,
 alia subinde castra oppidaq; aggressus est. Interea cum Regis in se
 copias aduenire, scq; illi longè imparem esse intelligeret, obmissa ca-
 strorum oppugnatione, in Moscoviam se contulit: ubi à Principe
 honorificè exceptus est. nam Lithvuaniam illi parem non habere
 sciebat. Vnde magnam de eo spem concœperat, se eius consilio, o-
 pera, industria, uniuerfam Lithvuaniam posse occupare. qua spe
 haud prorsus frustratus est. Nam communicatis cum eo consilijs,
 Smolenzko insignem Lithvaniæ principatum denuò obsedit, &
 eam uiri huius industria magis quàm uiribus cœpit. Vnus enim
 Michael, militibus qui in præsidio erant, omnem urbis defendendæ
 spem, sua præsentia ademit: eosq; & metu et pollicitationibus, ut ca-
 strum proderent, permouit. Quòd eo audacius maioreq; studio fa-
 ciebat, quoniam Basilii, si Michael Smolenzko quacunq; arte po-
 tiri posset, se castrum cum prouincia adiacente perpetuò sibi con-
 cessurum promiserat. Quibus tamē promissis adeo ille postea non
 stetit, ut Michaelem de pactione se appellantem, uana tantum spe la-
 ctaret, atque illuderet. Qua re uehementer Michael offensus, non-
 dum abolita è pectore Sigismundi Regis memoria, cuius gratiam,
 opera amicorum quos in eius aula tum haberet, se facile consequi
 posse sperabat, ex suis quendam sibi fidum ad Regem mittit, scq; si
 quæ grauius in se commisisset, condonaret, rediturum pollicetur.
 Grata hæc legatio Regi fuit, nuncioq; continuò publicæ fidei, quas
 petebat, literas dari mandauit. Verum cum Michael literis Regis
 non prorsus fideret, quo tutius redire posset, à Georgio Pisbeck &
 Ioanne de Rechenberg, equitibus Germanis, quos ea autoritate
 apud Regem, eiusque Consiliarios esse sciebat, ut Regem uel inui-
 tum possent ad seruandam fidem cogere, similes literas efflagitauit,
 impetrauitq;. Sed cum eius rei nuncius in Mosci custodias incidis-
 set, captusq; esset, re patefacta, Principiq; celeriter significata, Mi-
 chael Principis iussu capitur. Eodem tempore nobilis quidam ex
 Trepkonum familia, adolescens Polonus, à Sigismundo Rege ad
 Michaelem Moscoviam missus erat, qui ut mandata Regis com-
 modius exequi posset, perfugam se simulabat. Is quoq; haud me-

liore fortuna usus, à Moscis capitur: & cum perfugam se diceret, neque sibi fides adhiberetur, adeo arcani continens fuit, ut etiam grauius tortus, id non reuelaret. Porro cum Michael captus, in conspectum Principis in Smolenzko adductus fuisset: Perfide, inquit, digna te pro meritis poena afficiā. ad quæ ille: Perfidiae crimen, quod mihi impingis, non agnosco. nam si tu mihi fidem promissa que seruasses, fidelissimum me in omnibus seruitorem habuisses, sed cum te eam floccifacere, meque à te insuper eludi uiderem, graue mihi in primis est, ea quæ animo in te cōcoeperam, me exequi non potuisse. mortem ego semper contempsi, quam uel ea causa libenter subibo, ne uultum tuum Tyranne amplius conspiciam. Deinde Principis iussu in magnam populi frequentiam in Vuiesma abductus, ubi supremus belli Præfectus proiectis in medium grauibus, quibus uinciendus erat, cathenis: Princeps te, inquit, Michael maxima (ut scis) dum fideliter seruires, gratia prosequabatur. Postquā autem prodicione fortis esse uoluisti, hoc te secundum merita tua munere donat. simulque cum dicto cathenas illi iniungi iubet. qui dum ita spectante multitudine cathenis constringeretur, ad populum conuersus: Ne captiuitatis, inquit, meæ falsa apud uos fama spargatur, quid fecerim, curque captus sim, paucis aperiam; ut uel meo exemplo, qualem Principem habeatis, quidque quisque uestrum de eo sperare debeat, aut possit, intelligatis. Ita orsus, totius sui in Moscoviam itineris rationem, quæque Princeps scriptis literis, addito iuramento, sibi promississet, neque ulla ex parte promissis stetisset, referebat. Cumque sua de Principe expectatione falsus esset, uoluisse denuo in patriā redire: ideo se captum esse. qua iniuria cum præter meritum afficeretur, mortem se non magnopere refugere, præsertim cum sciret, communi lege naturæ omnibus æquè moriendum esse. Et cum corpore ualido, ingenioque ad omnia uersatili esset, multum etiam ualebat consilio, serijs iocosisque rebus æquè idoneus; planeque (ut aiunt) omnium horarum uir: qua animi dexteritate multum sibi gratiæ auctoritatisque apud omnes, Germanos præsertim, ubi educatus fuerat, conciliauerat. Tartaros, Alexandro Rege imperante, insigni clade profligauerat: neque à Vuitoldi morte, Lithuani tam præclaram à Tartaris uictoriā unquam reportarunt. Hunc Germani uoce Bohemica, Pan Michael uocabant: qui cum, ut homo Ruthenus Græcorum in fide ritum ab initio, eoque post obmisso, Romanum sequutus fuisset, quo Principis in se irā indignationemque leniret, mitigaretque, in uinculis denuo Ruthenicū assumpsit. De eius liberatione, nobis in Moscovia existētibus, multi præclari uiri, in primis autem Principis coniunx, quæ sibi ex fratre neptis erat, apud Principem laborabat. intercedebat pro eo etiam Cæsar Maximilianus, literasque speciales in priore mea legatione ad Principem nomine suo dederat: quibus tamē usque adeo nihil effectum est, ut mihi tum nec aditus ad se pa-

ad se pateret: imò ne uidendi sui copìa dabatur. In altera uerò legatione, cum fortè de liberatione eius tractaretur, sæpius à Moseis interrogabar, an hominem nouissem: quibus equidè, quod in rem suam fore putabam, nomen me duntaxat eius aliquando audiuisse, respondi. Atq; Michael tū liberatus ac dimissus fuit: cuius neptim Princeps, uiuente adhuc priore uxore eum duxisset, tantam spem in eo ponebat, ut filios suos illius uirtute à fratribus in Regno tutos fore crederet: tutorem deniq; filiorum suorum testamento instituerat. Mortuo dein Principe, uiduam lasciuientem cum identidem increparct, proditionis crimine ab ea insimulatus, captusq; infœlix moritur. Qua re patrata, non longè post, ipsam quoq; ita sæuientem, ueneno sublatam: adulterum uerò Ovutzina dictum, in partes laniatum ac dissectum aiunt.

Vuolinia inter Lithuaniæ principatus gentē bellicosiorē habet.

Lithuania admodum syluosa est. paludes ingentes, & multos fluuios habet: quorū alij, ut Bog, Prepetz, Thur & Beresina, Orientem uersus Borysthenem illabuntur. alij uerò, ut Boh, Cronon, & Narevu, Septentrionē uersus decurrunt. Cœlum inclemēs, animalia omnis generis parua habet, frumento quidem abūdat, sed seges rarò ad maturitatem peruenit. Gens misera, & graui seruitute oppressa. Nam ut quisq; famulorum eateria stipatus, domum coloni alicuius ingreditur, impunè quiduis facere, res ad uitæ usum necessarias rapere, absumere, crudeliter etiam colonum uerberare licet. Colonis quauis de causa ad dominos suos absq; muneribus aditus non patet. quod si etiam admittantur, ad Officiales & Præfectos relegantur: qui nisi munera accipiant, nihil boni decernunt, constituunt ue. Neq; uerò hæc solum tenuium ratio est, sed etiam nobilium, si à proceribus impetrare quippiam uolunt. Audiui à quodam primario Officiario apud Regem iuniorem, qui dixit, Vnumquodq; uerbum in Lithuania aurum esse. Regi quotannis imperatam pecuniam pro defendendis regni finibus pendunt. Dominis præter censum, hebdomadatim sex dies laborare: Parocho denique ducta, uel mortua uxore, liberis similiter natis, aut uita defunctis, eo quo confitentur tempore, certam numerare pecuniam coguntur. Tam dura porro seruitute à Vuitoldi tempore in hunc usq; diem detinentur, ut si quis fortè capite damnatus fuerit, de se ipso, iubente domino, supplicium sumere, suisq; manibus se suspendere cogatur. quod si fortè facere recusauerit, tum crudeliter cæsus, atq; immaniter excarnificatus, nihilominus suspenditur. Hac seueritate effectum est, ut si Iudex aut Præfectus in re præsentī constitutus, reo moram fortè necēnti, minatus fuerit, aut solummodo dixerit, Festina, dominus irascitur: tum miser grauissima uerbera extimescens, laqueo uitam finit.

Feræ in Lithuania, præter easq; etiam in Germania, reperiuntur, bi-

*Suber. i. Bifons Vrooxo
Onager seu. Losf. i. Ellend.*

tur, bifontes, onagri, & feri equi. Bifons est, qui patrio nomine *Suber* uocatur, Germanicè *Aurox*. Onagrum animal Poloni uocant, quòd Germanis *Ellend* est: illi patria lingua *Losf* uocant: altius ceruo, auribus prominentibus, & naribus & cornibus nonnihil à ceruo diuersis. Quod si nominis etymologia ductus, onagrū, asinum syluestrem dicere uelis, forma per omnia non respondebit. onagri enim ungulas sectas habent. Quanquam nostro tempore, quod ap primè rarum est, reperti sunt solidis ungulis onagri: quas quidam tanquam amuletum contra morbum caducum gestare solent. cornibus latis, cursu uelocissimo, quæ non eo modo quo cætera animalia, sed gradarij equi instar, ueloci gressu cursum suū perficiunt. *Vri* pariter, quos indigenæ *Thur*, Germani Bifontes uocant, in sola *Mazouia* reperiuntur. *Vrus* autem est forma bouis nigri, habet longiora cornua quàm Bifons. Nec te moueat dictio Germanica, quæ urum, Bifontem uocat, & Bifontem, aurox. Nam ex commentarijs Cæsaris habes, Germanos urorum cornibus pro insignioribus poculis quondam usos fuisse: quem usum etiam hodie *Samogithæ* obseruant. *Vrorum* porro cornua, quæ etiam nostro tempore in quibusdam templis auro & argento exornata, ueluti rara quædam monimenta reperiuntur, & longitudine & colore à Bifontis cornibus aliquanto breuioribus, poculis'que minimè aptis, facilè discernuntur.

Starosta. i. Senior

Samogithia epi

Samogithia proxima *Lithvaniæ* est prouincia, in Septentrionem ad mare *Baltheum*, quæ *Prussiam* quatuor miliariū Ger. spacio à *Livuonia* diuidit: nullo oppido, aut castro munito insignis. huic ex *Lithvania* à Principe *Præfectus*, quem sua lingua *Starosta*, quasi seniore appellat, præficitur. neque temerè is, nisi grauissimas ob causas, officio mouetur: sed quoad uiuit, perpetuò manet. *Episcopū* habet *Romano Pontifici* subiectum. In *Samogithia* hoc in primis admirandum occurrit, quòd cum eius Regionis homines procera ut plurimū statura sint, filios tamen alios corporis magnitudine excellentes, alios perpusillos, ac planè nanos, ueluti uicissitudine quadā, procreare solent. *Samogithæ* uestitu uili, eoque ut plurimū cinericeo utuntur. In humilibus casis, ijsque oblongioribus uitam ducunt, in quibus ignis in medio conseruatur: ad quē cum paterfamilias sedet, iumenta, totamque domus suæ supellectilē cernit. Solent enim sub eodem, quo ipsi habitant, tecto, sine ullo interstitio pecora habere. Maiores urorum cornibus pro poculis etiam utuntur. Audaces sunt homines, & ad bellum prompti: loriceis, alijsque plurimis armis, præcipuè aut cuspide, & eo breuiore, uenatorū more, in bello utuntur. Equos adeo paruos habent, ut uix credibile sit, ad tantos labores eos sufficere posse: quibus foris in bello, domique in colendis agris utuntur. Terram non ferro, sed ligno proscindunt: quod eo magis mirandum, cum terra eorū tenax, et non arenosa sit, quæque

pinus

pinus nunquam crescit. Araturi ligna complura quibus terram subigunt, locoque uomeris utuntur, secum portare solent: scilicet, ut uno fracto, aliud atque aliud, ne quid in mora sit, in promptu habeant. Quidam ex prouincię prefectis, quo prouinciales grauiore labore leuaret, multos ferreos uomeres adferri fecerat. Cum autem eo, sequentibusque aliquot annis, segetes aliqua cœli intemperie expectationi agricolarum non responderent, uulgusque agrorum suorum sterilitatem ferro uomeri adscriberet, nec aliud quicquam in causa esse putaret, Præfectus ueritus seditionem, amoto ferro, suo eos more agros colere permisit. Prouincia hæc nemoribus, syluisque abundat, in quibus horrendæ quandoque uisiones fieri solent. Sunt etiamnum illic idolatræ complures, qui serpentes quosdam quatuor breuibus, laceratarum instar, pedibus, nigro obæsoque corpore, trium palmarum longitudinem non excedentes, Givuoites dictos, tamquam penates domi suæ nutriunt, eosque lustrata domo statis diebus ad appositum cibum prorepentes, cum tota familia, quoad saturati in locum suum reuertantur, timore quodam uenerantur. Quod si aduersi quid illis accideret, serpentem Deum domesticum male acceptum ac saturatum esse credunt. Cum priori ex Moscovia itinere rediens, in Troki uenissem, referebat hospes meus, ad quem fortè diuerteram, se eodem quo ibi erant anno, ab eiusmodi quodam serpentis cultore aliquot aluearia apum emisisse: quem cum oratione sua ad uerum Christi cultum adduxisset, utque serpentem quem colebat occideret, persuasisset, aliquanto post cum ad uisendas apes suas eò reuersus fuisset, hominem facie deformatum, ore aurium tenus miserabilem in modum diducto offendit. Tanti mali causam interrogatus, respondit, se, quod serpenti deo suo manus nepharias iniiecisset, ad piaculum expiandum, luendamque poenā, hac calamitate puniri: multaque grauiora, si ad priores ritus suos non rediret, eum pati oportere. Hæc quamuis non in Samogithia, sed in Lithuania sunt acta, pro exemplo tamen adduxi. Mel nusquam melius, nobiliusue, quodque minus ceræ habeat, albumque sit, quam in Samogithia, reperiri aiunt.

Mare quod Samogithiam alluit, quodque Baltheum, quidam Germanicum, alij Prutenicum, nonnulli Veneticum: Germani uero alludentes Baltheo, Pelts appellant: Sinus propriè dicitur, interluit namque Cimbricam Chersonesum, quam hodie Yuchtland, & Sunder Yuchtland Germani: Latini uero, nomine inde pariter sumpto, Lucia uocant. Alluit et Germaniam, quam Bassam dicunt, incipiendo ab Holfatia, quæ Cimbricam contingit: dein Lubicensem terram, item Wis mariam, et Rostok, Magnopolensium Ducum ciuitates, totumque Pomoraniam tractum, id quod nomen eius loci indicat. Pomoraniam enim Slavonica lingua idem est, ac si diceres, Iuxta mare, seu maritimum. Inde Prussiam, cuius metropolis est Gdanum, quod & Gedanum & Dantiscum appellatur, alluit. Porro Ducis Prussiae sedes est, quam Germa-

P 3 ni Regi-

Givuoites serpent

Pelts. i. Baltheum Mare

*Jemmareck
Yuchtland Cimbrica Chersones
Sunder Yuchtland
Lucia*

*Pomoraniam. i. Iuxta Mare
Bin Meer*

*Gdanum seu Gedanum
i. Dantiscum Dantzig
Prussiae metropolis*

n Regium montem appellant. Eò loci certo anni tempore, succinum mari innatans, magno hominũ periculo, propter subitum maris accessum et recessurum aliquando, piscatur. Samogithiã uix IIII. miliarib. cõtingit: atq; longo tandem tractu Livuoniã, & eam partem quam uulgo Khurland, Curetos absq; dubio uocant, & regiones quæ Mosco subsunt: Vuinlandiam deniq; , quæ Svuetensium ditionis est, unde etiam Venedicum nomen originem duxisse arbitrantur, circumluit. Ab altera autem parte Svuetiam contingit. Totum autem Daniæ regnum, quod insulis maxime constat, in hoc sinu continetur: exceptis Lucia & Scandia, quæ continenti adherent. Gotlandia quoque insula Regno Daniæ subiecta, in hoc sinu est: ex qua pleriq; Gotthos prodisse putabant, cum tamen longe angustior sit, quàm quæ tãtam hominũ multitudinem capere potuisset. Præterea si Gotthi ex Scandia progressi fuissent, ex Gotlandia in Svuetiam, et iterum reflexo per Scandiã itinere (quod rationi minime consentaneũ est) oportuisset eos reuerti. In Gothia insula adhuc Vuñsby ciuitatis ruinae extant, in qua omnium illac præternauigantium lites ac controuersia cognoscebantur ac cõstituebantur: eò etiam ex longinquis illis maritimis locis causæ ac negotia deferebantur, prouocabanturque.

Livuonia prouincia in longitudine secũdum mare protenditur. Huius metropolis est Riga, cui Teutonici ordinis magister præest. In ea, præter Rigensem Archiepiscopum, Riualiensis & Oßiliensis Episcopi sunt. Oppida habet complura, præcipue autem ciuitatem Rigam ad fluuiũ Dvina non longè ab ostijs, item Revualiã & Derbteñ ciuitates. Revualiam Rutheni Rolivuan: Derbt uero Iuryovugorod appellant. Riga nomẽ suum utraq; lingua retinet. Fluuios nauigabiles, Rubonem & Nervuam habet. Huius prouinciæ Princeps, fratres ordinis, quorum primi Cõmendatores uocantur, item proceres & ciues, Germani ferè omnes sunt. Plebs ut tribus se re linguis utitur, ita in tres ordines seu tribus est diuisa. In Livuoniam ex Germaniæ Principatibus, Iuliacensi, Geldrensi, & Monasteriensi, quotannis noui & seruitores et milites deducuntur: quorum pars in demortuorum, alij in eorum locum qui defuncti annuo officio, quasi manumissi in patriam redeunt, succedunt. Insigni equorum copia adeò abundant, firmi que sunt, ut hætenus tam Regis Poloniæ, quàm magni Ducis Moscoviæ hostiles & frequentes in agros eorum incursiones fortiter sustinuerint, se que strenuè defenderint.

Anno Domini 1502. mense Septembri, Alexander Poloniæ Rex, magnusq; Lithvaniæ Dux, Magistrum Livuoniensem Vualtherum à Pleterberg, pactionibus quibusdam induxit, ut ipse instructo exercitu Moscoviæ Ducis prouincias aggredere tur: pollicitus, ubi is hostilem terram attigisset, cum magno se exercitu affuturum.

Sedenim

Künigsberg in Preußen

Khurland. Curesi pop.

*Vuinland. Venedici pop. seu
Finland, sub rege Suediciæ*

*Lucia, Smøderjusstland
Scandia, Skonland
Geta Gothia Goteland.*

Wuñsby op. insula Gotlandia

*Rolivuan. i. Revualia
Iuryovugorod. i. Derbt.*

Sed enim Rex cum ad constitutum tempus, sicuti receperat, non uenisset, Mosciq; cognito hostium aduentu, ingenti multitudine magistro occurrissent, isq; cum se desertū uideret, neq; sine summa turpitudine periculo que retrocedere posset, suos primum pro tempore paucis adhortatus, mox exoneratis tormentis, strenuè hostem aggreditur: primoq; impetu Ruthenos dissipat, atq; in fugam cōuertit. Cum autem pro numero hostium pauciores essent uictores, grauioreq; armatura præpediti, hostem longius persequi non possent: Mosci re cognita, recuperatis animis, denuò in ordines redeunt, atq; Pletenbergij peditum, qui circiter mille quingenti instructa phalange hosti se opposuerunt, aggressi strenuè cædunt. In ea pugna Præfectus Matthæus Pernauer, cum fratre Henrico, & uexillifero Conrado Schvuartz, periit. Huius uexilliferi egregium facinus memoratur. nam cum hostium telis obrutus, confectusq; diutius stare non posset, priusquam occumberet, alta uoce uirum aliquē fortem, qui uexillum a se reciperet, inclamabat. ad cuius uocē Lucas Hamersteter, qui se ex Braunsuicenfibus ducibus, illegitimo tamē thoro oriundum gloriaretur, illicò accurrens, uexillum ex moribundi manibus capere nitebatur. quem Conradus, siue quòd suspectam haberet illius fidem, siue quòd tanto honore indignum esse arbitraretur, tradere recusauit. Cuius iniuriæ Lucas impatiens, educto gladio manum Conradi cum uexillo amputat. Conradus nihilominus uexillum altera manu & dētibus mordicus apprehendens, tenet, laceratq;. Lucas uexilli fragmentis arreptis, proditisq; peditum copijs, ad Ruthenos deficit. Huius defectione factum est, ut quadringenti ferè pedites ab hostibus miserè trucidarentur: reliqua turba cum equitatu, seruatis ordinibus, ad suos incolumes redire. Huius cladis autor Lucas, postea à Moscis captus, atque in Moscoviam missus, in Aula Principis aliquandiu honesto loco fuit. Verum is acceptæ à Moscis iniuriæ impatiens, ex Moscovia clām ad Christiernum Daniæ Regem postea profugit, à quo tormentis præficitur. Cum autem pedites aliqui, qui ex ea clade euaserant, in Daniam elapsi, illius prodicionem Regi indicassent, nec cum eo unā militare uellent, Rex Christiernus eum in Stockholm misit: mutatoq; post Regni statu, Iostericus, aliàs Gustaus Svuetiæ Rex, recuperata Stockholm, Lucam ibi inuentum, numero familiarium suorum ascribit, & Vuiburg oppido præficit: ubi cum nescio cuius criminis se insimulari cerncret, ueritus grauiora, denuò in Moscoviam se recepit: ubi ego illum honorificè uestitum, inter Principis stipendiarios uidi.

Svuetia imperio Mosci contermina, Nortvuegiæ & Scandiæ non secus coniuncta est, atque Italia Neopolitano Regno & Pedemonti: mariq; Baltheo, dein Oceano, & eo quod nunc Glaciale appellamus, circumquaq; ferè alluitur, Svuetia, cuius Regia Holmia, quam

quam incolæ Stockolm, Rutheni Stecolna appellant, amplissimum Regnum, multas & uarias nationes complectitur: inter quas uirtute bellica celebres Gotthi, qui in Ostrogothos, id est orientales: & Vestrogothos, id est occidentales Gotthos, pro regionum quas incolunt situ, diuisi: indecque progressi, toti orbi, ut plerique scriptores memoriae prodiderunt, terrori fuere.

Nortvuegia, quam quidam Nortvuagiam appellant, longo tractu Svuetiæ adiacet, marique alluitur. Atque ut hæc à Sud, id est Meridie: ita illa à Nort, id est Septentrione, ad quem sita est, nomen accepit. Germani enim quatuor orbis plagis uernacula nomina indidere, prouinciasque his adiacentes inde denominauere. Ost enim, Orientem significat: unde Austria, quam Germani propriè exprimunt, Österreich. Vuest, Occidentem: à quo Vuestualia. ita à Sud & Nort, ut dictum est, Svuetia & Nortvuegia.

Scandia uerò non est insula, sed continens, Svuetiæ regni pars, quæ longo tractu Gotthos contingit, & cuius nunc bonam partem Rex Daniæ possidet. Ceterum cum eam, harum rerum Scriptores, maiorem ipsa Svuetia fecerint, ex eaque Gotthos & Lōgobardos progressos fuisse retulerint: uidentur, mea quidem sententia, hæc tria Regna ueluti integrum quoddam corpus, Scandiæ duntaxat nomine comprehendisse: quia tum illa terræ pars inter mare Baltheum, quod Finlandiam alluit, & glaciale mare, incognita fuit: quæque adhuc propter tot paludes, innumeros fluuios & intemperiem cœli inculta, atque parum cognita est. Quæ res fecit, ut plerique hanc immensæ magnitudinis insulam, uno Scandiæ nomine appellarent.

De Corela supra dictum est, eam & Regi Svuetiæ et Principi Moscouiæ, quod ditioni utriusque Principis interposita est, tributariam esse: eaque re uterque suam esse gloriatur: cuius fines ad mare glaciale usque protenduntur. Ceterum cum de glaciali mari uaria multaque à plerisque scriptoribus tradantur, haud abs re fore uisum est, si illius maris nauigationem paucis subiungam.

NAVIGATIO PER MARE re Glaciale.

 Vo tempore Serenissimi Principis mei Oratorem apud magnum Ducem Moscouiæ agebam, aderat forte Gregorius Istoma, Principis illius interpres, homo industrius, qui apud Ioannem Daniæ Regem, linguam Latinam didicerat. is anno Domini 1496. à suo Principe cum magistro Dauid natione Scoto, Regis Daniæ tunc Oratore, quem ego quoque priori legatione illic cognoui, ad Regem Daniæ missus, totius itineris sui rationem nobis compendio retulit: quod cum nobis in tanta locorum difficultate arduum & nimis laboriosum uideretur, paucis, sicuti ab eo accepi, describere uolui. Principio dicebat, se cum Da-

Corela. Vide fo. 79.

cum David iā dicto Oratore à Principe suo dimissos, Novuogardiā magnā peruenisse. Cum aut eo tempore Regnū Svuetiæ à Rege Dannie defecisset, ad hæc Moscus cū Svuetensib. dissideret, atq; adeo cōmune & consuetū iter illi propter tumultus bellicos tenere non possent, aliud iter lōgius quidē, ac tutius ingresses fuisse: ac primum quidem ex Novuogardia ad ostia Dvuiæ ac Potivulo, difficili admodum itinere peruenisse. Dicebat autem iter hoc, quod ob molestias et labores nunquam satis detestari poterat, esse spacio trecentorum mil. Conscensus deniq; in Dvuiæ ostijs quatuor nauiculis, littus Oceani dextrum se nauigando tenuisse, ibi que montes altos et asperos uidisse: tandem confectis xvi. mil. sinuq; quodam traiecto, littus sinistrum adnauigasse. atq; mari amplo à dextris relicto, quod à Petzora fluuio, quemadmodum & adiacentes montes, nomen habet, ad Finlappiæ populos peruenisse: qui etsi humilibus in casis passim secundum mare habitant, ferinam que propemodum uitam ducant, feris tamen Lappis sunt mansuetiores. Eos Mosco uectigales esse dicebat. Relicta postea Lapporum terra, ac octuaginta mil. nauigatione confecta, Nortpoden regionē Regi Svuetiæ subiectam, attigisse, Hanc Rutheni Kaienska Semla, populos uero Kayeni appellāt. Inde emenso ac superato littore flexuoso, quod in dextrum protēdebatur, ad promontorium quoddam, quod Sanctum Nasum appellant, se peruenisse dicebat. Est autem Sanctus Nasus, saxum ingens, ad nasi similitudinem in mare prominens: sub quo antrum uorticosum cōspicitur, quod singulis sex horis mare absorbet, ac alternatim magno sonitu reddit euomitq; eiusmodi uoraginem. Alij umbilicum maris, alij charybdim dixere. Tantam autem huius gurgitis uim esse, ut naues aliasq; in propinquo res attraheret, inuolueret atq; absorberet: neque se unquam in maiori periculo fuisse aiebat. Nam gurgite subito ac uiolenter nauem, qua uehebatur, ad se attrahente, uix magno labore renitentibus remis sese euasisse. Superato S. Naso, ad quendam montem saxosum, quem circumire oportebat, peruenisse: ubi cum uentis reslantibus aliquot diebus detinerentur, nauta, Saxum (inquit) hoc quod cernitis, Semes appellant: quod nisi munere aliquo à nobis placatum fuerit, haud facile præteribimus. quem Isthoma, ob uanā superstitionem se increpassē aiebat. increpatus nauta subticuit, totoq; illic quatri-duo ui tempestatis retentos, uentis postea quiescentibus, soluisse. Cumq; secundo iam flatu ueherētur, nauclerū dixisse: Vos admonitionem meam de placando Semes saxo, tanquam uanam superstitionē irridebatis: at nisi ego noctu clām ascenso scopulo, Semes placassem, nequaquam transitus nobis concessus fuisset. Interrogatus, quid Semi obtulisset? auenæ farinam butyro permixtam, super lapidem quem prominere uidimus, se fudisse dicebat. Postea cum ita nauigarent, aliud ingens promontorium, Motka nomine, ad penin-

Finlappin

Northbathmia
Nortpoden. Rutheni
uocant Kaienska Semla
Kayeni pop.

S. Nasus & mont

Q

sulæ spe

Wavulgar

122

RERVM MOSCOVITICARVM

sulæ speciem ipsis occurrisset: in cuius extremitate Barthus castrum, quod præsidialem domum significat, esset. habent enim ibi Reges Nordvuegiæ, ad defendendos fines, militare præsidium. Tantam autem eius promontorii longitudinē in mare esse dicebat, ut uix octo diebus circumiri posset. qua mora ne impedirentur, et nauiculas & sarcinas per Isthmum dimidii miliaris interuallo, magno labore humeris traduxerunt. Dein in Dikilopporum, qui feri Loppi sunt, regionē, ad locum Dront nomine, qui ducentis à Dvina in Septentrionem miliaribus abest, nauigasse. atq; eò usq; Moscoviæ Principem, ut ipsi narrāt, tributa exigere solere. Relictis porro ibi scaphis, reliquum itineris terra trahis cōfecisse. Referebat præterea, ceruorum ibi greges, ut apud nos boum esse, qui Nordvuegorum lingua Rhen uocantur, nostratibusq; ceruis aliquanto maiores sunt: quibus Loppi uice iumentorū utantur hoc modo. Vehiculo in scaphæ piscatoriæ formam facto, ceruos iungunt: in quo homo, ne citato ceruorum cursu excidat, pedibus alligatur. Lorum quo ceruorum cursum moderatur, sinistra; dextra uerò manu baculū tenet, quo uehiculi, si fortē in aliquā partem plus equo uergeret, casum sustineat. atque eo uehendi genere uiginti miliaria se uno die confecisse, ceruumq; tandem dimisisse: quem ad dominum suum, stabulacq; consueta sponte rediisse, dicebat. Eo tandem itinere confecto, ad Berges ciuitatem Nordvuegiæ rectā in Septentrionem inter montes positam, indeq; equitatione in Daniam peruenisse. Cæterum apud Dront & Berges in solstitio æstiuāli, dies uigintiduarum horarum esse dicitur. Blasius alter principis interpres, qui paucos ante annos à Principe suo ad Cæsarem in Hispaniam missus fuerat, diuersam, magisq; cōpediariam itineris sui rationem nobis exposuit. Dicebat enim, cum ad Ioānem Regem Daniæ missus fuisset ex Moscovia, Rostovu usq; pedes uenisse: cōscensisq; nauibus Pereaslauu, à Pereaslauu per Vuolgā in Castromovu: indeq; septem uerist terrestri itinere ad fluuiolum quēdam se peruenisse, per quem cum in Vuolochdā primū, Suchanam deinde, et Dvīnam ad Berges usq; Norvuegiæ urbem nauigasset, omnia que pericula & labores quos Isthoma suprā retulit, nauigando superasset, rectā tādē Hafniam Daniæ metropolim, quæ Germanis Koppenhagen dicitur, peruenisse. In reditu uterq; se per Livuoniā in Moscoviam reuersos fuisse, illudq; iter annuo spacio confecisse dicebat. quāuis alter, Gregorius Isthoma, se media huius temporis parte tempestatibus in plerisque locis detentum & remoratum fuisse aiebat. Vterque tamen constanter affirmabat, se mille & septingenta uerist, hoc est 340 miliaria hoc itinere peragrasse. Demetrius item ille qui nouissimē apud summum Pontificem Romæ Oratorem egit, ex cuius etiam relatione Paulus Iouius Moscoviam suam descripsit, perq; hoc ipsum iter in Nordvuegiā & Daniam missus uenerat, omnia

suprà

Wald Lappenland
Dikiloppi. i. feri Loppi
Dront in Dikilayia
sub mēso.

Rhen. i. Ceruus apud Noruuegos

Annum spatium itineris
a Moscouia in Koppen-
hagen Noruuegiæ et reuer-
sio.

suprà dicta ita se habere confirmauit. Cæterum hi omnes, de cōgela-
to seu glaciali mari à me interrogati, nihil aliud responderunt, quam
se in maritimis locis plurimos & maximos fluuios, quorū uehemen-
ti & copioso in fluxu maria longis spacjs ab ipsis littoribus propel-
luntur, uidisse, eosq; ab ipsis littoribus per certa spacia unā cū mari
congelari: uti fit in Livuonia, alijsq; Svuetiæ partibus, quāuis enim
concurrentium uentorum impetu glacies in mari frāgatur, in flu-
minibus tamen raro, uel nunquam, nisi inundatio aliqua superue-
niat, glacies tum congeſta eleuatur, aut frangitur. nam glacierum
frusta, fluuiorum ui in mare delata, per totum ferè annum superna-
tant, adeo que frigoris uehementia denuò concreſcunt, ut aliquan-
do plurium annorum glaciem in unum concretam, ibi cernere li-
ceat. id quod ex frustis, quæ à uentis in littus propelluntur, faci-
lè cognoscitur. Equidem & Baltheum mare in plurimis locis & sæ-
pius congelari, à fide dignis audiui. Dicebant, etiam in ea regione,
quæ à feris Loppis habitatur, Solem æſtiali ſolſtitio quadraginta
diebus non occidere: tribus tamen noctis horis corpus ſolis cali-
gine quadam obductum, ut radj illius non appareant, uideri: tan-
tum que luminis nihilominus præbere, ut nemo à labore ſuo tene-
bris excludatur. Moſci iactant ſe ex illis feris Loppis habere ue-
ctigal. quod etſi ueriſimile non ſit, mirum tamen non eſt, cum a-
lios uicinos ab ipsis uectigal exigentes non habeant. Tributi au-
tem loco pelles & piſces, cum aliud non habeant, pendunt. Perſo-
luto autem annuo tributo, nemini ſe quicquam debere, ſui que ſe
iuris eſſe gloriantur. Loppī quamuis pane, ſale, alijs que gulæ ir-
ritamentis careant, ſolis que piſcibus & feris utantur, multum ta-
men proni in libidinem eſſe perhibentur. Sagittarij porro peritiſ-
ſimi omnes, adeo ut ſi quas nobiliores in uenatione feras nanſci-
ſcantur, eas quò pelle integra & immaculata potiantur, miſſa in
proboscidem ſagitta interficiunt. Mercatores, alios que hoſpites
peregrinos domi cum uxore, uenatum euntes relinquunt. reuerſi,
ſi uxorem hoſpitis conſuetudine lætam ac ſolito hilariorē repe-
riant, munere aliquo hunc donant: ſin minus, turpiter expellunt.
Iam conſuetudine hominū externorum, qui quæſtus gratia eò com-
meant, innatam feritatem deponere ac māſuetiores fieri incipiunt.
Mercatores libenter admittunt, à quibus ex craſſo panno ueſtes, i-
tem ſecures, acus, coclearia, cultri, pocula, farina, ollæ, idq; genus a-
lia ipsis afferuntur: ita ut coctis iam cibus ueſcantur, humanioresq;
mores induerint. Veſtibus, quas ipſi ex diuerſis ferarum pellibus
conſuunt, utuntur, eoq; habitu in Moſcovuiam aliquādo ueniunt:
pauciſſimi tamen caligis ac pileis, ex pelle ceruina cōfectis, utuntur.
Nullus illis aureæ & argenteæ monetæ uſus, ſola rerum permuta-
tione contentis: & cum aliorum idiomata non calleant, apud exte-
ros muti propemodum eſſe uidentur. Tuguriola ſua corticibus ar-

*Dikiloppi. i. Feri Loppī
tributum dant Moſcis
pelles et piſces annuatim,
cetero liberi ſunt.*

borum tegunt: & nusquam certas sedes habent, sed absumptis uno loco feris ac piscibus, aliò migrant. Narrabant etiam prædicti Moscoviæ Principis Oratores, se in eisdē partibus altissimos montes, ad Ætne similitudinē flammās semper eructantes, uidisse: & in ipsa Nortvuegia multos mōtes perpetua cōflagratione corruisse. Quare adducti quidam, purgatorium ignem ibi esse fabulantur, de quibus montibus, dum legatione apud Christiernū Danorum Regem fungerer, eadem ferè ab Nordvuegiæ Præfectis, qui tum fortè aderant, accepi. Circa ostia Petzoræ fluuij, quæ sunt dextrorsum ab ostijs Dvuinæ, uaria magnæq; in Oceano dicuntur esse animalia. Inter alia autem animal quoddā magnitudine bouis, quod accolæ Mors appellant. Breues huic instar castorum, sunt pedes: pectore pro reliqui corporis sui proportionē aliquanto altiore, latioreque, dentibus superioribus duobus in lōgum prominentibus. Hoc animal sobolis ac quietis causā, cum sui generis animalibus, Oceano relicto, gregatim montes petit: ubi antequam somno, quo natura profundiore opprimitur, se dederit, uigilem, gruum instar, ex suo numero cōstituit: qui si obdormiscat, aut fortè à uenatore occidatur, reliqua tum facile capi possunt: sin mugitu, ut solet, signum dederit, mox reliquus grex excitatus, posterioribus pedibus dentibus admotis, summa celeritate tanquam uehiculo per montem delapsi, in Oceanum se præcipitant: ubi in supernatantibus glacierum frustis pro tempore etiam quiescere solent. Ea animalia uenatores, solos propter dentes insectantur: ex quibus Mosci, Tartari, & in primis Turci, gladiatorum & pugionum manubria affabrè faciunt: hisque pro ornamento magis, quàm ut grauiōres ictus (ut quidam fabulatus est) incutiant, utuntur. Porro apud Turcos, Moscos, & Tartaros, hi dentes pondere ueneunt, pisciumq; dentes uocantur.

Mare Glaciale ultra Dvuinam, ad Petschora, & Obi ostia usque longè latèq; protenditur, ultra quæ Engronelandt regionem esse aiunt. Eam cum ob altos montes, qui perpetuis niuib; obsiti rigent, tum perpetuam glaciem mari innatantem (quæ nauigationem impediat, periculosaque faciat) à conuersatione seu commercio nostrorum hominum seiunctam, atque ideo incognitam esse audio.

DE MODO EXCIPIENDI

et tractandi Oratores.

Rator in Moscoviam proficiscens, eiusque limitibus appropinquans, nuncium ad proximam ciuitatem mittit, qui eius ciuitatis Præfecto indicet, se Oratorem talis Domini, limites Principis ingressurū. Mox Præfectus nō solum à quo Principe mittatur, sed cuius etiā conditionis, dignitatis ue sit ipse Orator, itē quotus ueniat, diligēter inquiri: quibus cognitis,

cognitis, aliquem cum comitatu, habita tam Principis à quo mittatur, dignitate, quam Oratoris ratione, ad excipiendum & deducendum Oratorem mittit. Interim etiam magno Duci, unde & à quo ueniat, continuo significat. Missus ex itinere pariter aliquem ex suis prae-mittit, qui Oratori significet, magnum hominem aduenire, qui eum certo loco (locum designans) excepturus sit. Porro magni hominis titulo propterea utuntur, quod illud praedicatum Magnus, tribuitur omnibus excellentioribus personis. neque enim quenquam strenuum, aut nobilem, aut Baronem, illustrem aut magnificum uocant, aut alio denique id genus titulo ornant. Caeterum in congressu, missus ille adeo non cedit loco, ut niuem hyberno tempore, ubi subsistit, uerrere, seu terere ita iubeat, quod Orator praeterire queat: ipse interim uia trita, seu publica non cedit. Praeterea in congressu & hoc obseruare solent. mittunt nuncium ad Oratorem, qui eum admoneat, ut ex equo aut uehiculo descendat: si autem aliquis aut lassitudinem, aut aegritudinem causatus fuerit, tum respondent, quod nec proferre, nec audire uerba Domini, nisi stado liceat. Imò missus diligenter cauet, ne prior ex equo aut uehiculo descendat, ne uideatur hac re derogare Domino suo. quin ubi Oratorem ex equo descendere animaduertit, tum primum & ipse descendit.

In priore mea legatione nunciabam occurrenti extra Moscoviam, me sessum esse de uia, & ut in equis expediremus expedienda. At sibi id faciendum (repetita priore causa) nequaquam uidebatur. Interpretes & alij iam descenderant, monentes me, ut & ego descenderem. Quibus respondebam, quamprimum Moscus descendet, me quoque descensurum. Equidem cum uiderem ipsos eam rem tanti facere, deesse ipse quoque Domino meo, eiusque minuere auctoritatem, pariter nolui. Sedenim prior descendere quum renueret, illaque superbia aliquantisper protraheretur, finem facere uolens, moui pedem ex subijce ephippiario, tanquam descensurus. quare animaduersa, missus continuo ex equo descendit: ego uero lentè me ex equo detuli, ita ut illum à me illusum esse poenituerit.

Sub hac accedens, aperto capite inquit: Magni Domini Basilij, Dei gratia Regis & domini totius Russiae, & magni Ducis, &c. (recitando potiores principatus) Locutenens & Capitaneus. N. prouinciæ, &c. iussit tibi significare. Postquam intellexit te Oratorem tanti Domini, ad magnum Dominum nostrum uenire, misit nos tibi obuiam, ut te ad se deduceremus. (repetendo titulum Principis, et Locutenentis.) Praeterea nobis mandatū est, ut inquireremus, quam sanè equitaueris. (is enim modus est in excipiendo, Quam sanè equitasti?) Dein Oratori dextram missus porrigit: neque rursus honorem prior exhibet, nisi uideat Oratorem caput suum aperire. Sub hac, humanitatis fortè officio adductus, ultrò Oratorem compellat, quærens, quam sanè equitasset. Postremò dat signum

manu innuens, Ascende & uade. Conscensis tandem equis, aut uehiculis, substitit loco unà cum suis: neq; uia cedit Oratori, sed postremus à longe sequitur, curatq; diligenter ne quisquam retrocedat, aut subsequatur: procedente Oratore, mox sciscitantur primum nomen Oratoris, & singulorum seruatorum: item nomina parentum, & ex qua quisq; prouincia oriundus sit, qualem quisq; calleat linguam, et cuius sit conditionis, an Principis alicuius Seruator, an Oratoris consanguineus, aut affinis sit: & an prius quoq; in eorum prouincia fuerit, quæ singula ad magnum Ducem per literas continuo referunt. Porro cum paululum progressus est Orator, occurrit homo, mandatum dicens se à Locumtenente habere, ut sibi de omnibus necessarijs prouideat.

Dobrovuna igitur, oppidulo Lithvuanie, ad Borysthenē sit, egressi, octoq; eodē die miliarib. confectis, cū limites Moscoviæ attingissemus, sub diuo pernoctauimus: fluuiolū aquis redundantem, ponte strauimus, ut post mediā noctem inde progredi, et Smolētzko peruenire possemus. Nam ab ingressu, seu limite, in principatum Moscoviæ, Smolētzko ciuitas duodecim miliaribus tantum Germanicis distat. Manē cum ad unū ferē miliare Ger. progressi essemus, honorificē suscipimur: atq; inde uix ad dimidium miliare progressi, loco sub diuo nobis constituto patienter pernoctauimus: postero die rursus ad duo miliaria progressis, locus pernoctandi constitutus fuit, ubi à deductore nostro prolixē & lautē accepti sumus. Ceterum sequenti die (quæ erat dies Palmarum) quamuis seruatoribus nostris mandaueramus, ut nullibi subsisterent, quin cum sarcinis rectā Smolentzko contenderent: eos tamen, uix ad duo miliaria Ger. progressi, in loco ad pernoctandum constituto detentos inuenimus. Nos autem cum ulterius pergentes uiderent, obsecrabant, ut saltem ibi prandium sumeremus. quibus parendum erat. Ea etenim die deductor noster, Oratores sui Domini ex Hispania à Cæsare nobiscum reuertentes, Knes Ioannem Posetzen Iaroslavuski, & Simeonem Trophimovu Secretarium inuitauerat. Ego, qui sciebam causam, cur nos tam diu in his solitudinibus detinerent (miserant etenim ex Smolentzko ad magnum Ducem, nunciando aduentum nostrum, expectantes responsum, an liceret nos ducere in castrum, nec ne) uolui experiri animum illorum, ingrediorq; uiam Smolentzko uersus. Id alij procuratores cum animaduertunt, è uestigio ad deductorem currunt, discessum nostrum nunciant: mox reuersi, orant, miscentes etiam precibus minas, ut maneremus. Sed illis interea huc atq; illuc cursitantibus, cū ad tertium ferē pernoctandi locum peruenissemus, meus procurator inquit: Sigismunde quid agis? cur pro arbitrio tuo in alienis dominis contra ordinationē Domini progredieris? Cui respōdi: Equidem non sum assuetus in syluis, more ferarum, sed sub tectis & inter homines uiuere.

uiuere. Oratores Domini uestri transierunt per Regnum Domini mei pro arbitrio suo, & deducti sunt per ciuitates, oppida & uillas. Hoc idem & mihi liceat. Neque est mandatum Domini uestri, neque causam necessitatem ue tantæ moræ uideo. Postea aiunt sese parum deflexuros, causantes noctē iam imminere: præterea serò castrum ingredi haudquaquam conuenire. Horum autem nos causas, quas prætendebant, contemnentes, rectā Smolentzko cōtendimus: ubi tam angustis tuguriolis, procul à castro accepti fuimus, ut equos nisi prius effractis ianuis, inducere non potuerimus. Sequenti die rursus per Borysthenem traducti, ex opposito ferè castrū ad Borysthenem pernoctauimus. Tandem Locumtenens per suos nos excipit, atque quintuplici ferè potu honorat: Maluatico scilicet, & Græco uino, cætera erant medones uarij, item pane & certis ferculis. Mansimus in Smolentzko decem dies, expectantes responsum Magni Ducis. Venerant autem duo nobiles à Magno Duce, ut nostri curam haberent, nosque Moscoviam deducerent. Aedes uerò utriusque nostrū ingressi, ornati commodis uestibus, nequaquam caput aperientes, putabant id nos priores facere oportere: quod tamen negleximus. Postremò cum mandatum Principis utrinque referendum & audiendum esset, prolato Principis nomine, honorem exhibuimus. Cæterum quemadmodum uarijs in locis detenti, tardius Smolentzko ueneramus: ita ibi quoque diutius quàm par fuit, detinebamur. Ne autem longiore mora grauius offenderemur, aut ipsi desiderio quodammodo nostro deesse uiderentur, semel atque iterum nos accesserant, dicentes, Cras manè discedemus. Nos itaque manè equos celeriter adornauimus, accinctique tota die expectauimus. Tandem uesperī cum quadam pompa ueniunt, secūq; eo die haudquaquam expedire potuisse, respōdent. Cras manè tamē rursus, ut antea, iter sese ingressuros pollicentur: quod pariter distulerunt. nam uix tertia die post, circa meridiem discesseramus, eaque tota die ieiunauimus. Sequenti quoque die longius iter constituerant, quàm quò currus nostri peruenire possent. Interea temporis omnes fluuij hybernīs niuib; dissolutis, aquarum multitudine redundabant. Riuiuli quoque nullis coerciti ripis, ingentem aquarum uim uoluebant: adeo ut tuto, citraque maximos labores transiri non possent. Pontes enim ante horam, duas aut tres facti, exundantibus aquis natabant. Parum igitur abfuit, quin Comes Leonhardus de Nugarolis, Cæsaris Orator, altera die post discessum à Smolentzko, submersus fuisset. Equidem dum in ponte iam iam natante stare, curarem que ut impedimenta transportarentur, equus sub eo conciderat, eumque in cæca ripa reliquerat. Procuratores duo illi proximi tum Comiti, ne pedem quidem auxiliij ferēdi gratia mouissent: adeo, ut nisi alij à longe accurrissent, eumque iuuissent, actum de eo fuisset. Veneramus eo die ad quendam pontem, quem Comes cum suis ma-

suis maximo periculo transierat. Ego, qui currus sciebam haud subsequuturos, citra pontem mansi, et uillici cuiusdam domum sum ingressus. Et cum procuratorem negligentius cibum curare uiderem, propterea quod sese comeatum præmisisse responderet: ipse à matrefamilias cibum, quem libenter & iusto precio dabat, comparabam. Hoc ille ubi rescivit, matronæ illico inhibuit, ne quicquam mihi uenderet. Quod cum animaduerti, nuncium illius accersi, mandauī que ut procuratori diceret, ut aut cibum tempestiuē ipse curet, aut emendi copiā permittat, quod nisi faciat, caput sim illi diminuturus. Noui, inquam, morem uestrum: multa conquiritis ex mādato Domini, & hoc nostro nomine, quæ tamē nobis non porrigitis. ad hoc nō permittitis, ut nostris sumptibus uiuamus. minatus sum, hæc me Principi dicturū. His uerbis minui illius auctoritatē, ita ut deinceps me non solum obseruaret, sed quodammodo ueneraretur. Post uenimus ad confluxum Voppi & Borysthenis fluuiorum, ibique onerauimus Borysthenem sarcinulis nostris, quæ Moisaiko usque aduerso flumine portabantur: nos uero Borysthene superato, in quodam monasterio pernoctauimus. Sequenti die equi nostri in spacio dimidij miliaris Ger. tres fluuios, aliosque plurimos riuulos redundantes, non sine periculo natare cgebantur. Nos illos per Borysthenem scalmis piscatorijs à Monacho quodam uecti circumuiimus, atque tandem xxvi. Aprilis Moscoviam attigimus. A qua cum dimidio mil. Ger. abessemus, occurrit nobis festinabundus, sudoreque diffluens, senex ille Secretarius, qui in Hispanijs Legatus erat, nuncians Dominum suum nobis obuiam mittere magnos homines: nominans eos, qui nos præstolarentur, excepturi que essent. Ad hæc ait, decere ut in congressu ex equis descendamus, & stantes uerba Domini audiamus. Postea manu porrecta, confabulabamur. Equidem inter alia causam tanti sudoris cum quæsiuissem, mox alta uoce respondit: Sigismunde, est alius mos seruiendi apud Dominum nostrum, quam tuum. Porro dum ita progredimur, uidemus longo ordine, ueluti exercitum quendam, stantes: atque mox, nobis appropinquantibus, ex equis descendentes: quod & ipsi uicissim fecimus. Cæterum in ipso congressu, quidā initio ita orsus est: Magnus Dominus Basilius, Dei gratia Rex & Dominus totius Russiæ, &c. (totum titulū recitans) intellexit, uos Oratores fratris sui Caroli electi Ro. Imp. & supremi Regis, ac eius fratris Ferdinandi, aduenisse: misit nos suos Consiliarios, nobis que iniunxit, ut à uobis inquireremus, quàm sanus esset frater suus Carolus Ro. Imp. & supremus Rex. Sub hæc, similiter de Ferdinando. Secundus ad Comitem: Leonharde Comes, inquit, Magnus Dominus (totum titulum recensens) iniunxit mihi, ut tibi obuiam irem, te que in hospitium usque deducerem, tibi que de omnibus necessarijs prouiderem. Tertius hoc idem ad me dixit.

Hæc

Hæc aperto capite, utrinque cum dicta & audita essent, primus rursus inquit: Magnus Dominus (recitando titulum) iussit, ut ex te, Leonharde Comes, inquirerem, quam sanè equitasses. Hoc idem ad me. Quibus iuxta eorum consuetudinem respondimus: Deus det sanitatem magno Principi. Clementia autem Dei & gratia Magni Ducis sanè equitauimus. Idem hoc rursus: Magnus Dux, &c. (subinde titulum repetens) misit tibi Leonharde gradarium cum ephippio, & alium quoque equum ex suo stabulo. Hæc eadem ad me. Ad quæ cum gratias egissemus, porrigunt nobis manus, & uterque utrumque nostrum ordine interrogant, quam sanè equitassemus. Tandem dicebant, decere ut Dominum eorum honoremus, equosque donatos conscendamus: quod quidem fecimus. atque fluuio Moscua traiecto, præmissisque alijs omnibus, subsequimur. In ripa porro est monasterium, inde per planiciem, perque medias hominum turbas, quæ undique accurrebant, in ciuitatem, atque adeò diuersoria ex opposito sita deducti sumus. Erant autem ædes uacuae & habitatoribus, & omni supellectile. Vterque uero procurator indicabat suo Oratori, se unà cum illis procuratoribus qui nobiscum ex Smolentzko uenerant, habere à Domino mandatum, nobis ut de omnibus necessarijs prouideant. statuebant etiam coram nobis scribam, dicentes illum constitutum esse, ut quotidie cibum & alia necessaria afferat. hortantur denique, ut si quid usquam nobis deesset, illis id significaremus. Deinceps singulis ferè diebus nos inuisabant, semper de defectu inquirentes. Habent autem constitutam sustinendi rationem, aliam pro Germanis, aliam pro Lithuanis, aliam pro aliorum Oratoribus. Habent inquam certum numerum, & eum quidem præscriptum, constituti Procuratores, quantum uidelicet dent, panis, potus, carnis, auenæ, fœni, et aliarum omnium rerum, iuxta numerum singularum personarum. Sciunt quantum lignorum ad culinam, item quantum ad uaporaria calefacienda, quantum salis, piperis, olei, cæpe, aliarumque minimarum rerum in singulos dies dare debeant. Eandem rationem quoque obseruāt Procuratores, qui Oratores deducunt & reducunt ex Moscovia. Cæterum quamuis satis superque tam cibi quam potus suppeditare solebant, tamen omnia ferè quæ petieramus, prioribus commutata dabant. Quintuplicem potum semper afferebant, triplicem medonem, duplicem ceruisiam. Aliquando pro certis rebus mea pecunia ad forum miseram, præcipuè uero pro uiuis piscibus. id grauiter ferebant, dicentes, Domino eorum inde magnā fieri iniuriā. Indicabam etiam Procuratori, me nobilibus, quorum quinque numero mecum habui, lectulos curare uelle. At ille mox respondebat, Non esse consuetudinem, lectulis cuiquam prouidere. Cui respondi, Me non petere, sed uelle emere: atque ideo secum communicare, ne posthac, ut antea, irasceretur. Sequenti itaque die reuersus inquir:

R   Retuli

Retuli ad Cōsiliarios Domini mei, de quibus heri colloquebamur. Iniunxerunt mihi, ut tibi dicerem, ne nummos pro lectulis expone- res. nam quemadmodum nostros homines in partibus uestris tra- ctastis, eadem ratione sese & uos tractaturos pollicentur. Cum au- tem per biduum quieuissemus in hospitio, quæsiuimus à Procura- toribus nostris, qua die Princeps nos accersurus, auditurusq̃ esset: Quodcumq̃ uolueritis, respondent, referemus ad Cōsiliarios Domini. Mox petiuimus. Erat nobis constitutus terminus, sed in alium diem reiectus. Pridie autem eius diei, uenerat ipse Procura- tor, dicens: Cōsiliarij Domini nostri mandarunt mihi, ut tibi nun- ciarem, te cras ad Principem nostrum iturum. Porro quotiescunq̃ nos uocarunt, semper interpretes secum habuerunt. Eodem uespe- ri reuertitur interpres, & dicit: Præpara te, quia uocaberis ad con- spectum Domini. Item mane reuertitur, rursus cōmonens: Hodie eris in conspectu Domini. Dein uix quartali unius horæ elapso, si- militer utriusque nostrum uenit Procurator dicens: Iamiam ma- gni homines pro uobis uenient, atq̃ ideo decet uos in easdem con- uenire ædes. Cum itaque Cæsareum Oratorem accessissem, conti- nuò interpres aduolat, & Magnos homines, eosque præcipuos a- pud Principem uiros, qui nos in Aulam essent deducturi, nunc ad ef- se ait. Erat autem quidam Knes Basiliius Iaroslavuski, Magno Duci sanguine iunctus: alter, unus ex ijs qui nos nomine Principis exce- perat. quos comitabantur plurimi nobiles. Interim Procuratores nostri monebant nos, ut illis magnis hominibus honorem exhi- beremus, & obuiam iremus. quibus respondimus, Scire nos de- bitum officium nostrum, atq̃ etiam facturos. Cæterum cum iam illi ex equis descendissent, atque hospitale diuersorium Comitum ingrederentur, Procuratores subindè nos urgebant, ut illis ob- uiam procederemus, eorumque Principem in deferendo hono- re, nostris Dominis quodammodo præponeremus. Nos uerò interim dum illi ascenderent, nunc hoc, nunc aliud impedimen- tum simulantes, occursum tardamus, atque rectà in medijs gradi- bus in illos incidimus: eosque ut aliquantisper respirarent, in ha- bitationem ducere uoluimus. sed id facere renuebant. Ipseque Knes inquit, Magnus Dominus (recitando integrum titulum) ius- sit uos ad se uenire. Mox conscensis equis, magna comitante ca- terua progressi, in tantas hominum turbas iuxta arcem incidimus, ut per eas uix magno satellitum labore ac opera penetrauerimus. Est enim ea apud illos consuetudo, ut quotiescunque insignes ex- ternorum Principum ac Regum Oratores in Aulam deducendi sunt, tum uulgus nobilium stipendiarij ac milites ex circumiacen- tibus ac uicinis regionibus, iussu Principis conuocentur, urbis ta- bernæ omnes ac officinæ sub id tempus occludantur, uendentes ac ementes foro pellantur, ciues denique undiquaq̃ conueniant.

Hoc au-

Hoc autem eò fit, ut ex tam immensa hominum multitudine, subditorumque turba, Principis apud alienigenas potentia: ex tantis autem externorum Principum legationibus, Maiestas apud omnes appareat. Porro arcem ingredientibus, diuersis in locis ceu regionibus, diuersi ordinis homines collocatos uidimus. Iuxta portam stabant ciues: milites uero & stipendiarii aream tenebant, qui pedes nos comitabantur, antecedeabant, & stando impediabant, ne ad gradus usque perueniremus, ibi'que ex equis descenderemus. Etenim prope gradus ex equo descendere, præter Principem, nemini licet. Quod ideo quoque fit, ut maior Principi honor exhibitus uideatur. Primum autem, ut ad medios gradus uenimus, occurrunt nobis certi Principis Consiliiarii, porrigentes manum & osculum, nos'que ulterius deducunt. Mox superatis gradibus, occurrunt & alij, maioris authoritatis Consiliiarii: cedentibus'que prioribus (est enim mos, ut priores sequentibus, ac proximis quibusque ex ordine cedant, ac loco suo tanquam regione attributa subsistant) salutando dextras porrigunt. Dein ingredientibus palatium, in quo uulgus nobilium circumstabat, primarij similiter Consiliiarii occurrunt, nos'que ordine ac ratione prædicta consulunt. Tandem in aliud atrium, quod Knesis, alijs'que Generatioribus, ex quorum ordine ac numero Consiliiarii leguntur, scriptum erat: atque inde ad Principis usque conclaue, ante quod stabant ingenui, qui quotidiana officia Principi præstant, ita deducti sumus, ut interim nemo prorsus ex circumstantibus, uel minimū honorem nobis exhibuisset. quin si aliquem nobis familiariter notum prætereūtes, fortè salutaremus, aut alloqueremur, adeo ille non respondere quicquā, ut perinde se exhiberet, ac si nunquā quenquam nostrū nouisset, aut salutatus à nobis non esset. Ad Principem tandem cū ingrederemur, assurgebant nobis (fratres Principis, si fortè adsunt, non assurgunt, aperto tamen capite sedent) Consiliiarii, atque unus ex primarijs ad Principē conuersus, ex more suo, non rogatus nostro nomine, in hæc uerba loquebatur: Magne Domine, Leonhardus Comes frontem percutit, & rursus, Magne Domine, Leonhardus Comes frontē percutit: de tua magna Gratia. itidem de Sigismundo. Primum significat, quasi, inclinat se, aut honorē exhibet: secundum, gratias agit, de gratia accepta. Nam frontē percutere accipiunt pro salutatione, gratiarum actione, & alijs id genus rebus. Etenim quoties aliquis quicquam petit, uel gratias agit, tum caput inclinare solet: si enixius id facere studet, tum ita se demittit, ut terram manu contingat. Si Magno Duci pro re aliqua maxima gratias agere, aut petere ab eodem quicquam uolunt, tum usque adeo se inclinant, demittunt'que, ut fronte terram contingant. Princeps in loco eminentiore ac illustri, pariete imagine Diui cuiusdam splendente, aperto capite sedebat, habebat'que à dextra in scamno

pileum Kolpack, sinistra uero baculum cum cruce Posoch, atq; pel-
uim cum duobus gutturnijs, adiuncto impositoq; mantili. Aiunt
Principem, cum Oratori Romanæ fidei manum porrigat, credere
homini se immundo & impuro porrigere: atque ideo, eo dimisso,
continuo manus lauare. Erat ibi quoq; ex aduerso Principis, loco
inferiore, scamnum pro Oratoribus adornatum. Eo Princeps i-
pse, exhibito sibi prius (ut iam dictum est) honore, nos nutu & uer-
bo accersit, manu scamnum demonstrans. Quò loci cum ordine
salutarem Principem, aderat interpres, qui uerbum uerbo redde-
bat. Audito autem inter cætera Caroli & Ferdinandi nomine, sur-
rexerat, de que scabello descenderat. audita que ad finem usque sa-
lutatione: Frater (inquit) noster Carolus electus Rom. Imp. & su-
premus Rex, sanus ne est? Dum Comes respondit, Sanus est: in-
terim scabellum ascendit, & sedit. Hæc eadem, finita mea saluta-
tione, ex me de Ferdinando quærebat. Dein utrumque nostrum
ordine ad se uocabat, dicebat que: Porrige mihi manum. qua da-
ta, subiungit, Sanus ne equitasti? ad quæ uterque nostrum, iux-
ta illorum morem respondit: Deus det, ut tu sanus sis ad multos
annos. Equidem clementia Dei, & tua gratia, sanus. Sub hæc ius-
serat, ut sederemus. Nos uero, priusquam id fecimus, iuxta illorum
consuetudinem, Principi in primis, dein Consiliarijs & Knesis, qui
pro honore nostro stabant, gratias, caput ad utramq; partem incli-
nantes, egimus. Solent alioqui aliorum Principum Oratores, præ-
sertim qui ex Lithuania, Liwuonia, Svuetia, &c. mittuntur, in con-
spectum Principis admissi, unà cum comitatu ac seruatoribus, singu-
li singula munera offerre.

Porro consuetudo offerendi munera est eiusmodi. Audita et ex-
posita legatione, mox Consiliarius is qui Oratores ad Principem
introduxit, surgens, clara & aperta uoce omnibus audientibus ita
dicit: Magne Domine, N. Orator frontem percutit, N. tali mune-
re. hoc idem de secundo & tertio repetit. Dein singulorum no-
bilium ac seruatorum, eodem modo, & nomina & munera expri-
mit. Constituitur denique illi in latere Secretarius, qui pariter &
Oratorum, & singulorum ex ordine offerentium nomina, & mu-
nera nominatim signat. Eiusmodi autem munera ipsi Pominki,
quasi Mnemosynon quoddam appellant. Nostros uero admone-
bant de muneribus: quibus respondimus, Non esse moris nostri.
Sed redeo ad propositum.

Salutatione exposita cum paulisper sedissemus, inuitauerat ordi-
ne utrumq; nostrum Princeps hisce uerbis: Prandebis mecum. In
priore mea legatione, ut hoc quoq; adijciam, iuxta illorum consue-
tudinem me hoc modo inuitauerat: Sigismunde, comedes sal & pa-
nem nostrum nobiscum. Mox dein uocatis ad se Procuratoribus
nostris, nescio quid illis demissa uoce dixerat, à quibus uicissim ad-
moniti

moniti interpretes: Surgite, inquiunt, eamus in aliam habitationem. in qua dum reliquum legationis ac mandatorum quibusdam Consiliarijs ac Secretarijs à Principe constitutis exponimus, adornabantur mensæ. Constituto porrò prandij apparatu, Principe fratribus ac Consiliarijs iam discumbentibus, in cenaculum ipsi cum essemus deducti, cōtinuò Consiliarij cæteriç omnes ordine nobis assurrexerunt: quibus uicissim, morem eorum edocti, priusquam confederāt, gratias, caput ad omnes partes inclinādo, egimus: locumç in accubitu, quem nobis ipse Princeps manu designabat, cæpimus. Cæterum tabulæ in cœnaculo circumcirca adornatæ erant. In medio stabat abacus, grauis diuersis aureis & argenteis poculis. In tabula, ad quam Princeps sedebat, utrinç tantum interualli relictum erat, quantum ipse manibus expansis spacij pertingere posset: infra quod fratres, si fortè adsunt, à dextris senior, iunior à sinistris, sedēt. A fratre rursus paulo ampliore spacio interiecto, Seniores Knesi, Consiliarij, ordine ac gratia quam quisç apud Principem obtinet obseruata, sedebant. Ex opposito Principis in alia tabula nos sedebamus: atç paruo interuallo interposito, familiares ac seruitores nostri, quibus ex aduerso, in altero latere, ordine sedebant hi, qui nos ex hospitio in aulam deducebant. in posterioribus utrinç oppositis tabulis, sedebant hi quos Princeps ex singulari gratia inuitauerat: quibus stipendiarij nonnunquam adhibentur. In tabulis posita erant uascula, quorum alia aceto, alia pipere, alia sale repleta erant: singula autem per lōgitudinem tabulæ ita collocata & distributa erant, ut semper quatuor numero conuiuæ, singula hæc tria haberent. Sub hæc Dapiferi, splendidis uestibus ornati, ingressi, abacum circumeuntes, ex aduerso Principis, neglecto omni honore, subsistunt: dum omnes uocati conuiuę accumberent, dumç cibum afferre iuberentur. Interim omnibus discumbentibus, Princeps quemdam ex suis ministris uocarat, ac duo sibi oblonga panis frustra dederat, inquiens: Da Leonhardo Comiti, et Sigismundo, hunc panem. Minister assumpto secum interprete, ordine utriç nostrum ita obtulit: Leonharde Comes, Magnus Dominus Basilius, Dei gratia Rex & Dominus totius Rusliæ, & Magnus Dux, facit tibi gratiam suam, & mittit tibi panem de sua tabula. Hæc uerba interpres clara uoce reddebat. Nos stantes, Principis gratiam audiebamus. Assurrexerant & alij, extra Principis fratres, pro honore nostro. Pro eius modi autem gratia ac honore, alia responsione opus non est, quam ut panem oblatum accipias, super tabulam ponas, gratiasque ipse Principi capitis inclinatione, dein Consiliarijs, item alijs, ad omnes partes caput circumferendo & inclinando agas. Porro pane ipso Princeps suam erga aliquem gratiam, sale uerò amorem ostendit. Neque uerò maiorem honorem potest alicui exhibere in suo conuiuio, quam si alicui sal de sua tabula mittit. Panes præterea

formam helcij equini habentes, mea opinione, omnibus ijs uescen-
tibus, durum iugum & perpetuam seruitutem designant. Tan-
dem pro cibo Dapiferi, nullo rursus honore Principi exhibito, e-
gressi, aquam uitæ, quam ab initio prandij semper bibunt: dein
cygnos assos, quos ferè pro primo ferculo, quoties carne uescun-
tur, hospitibus apponere solent, attulerant. Ex quibus tres sibi
appositos Princeps cultello pungens, qui nam melior, alijs que es-
set præferendus, explorabat, eos que continuo auferre iusserat.
Egressi mox omnes, eo quo intrauerant ordine, cygnos discer-
ptos, ac in partes diuisos, in minores patinas, eas que singulas sin-
gula quatuor frustra posuerant. Ingressi quinque patinas Principi
apposuerant: reliquas Fratribus, Consiliarijs, Oratoribus, alijs que
ordine distribuuerant. Astat quidam, qui Principi poculum porri-
git: is scilicet, per quem panem & alia fercula singulis mittit. Solet
autem Princeps portiunculam Dapifero ad prægustandum dare,
dein à diuersis partibus decerpere, gustareque: post Fratri, aut Con-
siliario alicui, aut Oratoribus, unam patinam, ex qua ipse gustauit,
mittere. Semper autem maiori solennitate Oratoribus huiusmodi
obsonia, ut de pane dictum est, offeruntur: in quibus accipiendis, non
solum ei cui mittuntur, sed alijs singulis assurgendum: adeo ut to-
ties exhibita Principis gratia, assurgendo, stando, gratias agendo, ca-
putque subinde in omnes partes inclinando, non mediocriter quispi-
am defatigetur. In priore legatione, cum Cesaris Maximiliani Ora-
torem agerem, & conuiuio acceptus fuisset, aliquoties pro hono-
re Fratrum Principis surrexeram: sed illos cum mihi uicissim neque
gratias agere, neque uices ullas reponere uiderem, deinceps quoties
gratiam à Principe accepturos animaduertebam, coepi tum continuo
cum aliquo loqui, dissimulans omnia: & quamuis quidam ex oppo-
sito mihi innuebant, me que stantibus Principis Fratribus appella-
bant, ego tamen usque adeo dissimulabam omnia, ut uix post ter-
tiam admonitionem ex eis, quid nam sibi uellent, quærerem. Cæte-
rum, cum Fratres Principis stare respondissent: ego priusquam re-
spicerem, assurgerem que, ceremoniæ quodammodo finiebantur.
Dein cum aliquoties tardius assurrexissem, iterum que statim sedis-
sem, idcirco qui ex opposito sedebant, riderent: itidem quam ob rem
risissent, tanquam aliud agens, interrogabam. Sed cum nemo causam
aperire uellet, tandem quasi intellecta causa, uultu in grauitatē com-
posito dicebam: Ego nunc non adsum, ut priuata persona, certè
qui Dominum meum negligit, hunc & ego negligam. Præterea cum
Princeps alicui ex iunioribus obsonium mitteret, equidē etiam admo-
nitus cur non assurgerem, respondi: Qui Dominum meum honorat,
hunc et ego honorabo. Porro cum assos cygnos coeperamus edere,
apponebant acetum, addito sale et pipere: ijs enim loco embamma-
tis, seu iusculi utuntur. Lac præterea acidum in eundem usum appo-
situm,

fitum, item cucumeres falsi, ad hæc pruna eadem ratione condita, prandij tempore e mensa non remouentur. Eadem ratio in alijs inferendis ferculis seruatur: nisi quod rursus, ut assatura, non efferatur. Apponuntur uarij potus, maluaticum, Græcum uinum, uarij etiam medones. Princeps cõmuniter semel aut bis porrigi sibi poculũ suum iubet: ex quo cum bibit, Oratores ad se ordine uocat, Leonharde, Sigismunde (dicens) uenisti à Magno Domino, ad Magnũ Dominum: fecisti magnũ iter, uidisti gratiam nostrã, & serenos oculos nostros, bibe & ebibe, & benè ede usq; ad saturitatem: deinde quiesces, ut tandẽ ad Dominum tuũ redire possis. Omnia & singula uasa, in quibus cibus, potus, acetũ, piper, sal, & alia apposita uidimus, dicunt esse ex puro auro: id quod ex pondere uerũ apparebat. Sunt quatuor personæ, quæ singulæ ex utraq; parte abaci stantes, singula pocula tenent: ex quibus Princeps plerunq; bibit, et sæpius Oratores alloquitur, monetq; eos ut edant. Aliquãdo etiam sciscitatur aliquid ab eis, scq; ualde urbanũ & humanũ exhibet. Interrogabat me inter alia, an rasilem barbam? quod unica dictione fit, scilicet Brill. cum faterer, dicit, Et hoc iuxta nostrũ: quasi diceret, Et nos rasimus. Cum autem alterã uxorem duxisset, totam barbam abraferat: quod nunquã ab aliquo Principe factum perhibebant. Antea ministri tabulæ, instar Leuitarum sacris inseruientium, Dalmaticis induti erant, cincti tamen: nunc uerò habent uestes diuersas, quas Terlick uocant, gemmis & unionibus graues. Prandet aliquando tres aut quatuor horas. In prima mea legatione, etiam ad unam usq; noctis horam prandebamus. Quemadmodum enim de rebus dubijs consultantes, sæpe totum diem consumunt, neque digrediuntur, nisi re prius maturè deliberata, constituta que: ita conuiujs pariter seu comessationibus integrum absument nonnunquã diem, intendentibus que tandem tenebris, secedunt. Conuiuas sæpe & ferculis & potu honorat. A' prandio, in negotijs grauioribus nihil agit: quin finito prandio dicere solet Oratoribus, Ite nunc. dimissos, illi ipsi qui eos in Aulam deduxerant, rursus in diuersoria reducant: scq; mandatum habere dicunt, ibi ut maneant, illos que exhalarent. Affertur argentea pocula, & certa uascula multa, cum certo potu: omnesq; in hoc student, quo temulentos eos faciant. Sciunt autem pulchrè homines inuitare ad bibendũ. & cum nullam aliam habent occasionem propinandi, incipiunt tandem bibere pro sanitate Cæsaris, fratris eius, Principis, aliorum deniq; incolumitate, quos uidelicet in aliqua dignitate & honore constitutos credunt. Illorum nomine quenquã recusare poculum, non debere, nec etiam posse existimant. Ita autem bibitur. Qui incipit, sumit poculũ, ac in medium habitationis procedit, stansq; aperto capite, festiuo sermone exponit, pro cuius salute bibat, quid que illi precetur: mox euacuato ac obuerso poculo, uerticem tangit, quo omnes uideant se ebibisse, & sanita-

& sanitatem illius Domini, cuius nomine bibitur, exoptare. Postea ad locū supremum se cōfert, plura pocula implere iubet, mox suum cuiq; porrigit, nomenq; pro cuius salute bibendum sit, addit. singuli itaq; ad medium habitationis ire, ac euacuatis poculis in suum redire locum coguntur. Qui uerò longiorem computationem effugere uelit, fingat se necesse est, temulentum, aut somno oppressum esse: aut, ut illos inebriet, aut saltem post multa exiccata pocula se amplius nequaquam bibere posse, affirmet. Etenim non credunt conuiuas benè acceptos, ac lautè tractatos, nisi temulenti reddantur. Hunc morem communiter Nobiles, & quibus permissum est medonem ac ceruissiam bibere, obseruant. In priore legatione negotijs confectis, cum me dimitteret, finito prādīo ad quod eram uocatus (solent enim Legatos tam discedentes, quàm aduenientes, conuiuio accipere) surrexerat Princeps, subsistens que ad tabulam, poculum sibi dari iusserat, dicens: Sigismunde, ego uolo pro amore, quem habeo erga fratrem nostrum Maximilianum, Romanorum electum Imperatorem, & supremum Regem, pro' que sanitate sua, poculum hoc ebibere: quod & tu ebibes, & alij omnes ordine, ut uideas amorem nostrum erga fratrem nostrum Maximilianum, &c. ei' que referas, quæ uideris. Dein porrigit mihi poculum, & dicit: Ebibe pro sanitate fratris nostri Maximiliani Elect. Rom. Imp. & supremi Regis. Porrigebat & alijs omnibus qui prandio intererant, aut alioqui astabant, & ad singulos iisdem uerbis utebatur. Acceptis igitur poculis, parum retrocessimus, caputq; erga Principem inclinantes, bibimus. Quibus finitis, me ad se uocat, manum porrigit, ac inquit: I nunc. Solet præterea communiter Princeps, negotijs Oratorum ex aliqua parte pertractatis atq; constitutis, eos ad uenationē & solatium inuitare. Est iuxta Moscoviam locus arbutis confitus, leporibus percommodus, in quo quasi quodam leporario souetur maximus numerus leporum: quos proposita maxima pœna capere, præterea arbuta ibi secare, nemo audet. Nutritiam quàm plurimos in uiuarijs ferarum, atq; alijs locis. Et quotiescunque uult eiusmodi uti solatio, tum ex diuersis locis lepores comportare iubet. nam quo plures lepores cæperit, hoc maiore solatio & honore negotium se consecisse putat. Item cum in campum uenerit, tum certos suos Cōsiliarios, adiunctis certis etiam Aulicis, seu Equitibus, pro Oratoribus mittit, eos' que ad se deduci iubet. Deducti itaq; Principiq; appropinquant, de equis, Cōsiliariorum admonitione, descendere, et ad Principem ire aliquot passibus coguntur. Nos eadem ratione in uenatione ad se deductos, in equo exornato sedens, ueste splendida indutus, chirothecis depositis, tecto tamen capite, humaniter exceperat, nudamq; porrexerat manum, perq; interpretem dicebat: Exiuimus ad solatium nostrum, uocauimus uos ut interessetis solatio nostro, atque inde aliquam.

uoluta-

uoluptatem caperetis: proin equos conscendite, nosq; sequimini. Habuit tegmen quod Kolpakh appellant, quodq; utrinq; à tergo & à fronte monilia habebat, ex quibus laminæ aureæ in modum pennarum in altum tendebant, incuruantesq; sursum deorsum que ferebantur. Vestis erat instar Terlick, aureis filis contexta. ex cingulo pendebant duo oblongi patrio more cultelli, & pugio pariter oblōgus. à tergo habebat sub cingulo genus quoddā armorum ueluti cæstum, quo communiter in bello utuntur. Est etenim baculus cubito aliquantulum longior, cui corium duarum palmarum longitudine est affixum: in cuius extremitate claua aut ænea, aut ferrea, ceu frustum quoddam existit, hoc tamen auro undiq; exornatum erat. Claudebat eius dextrum latus, expulsus Casani Rex, nomine Scheale, Tartarus: sinistrum uerò, duo iuuenes Knesi. quorum alter securim ex ebore, quam ipsi Topor uocant, ea ferè forma qualis in Hungaricalibus aureis expressa cernitur, dextra ferebat: alter uerò clauam pariter Hūgaricæ similem, quā ipsi Schestopero, id est sexpennatā appellant. Rex Scheale accinctus erat duplici pharetra: in una sagittas recōditas, altera uerò arcū inclusum quodāmodo habebat. Aderāt in cāpo plusquā trecenti equites. Porro dum ita per campum incedimus, Princeps nos aliquoties, nunc hoc, iam alio loco subsistere, aliquando ad se propius uenire iusserat. Dein ad locum uenationis perductos, alloquebatur, consuetudinem esse dicens, ut quoties in uenatione ac suo solatio esset, tum ipse & alij boni uiri suis manibus canes uenaticos ducerent: itidemq; nos ut faceremus, hortabatur. Cōstituerat deniq; unicuiq; nostrum duos homines, quorum uterq; canem ducebat, quibus ipsi pro solatio nostro uteremur. Ad ea respondebamus, Nos hanc suam gratiam grato accipere animo, eundem que morem apud nostrates esse. illa autem excusatione ideo utebatur, quod apud eos canis immundum animal habetur: & turpe est, canē nuda manu attingere. Cæterum stabant longo ordine centum ferè homines, quorum dimidia pars nigro, altera flauo colore erat uestita. Non longè ab ijs substiterant omnes alij equites, prohibentes ne illac transcurrerent ac elaberentur lepores. Porro nemini ab initio dimittere canem uenaticum permissum erat, quā Regi Scheale, & nobis. Princeps primus inclamabat uenatorem, ordiri iubens: qui continuo concitatissimo equi cursu ad cæteros uenatores, quorum magnus erat numerus, aduolat: mox uno ore omnes exclamant, canes Molossos & odoriferos immittunt. ubi sanè periucundum erat audire tot, tamq; uarios canum latratus. Habet autem quā plurimos, & eos quidem optimos, canes. Quosdam autem ad insequendum lepores tantum, Kurtzos dictos, perpulchros pilosis caudis & auribus, communiter audaces, tamen ad longius currendi ac persequendi spacium haud commodos. Cum lepus sese offert, dimittuntur tres, quatuor,

S

quinq;

quinq; aut plures canes, eum undiq; adorientes: quo apprehenso, magno plausu acclamant, ac si magnam feram cæpissent. Porro lepores si tardius aliquando excurrunt, solet tum Princeps continuo aliquem, quemcunq; inter arbuſta leporem in sacco habentem conſpexerit, nominare, ac Hui hui inſclamare: qua uoce leporem emittendum ſignificat. Egrediuntur itaq; lepores nonnunquã quali ſomnolenti, ſaltantes inter canes, ueluti capreoli aut agnelli inter greges. Cuiuscunq; canis plures capit, is eo die optimum ſtratagema præſtitiffe putatur. Princeps ipſe pariter Oratori, cuius canis plures cæperit, applaudere uidetur. Porro uenatione tandem finita, omnes conuenerāt, leporesq; cōpartauerant: quos tum numerabāt. numerati uerò ſunt circiter CCC. Aderant ibi tum Principis equi, non ita multi, nec ſatis pulchri. etenim in priore legatione ſimili ſolatio cum interfuiffem, uidi longè plures ac pulchriores, præſertim eius generis quos nos Turcicos, illi uerò Argamak uocāt. Aderant quoq; complures Falcones, alij albi, alij phænicei coloris, magnitudine excellentes: quos nos Girofalcones, hos illi Kretzet appellant: quibus uenari cygnos, grues, & alias id genus aues capere ſolent. Sunt autem Kretzet, aues audaciſſimæ quidem, at non tam atroces, impetuq; horrendo, ut aliæ aues quantumuis rapaces, illarum uolatu, ſeu conſpectu (quemadmodum quidam de duabus Sarmatijs fabulatus eſt) decidant, extinguanturq;. Illud quidem experientia ipſa conſtat, ſi quis uenatur accipitre, aut niſo, aut alijs falconibus, & interim Kretzet (quam à longè uolantem continuo ſentiunt) aduolauerit, quòd prædam ulterius nequaquam inſequuntur, ſed pauidæ ſubſiſtunt. Retulerunt nobis fide digni ac inſignes uiri, Kretzet, quando ex illis partibus ubi nidificant, afferuntur, tum aliquando IIII. V. aut VI. in quodam uehiculo ad hoc præparato, ſimul includuntur: atq; eſcam quæ illis porrigitur, obſeruato certo quodam ſenſu ordine, capere ſolēt. Id autem ratione, an natura illis indita, an quo alio modo fiat, incertum eſt. Præterea quemadmodum in alias aues aduerſo impetu feruntur, rapacesq; exiſtunt: ita inter ſe ipſas ſunt manſuetiores, mutuis ſeſe morſibus minimè dilaniantes. Nunquã aqua ſe, ut cæteræ aues, lauant: ſed ſola arena, qua pediculus excutiunt, utuntur. Frigiditate adeò gaudent, ut perpetuò aut ſuper glacie, aut lapide ſtare ſoleant. Sed redeo ad inſtitutum. Princeps ex uenatione ligneam quandam turrim uerſus, quæ abeſt à Moſcovia quinq; millibus paſſuum, progreſſus eſt, ubi aliquot tētoria erant collocata. primum, magnum & amplum, inſtar domus, pro ſe: aliud pro Rege Scheale: tertium pro nobis: dein alia pro alijs perſonis, & rebus. in quæ cum ordine deducti eſſemus, Princeps in ſuum pariter ingreſſus, ueste que commutata, nos continuo ad ſe accerſerat, nobis que ingredientibus, ſedebat in ſede eburnea: latus eius dextrum claudebat Rex Scheale, nos ex aduerſo loco, alias

Oratori-

Kretzet. i. Girofalcon.

Oratoribus, dum uel audiuntur, uel de negotijs tractāt, destinato. Infra Regem sedebant certi Knesi & Consiliarij, in sinistro latere, Knesi iuniores, quos fauore singulari ac gratia sua prosequitur Princeps. Discumbentibus itaque omnibus, apponebantur primū confectiones (ut uocant) coriandri, anisi, & amygdalorum: dein nuces, amygdala, atq; faccari integra pyramis: quæ ministri genibus flexis Principi, Regi, & nobis, tenentes porrigebant. Potus similiter de more dabatur: Princeps'que gratiam suam (ut in prandijs assolet) exhibebat. In priore mea legatione eò loci etiam prandium sumpsimus. Et cum inter prandendum, panis, quem ipsi Beatæ Virginis uocant, quemque quodammodo consecratum uenerari, atque etiam edere, quem denique communiter in habitationibus loco eminentiore honorificè seruare solent, cum fortè tentorio commoto in terram decidisset: tum Princeps, atque omnes alij eo casu grauissimè obstupefacti, trepidantes stabant. Tum mox accersitus Sacerdos, hunc ex gramine, summo studio ac ueneratione colligebat. Post finita collatiuncula, potu'que quem nobis porrexerat Princeps, sumpto, nos dimiserat, dicens: Ite nunc. Dimissi, honorificè usque in hospitia nostra deducti fuimus. Habet & aliud genus solatiij, quo pro alijs Oratoribus (ut accepi) solet uti. Aluntur ursi, capti in quadam amplissima, & ad hoc constituta domo: in qua Princeps, assumptis Oratoribus, ludos exhibere solet. Habet quosdam infimæ conditionis homines, qui iubente spectantēque Principe, ligneis furcis occurrant ursis, eosq; ad pugnam lacerant. Congressi tandem, si fortè à prouocatis ac in rabiem conuersis ursis laniati fuerint, ad Principem currunt clamantes: Domine, ecce uulnerati sumus. quibus Princeps: Abite, inquit, faciam uobis gratiam. Dein illos curare, uestes præterea & certos modios frumenti illis largiri iubet.

Cæterum cum iam absoluendū dimittendiq; eramus, honorificè, ut antea, ad prandium inuitati, ac in Aulam deducti fuimus. Vtriq; præterea honoraria uestis, Zebellinis pellib. subducta, oblata fuit. qua indutis, incq; Principis cōclauē ingressis, Marschalcus continuo utriusq; nostrū nomine, ordine dicebat: Magne Domine, Leonhardus & Sigismundus, de magna tua gratia, frontem percutit. hoc est, ob acceptum munus gratias agit. Vesti honorariæ adiunxerat Zebellinorum quadragenas duas, Hermelinorum uero 300. atque aspreolorum pelles 1500. In priore legatione addiderat mihi uehiculum, seu traham, cum præstanti equo, & alba ursina pelle, alioq; tegumento commodo. Dederat denique multa piscium, Belugæ, Osetri, & Sterled, in aere durata, sed infalsa frustra: meq; perhumaniter dimiserat. Porro reliquas cæremonias, quibus in dimittendis Oratoribus utitur Princeps, item quando limites suæ ditionis ingressi Oratores, excipiuntur, rursusq; dimissi, ad eosdem usq; redu-

eti tractantur, sustentanturq̃, suprà in Lithvuanorum Oratorum dimissione copiose explicauì.

Cæterum, quia de pace perpetua tractanda, aut saltem inducijs inter Moscoviæ Principem ac Poloniæ Regem ineundis, à Cæsare CAROLO & fratre eius FERDINANDO Austriæ Archiduce, missi fuimus, cæremonias, quibus Moscoviæ Princeps tum in firmandis inducijs utebatur, subiungere uisum est. Conclutis itaq̃, ac in certam formam redactis cum Sigismundo Rege Poloniæ inducijs, in aulam Principis uocati, cum in habitationem quandam deducti essemus, aderāt Lithvuani Oratores: ueniunt etiā eo Principis consiliarij, qui easdem nobiscum concluderant. atque in hanc sententiam sermone ad Lithvuanos conuerso uerba faciunt: Voluit quidem Princeps noster, in singularem gratiam ac petitionem Magnorum Principum, pacem perpetuam cum Sigismundo Rege uestro inire. Ea autem cum nullis conditionibus fieri nunc possit, se inducias ad eorundem Principum adhortationem inire uoluisse. Quibus constituendis, ac legitime firmandis, uos Princeps accersi iussit, ac præsentes esse uoluit. Tenebant porro literas, quas Princeps Regi Poloniæ daturus erat, confectas, sigillo appenso, & eo quidem paruo ac rubro communitas: in cuius sigilli parte priore imago erat, homo nudus equo sine sella insidens, hasta que draconem transuerberans: à tergo uero aquila biceps, utroq̃ capite coronato, cernebatur. Habebant præterea induciales literas, certa formula cõpositas: quarum similes ac eodem exẽplo, nominibus ac titulis duntaxat mutandis, Rex ipse uicissim Principi erat missurus: in quibus nihil prorsus immutatũ erat, excepta hac clausula, quæ ad finem literarũ addita erat: Nos Petrus Giska Palatinus Polocẽsis, & Capitaneus Drohitzinẽ. & Michael Bohusch Bohutinouitz Thesaurarius magni Ducatus Lithuaniæ, & Stouineĩ. ac Kamenaceĩ. Capitaneus, Oratores Regis Poloniæ & Magni Ducis Lithuaniæ, fatemur, eoq̃ etiam nomine crucis signum deosculati sumus, nosq̃ obstrinximus, Regem uidelicet nostrum easdem pariter osculo crucis confirmaturum: in cuius rei meliorem fidem hasce literas nostris signetis communiuimus. His itaq̃ auditis ac uisis, omnes unā ad Principem uocamur. ad quem cum ingressi essemus, mox certo loco nos sedere iusserat, ac in hæc uerba loquebatur: Ioannes Francisce, Comes Leonharde, Sigismunde, efflagitastis à nobis Clementis Papæ septimi, ac fratris nostri Caroli, eius que fratris Ferdinandi nomine, ut pacem cum Sigismundo Poloniæ Rege perpetuam iniremus. Eam commodis utrinque conditionibus facere cum haudquaquam potuimus, rogastis, ut saltem inducias imponeremus. quas quidem amore nostro in Principes uestros, nunc facimus, acceptamusq̃: super quibus dum Regi iustitiam nostram facimus, easq̃ confirmamus, uos præsentes esse uolumus, quo Dominis

minis uestris referatis, uos factis ac iam legitimè firmatis inducijs interfuisse, uidisse, nosq; illorum amore hæc omnia fecisse. Qua oratione finita, Michaelẽ Georgij Consiliariũ uocat, ac crucem deauratam ex opposito de pariete fune serico pendentẽ, sumere iubet. Mox Cõsiliarius, sumpto mũdo lintheolo, quod super fusorio cantaro, in pelui collocato iacebat, crucem magna cum ueneratione apprehendit, dextraq; tenet. Secretarius pariter literas induciales iunctas utraq; manu tenebat, ita tamen, ut Lithuanorum literę alteris subiectę, eatenus prominerẽt, quatenus clausula, qua se Lithuanĩ obstrinxerāt, appareret: super quas simul, ubi Michael dextrā, qua crucem tenebat, posuisset, Princeps surgens, sermone ad Lithuanorum Oratores conuerso, longa oratione narrabat, se quidem pacem ad singularem petitionem ac cohortationem tantorum Principum, quorum legatos eo nomine ad se missos uiderent, non refugisse, si ea ullis sibi commodis conditionibus fieri potuisset: et cum pacem perpetuam inire cum Rege illorum non posset, in horum gratiam quinquennales se inducias, uigore literarum (literas digito demonstrans) iniuisse: quas quidem, quoad Deus uolet, seruabimus, inquit, nostramque iustitiam fratri nostro Sigismundo Regi faciemus: ea tamen conditione, ut similes per omnia literas, eodemque exemplo scriptas, Rex nobis det, easque præsentibus Oratoribus nostris confirmet, iustitiam suam nobis faciat, ac illas ad nos tandem per Oratores nostros transferendas curet. Interim etiam iuramento uos obstringetis, ea omnia & singula Regem uestrum facturum, obseruaturumq;. Dein crucem respicit, seque ter signo crucis, capite toties inclinato, ac manu ad terrā ferè dimissa munit: propiusque accedens, labia, ac si oraret, mouens, os lintheolo tergens, inq; terram expuens, crucem tandem deosculatus, fronte eam primũ, dein utroq; oculo attingit. retrocedens, rursus cruce, capite inclinato, se munit. Postea Lithuanos, ut accederent, idemq; ipsi facerent, monet. Oratores antequā id facerẽt, inscriptionem, qua se obstrinxerant, pluribus quidem uerbis congestam ac compositam, nihil tamen aut parum admodum ultra supradictam sententiam continentem, Bogusius nomine, Ruthenus recitabat: cuius uerba singula Petrus, fide Romanus, collega repetebat. eadem nobis pariter interpretæ Principis ad uerbum reddebat. Post recitata ac interpretata inscriptione, Petrus ac Bogusius ordine ipsam crucẽ, astante Principe, deosculantur. Quibus finitis, Princeps sedens, in hæc uerba loquebatur: Vidistis nos fratri nostro Sigismũdo Polonię Regi, iustitiam nostram ob singularem petitionẽ Clementis, Caroli, & Ferdinandi fecisse. Dicite ergo Dominis uestris, tu Ioannes Francisce Pape, tu Comes Leonharde Carolo, & tu Sigismunde Ferdinando, nos ea illorum amore, & ne Christianus mutuis bellis fundatur sanguis, fecisse. Hæc cum longa oratione, additis consuetis titu-

lis, perorasset: nos illi uicissim ob singularem eius erga Principes nostros obseruantiam, gratias egimus, no'sque mandata illius diligenter executuros promissimus. Dein duos ex suis præcipuis Consiliarijs & Secretarijs, ad se uocat, eos'que legatos iam ad Poloniæ Regem institutos, Lithvuanis innuit. Postremò multa pocula suo iussu allata nobis, Lithvuanis, atq; adeò omnibus et singulis, tam nostris, quàm Lithvuanorū nobilibus manu sua porrigebat. Lithuania denicq; Oratores nominatim appellans, dicebat: Quæ nunc egimus, et quæ alioqui ex Consiliarijs nostris intellexistis, ea fratri nostro Sigismundo Regi exponetis. Hæc cum dixisset, surgit, et rursus inquit: Petre, & tu Bogusi, fratri nostro Sigismundo Poloniæ Regi, & magno Duci Lithvuanie, uos nostro nomine (caput interim parum mouens) inclinabitis. moxq; sedens, utrumq; accersit: dextram illis, atq; etiam ipsorum nobilibus ordine porrigit, dicitq; Ite nunc, atq; sic illos dimiserat.

I T I N E R A I N M O - scouuiam.

Nno M. D. XV. uenerant Viennam ad Cæsarem Maximilianum, Vuladislaus, & eius filius Ludouicus, Hungariæ & Bohemiæ, ac Sigismundus Poloniæ, Reges: ubi contractis ac cōclusis matrimonijs filiorum & nepotum, cōfirmataq; mutua amicitia, inter cætera Cæsar pollicitus erat, se Oratores suos ad Basilium Moscorū Ducem missurum, qui inter hunc & Poloniæ Regem pacem facerent. Ad hanc legationem Cæsar destinauerat Christophorū Episcopum Labacensem, & Petrū Mraxi. Sed dum Episcopus protraheret negotium, & interim Regis Sigismundi Secretarius Ioannes Dantiscus, postea Episcopus Vuarmienensis, more impatiens, profectionē sedulò urgeret, hoc legationis munus mihi non ita pridem ex Dania reuerso, fuit impositum. Mandatis itaque continuò à Cæsare Haganoæ Alsatiae oppido acceptis, discedens.

Traiecto primū Rheno, per Marchionum Badensium dititionem & oppida, Rastat, Etlingen, Pfortzach, in Ducatum Vuirtenbergensem, Canstat: oppidum denique Imperij Eslingen ad Necarum, quem & Nicrum appellant, situm, inde'que Gopingen & Geislingen ueni.

Vlmæ mox Danubio superato, per Gunspurg ac oppidum Burgavu, à quo Marchionatus Burgouiæ nomē habet, Augustam Vinelicorum ad Licum fluuium perrexi: ubi me præstolabantur Gregorius Sagrevuski Moscus nuncius, & Chrysoftomus Columnus Secretarius Elizabethæ uiduæ Ioannis Sfortiæ Mediolani & Bhami, qui itineris erant comites.

Relicta Augusta sub initium anni M. D. XVI. ultra Licum, per Bauariæ

Bauariæ ciuitates & oppida, Fridberg, Inderstorff, Freysingen: id est, Frisingensem Episcopatum ad fluuium Ambor, Landshuet ad Iseram flu. Gengkhofn, Pfarkkirchen, Scharding ad Oenum transiuimus. Oenoq; superato, ripasq; Danubij legentes, Austriam supra Onasum attigimus. Lincium oppidum in ripa Danubij situm, caput eius prouinciæ ingressi, pontemq; illic Danubio impositum transeuntes, per oppida Galneukirchen, Pregartn, Pierpach, Kunigsvuifn, Arbaspach, Rapolstain, in Archiducatum Austriæ, atq; adeo oppida Claram uallem, uulgo Tzvuettl dictam, Raftnfeld, Horn, & Retz peruenimus.

Morauia recta dein, ultra fluuium Teya, qui pro maiori parte Austriam à Morauia dirimit, oppidum Snoimam appulimus: ubi Petrum Mraxi collegam meum uita defunctum esse intellexi. & ita solus hoc munus, quod Cæsari gratum erat, obiui.

Ex Snoima, Vuolfernitz, Brunam, dein Olmutium sedem Episcopalem ad flu. Morauia sitam, tres illæ ciuitates Snoima, Bruna & Olmutium sunt primæ in Marchionatu, indeq; Lipnik.

Hranitza, Ger. Vueiflenkirchn.

Itzin, Ger. Tischein.

Ostraua, Ger. Ostra oppidum: ubi Ostravuitza fluuium, qui oppidum alluit, & Silesiam ab ipsa Morauia dirimit, transiuimus.

Silesiæ post Ducum Theschinensium oppidum Freistat, ad Elsa flu. situm.

Strumen, Ger. Schvuartzvuaesser.

Pezin, Ger. Ples principatum: à quo progrediendo duorum miliarium spacio, est pons trans Istulam, limes Bohemicæ ditionis.

A pōte Istulæ Polonica est ditio, & usq; Oschvuentzin principatum, quo loco fluuius Sola Istulā ingreditur, est iter unius miliaris.

Extra Oschvuentzin, per pontem superamus Istulam: & confectis octo miliaribus,

Poloniæ regni caput Craccouiam peruenimus, eurrusq; nostros trahis imposuimus. A Craccouia progressi,

Prostovuitza, 4 miliar.

Vuislitz, 6 mil.

Schidlovu, 5 mil.

Oppatovu, 6 mil.

Savuichost, quatuor mil. ubi rursus traiecto, & ad sinistram relicto Istula fluuiio,

Vrsendovu, quinq; miliar.

Lublin, septem mil. Palatinatum, quo loci certo ac statuto anni tempore insignes habentur nundinæ, ad quas ex uarijs orbis partibus homines, Moscovitæ, Lithvuani, Tartari, Liunionenses, Prutheni, Rutheni, Germani, Hūgari, Armeni, Vualachi atq; Ebrei cōfluunt.

Cotzko, octo miliar. Antequam huc peruentum est, labitur fluuius

Lipitz
Galneukirch
Pregarten
Pierpach
Kunigsvuifn
Arbaspach
Rapolstain
Clara Vallis: i. Tzvuettl
Raftnfeld
Horn
Retz
Teya
Snoima
Vuolfernitz
Bruna
Olmutium sup. Morauia fl.
Lipnik
Hranitza: i. Vueiflenkirch
Itzin: i. Tischein
Ostraua: i. Ostra iuxta
Ostravuitza, qui fl.
Silesiam à Morauia
dirimit.
Freistat in Silesia, Ducum
Theschinensium iuxta
Elsa fl.
Strumen: i. Schvuartzvuaesser
Pezin: i. Ples
Vistula regis, limes
Bohemia

fluuius Vuiepers, septentrionem uersus.

Meseritz octo mil. paulo lōgius progrediēdo, est limes Polonię.

Lithuanię oppidum Melnik, sex mil. ad Buh fluuium.

Bielsco, octo mil.

Narevu, quatuor mil. ubi eiusdem nominis fluuius ex quodam lacu & paludibus, quemadmodum Buh, effusus, & in Septentrionem decurrit.

Ex Narevu, transeundo syluam octo miliaribus: extra quam est oppidum Grinki, in quo regij homines, qui & commeatum suppeditabant (Pristauos appellant) & Vuilnam usq; deducebant, me præstolabantur. tum in

Grodno, sex milia. Est ibi satis commodus pro eius regionis natura principatus. Castrum cum ciuitate ad fluuium Nemen, qui Ger. Mumel appellatur, quicq; ipsam Prussiam alluit, quæ olim à supremo Theutonici ordinis magistro gubernabatur. Sed eam nunc Albertus Marchio Brandenburgensis hæreditarij ducatus nomine tenet. Crononem hunc fluuium puto, alludens nomini oppidi. ibi Ioannes Savuorsinski, à Michaelē Linski in ea domo, aut (ut aiunt) Curia, in qua hospitatus eram, oppressus est. Porro hic reliqui Moscorum nuncium, quem Rex Vuilnam ingredi prohibuit. Inde progressus,

Prelai, duo miliaria.

Vuolconik, quinq; miliaria.

Rudniki, quatuor miliaria.

Vuilnam, quatuor miliaria quoq;.

Ante Vuilnam autem uiri insignes præstolabantur, qui me Regis nomine cum honorificè excepissent, atq; in traham, seu amplum uehiculum puluinaribus stratum, & stragulis auro & serico contextis collocatum, Regijs ministris latus utrumq; claudentibus, officiumq; perinde ac si ipse Rex ueheretur præstantibus, in hospitium usque deduxissent: mox aderat Petrus Tomitzki, tunc Episcopus Premisliensis, Regni Polonię Vicecancelarius, uir omnium testimonio uirtute singulari ac uitæ integritate præditus, meq; Regis pariter nomine humanissimè consalutauit, excepitq;. Ad ipsum denique Regem, magna Aulicorum caterua sequente, paulo post deduxit: à quo, multis primarijs uiris, proceribusque magni Ducatus Lithuanię præsentibus, honestissimè exceptus fuero.

Vuilnæ porro eo tempore inter cætera, matrimoniū inter ipsum Regem, & Bonam Ioānis Galeaci Sfortiæ Ducis Mediolani filiam, Cæsare promouente, me nuncio, contractum atq; conclusum fuit.

Erāt ibi in arctis custodijs tres Moscovitici duces, quib. summa rerū, atq; adeo Moscoviticus exercitus, anno M. D. XIII. ad Orsam cōmissus fuerat: inter quos erat Ioānes Czeladin primus. Quos equidem Regis permissu salutatos, eo quo potui studio cōsolabar.

Vuilna

Vuilna caput magni Ducatus Lithvuaniae, eo loci sita est, quo confluunt Vuelia & Vuilna fluuij: inq̃ Nemen, seu Crononen il-
labuntur. In ea relicto Chrysofomo Columno, non diu detinebar.

Vuilnam die XIII. Martij egressus, non publica atq̃ usitata uia, quarum una per Smolētzkō, altera uero per Livuoniam itur in Moscouiam: sed media inter has usus, rectā Nementschin quatuor miliaribus, indeq̃ Svuintravua octo miliaribus superato Schame-
na fluuio, perueni.

Sequenti die Disla, sex miliaribus, ubi eiusdem nominis lacus est, atq̃ Drisvuet, quatuor mil. ubi nuncius Mosci, quem Grodno reli-
queram, ad me redijt.

Braslavu, quatuor mil. ad lacum Navuer, qui in longitudinem uno miliari patet.

Dedina, quinq̃ mil. atq̃ Dvuina flu. quem Livuonienfes (quo-
rum ditionem percurrit) Duna appellant (sunt qui Turantum esse uolunt) attigimus.

Drissam dein septem mil. properantes, rursus sub Betha oppido ad Dvuina fluuium uenimus: per quem glacie concretum, uehiculis, eius gentis more, 16. miliaribus sursumuersus dum ueheremur, duæ nobis tritæ uig̃ occurrerunt. Cum itaq̃ utram ingrederemur, dubitarem̃: mox seruitorem in dōmum rustici in ripa sitam sci-
scitatum misi. quia uero sub meridiem glacies magnopere lique-
bat, nūcius iuxta ripam liquefacta ac fracta glacie demersus, uix tan-
dem extractus fuit. Accidit etiam, ut quodam loco fluuius utrinq̃
liquefacta prorsus & absumpta glacie, ea duntaxat glaciei parte,
quam continua uectio indurauerat, imò non nisi quatenus uehicu-
lorum orbitæ complectebantur, nobis tanquam pons quidam, non
sine graui horrore ac periculo transitum daret. Augebat metum fa-
ma communis: quia non diu antè, aliquot centum Moscouiticos
prædones, per eundem fluuium glacie concretum transeuntes, ad
unum omnes fuisse submersos, ferebatur.

A Drissā Doporoski sex miliaribus, indeq̃

Polotzco principatum, quem Vuaivuodatum appellant, ad
Dvuinam fluuium, quem alij Rubonem appellant, uenimus: ubi
honorificè, in maxima hominum occurrentium frequentia excepti,
magnificè ac lautè tractati, ad proximam deniq̃ mansionem usque
deducti fuimus.

Inter Vuilnam & Polotzco plurimi lacus, crebrę paludes, atque
immensæ longitudinis syluæ sunt, ut quę ad quinquaginta miliaria
Ger. protenduntur.

Uterius progressi iter, in limitibus regni minimè tutum, ob cre-
bras utriusque partis excursions, hospitia deserta, aut nulla habui-
mus: perq̃ magnas paludes ac syluas, tandem Harbsle & Milenki;
pastorum casas, uenimus: in quo itinere Lithvuanus deductor me

T deserue

deferuerat. Accedebat ad hospitiorum incommoditatem, itineris summa difficultas. siquidem inter lacus & paludes niue & glacie labescente nobis eundum erat, dum Nischam oppidum, ad quendam eiusdem nominis lacum situm, indeq; Quadassen quatuor miliarib. quò loci cum magno pauore & periculo lacum quendam, aqua supra glaciem extante transiuimus, atq; ad tuguriolum rustici cuiusdam perueneramus, quò ex ditione Mosci, Gregorij comitis mei cura commeatus allatus erat. Eò loci equidem limites utriusq; Principis obseruare ac discernere non potui.

Moscovix sine contradictione ditio Corsula: ubi, duobus fluuijs Vuelicarecka et Dsternicza traiectis, inde que duobus miliaribus confectis, uenimus ad

Opotzka ciuitatem, cum castro, ad Vuelicarecka sitam. quò loci natans pons est, quem equi plerunq; genutenus in aqua transeunt. Hanc arcem Rex Polonię, dum ego Moscovix de pace tractarem, obsederat. In illis porro locis, quanquam propter crebras paludes, syluas, & innumeros fluuios, exercitus aliquò commodè duci non posse uideatur: nihilominus tamen quocunq; uolunt, recta contendunt. Colonorum nimirum multitudine præmissa, qui quælibet impedimenta arbores que incidendo submouere, paludes ac fluuios pontibus sternere coguntur.

Vuoronecz dein octo miliaribus oppidum situm ad Sforet fluuium, qui recepto in se Vuoronetz fluuiio, non longè infra oppidum Vuelicarecka illabitur.

Fiburg quinq; miliar.

Vuolodimeretz oppidum cum propugnaculo, 3. ferè miliar.

Brod coloni cuiusdam domum, pariter 3. miliar. inde que 5. miliaribus emensis, strato que ponte per Vssa fluuium, qui Scholona influit.

Parcho ciuitatem, cum castro, ad Scholona fluuium sitam: Opoeca uillam quandam, sub quo Vuidocho fluuius Suchanam ingreditur, quinq; miliaribus. inde septem superatis fluuijs,

Reisch uillam, quinq; pariter miliar.

Dvuerenbutig uillam, quinque mil. infra quam dimidio miliari Pschega, Strupin fluuiio in se recepto, influit Scholona: in quem alij quatuor fluuij, quos eo die transiuimus, illabuntur.

Sotoki homuncionis domum 5. miliar. à qua 4. miliar. Novuogardiam tandem magnam quarta Aprilis attigimus. Cæterum à Polotzko Novuogardiam usque, tot paludes ac fluuios superaui-
mus, ut eorum nomina ac numerum ne incolę quidem teneant: tantum abest, ut illos quispiam commemorare ac describere posset.

Novuogardię paululum respirans, ac septem diebus quiescens, ab ipso Locumtenente in die Palmarum conuiuio acceptus fui: atq; ab eodem amanter admonitus, ut seruatoribus equisq; illic relictis,
per

per dispositos, seu postarum (ut uulgo loquuntur) equos Moscoviam irem. Cui morem gerens, egressus primum Beodnitz quatuor miliaria, indeque totius diei iter iuxta Msta fluuium, qui nauigabilis est, & ex Samstin lacu oritur, confeci. Eo porro die cum per pratum, liquecente iam niue, citato equorum cursu proficisceremur, pueri mei natione Lithvuani equulus ceciderat, ita ut cum puero prorsus præcipitaretur, secus denuò in modum rotæ conuoluens, in posteriores pedes daret, consisteretque: & interea nec terram latere attingeret, nec puerum sub se prostratum ac iacentem læderet.

Post rectâ Seitskovu ultra fluuium Nischa, sex miliar.

Haroszi ultra fluuium Calacha, septem miliar.

Oreat Rechelvuitza ad fluuium Palamit septem miliar. Eo die transiuimus 8. fluuios, & unum lacum, congelatū quidem, sed aqua supra glaciem completum.

Tandem sexta feria ante Paschatis festum, in domum postarum peruenimus, tresque lacus superauimus: primum Vuoldai, qui uno miliari in latitudinem, duobus uerò in longitudinem patebat: secundum Lutinitich, non admodum magnum: tertium Ihedra, cui eiusdem nominis uilla ab Oreat octo miliar. adiacet. quo sanè die per hosce lacus, congelatos adhuc, sed aquarum multitudine niue liquecente inundantes, tritam uiam secuti, difficillimum ac periculosissimum iter habuimus: nec deflectere de uia publica cum ob niuis altitudinem, tum quod nullum uestigium alicuius semitæ apparebat, audebamus. Confecto itaque tam difficili atque periculoso itinere, uenimus

Choitilovua septem miliar. infra quam duobus Schlingvua & Snai fluuijs, eo loco quo confluunt, inque Msta fluuium illabuntur, superatis, Vuoloschak attigimus, ibique in die paschatis quieuius. Post septem miliaribus confectis, traiecto que Tvuerza fluuiio,

Vuedrapusta oppidū in ripa situm: indeque 7. miliar. descendentes,

Dvuerschak ciuitatem, infra quam 2. miliarib. Schegima fluuiio nauicula piscatoria transmissa, in

Ossoga oppido, uno die quieuius. sequenti die per Tvuerza fluuium septem miliaribus nauigantes,

Medina appulimus. sumptoque prandio, rursus nauiculam ingressi, 7. miliarib. Vuolgam, celeberrimum fluuium, atque adeo

Tvuer principatum attigimus. ubi sumpta maiore nauī, per Vuolgam nauigantes, non ita longè post ad congelatum, ac glaciū frustis refertum ipsum fluuium uenimus: inque quodam loco, maximo labore ac sudore appulimus, altumque congesta in acruum glaciē ripam uix tandem superauimus: indeque pedestri itinere in colonī cuiusdam domum uenientes, paruosque ibi repositos equos conscendentes, ad monasterium diuī Helix uenimus. ubi commutatis equis,

Gerodin oppidum ad Vuolgam situm, tribus inde miliaribus, recta que post

Schofsa 3. miliaribus,

Dschorno domum postarum, 3. miliar.

Clin oppidum, ad fluuium Ianuga situm, 6. miliar.

Pieslack domum postarum, 3. miliar.

Schora, ad fluuium eiusdem nominis situm. 6. miliar.

Moscovuiam, 3. miliar. tandē decima octaua Aprilis peruenimus: ubi quomodo cōsalutatus atq; exceptus fuerim, abundē satis in hoc libro exposui, cū de exceptione ac tractatione Oratorum egissem.

R E D I T V S.

Ixi ab initio, me in Moscovuiam ad componendos Poloniae & Moscoviae Principes, à Diuo Maximiliano Imperatore missum fuisse, sed re infecta inde rediisse. nam dum Moscoviae, presentibus etiā Regis Poloniae Oratoribus, de pace ac concordia tractarem, interim Rex instructo exercitu Opotzka castrū, nequicquam tamē, oppugnabat. quare Princeps inducias cum Rege facere pernegabat: meq; intercepto quidem negotio, honorificē tamen dimiserat. Relicta itaq; Moscovuia, recta

Moseisko, 18. miliar.

Vuiesma, 26. miliar.

Drogobusch, 18. miliar.

Smolensko dein, 18. miliar. perueni. abinde duabus noctibus ibi sub dio in magnis niuib; quieui: ubi ab deductoribus meis laute ac honorificē tractabar, & strato in longum aliquanto altius fœno, corticibus arborum superimpositis, stratisque linteis, attractis more Turcarum seu Tartarorū pedibus mensae accumbentes, cibum capiebamus, bibendo q; aliquanto largius, coenam producebamus. Altera nocte ueneramus ad quēdam fluuium, minimē tum quidem congelatum: sed post medium noctis, ob infestum frigus usq; adeo concretum, ut per glaciem plusquā decem onusta etiam uehicula traducta sint. equi uerō alio loco, quo celerius maioreque impetu decurrebat fluuius, compulsi, fracta glacie transibāt. Eo loci duodecim à Smolensko miliar. relictis deductoribus, in Lithuaniam profectus sum, à limite octo miliar. ad

Dobrovunam ueni, ubi rerum necessariarum iustam quidem copiam, sed hospitium Lithvuanicum habui.

Orsam quatuor miliar. quousq; à Vuiesma à dextris Borysthenem habuimus, quem tū haud longo interuallo supra infraq; Smolensko traicere cgebamur, eo q; circa Orsam relicto, recta

Druzek, 8. miliar.

Grodno, 11. miliar.

Borifovu

Borisovu, 6. miliar. ad fluuium Beresina, cuius fontes Ptolomeus Borystheni adscribit.

Lohoschakh, 8. miliar.

Radochoſtye, 7. ferè miliar.

Craſno Sello, 2. miliar.

Modoleſch, 2. miliar.

Crevua oppidum cum caſtro deſerto, 6 miliar.

Mednik pariter oppidum cum caſtro deſerto, 7. miliar. indeq̃

Vuſnam tandem peruenimus: ibi q̃ poſt Regis in Poloniam diſceſſum, paucis diebus, dum ſeruitores cū equis meis ex Novuogardia per Livuoniam reuerterētur, cōmoratus ſum. quibus receptis, mox inde quatuor miliaribus de uia in Troki deflexi, ut ibi in quodam horto cōcluſos ac conſeptos Biſontes, quos alij Vros, Ger. uero *Auroxn* appellant, uiderem. Palatinus porro, etſi meo inexpectato ac improuiſo aduētu quodammodo offendeſſetur, me nihilominus tamen ad prandium inuitauit: cui intererat Scheachmet Rex Savuolenſis Tartarus, qui eò loci in duobus muratis & inter lacus extructis caſtris, ueluti liberis cuſtodijs honeſtè ſeruabatur. Is inter prandendum uarijs de rebus per interpretem mecum colloquebatur: Cæſarem præterea fratrem ſuum appellabat, omnes que Principes ac Reges inter ſe eſſe fratres dicebat.

Sūpto prandio, accepto q̃ à Palatino iuxta Lithvuanorū conſuetudinē munere, primū Moroschei oppidū, dein Grodno, 15. miliar.

Grinki, 6. miliar. Sylua poſt ſuperata,

Narevu, 8. miliar. atq̃

Bielsko oppidum uenimus, ubi Nicolaum Radovuil Palatinum Vilnenſem offendi, cui iam antea Cæſaris literas reddideram: qui etſi antea me equo gradario, duobus que alijs pro uehiculo donauerat, caſtratum tamen & bonum iam denuò equum dono dedit: obtruſitq̃ præterea aureos aliquot Hungaricales, adhortando ut ex his annulum mihi fieri curarem, quo induto, quotidieq̃ inſpecto, ſui facilius, & præſertim apud Cæſarem recorderer. Ex Bielsko in Brieſti caſtrum, cum oppido ligneo, ad fluuium Buh, in quem Muchavuetz illabitur,

Lamas oppidum: ubi Lithvuania relicta,

Polonię primum oppidum Partzovu ingreſſus, ſupra quod non ita longo interuallo Iaſonica fluuiolus labitur, Lithvuaniam que à Polonia dirimit. poſt

Lublin, 9. miliar.

Rubin,

Vrſendoff,

Savuichoſt, ad traiectum Iſtulæ.

Sandomir ciuitatem cum caſtro, ad Iſtulam ſitam, diſtantiq̃ à Lublin 18. miliar.

Poloniza, ad fluuium Czerna: in quo nobilissimi pisces, quos uulgo Lachs appellant, capiuntur.

Ciuitatem nouā Cortzin appellatā, oppidum cū castro murato.

Prostvuitza, ubi optima ceruisia coquitur, indeq;

Cracouiam, caput regni, sedem Regalem, ad Istulam sitam, 18. miliar. à Sandomir distantem, urbem inquam clericorum, studiosorum atq; mercatorum frequentia celebrem, peruenimus: ex qua, à Rege ipso, cui opera mea grata erat, munere accepto, honestissime fui dimissus. rectaq;

Lipovuetz sub castrum, Sacerdotum aliquid grauius delinquentium carcerem:

Inde'que 3. miliar. Ofvuentzin, Silesiæ quidem oppidum, Polonica tamē ditionis, ad Istulā situm: quo loco Sola fluuius ex montibus, qui Silesiam ab Hungaria diuidunt, decurrens, Istulam ingreditur. Non longe sub eodem oppido Preysla fluuius ex alia parte Istulæ, Silesiam à Polonica & Bohemica ditione dirimit, Istulam quoque influit.

Peczina, Ger. Ples, principatū in Silesia Bohemicę ditionis, 3. mil.

Strumen, Ger. Schvuartzvuaßer, 2. miliar.

Freystaetl, Ducum Teschinensium oppidum, quod Elfa fluuius præterlabitur, qui in Oderam exoneratur.

Morauia dein Ostravua oppidum, quod Ostravuitza fluuius alluit, Silesiamq; à Morauia diuidit.

Itschin, Ger. Titzein oppidum, quatuor miliar.

Hranitza, Ger. Vueißlenkirchen oppidum, quod Bervuna fluuius præterlabitur, 1. miliar.

Lipnik, 1. miliar. unde cum Vuistriciam 2. miliar. rectā contendētes, fortē ex quodam colle Nicolaus Czaplitz, eius prouincię nobilis, sibi nos obuios conspexisset, mox pixide arrepta, ad cōflictum se quodammodo cum duobus comitibus præparabat. Qua re e- quidem non temeritatem hominis, sed ebrietatem potius animadu- uerteram: ac continuo seruatoribus mandaueram, ut ei nobis oc- currenti media uia cederent. Sed ille hoc humanitatis officio negle- cto, in altam niuem se coniecerat, nosq; prætereuntes torue intue- batur: seruosq; à tergo cum uehiculis sequentes, ad hoc ipsum ge- nus officij, quod illi præstare haudquaquam poterant, cogebat: stri- ctoq; gladio minabatur. Ea re exorto utrinq; clamore, factocq; ser- uorum qui post erant concursu, ipse mox telo balistæ læsus, equus pariter uulneratus sub eo conciderat. Postea cum Moscis Orato- ribus iter institutū profecutus, ueni Olmutzium, quod ille quoq; sau- cius peruenerat: statimq; ueluti eius regionis incola notus, turba hominū (qui in fodendis aggerendisq; piscinis operam locant) col- lecta, ulcisci sese uolebat. Cuius ego tamen conatus maturo consilio repressi, ac intercepti. Ex Olmutzio,

Bischovu

Bischovu oppidulum, 4. miliar.

Niklsburg, 4. miliar. arcem splendidam, cum oppido. quod et si uno miliari ultra Teyam fluuium, qui multis in locis Austriam à Morauia dirimit, situm est, Morauia tamen adiacet, eiusque ditioni subiecta est.

Austriæ inde oppidulum Mistlbach, 3. miliar.

Vlrichskirchen, 3. miliar.

Viennam, ad Danubium sitam urbem, à multis scriptoribus celebratam, tribus pariter miliaribus confectis peruenimus: quod equidem duo integra uehicularum ex Moscovia usque deduxi.

Ex Vienna, Nouam ciuitatem, 8. miliar. indeque ultra montem Semring, interque Styriae montes Salzburgum usque ueni. Post Oeniponti, in Comitatu Tirolensi oppido, Cæsarem assecutus: cuius Maiestati non solum ea quæ ex mandatis gesseram, grata erant: sed etiam relatio de caeremonijs & consuetudine Moscouitarum, auditu ualde iucunda. Quare etiam Mattheus Cardinalis Salisburgensis, Cæsari admodum charus, Princeps industrius, & in rebus agendis uersatissimus, iocose coram Cæsare protestatus est, ne Cæsar, se absente, reliquum caeremoniarum ex me audiret, cognosceret ue.

Expedito mox ac dimisso à Cæsare Moscorum Oratore, equidem in Hungariam ad Regem Ludouicum, cum sub id tempus institutus Orator fuisset, eundem per Oenum ac Danubium Viennam deduxi: eoque ibi relicto, ipse continuo Pannonium currum conscendi, quo trijugis equabus curru uolitante celerrime ferebar, paucisque horis Budam triginta duobus miliar. perueni. Tantæ autem celeritatis causa est, tam commoda per iusta interualla respiratio equorum, & permutatio. Quarum prima utitur in Pruk, oppidulo ad Leytham fluuium, qui Austriam ab Hungaria diuidit, distatque à Vienna 6. miliar. Secunda in Ovuar castro, cum oppidulo, Ger. Altenburg, 5. miliar. Tertia in Iaurino oppido, sedeque Episcopali. Hunc locum Hungari Iurr, Germani uero ab Raba fluuio, qui oppidum alluit, Danubiumque ingreditur, Rab appellant. Hoc quidem in loco, qui ab Ovuar 5. miliaribus distat, equos permutant. Quarta, sex infra Iaurinum miliarib. in pago Cotzi, à quo & uectores currus nomen acceperunt: Cotzique adhuc promiscue appellantur. Vltima in Vuark pago, quinque à Cotzi miliaribus: quod loci equorum soleas, num qui clauis uacillent, aut desint, inspiciunt, currus loraeque farciant: quibus omnibus refectionis, Budam, sedem Regalem, 5. inde miliar. inuehuntur.

Bude sede Regia exposita, ac confecta legatione, finitisque Comitibus quæ haud procul ab urbe, ab eo loco quo celebratur, Rakhusch uulgo appellantur, à Rege honestissime dimissus, ad Cæsarem redi: qui proximo Ianuario post, anno scilicet Domini 1519. mortem obiit. Hancque in Hungariam profectionem, quod Moscouitica coniuncta, unoque prope & continuo itinere confecta fuit, adijcere uolui.

Iter

Vische. 4. M.

Niklsburg. 4. M.

Mistlbach. 3. M.

Vlrichskirchen. 3. M.

Vienna. 3. M.

Buda i. Ofen. 32. M.

A Vienna.

Pruk ad Leytham fl. 6. M.

Ovuar i. Altenburg. 5. M.

Iaurini i. Iurr. Rab. 5. M. iuxta Rab. fl.

Cotzi uirg. 6. M.

Vuark uirg. 5. M.

Buda i. Agn. Ofen. 5. M.

ITER SECVNDÆ

Legationis.

Ortuo Cæsare Maximiliano, Styriensium Orator ad Carolum Hispaniarum Regem, Archiducem Austriæ, tum electum Rom. Imperatorem, ad cuius Maiestatem postea & Moscus suos miserat Oratores, qui confœderationes cum Max. Imp. initas iam denuo confirmarent, missus sum. Vt autem uicissim Imperator Mosco gratificaretur, dederat negotium fratri D. Ferdinando, Archiduci, ut Ludouicum Hungariæ Regem admoneret, quo is apud suum patrum Sigismundum Poloniæ Regem tantum efficeret, ut ad æquas pacis seu induciarum conditiones cum Mosco consentiret. Viennæ itaq; Austriæ Leonhardus Comes Nugarolæ, nomine Caroli Rom. Imp. & ego fratris suæ Maiestatis Ferdinandi, Infantis Hispaniarum, Archiducis Austriæ, &c. conscensis curribus Pannonicis, ad Ludouicū Regem Hungariæ properantes, Budam uenimus: ibiq; expositis mandatis, negotijsq; ex sententia cōfectis, dimissi, Viennam que redeuntes, mox cum Mosci Oratoribus, qui tum ex Hispanijs à Cæsare redierant, egressi per oppida,

Mistlbach, 6. miliar.

Vuisternitz, 4. miliar.

Vuischa, 5. miliar.

Olmutium, 4. miliar.

Sternberg, 2. miliar.

Parn ferrifodinas, 2 miliar. inde' que duobus miliaribus pontem Moraua fluuio impositum transeuntes: ibiq; Morauia relicta,

Silesiæ oppidum & principatum ingressi,

Iagerndorff tribus miliaribus, tum per

Lubschiz, 2. miliar.

Glogouia parua, 2. miliar.

Crepiza. 2. miliar. Et post trans Oderam flu.

Opolia ciuitatem cum castro, ad Oderam fluuium sitam, ubi ultimus Opoliensium Dux suam sedem habebat, 3. miliar.

Oleschno, Ger. Rosenberg, trans fluuium Malpont, qui tum aquarum multitudine mirum in modum redundabat, 7. miliar.

Polonię oppidū Crepitza uetus, 2. serè miliar. peruenimus. quo in loco cum Poloniæ Regem, Pietercouiæ oppido (in quo Regnicolæ habere comitia ac celebrare solent) esse intelleximus, illic eò seruitorem præmisimus. Reuersus, cum inde Regem iam rectà Craouiā profecturum renunciasset, iter nostrum ex Crepitza eò nos pariter direximus. atq; primum

Clobutzko, 2. miliar.

Czesto.

Czestochovu monasterium, in quo imago diuę Virginis magno concursu populi, præcipue uero Ruthenici colitur, 3. miliar.

Scharki, 5. miliar.

Cromolovu, 3. miliar.

Ilkusch insignes plumbifodinas, 4. miliar.

welkoy

Cracouiam inde post 5. miliar. confectis, secunda Februarij die peruenimus: ubi nihil tum nobis honoris fuit exhibitum, neq; nobis quisquā obuiam processit, neq; hospitia designata, seu constituta erant, neq; humanitatis officio quisquam aulicorum nos consalutauit, excepit uē, perinde ac si de aduentu nostro nihil prorsus intellexissent. Impetrato post ad Regem aditu, causam legationis nostre eleuabat, officiumq; Principum nostrorum tãquam intēpestium reprehendebat: maxime uero, cum Oratores Mosci, à Cæsare ex Hispanijs usq; redeuntēs, nobiscum uideret: Moscum ideo moliri aliquid suspicabatur. Quæ nam tandem, inquit, uicinitas, aut sanguinis cōiunctio Principibus uestris cum Mosco intercedit: quod ultro se medios constituerent: præsertim cum Rex ipse à Principibus nostris nihil tale peteret, hostemq; suum facile ad æquas pacis condiciones cogere posset. Nos uero cōsilia pia & Christiana, mentemq; synceram Principum nostrorū testabamur, illosq; nihil magis quàm pacem, ac mutuā inter Christianos Principes amicitiam ac concordiam ex animo optare uelle, atq; omni studio procurare. Dicebamus etiam: Si Regi non uidetur, ut nostra mandata prosequamur, tum aut re infecta redibimus, aut Dominis nostris ea nunciabimus, & responsum super ea re expectabimus. Qua re audita, humanius aliquanto ac liberalius etiam in hospitij tractabamur. Eo tempore data erat mihi occasio petendi mille florenos, quos mihi mater Regina Bonæ, quod iam pridem ex Cæsaris Maximiliani mandato hoc ipsum matrimoniū filia tractassem, inscriptione data, promiserat: quam Rex tum benigne à me acceperat, eamq; ad reditum meum seruarat, mihiq; postea reuerso satisfieri curauerat.

Die Februarij quartadecima, Cracouia relicta, trahis seu uehiculis satis commodo itinere per Poloniæ oppida,

Nouam ciuitatem, Cortzin,

Polonizā,

Ossek,

Procouiza,

Sandomeria,

Sauichost,

Vrsendoff,

Lublin,

Parczovu,

Lithuaniæ tum oppidum tribus miliaribus Polouiza attigimus, ubi plurima itinera, propter crebras paludes, pontibus strata

V transi

transiuimus. inde' que

Rostovusche, 2. miliar.

Pelsiczatez, 3. miliar.

Briesti, 4. miliar. magnum oppidum cum castro, ad Buh fluuium, in quem Muchavuetz illabitur.

Camenez oppidū, cum lapidea turri in arce lignea, 5. mil. indeq; duobus fluuijs Oschna & Beschna traiectis, cōfectisq; 5. miliaribus,

Schereschovua recens ædificatum oppidum in magna sylua, ad fluuium Lisna, qui & Camenez præterlabitur, situm, uenimus.

Novuidvuor, 5. miliar.

Porossovua, 2. miliar.

Vuolkovuitza, 4. miliar. quo loco commodius hospitium in tota profectione non habuimus.

Pieski oppidum ad fluuium Selvua, qui ex ipsius Russiæ Vuolonia prouincia procurrit, Nemen'que influit.

Mostu uno miliari ad fluuium Nemen situm oppidum, quod à ponte Nemen imposito, nomen accepit; Most enim pons est.

Czutzma, 3. miliar.

Basiliski, 3. miliar.

Radomi, 5. miliar.

Hestlitschkami, 2. miliar.

Rudniki, 5. miliar.

Vilnam, 4. miliar. Porro per hæc loca à Vuolkhovuitza usq; enumerata, hoc tempore non perueneramus Vilnam, sed cursum nostrum in dextram Orientem uersus flectentes, per

Solvua,

Slonin,

Moschad,

Czernig,

Oberno,

Ottmut,

Cadayenovu,

Miensko oppidum, à Vuolcovuitza 35. miliar. distans. inde præterea omnes fluuij in Borysthenem feruntur, cum alijs relictis in Nemen decurrant.

Borissovū oppidum ad fluuium Beresina situm, 18. miliar. de quo supra.

Reschak 40. miliar. In illis porro locis, propter maximas solitudines, non compendiosa, sed communi uia usi, Mogilevu oppido, ad dextram interuallo 4. miliar. relicto, per

Schklovu, 6. miliar.

Orsa, 6. miliar.

Dobrovuna, 4. miliar. alia'que loca in priore itinero expōsita, Moscoviam tandem uenimus; ubi diu tractantes, nec tamen aliud

aliud extorquere potuimus, quàm ista: Si Rex Poloniæ uult nobiscum pacem, mittat ad nos, ut consuetum est, Oratores suos, & nos uolumus cum illo pacem nobis competentem. Misimus tandem nostros ad Regem Poloniæ (qui tum in ciuitate Gdanēsi fuit) destinauit'que ad hortationem nostram suos Oratores, Petrum Gysca Palatinum Plocensem, & Michaelē Bohusch Lithuani- cum thesaurarium.

Porro Princeps cum Oratores Lithuanos haud procul à Moscouia esse cognouisset, subito se uenationis prætextu ac recreandi animi gratia, tempore minimè tamen ad uenandum congruo, Mosaisko, quo loco maximam habet leporum copiam, contulerat: nos'que ad sese, ne fortasse Lithuani urbem ingrederentur, uocauerat. ubi impetratis confirmatis'que inducīs, undecima Nouembris dimissi, sciscitabatur Princeps, qua uia nos redituri essemus, quia Turcam Budæ fuisse intellexerat: quid autem effecisset, se ignorare aiebat. Eadem qua ueneramus uia, Dobrovunam usq; reuersi, impedimenta nostra, quæ ex Vuiesma per Borysthenem miseramus, ibi recepimus, Pristauumq; Lithuanum, qui nos eò loci expectabat, reperimus: à quò, Ludouicum Hungariæ regem perisse, tum primùm intelleximus.

A Dobrovuna 4. miliar. uenimus Orsām: unde eodem itinere quo ego in priore reditu usus eram, Vilnam peruenimus: ibiq; ab Regis naturali filio, Ioanne Episcopo Vilnensi, humaniter accepti, lauteq; tractati fuimus. tum

Rudnik, post 4. miliar.

Vuolkonik, 3. miliar.

Meretsch oppidum, quod ab eiusdem nominis illic fluuiò nomen habet, septem miliar.

Ofse, 6. miliar.

Grodno principatum ad Nemen fluuium situm, septem miliar.

Grinki, 6. miliar. quò cum prima Ianuarij proficisceremur, tam durum frigus obortum fuit, impetusq; uentorum niues in modum turbinis uoluens, dispergensq;, adeò ut hoc tanto tamq; infesto frigore equorum testiculi, & aliqua ex parte caniculæ ubera congelata, corrupta'que exciderint. Equidem nasum, nisi tempestiuus à Pristauo admonitus fuissē, ferè amisissē. Ingressus enim hospitium uix tandem, niue, monitu Pristauī, nasum macerando ac fricando, non citra dolorem sentire cœperam, scabie'que quodammodo oborta, ac dein paulatim arescente conualueram. gallum'que Moscouiticum, more Germanorum super currum sedentem, frigoreq; iam iam morientem, seruator crista, quæ gelu cōcreta erat, subito abscissā, non solum hoc modo seruauit, uerumetiam ut erecto statim collo cantaret, nobis admirantibus, effecit.

A Grinki, per magnam syluam, in

V 2 Narevu,

Narevu, 8. miliar.

Bielsco, 4. miliar.

Milenecz, 4. miliar.

Mielnik, 3. miliar.

Loschitzi, 7. miliar. post 8. miliar.

Polonię oppidum tandem Lucovu, ad Occi fluuium situm. Huius loci Præfectus Starosta, quasi dicas senior, appellatur: sub cuius ditione tria milia nobilium esse feruntur. Sunt ibi aliquot uillæ atque pagi, in quibus tantus nobilium creuit numerus, ut nullus sit colonus.

Oxi oppidum ad fluuium eiusdem nominis situm, 5. miliar.

Steschicza oppidum, sub quo Vuiepers fluuius Istulam ingreditur, 5. miliar.

Svuolena oppidū, 5. miliar. quo loco Vuiepers fluuio transmissio,

Senna, 5. miliar.

Polki, 6. miliar.

Schidlovu oppidum muro cinctum, 6. miliar.

Vuislicza oppidum muratum in lacu quodam situm, 5. miliar.

Prostvuicza 6. miliar. indeq; 4. miliar.

Cracouiam tandem reuersi sumus, ubi multa quidem præter mandata, sed quæ tamen Domino meo Bohemorum Regi recens electo non ingrata & profutura sciebam, tractaui.

Ex Cracouia iter nostrum Pragam uersus dirigentes, per

Cobilagora, 5. miliar.

Ilkusch i. Wolkow

Ilkusch plumbifodinas, 2. miliar.

Benšin oppidum, 5. miliar. infra quod haud longo interuallo

Pielza i. Pilsen

Pielza fluuius Poloniam à Silesia dirimit,

Silesiæ oppidum Pielscovuicza, 5. miliar.

Rosel

Cosse oppidum muratum, ad Odcrum fluuium, quem Viagrum appellant, situm, quatuor miliar.

Biela, 5. miliar.

Nysa

Nissam, 6. miliar. ciuitatē, Vratislauiensem Episcoporum sedē, in qua ab Iacobo Episcopo perhumaniter accepti ac tractati fuimus.

Otmachavu castrum Episcopi, 1. miliar.

Baart, 3. miliar.

Bohemiæ oppidum Glacz, comitatus 2. miliar.

Ranericz, 5. miliar.

Ieromiers pariter 5. ferè miliar.

Bretschavu, 4. miliar.

Limburg, 4. miliar. ciuitatem ad Albim fluuium sitam.

Pragam tandem, caput regni Bohemiæ, 6. miliar. ad Moltauam fluuium sitam, perucni, meumq; Principem iam Bohemorum Regem electum, eoq; ad coronationem uocatum reperi: cui equidem coronationi uicesima quarta Feb. interfui. Porro Oratores Mosci, qui me

qui me sequebantur, & quibus officij atque honoris gratia obuiam processeram, dum arcis & urbis magnitudinem intuerentur, non esse castrum, aut ciuitatem, sed regnum potius dicebant, quod sine sanguine acquiri permagnum esset.

Cæterum Rex clemens & pius, audita ac cognita relatione mea, consultationeque de rebus tum imminentibus finita, grata habuit quæ gesseram, de diligenti mandatorum suorum expeditione, de his quæ præter mandata profutura tum effeceram: & quod me ægrotum quidem, ad omnes labores obeundos obtuleram, gratiam suo ore pollicebatur. Quæ omnia cum Regi gratæ essent, mihi iucundissima fuerunt.

F I N I S.

PAVLVS IOVIVS NOVO-
comensis Ioanni Ruso Archiepiscopo
Consentino S.

Flagitasti amplissime antistes Ruse, ut ea quæ de Moschouitarum moribus à Demetrio eius gentis legato, qui ad CLEMEN-
TEM VII. Pontificem nuper uenit, quotidianis propè sermo-
nibus didicissem, Latinarum literarum memoriæ commenda-
rem: quum pro uetere tua pietate atq; uirtute, ad amplificandam
Romani Pontificis dignitatem, pertinere arbitrareris, si homines intelli-
rent, non fabulosi, aut omnino obscuri nominis Regem, sed qui numerosissi-
mis extremi aquilonis populis imperet, in causa religionis, omnibus nobi-
scum sensibus coniungi, fœdereq; perpetuo colligari, opportunissimo tempo-
re cupiuisse: quando nuper aliquæ Germaniæ gentes, quæ pietate cæteris om-
nibus præstare uideri uolebant, insana atq; scelestæ defectione non modo
à nobis, sed ab ipsis etiam superis exitiabili errore descuerint. Cæterum id mu-
nus impositum, quod certè grauioribus studijs occupatus iure optimo pote-
ram recusare, egregia uoluntate, celeritateq; perfeci, ne nimia mora uel accura-
tiori castigatione gratiam nouitatis exueret: qua uel una re, meæ erga te uete-
ris obseruantix studium, præstandiq; officij uoluntas manifestè declaratur:
quum honoris iacturam facere, si quis ex hac ingenij tenuitate sperandus est,
quàm desiderij tuum longè honestissimum diutius frustrari maluerim. Vale.

HIERONYMI DELII ALEX.

*Moschouijs quando lucem das gentibus, omnes
Paule tibi debent lumina Moschouij.
Sed quum Moschouiam per te quoq; noscitet orbis,
Quid tibi quod, ni orbem debeat, orbis habet?*

IANI VITALIS.

*Vix olim ulla fides referentibus horrida regna
Moschorum, & Ponti res glacialis, erat.
Nunc Iouio autore, illa oculis lus Iramus, & urbes,
Et nemora, & montes cernimus, & fluuios.
Hæc tibi Ruse dicat Iouius, quo nomine maior
Fama sit & Moschi, fama sit & Iouij.
Felicem ô gentem, auspicijs quæ talibus exis
In lucem, ô geminis inclyta numinibus.
Non poteras alio melius sub sidere nasci,
Quàm sub sceptriferæ Palladis, atque Iouis.*

P. CVRSII.

*Moschouiam, monumenta Ioui tua culta reuoluens,
Cœpi alios mundos credere Democriti,*

Pauli

PAVLI IOVII NO¹⁵⁹

VOCOMENSIS, DE LEGATIONE Basilij magni Principis Mostouiae, ad Clementem VII. Pontificem Max. Liber: in quo situs regionis antiquis incognitus, religio gentis, mores, & causae legationis fidelissimè referuntur. Cæterum ostenditur error Strabonis, Ptolemæi, aliorumq; Geographiæ scriptorum, ubi de Rypheis montibus meminere: quos hac ætate nusquam esse, planè compertum est.

Regionis primò situs, quem Plinio, Straboniq; & Ptolemæo parum notum fuisse perspicimus, præfa breuitate describetur, & in tabula typis excusa figurabitur: inde gentis mores, opes, religionem, militiaq; instituta, Tacitum imitati, qui à perperuis historijs libellum de Germanorum moribus seiunxit, perstrictiore stilo narrabimus, eadem ferè sermonis simplicitate utentes, qua nobis ab ipso Demetrio, curiosâ ac leni uestigiatione laceffito, per otium exposita fuere. Demetrius enim haud ineptè latina utitur lingua, utpote qui in Liuania à teneris annis in ludo prima literarum rudimenta didicerit, & insigni uariarum legationum munere functus, plures prouincias Christianorum adierit. Nam quum antea ob spectatam fidem ac industriam, apud Suetiæ Daciæq; reges, & magnum Prussiæ magistrum, Oratorem egisset, nouissimè apud Maximilianum Cæsarem, dum in eius aula omnis generis hominum refertissima uersaretur, si quid barbarum quieto dociliq; ingenio inerat, elegantium morum obseruatione deterfit. Causam uerò huiusce suscipiendæ legationis præbuit Paulus Centurio Genuensis, qui cum acceptis à Leone X. Pontifice commendaticijs literis, mercaturæ causa in Moscouiam peruenisset, cum Basilij Principis familiaribus ultro de consociandis utriusque Ecclesiæ ritibus agitauit. Quærebat enim Paulus insano, uastoque animo, nouum & incredibile iter petendis ab India aromatibus. Fama nanque cognouerat, quum in Syria, Ægyptoq; & Ponto negotiaretur, aromata ex ulteriore India aduerso amne Indo subuehi posse, atque inde modico terrestri itinere superatis Paropanisdidis montium iugis, traduci in Oxum Bactrianorum amnem: qui ipsdem ferè montibus, quibus Indus oritur, aduerso fonte in Hyrcanum mare raptis secum multis amnibus ad Strauam portum effunditur. Porro ab ipsa Straua tutam facilemq; nauigationem uideri, usq; ad emporium Citracham, ostiumque Volgæ amnis: inde uerò aduersis semper amnibus, Volga scilicet, & Occha, & Moscho, in urbem Moscham; ab Moscha autem, terrestri itinere Rigam, & in ipsum mare

mare Sarmaticum, omnesque occiduas regiones facile perueniri posse, contendebat. Vehementer enim & supra æquum, Lusitanorum iniurijs erat accensus, qui India magna ex parte armis domita, occupatisque omnibus emporijs, cuncta aromata coemerent, & in Hispaniam auerterent, atque ea grauiore quàm antea precio ac impotenti quæstu omnibus Europæ populis uenditare consueuissent: quin & diligenti adeò cura Indici maris litora perpetuis classibus custodirent, ut eæ negotiationes penitus intermissæ atque desertæ uideantur, quibus per sinum Persicū, ac aduersum Euphratem, et per Arabici maris angustias, secundoque demum Nilo per mare nostrum Asia omnis atque Europa abunde, & uiliore quidem precio complebantur: deteriore etiam Lusitanorum mercimonio, quum remotissimæ nauigationis incommodo, sentinæque uitijs aromata corrumpi, eorumque uis & sapor, odoratusque ille spiritus, multa demum mora in Olyssipponensibus conditorijs promercalibus euanescere atque expirare uideatur, cum asseruatis semper recetioribus, uetera tantum, et multo quidem situ mucida uenundari quereretur. Cæterum Paulus, quanquam de ijs rebus acerbissimè apud omnes differendo, & Lusitanis ingentem conflando inuidiam, multo auctiora fore uectigalia regia, si id iter aperiretur, & aromata ab ipsis Moschouitis, qui tantam eorum uim omnibus ferculis absumerent, uilius emi posse perdoceret: nihil tamen quod ad eam negotiationem pertineret, impetrare potuit. quoniā Basilium homini externo ac ignoto, eas regiones quæ ad Caspium mare & Persarum regna aditum præberent, minimè aperiendas esse existimabat. Itaque Paulus omnibus exclusus uotis, ex mercatore legatus factus, Basilij literas Leone iam uita functo, ad Hadrianum Pontificem retulit, quibus ille cum multo uerborum honore egregiam uoluntatem erga Romanum Pontificem ostēdebat. Paucis enim antè annis Basilium ardente cum Polonis bello, quum Lateranensis conuentus haberetur, per Ioannem Daciæ regem, huius Christierni, qui nuper regno expulsum est, patrem postularat, ut iter tutum legatis Moschouitis ad urbem Romam præberetur. Verum quum eodem fortè die, & Ioannes Rex & Iulius Pontifex ab humanis excessissent, sublato ad id sequestro, consilium mittendæ legationis omisit. Exarsit subinde bellum inter ipsum & Sigismundum Poloniæ regem: quod quum insigni ad Borysthenem parta uictoria à Polono feliciter confectum esset, Romæ supplicationes sunt decrete, ueluti deuictis cæsisque Christiani nominis hostibus: quæ res & regem ipsum Basilium, & uniuersam gentem ab Romano Pontifice haud mediocriter alienauit. At cum Hadrianus Sextus fato extinctus, Paulum iam secundo itineri accinctum destituisset, suffectus ei Clemens VII. illum etiam tum Orientis iter infano animo uolutatem, cum literis in Moschouiam transmisit, quibus Basilium propensissimis adhortationibus inuitabat, ad

bat, ad agnoscendam Romanæ Ecclesiæ maiestatem, feriendumque communibus in religione sensibus perpetuum fœdus, quod illi maxime salutare atque honorificum fore testabatur: ita ut Pontifex politeri uideretur, se ex sacro sancta autoritate Pontificia eum Regem collatis regalibus ornamentis appellaturum, si reiectis Græcorum dogmatibus, ad auctoritatem Romanæ Ecclesiæ se conferret. Cupiebat enim Basilii Regni nominis titulum cōcessione Pontificia promereri: quum id dare sacrosancti iuris esse & Pontificiæ maiestatis iudicaret, quando & ipsos quoque Cæsares à Pontificibus Maximis diadema aureum & sceptrum Romani imperij insignia accipere inueterata consuetudine cognouisset, quanquam & id pluribus à Cæsare Maximiliano legationibus postulasse ferebatur. Igitur Paulus, qui feliciore aliquanto cursu, quam multo cum quæstu percurrere terrarum orbem ab ineunte ætate didicerat, quanquam senex et antiqua stranguria tentatus, prospero celerique itinere Moscham peruenit, ubi à Basilio humaniter est susceptus. Fuit interea in eius aula menses duos, diffusisque uiribus, & eius immensi itineris difficultate deterritus, quum Indicæ negotiationis spes omnes ac inexplicabiles cogitationes penitus abiecisset, cū Demetrio legato priusquam eum in Moschouiam peruenisse putaremus, Romam rediit. At Pontifex magnificentissima Vaticanarum ædium parte, ubi laquearia aurata, lecti serici, aulæque eximij operis uisebantur, Demetrium suscipi, & togis sericis uestiri iussit: attribuitque ei comitem, ac rerum diuinarum pariter & urbanarum monstratorem, Franciscum Cheragatum Episcopum Aprutinum, longinquis sæpe ac dignissimis legationibus functum, qui ipsi Demetrio uel in Moschouia, Pauli sermonibus erat notissimus. Porro Demetrius ubi aliquot dierum quiete recreatus est, deterisis elotisque sordibus, quas longo ac laborioso itinere contraxerat, assumptoque insigni patrio habitu, ad Pontificem deductus, eum de more supplex adorauit, munusque Zebellinarum pellium suo, Regioque nomine obtulit: tum uero Basilij literæ datæ, quas ipsi antea, & demum Illyricus interpretes Nicolaus Siccensis in hanc sententiam latinis uerbis transtulerunt. Clementi Papæ, pastori ac doctori Romanæ Ecclesiæ, Magnus dominus Basilius Dei gratia Imperator ac dominator totius Rusliæ, nec non magnus Dux Volodemariæ, Moschouïæ, Nouogrodia, Pleschouïæ, Smoleniæ, Ifferiæ, Iugoriæ, Permniæ, Vetchæ, Bolgariæ, &c. Dominator & magnus Princeps Nouogrodia inferioris terræ, Cernigouïæ, Razaniæ, Volotchia, Rezeuïæ, Belchia, Rostouïæ, Iaroslauïæ, Belozeriæ, Vdoriæ, Obdoriæ, Condiniæque, &c. Misistis ad nos Paulum Centurionem, ciuem Genuensem, cum literis, quibus nos adhortati estis, ut uobiscum, cæterisque Christianorum Principibus consilio ac uiribus coniuncti esse uellemus, aduersus Christiani nominis hostes, ac nostris uestrisque legatis ultro citroque commeandi tutum ac

expeditum iter pateret, ut mutuo amicitiae officio, de amborum salute, & statu rerum cognosci possit. Nos autem Deo bene atque feliciter adiuuante, sicuti haecenus, aduersus impios Christianae religionis hostes impigre constanterque stetimus, ita & in posterum stare decreuimus. Itemque cum caeteris Christianis Principibus consentire, & pacata itinera praestare, parati sumus. Quas ob res mittimus ad uos Demetrium Erasmius, nostrum hominem, cum hac nostra epistola, Paulumque Centurionem remittimus. Demetrium autem celeriter remittetis, eumque incolumem et inuiolatum usque ad fines nostros esse iubebitis. Idem nos quoque praestabimus, si cum Demetrio legatum uestrum mittetis, ut sermone ac literis certiores de rebus administrandis reddamur, sic ut perspectis Christianorum omnium uoluntatibus, nos etiam optima consilia capere ualeamus. Datū in Domino nostro, in ciuitate nostra Moschouia, anno ab initio mundi septimo Millesimo tricesimo, tertio Aprilis. Caeterum Demetrius, uti est humanarum rerum, & sacrarum praesertim literarum ualde peritus, occultiora de magnis negotiis mandata habere uidetur, quae mox eum priuatis congressibus expositurum speramus: nam a febre, in quam ex coeli mutatione inciderat, pristinas uires & natium uultus ruborem recuperauit, ita ut pontificis sacris, quae in honorem diuorum Cosmae & Damiani, solenni apparatu, musicisque concentibus confecta sunt, sexagenarius senex, & cum uoluptate quidem astiterit, & in senatum uenerit, quum Campegius Cardinalis a Pannonica legatione tum primum rediens, a Pontifice omnibusque aulae ordinibus exciperetur: quin & sacrosancta Urbis templa & Romanae magnitudinis ruinas, priscorumque operum deploranda cadauera mirabundus inuiserit, ita ut credamus eum propediē explicatis mandatis, cum legato pontificio, Episcopo Scarense, dignisque acceptis a Pontifice muneribus, in Moschouiam esse rediturum. Moschouitarum nomen recens est, quamquam de Moschis Sarmatarum affinibus Lucanus meminerit, & Plinius Moschos ad Phasidis fontes supra Euxinum ad orientem constituat. Eorum regio latissimos habet fines, & ab Aris Alexandri magni circa Tanais fontes ad extrema terrarum, Borealemque Oceanum, sub ipsis ferē Septentrionibus extenditur: campestris magna ex parte, & pabuli quidem ferax, sed aestate pluribus in locis admodum palustris: nam ea omnis terra magnis frequentibusque annibus irrigatur, qui ubi niuibushybernismulto solis uaporem colliquatis, & resoluta ubique glacie contumescunt, campi passim in paludes abeunt, cunctaque itinera continentibus aquis & coenosa illuuie defoedantur, donec nouae hyemis beneficio restagnantia flumina, ipsaeque paludes iterum cogantur, & uias solidissimo constratas gelu, uel transitoris curribus praebent. Hercynia sylua quotam Moschouiae partem occupat, ipsaque passim positae ubique aedificiis incolitur. iamque longo labore
hominum

hominum rarior facta, non eam, sicuti plerique existimant, horridam densissimorum nemorum impenetrabiliumque saltuum faciem ostēdit. Ceterum ea immanibus feris plenissima, per Moschouiam perpetuo tractu inter ortum Solis, & Boream, ad Scythicum Oceanum excurrere traditur: ita ut spes hominū eius finem curiosē scrutantium, infinita magnitudine sua semper eluserit. Ea in parte quæ uergit ad Prussiam, uri ingētes, & ferocissimi taurorum specie reperiuntur, quos Bisontes uocant, item que Alces ceruina effigie, & cum carnea proboscide, altisque cruribus, et nullo suffraginum flexu, Lozzi à Moschouitis, à Germanis uerò Helenes appellati, quæ animalia C. Cæsari nota fuisse uidemus. Præterea ursi inusitatae magnitudinis, & prægrandes lupi, atro colore formidabiles. Ab ortu Moschouia finitimos habet Scythas, qui Tartari hodie nuncupantur, gentem uagam, & bello omnibus seculis illustrem. Tartaris pro domibus sunt carri, centonibus corijsque coniecti: ab quo uitæ genere Hamaxouios antiquitas eos appellauit. Pro urbibus uerò, ac oppidis, immensa castra, non fossis, aut materiae claustris, sed infinita sagittariorum equitum multitudine uallata. Diuiduntur Tartari per Hordas: ea est, eorum lingua, consentientis in unum populi congregatio, ad effigiem ciuitatis. Hordis singuli præsumunt Imperatores, quos genus, aut bellica uirtus dedit. sepe enim cum finitimis bella gerunt, ac ambitiosè admodum & atrociter de imperio decertant. Hordarum infinitum propè numerum esse constat: quippe Tartari ad Cathayum usque, celeberrimam in extremo ad Orientem oceano ciuitatem, latissimas solitudines tenent. Porro qui proximi sunt Moschouitis, mercaturæ commercio & frequentibus eorum irruptionibus sunt noti. In Europa ad Dromon Achillis Taurica in Chersoneso sunt Præcopitæ, quorum Principis filiam Selymus Turcarum Imperator uxorem duxit. Ii Polonis maximè sunt infesti, lateque inter Borysthenem & Tanaim cuncta populantur: & cum Turcis sicuti reiigionis, ita & cæteris in rebus mirifice consentiunt: qui in eadem Taurica Caffam Ligurum coloniam obtinent, Theodosiam antiquitus appellatam. Ii uerò Tartari, qui inter Tanaim et Volgam amnem in Asia latos campos inhabitant, Basilio Moscouitarum regi parent, & Imperatorem aliquando eius iudicio deligunt. Inter eos Cremi, intestinis seditionibus laborantes, quum antea opibus & belli gloria maximè ualuisent, paucis antè annis uires simul ac omnem dignitatem amiserunt. Trans Volgam, Casani Moscouitarum amicitiam religiose colunt, ac eorum se clientes esse profitentur. Ultra Casanios ad Boream sunt Sciabani, multitudine armentorum ac hominum potentes. Post eos sunt Nogai, qui summam hodie opum & bellicæ laudis obtinent auctoritatem. Eorum Horda quam amplissima nullum habet Imperatorem, sed Reipublicæ Venetæ more, multa seniorum prudentia, strenuorumque uirtute gubernatur.

Vltra Nogaios, haud magno ad meridiem deflexu, uersus Hyrcanum mare, Zagathai Tartarorū nobilissimi, oppida lapide cōstructa incolunt, regiamq; habent Samarcādam urbem, eximiæ magnitudinis & claritatis: quam Iaxartes, maximus Sogdianę amnis interfluit, atque inde ad centum miliaria in mare Caspiū effunditur. Cum ijs populis ætate nostra Hismael Sophus, Rex Persarum, dubio sæpe euentu bella gessit: timoreq; eorum adductus, dum uires omnes imminentibus opponuntur, Selymo una acie uictori Armeniam, Taurisiumq; regni caput prædæ reliquit. Samarcanda urbe ortus est Tamburlanes, siue ut Demetrius dicendum monet, Themireuthlu, qui Baiazetem Ottomanum, huius Solimani tritauum, apud Ancyram Galatię urbem ingenti prælio superatum cepit, & per omnē Asiam ab se terribili, maximi exercitus impetu deuictam, ferrea inelusum cauea, in triumphī pompa circūduxit. Ab hac regione ad Moschouitas plurima uestis serica adducitur. Ceterū mediterrani Tartari nihil præter equorum perniciū greges, & nobiles nulla filorum textura, sed coactis ex lanis, cādidos cētones præbent: è quibus Feltrię uestes penulæ, ad perferendum omnem imbrium iniuriam idoneæ, atq; pulcherrimæ conficiuntur. A' Moschouitis autem laneas tunicas & argenteam monetam petunt, quum ab ijs omnis corporis cultus, superfluæq; supellectilis apparatus contemnatur: solo etenim centone ad irati cœli contumeliā fortiter sustinendam contenti sunt, & solis confisi sagittis hostem arcent: quam dum in Europam excurrendum esse decreuissent, Principes eorum ferreas galeas & loricas, gladiosq; falcatos, à Persis nostra tempestate coemerint. A' meridie Moschouitarum fines iisdem ab Tartaris clauduntur, qui supra Meotim paludem in Asia, & circa fluuios Borysthenem & Tanaim in parte Europæ, planitiem ad Hercyniam uergentem tenent. Roxolani, Getæ & Bastarnę, antiquitus eam plagam incoluere, unde Russiæ nomen effluxisse crediderim. nam Lithuanie partem, Russiam appellant inferiorem: quum ipsa Moschouia, Russia alba nuncupetur. Lithuania itaque ab Cori uenti flatibus Moschouiam spectat: ab occasu uerò, mediterranea Prussiæ atq; Liunioniæ ipsis Moschouię finibus inferuntur, ubi mare Sarmaticum ab Cymbricæ Chersonesi angustijs irrumpens, lunato sinu ad Aquilonem inflectitur. In extremo uerò eius Oceani littore, ubi Norbegia atq; Suetia, amplissima regna, Isthmo ueluti quodam continenti adhærent, Laponες existunt, gens supraquā credibile sit, agrestis, suspiciosa, & ad omne externi hominis uestigium, nauigijq; conspectum, maximè fugax. Ea neq; fruges, neq; poma, neque ullam omnino uel terræ, uel cœli benignitatem nouit. sola sagittandi peritia cibum parat, uarijs que ferarum tergoribus uestitur. Gentis cubilia, cauernulæ siccatis repletæ folijs, cauique arborum stipites, quos uel intromissa flamma, uel ipsa uetustas, inducta carie fabrica-

fabricarit. Aliqui ad mare, ubi ingēs est captura piscium, ineptis, sed felicibus artificijs piscantur, duratosq; fumo pisces, tanquam suas fruges recondunt. Laponibus exigua corporum statura, luridī contusiq; uultus, pedes uerò uelocissimi. Ingenia eorum ne ipsi quidem proximi Moschouitæ nouerūt, quum eos parua manu aggredi, exitialis insanīæ esse dicant: magnis uerò copijs inopē rerum omnium uitā ducentes lace ssisse, neq; utile, neq; omnino gloriosum unquam existimarint. Li cādidi ssimas pelles, quas Armelinas uocamus, cum uarij generis mercimonijs permutant: sic tamen, ut omne mercatorum colloquiū conspectumq; defugiant, adeo ut mutua rerum uenaliū collatione facta, et relictis medio in loco pellibus, cū absentibus & ignotis, syncerissima fide permutationes transigātur. Ultra Laponēs in regione inter Corum & Aquilonē, perpetua oppressa caligine, Pygmæos reperiri, aliqui eximiæ fidei testes retulerūt: qui postquam ad summū adoleuerint, nostratis pueri denūm annorum mensuram uix excedant: meticulosum genus hominū, & garritu sermonem exprimens, adeo ut tam simiæ propinqui, quam statura ac sensibus ab iustæ proceritatis homine remoti uideantur. Ab Aquilone uerò innumerabiles populi Moschouitarū imperio parēt, qui ad Oceanū Scythicum, itinere trium ferē mensiū extenduntur. Proxima Moschouīæ regio est Colmogora, frugibus abundans, quam interluit Diuidna, fluuiorum totius Septentrionis longē amplissimus, qui alteri fluuiō minori in mare Baltheum erumpenti, nomen dedit. Is statis & Niloticis similibus incrementis, nec incertis anni temporibus circuniectos inundat campos, pinguiq; alluuie, argenti cœli iniurijs, seu isq; Aquilonis flatibus mirificē resistit: quum niuib; imbribusq; auctus inflatur, adeo lato alueo in Oceanum per incognitas gentes in speciem ingentis pelagi defertur, ut expedito nauigio unius diei remigatione trāsire nequeat. ubi uerò aque mox resederunt, uastæ passim insulæ fertilitate nobiles relinquūtur. Frumentum nancq; terræ traditū, nullo aratri beneficio prouenit, admirabilicq; celeritate naturę festinantis, ac nouam superbi amnis iniuriā timētis, oritur simul, & adole scit, atque in aristas educitur. In Diuidnā influit Iuga amnis, in ipsoq; confluentium angulo celebre est emporiū, nomine Vstiuga, à Moscha regia urbe sexcētis miliarib; distās. In Vstiugā à Permijs, Percerris, Inugris, Vgulicis, Pinnagisq; ulterioribus populis, preciosę pelles Martarum, Zebellinorumq;, luporum, ceruariorum, et nigrarum albarumq; uulpium comportantur, & ab ijs uario mercimoniū genere permutantur. Zebellinos uerò leuium pilorum tenui canicie probatissimos, quibus nūc Principum uestis fulcitur, & delicata matronarum colla, expressa uiuæ animantis effigie, cōteguntur, Permiū & Pecerri præbent: sed quos ipsi ab remotioribus etiam gentibus, quæ ad Oceanum pertinent, per manus traditos accipiant, Permiū & Pecerri paulò ante ætatem

nostram more gētilium idolis sacrificabant: nunc uerò Deum Christum colunt. Ad Inugros, Vgolicosq̃, per asperos montes peruenitur, qui fortasse Hyperborei antiquitus fuerunt. In eorum iugis nobilissimi falcones capiuntur. ex ijs genus unum est cādidum, guttatis pennis, quod Herodium dicunt. sunt et hierofalchi, ardearum hostes, & sacri, & peregrini, quos antiquorum Principum luxus in aucupijs non agnouit. Ultra eos, quos modò nominaui, populos, Moschouitis regibus tributa pendentes, aliæ sunt nationes extremæ hominum, nulla certa Moschouitarum peregrinatione cognitæ: quando nemo ad Oceanū peruenierit: sed fama tantum, ac ipsi plerunq̃ fabulosis mercatorum narrationibus auditæ. satis tamen constat, Diuidnam innumerabiles trahentem amnes, ingenti cursu ad Aquilonem deferri, mareq̃ ibi esse longè uastissimum, ita ut illinc ad Cathayum legēdo oram dextri litoris, nisi terra intersit, nauibus perueniri posse, certissima coniectura credendum sit. Pertinent enim Cathayni ad extremam Oriētis plagam, ad Thraciæ fermè parallelum, Lusitanis in India cogniti, quū proximè ad coemenda aromata per regionem Sinarum, Mclachā usq̃ ad auream Chersonesum nauigarint, uestesq̃ ex Zebellinis pellibus attulerint: quo uel uno argumento non longè ab Scythicis litoribus Cathayum urbem abesse putamus. Cæterum quum à Demetrio quæreremus, an apud ipsos ulla de Gotthis populis uel fama per manus à maioribus tradita, uel ex ipsis literarum monumentis memoria superesset, qui ante mille annos & Cæsarum imperium, & urbem Romam omnibus iniurijs deformatum euertissent: respondebat, & Gotthicæ gentis, & Totilæ regis nomen clarum esse atque illustre, in eamque expeditionem coiuisse plures populos, & ante alios, Moschouitas: creuissq̃ eum exercitum ex colluie Liuoniorum & Circumuolganorum Tartarorum: sed propterea omnes Gotthos fuisse appellatos, quoniam Gotthi, qui insulam Islandiam siue Scandauia incolerent, autores eius expeditionis extitissent. Iis maxime finibus Moschouitæ ex omni parte clauduntur, quos Modocas Ptolemæo fuisse credimus: hodie aut à Moscho amne haud dubiè sic dicti, qui & regiæ urbi quam intersluit, suū quoq̃ nomē indiderit. Ea est omnium Moschouicæ urbium longè clarissima, tum situ ipso, qui regionis medius esse existimatur, tum insigni fluminū opportunitate, domorumq̃ frequentia, & munitissimæ arcis celebritate. Oblōgo etenim ædificiorū tractu, secundum Moschi fluminis ripam ad spaciū quinque miliarium extenditur. domus in uniuersum sunt ligneæ, distinctæ in triclinia, coquinas, & cubilia, capacitate amplæ, nec structuris enormes, aut nimium depressæ: trabes enim ingentis magnitudinis ab Hercymia sylua supportantur, quibus ad rubricæ lineam delibratis, & contrario ordine inter se ad rectos angulos coniunctis & confibulatis, exteriora domorū septa singulari firmitate, nec multa impensa,

impensa, & summa celeritate constituuntur. Domus ferme omnes, & ad usum olerum, & ad uoluptatem priuatos habent hortos, unde raræ urbis circuitus longè maximus apparet. Singulæ regiones singula habent sacella: sed conspicuo in loco templum est deiparæ Virgini dicatum, celebri structura atq; amplitudine, quod Aristoteles Bononiensis mirabilium rerum artifex, & machinator insignis, ante sexaginta annos extruxit. ad ipsum urbis caput, Neglina fluuiolus, qui frumentarias agit molas, Moschum amnem ingreditur, peninsulamq; efficit: in cuius extremitate arx ipsa cum turribus ac propugnaculis, admirabili pulchritudine Italorum architectorum ingenio constructa est. In subiectis urbi campis capreolorum & leporū incredibilis multitudo reperitur: quos nemini plagis & canibus sectari licet, nisi Princeps id ad uoluptatē intimis familiaribus, uel peregrinis legatis indulserit. Tres ferme urbis partes duobus aluuntur fluminibus: reliqua uerò, latissima fossa, atq; ea multa aqua ex ipsis amnibus corriuata præcingitur. Vrbs etiā ab aduerso latere alio flumine quod Iausa dicitur, munita est: id pariter in Moschum paulo infra urbem euoluitur. Porro Moschus ad meridiem excurrens, in Ocham amnem multo maiorē, apud oppidum Columnam sese effundit: nec magno inde itineris spatio Ocha ipse, & suis & alienis undis magnus & tumēs, exoneratur in Volgam, ubi ad cōfluentes situm est oppidum Nouogrodia minor, de nomine maioris urbis, ex qua deducta est ea colonia, nuncupatum. Oritur Volga, qui antiquitus Rha fuit, è magnis uastis que paludibus, qui Cādidi lacus appellantur. Sunt ex supra Moscham inter Aquilonem & Corum, emittuntq; cunctos ferme amnes qui diuersas in regiones diffunduntur, uti de Alpibus uidemus: è quorū iugis ac fontibus Rhenum, Padum ac Rhodanum, innumerabilesq; minores fluuios manare compertum est. Siquidem ex paludes pro montibus perenni scaturigine, humorem affatim præbent, quum nulli omnino montes ea in regione multa etiā hominum peregrinatione reperiātur, ita ut Ryphæos montes & Hyperboræos toties ab antiquis celebratos, pleriq; Cosmographiæ ueteris studiosi penitus fabulosos esse arbitrentur. Ex his itaq; paludibus, Diuidna, Ocha, Moschus, Volga, Tanais, atq; Borysthenes oriuntur. Volgam Tartari Edilū, Tanaim uerò Don appellant, ipse Borysthenes Neper hodie nuncupatur. hic paulò infra Tauricam in pontum Euxinum decurrit. Tanais autem à Mæoti palude, ubi Azoum est nobile emporium, excipitur. Volga uerò ad meridiē Moscham urbem relinquens, uasto circuitu ingentibusq; meandris primò ad Orientem, mox in Occasum, ac demum ad austrum magna aquarum mole præcipitatus, in Hyrcanum mare deuoluitur. Supra eius ostium urbs est Tartarorum, nomine Cytrachan, ubi à Medis, Armenijsq; & Persis mercatoribus nundinæ celebrantur. In ulteriore Volgæ ripa Tartarorum oppidum est

dum est Casanum, à quo Casaniorum Horda nomen ducit: distat à Volgæ ostio, Caspio que mari quingentis millibus passuum. Supra Casanum autem centesimo et quinquagesimo miliari ad ingressum amnis Suræ, Basilius qui nunc regnat, Surcicum oppidum condidit, ut in ea solitudine mercatoribus ac uiatoribus, qui de rebus Tartaricis ac eius inquietæ gentis motibus proximos finium Præfectos certiores reddunt, certa & tuta mansio cum tabernis hospitalibus statueretur. Moschouitarum Imperatores uarijs temporibus, uti ex usu præsentium rerum fuit, uel libido, noua ac obscura loca nobilitandi longius pertraxit, apud diuersas urbes Imperij atq; aulae sedem habuere. Siquidem Nouogrodia, quæ Caurum & Solem ferè occidentem spectat, uersus Liuonium mare non multis ante annis totius Moschouiæ caput fuit, summam que semper obtinuit dignitatem, propter incredibilem ædificiorum numerum, latissimiq; & piscosi lacus opportunitatem, & uetustissimi ac uenerabilis templi famam: quod ante quadringentos annos Byzantium Cæsarum æmulatione, sanctæ Sophiæ Dei filio Christo dicatum fuit. Nouogrodia perpetua quasi hyeme et tenebris longissimarum noctium premitur. nam polum Arcticum ab Horizonte sexaginta-quatuor gradus eleuatum uidet: sex ferè gradibus ipsa Moscha ab æquatore remotior, qua cœli ratione solstitij tempore propter exiguas noctes continuatis ferè solis ardoribus æstare perhibetur. Vrbs quoque Volodemaria Regiæ nomen adepta est, quæ ad ortum solis ducentis amplius miliaribus à Moscha distat, eo que sedem Imperij ab strenuis Imperatoribus necessaria ratione translata ferunt, ut ex propinquo, quum tum bella continenter cum finitimis gererentur, paratiora præsidia aduersus Scytharum irruptiones opponerent. est enim citra Volgam in ripis Clesmæ amnis sita, qui in Volgam euoluitur. Cæterum Moscha, uel ob eas, quas diximus, dotes, Regiæ nomine dignissima iudicatur: quoniam medio quodam totius frequentioris regionis ac Imperij loco sapientissime constituta, munitaque arce & fluminibus, consensu omnium, præcellentiæ meritam laudem, honoremq; nulla ætate defuturum sibi uendicasse cæterarum urbium collatione uideatur. Distat Moscha ab urbe Nouogrodia quingentis millibus passuum, mediocq; ferè itinere Ottoferia Volgæ amni imposita occurrit. Is amnis, uti fontis proximus, nondū receptis tot amnibus exiguis lenisq; permeat. inde per nemora & campestris solitudines Nouogrodiam peruenitur. Porro à Nouogrodia ad Rigam proximum Sarmatici litoris portum, paulominus quingentorum miliarium iter est. Isq; tractus superiore commodior putatur, quum frequentes habeat uicos, urbemq; Pleschouiam uiæ impositam, quam duo amnes complectuntur. Ab Riga autem, quæ magni magistri militiæ Liuoniorum ditioris est, ad Lubecam Germaniæ portum in sinu Cymbricæ Cherfonei mi-

nesi miliaria paulo plus mille periculosa navigationis numerantur. Ab urbe Roma uero Moscham duobus millibus et sexcentis miliaribus distare compertum est, breuissimo scilicet itinere cuntibus per Rhauennam, Taruisium, Carnicas alpes, Villacum'que Noricum, & Viennam Pannonicam, atq; inde superato Danubio, per Olmutium Morauorum usq; ad Cracouiam Poloniae regiam, mille & centum miliaria existunt. Ab ipsa uero Cracouia ad Vilnam Lithuaniae caput, quingenta: & totidem ab ea urbe ad Smolenchum ultra Borysthenē situm, et à Smolenchō ad Moscham sexcenta computantur. uerū id iter quod est à Vilna per Smolenchum ad Moscham, hyeme per niues longo concretas gelu, lubricamq; sed multo attritu solidatam glaciem expeditis in curribus incredibili celeritate conficitur. aestate uero nisi difficili laboriosoq; itinere campestria superare nequeūt. nam ubi niues perpetuis solibus dissolui eliquariq; coeperint, in paludes coenofasq; uoragines abeunt, uiris pariter & equis inextricabiles, nisi ligneis pontibus infinito propè labore consternantur. Terra Moschouia in uniuersum neq; uitem, neque oleam, neq; paulo suauioris pomi frugiferam arborem, præter melopepones & cerasā producit: quum teneriora quaq; gelidissimis Boreæ flatibus exurantur. campi tamen tritici, siliginis, milij, paniciq; & omnis generis leguminum segetes ferunt. sed certissima messis in cera & melle consistit. Regio enim tota foecundissimis apibus plena est, quæ non in manufactis agrestium aluearibus, sed in ipsis arborum cauis probatissima mella conficiunt. Hinc per syluas, & opacissimos saltus, frequentia ac nobilia apum examina ramis arborum pendentia uidere est, quæ nullo æris crepitu colligere sit necesse. Reperiuntur sæpe fauorum ingentes massæ arboribus conditæ, ueteraq; mella deserta ab apibus, quum singulas arbores, in uastis nemoribus rari agrestes minimè perscrutentur: ita ut in admirandæ crassitudinis arborum stipitibus permagnos mellis lacus aliquando reperiunt. Retulit & cum multo omnium risu Demetrius legatus, ut est ingenio comi et faceto, proximis annis uiciniae suæ agricolam, quærendi mellis causâ in prægrandem cauam arborem supernè desilisse, eumq; profundo mellis gurgite pectore tenus fuisse haustum, ac biduo uitam solo melle sustinuisse, quum uox opem implorantis in ea sylvarum solitudine, ad uiatorum aures penetrare nequiuisset: ad extremū uero desperata salute, mirabili casu, ingentis ursæ beneficio inde extractū euasisse, quum forte eius beluæ ad edenda mella more humano se demittentis, auersos renes manibus comprehendisset, & eā subito timore exterritam ad exiliendum tum tractatu ipso, tum multo clamore concitasset. Nobile quoque linum, & cannabum in restes, multaq; item boum tergora, & massas eeræ ingentes, Moschouitæ in omnem Europæ partem mittunt. Nulla auri argenti'ue, uel ignobilioris metalli, fer-

ro excepto, apud eos uena, sectura ue reperitur: nullumque est tota regione, uel gemmarum uel preciosi lapilli uestigium. ea omnia ab externis populis petunt. naturæ tamen iniuria, quæ tot bona prorsus inuiderit, uno pellium nobilissimarum mercimonio refarcitur, quarum precium incredibili hominum cupiditate & luxu adeo creuit, ut in singulas uestes suffulturæ, millenis aureis nummis ueneant. Fuit autem tempus, quo hæc uilius emebantur: quum remotissimæ Septentrionis nationes politioris cultus, nostræque adeo anhelantis luxuriæ penitus ignaræ, summa simplicitate, eas uilibus ac ridiculis sæpe rebus permutarēt: ita ut uulgo Permi, atque Pecerri, tantum pellium Zebellinarum pro ferrea securi repēderent, quantum earum simul connexarum ipso securis foramine, quo manubrium induitur, Moschouitæ mercatores extrahere poterant. Ante quingentos annos Moschouitæ gentilium deos coluere, Iouem scilicet, Martem & Saturnum, & plerosque alios, quos sibi infano errore hominibus ex industrijs, aut regibus antiquitas finxit. Tunc uero primum Christianis sacris initiati, quum Græci antistes haud satis constantibus ingenijs à Latinorum Ecclesia dissentire cœperunt: factumque est, ut Moscouitæ eos religionis ritus quos à Græcis doctoribus acceperissent, iisdem sensibus, et sincerissima quidē fide sequerentur. Spiritum enim sanctum tertiam in diuina Trinitate personam, à patre Deo solum produci persuasum habent: quum rectissima ueritate à patre simul Christoque filio proficisci credendum sit. uerum ea controuersia apud Conuentum Florentinum, præsidente Eugenio quarto Pontifice, magna partium cōtentione agitata, eum exitum habuit, ut pertinacia Græcorum in sermone potius quam in sensu castiganda uideretur: quum Græci antistites euidentissimis conuicti rationibus, spiritum sanctum à patre per filium produci faterentur. Sacramentum quoque non ex azymo, uti iure debemus, sed ex fermentato pane conficiunt: idque sub utraque specie, sicuti soli apud nos sacerdotes, panis scilicet diuinique sanguinis, ab eorum presbyteris uniuerso populo communicatur: quo maxime errore imbuti Bohemi, paulo ante patrum nostrorum memoriam à Latinorum Ecclesia descuerunt. Cæterum quod ualde alienum à Christiana religione esse uidemus, nullis sacerdotum suffragijs, nulla que propinquorum, aut amicorum pietate iuuari mortuorum manes arbitratur: fabulosumque esse purgatorii locum putant, e quo tandem piorum animæ, cum diuturna ignis poena, tum multis parentationibus, indulgentiisque summorum Pontificum expiata, immortalium felicitatem beata in coeli sede consequantur. Cæteris in rebus easdem ferè ceremonias tenent, quæ à Græcis usurpatæ sunt, Romanamque Ecclesiam ceterarum omnium Principatum obtinere, superbe et peruicaciter negant. sed ante alia, Iudæorum genus, uel memoria quidem horrent, nec eos intra fines admittunt, ueluti pessimos atque maleficos homines: qui etiam nouissime

uissimè Turcas ænea tormenta conflare docuerint. Christi uitæ miraculorumq; omnium historia ab Euangelistis quatuor conscripta, itemq; Pauli epistolæ, dum sacra fiunt, è suggestu clariore uoce recitantur, probatæq; uitæ sacerdotes homelias Ecclesiæ doctorum publicè legunt, etiã ijs horis quibus sacra minimè cõficiuntur. non enim Oratores cucullatos, qui aduocato populo cõcionari, & ambitiose nimis atq; subtiliter de diuinis disserere soliti sunt, admittere fas putant: quoniam rudes imperitorũ animos simplici potius doctrina, quàm altissimis arcanorum interpretationibus ad sanctiorem morũ frugem euadere, uiri solidæ religionis arbitrantur. Hos, quos modò diximus, sacros libros, item que noui ac ueteris instrumenti enarratores, præterea Ambrosium, Augustinũ, Hieronymum atq; Gregorium, in linguam Illyricam traductos habet, religiosèq; custodiunt. Antistites, Principesq; minorum sacerdotum singulis urbibus pagisq; præfecti sacra curant, controuersias dirimunt, & moribus deprauatos summa quadã uindicandi potestate persequuntur. Regem sacrorum, quem ipsi Metropolitam uocant, à Cõstantinopolitano Patriarcha petunt: Archimandritæ autem & Episcopi, coniectis in urnam meliorum nominibus, sorte ducuntur. Eorum uerò hominum qui humanis cupiditatibus ultro renunciarunt, diuinarumq; rerum contemplationi & sacrorum ministerio sese dedicarunt, duplex est genus, utrunq; cœnobîa incolit: sed alterum est uagum, & paulo solutioris uitæ, sicuti apud nos diuorum Francisci atq; Dominici sectam profitentes: alterum constat ex sanctioribus monachis, quorum ordinem diuus Basilius instituit. ijs ne limine quidem uel in suprema uitæ necessitate, pedem efferre fas est. Procul enim ab oculis profanorum singulari duritie uitam in occultioribus adytis degunt, summamq; subactæ carnis & confirmati in religione animi opinionẽ præbent. Vniuersus populus quater in anno, & pluribus semper diebus ieiunare cõsueuit, abstinetq; ab esu carniũ, ouorum, & lactis. In uere primũ, more Latino, post diem Cinerum: mox adulta ætate, in honorem diuorum Petri & Pauli: & initio autumnĩ demum, quum assumptæ in cœlum Mariæ uirginis memoriã celebramus: postremò sub ipsam hyemẽ, quum aduentus Domini pronunciat. Per hebdomadã uerò, diem Mercurij sine carnibus, diem autem Veneris sine ouis lacteq; traducunt: sed Saturni dies mensa omnibus obsonijs opiparè referta, hilariter excolitur. Cæterum secus ac nos solemus, nullas festorũ dierum uigilias obseruāt. Religiosissimè tẽpla uenerantur, adeo ut ea neq; uiros neque fœminas uenereis pollutos cõplexibus intrare fas sit, nisi prius priuatis balneis abluantur. Sæpeq; accidit, ut complures utriusq; sexus sacra audientes, extra limen cõsistant, & propterea à petulcis iuuenibus recentis incontinentiæ notati, facietis aliquando nutibus salutentur. In ipso natali die Ioannis Baptistæ, & in Paschate, trium

Magorum, presbyteri sacros panes paruos, toti populo largiuntur, quorum esu febribus confictatos alleuari existimant. Alia quoque sacra, certo anni tempore apud flumina gelu concreta celebrantur. In ripa tabernaculum constituunt, & aduocata nobilitate hymnos numerofo concentu pronunciant, sacraque lymphæ multa aspergine profluentem purificant, & solenni ceremonia stratum & consecratum circumcisa et reuulsa glacie protinus aperiunt. His rebus rite confectis, si qui adsunt languentes uel morboſi, in flumen defiliunt, & sacris aquis abluuntur, quum ob id elui morborum sordes perſuaſum habeant. Defuncti, uti apud nos, mediocri funeris pompa comitantibus presbyteris efferuntur, capite mappa uelato: cæterum non in templis, uti apud nos, impia propè, uel abominabili certe corruptela uſurpatum eſt, ſed in ſeptis ac exterioribus templorum ueſtibus ſepulturæ traduntur, iſſeque more noſtro quadragenis diebus parentant: quod certe mirum uidetur, quum in purgatorio loco expiari animas, & criminum poenam ullis amicorum ſupplicijs, ulloque pietatis officio mitigari penitus negent. In cæteris, eadem quæ à nobis de religione ſentiuntur, conſtantiffimè credunt. Moſchouitæ Illyrica lingua, Illyricis que literis utuntur, ſicuti & Sclauui, Dalmatæ, Bohemi, Poloni, & Lithuani. Ea lingua omnium longè latiffima eſſe perhibetur. nam Conſtantinopoli Ottomanorum in aula familiaris eſt, & nuper in Aegypto apud Memphiticum Sulthanum & equites Mamaluchos haud ingratif auribus audiebatur. In hanc linguam ingens multitudo ſacrorum librorum induſtria maximè diui Hieronymi & Cyrilli, translata eſt. Præter quoque patrios annales, Alexandri etiam Magni, Romanorumque Cæſarum, itemque M. Antoni & Cleopatrar memoriam iſſdem literis commendatam tenent. Philoſophiam uerò & ſideralem ſcientiam, cæterasque diſciplinās & rationalem medicinam nunquam attigere. iſſeque pro medicis ſe gerunt, qui alicuius paulo ignotioris herbæ uires, ſe pluries obſeruaffe profitentur. Anni apud eos non à natali Chriſti, ſed ab ipſo mundi initio numerantur, qui non à menſe Ianuario, ſed à Septembri incipiunt. Leges toto regno habent ſimplices, ſumma Principum & iuſtiſſimorum hominum æquitate cõditas. & propterea populis ualde ſalutares, quoniam eas ullis Cauſidicorum cauillationibus interpretari, atque peruertere non licet. De furibus, ſicarijs & latronibus ſupplicium ſumunt. Quum de maleficijs quæſtionem habet, reos multa gelida aqua ſupernè de miſſa perfundunt, quod intolerandum tormenti genus eſſe perhibet. Nonnunquam obduratis et cõtumacibus, ut cõfeſſio criminis exprimatur, ligneis cuncolis digitorum ungues cõuelluntur. Iuuetus omnis uarijs ludis, ſed militie proximis ſeſe exercet: in ſtadio curſu cõtendit, in paleſtra colluctatur, perniti equorum ſtudet, omnibusque præmia & præſertim ſagittariorum peritis. proponuntur. In uniuerſum Moſchouite ſtatura ſunt mediocri,

ſed

sed quadrata, et ualde torosa: cæsi omnib. oculi, prolixę barbe, crura breuia, et uētres extenti. equitāt contractis admodū cruribus, et peritissimē uel auerſi et fugiētes, sagittas emittūt. Domi opipare potius quā laute uiuūt. nanq; omniū fermē cibariorū quę uel à luxuriosissimis desiderari possunt, mensę eorū, et paruo quidē precio passim instruūtur. Gallinæ siquidem, & anates, singulis sæpe argēteolis tenuibus nummis ueneunt. maioris minorisq; pecoris incredibilis est copia: & occisæ media hyeme iuuençæ, concretis gelu carnibus duorū ferē mensiū spacio non putrescūt. Venatione & aucupio, uti apud nos, nobiliora obsonia parātur. nam uenaticis canibus, & plagis omnis generis feras capiunt: & asturibus, atq; falconibus, quos mirificos regio Pecerra præbet, non modo phasianos, & anates, sed cycnos & grues consecrātur. Astures ex genere infimo aquilarum, uel miluorum, falcones uerò accipitrum nobile genus antiquis fuisse putamus. Capitur quoq; auis subnigra, puniceis supercilijs, magnitudine anseris, quæ pulparū sapore phasianorum superat dignitatē: Moschouitica lingua Tetrao nūcupata, quę Plinio Erythratao uocatur, Alpinis populis cognita, & maximē Rhetis, qui saltus ad Abduæ amnis fontes incolūt. Ingentes etiā sapidissimosq; pisces, et ante alios Sturiones, quos Siluros antiquitus fuisse putamus, Volga præbet: & n̄ quidē hyeme multa inclusi glacię, recentes pluribus diebus asseruātur. Aliorū uerò piscium multitudinem fermē incredibilem, ex candidis, quos diximus, lacubus expiscātur. Vino natiuo quum penitus careant, aduectitio uti solēt, sed in festis conuiujs tantum, & sacrificijs. Ante alia Creticū subdulce maximo in honore habetur, sed in usum medicinę tantū, uel principalis luxurię ostentationem: quū miraculi loco sit, eductū Creta per Gaditanas fauces, et tantis cōclusi maris Oceanicq; fluctibus agitatū, incorrupta suauitatis ac odoris dignitate, inter Scythicas niues, ebibisse. Populus uerò medonem bibit, ex melle lupuliscq; decoctū, quod picatis in cadis ueterascit, & ex antiquitate nobilitatē adsequitur. In usu quoq; sunt birra atq; ceruisia, sicuti apud Germanos Polonosq; uidemus, quæ ex tritico, zeaq; uel ordeo decoctis omni conuiuio circūferuntur. Hęc quadā cognata cum uino potestate, largius cōpotantibus ebrietatem inducere adfirmant. Medonem ac birram per æstatem infrigidare, infusa poculis glacię, uoluptatis gratia solent. nam ingentia glacię frustra nobilium in cellis subterraneis singulari studio reconduntur. Sunt, & qui in delicijs habeant succum ex subausteris cerasis expressum, qui perspicui, & purpurisantis uini colorem & saporem iucundissimum refert. Vxores & fœminæ, non in eo honore sunt apud eos, uti apud cæteras gentes. nam propè ancillarum loco habentur. Viri insignes earum uestigia mirum in modum obseruant, & pudicitiaę diligentissimē cauent. non enim adhibentur conuiujs, neque sacrorum causa remotiora

*Orehomen.
Tetrao Ruthenice
Erythratao Latine.*

templa petere, aut temerè in publicum egredi permittuntur. Cæterum uel ab externis hominibus, et exiguo quidem precio, ad Venerem omne uulgus fœminarum facile pellicitur, adeò ut parum earum amoribus studere uiri nobiles existimètur. Basilus ante uiginti annos Ioānem patrem amisit. Is Sophiam Thomæ Palæologi, qui latè in Peloponneso imperabat, Constātinopolitaniq; Imperatoris erat frater, uxorem duxit. ea tum Romæ erat, Thoma patre Turcarum armis Græcia pulso. ex hac quinq; liberi felici fœcūditate suscepti, ipse Basilus, Georgius, Demetrius, Simeon, & Andreas. Demetrio & Simeone iam pridē morbo assumptis, Basilus Salomoniam Georgij Soborouij, eximie fidei atq; prudentiæ cōsiliarij filiam, in matrimonium sibi collocauit: cuius fœminę singulares uirtutes una sterilitas obscurat. Solent aut Moschouitæ, quum de uxore ducēda deliberant, omnium toto regno puellarum uirginum delectum habere, ac forma, uirtuteq; animi præstantiores ad se perducere iubere: quas demum per idoneos homines, fidelesq; matronas inspiciunt, ita diligenter, ut secretiora quoq; ab ijs contrectari explorariq; fas sit. Ex ijs uerò magna atq; sollicita parentum expectatione, quæ ad Principis animum responderit, regijs nuptijs digna pronunciatur. cæteræ uerò, quæ de formæ pudicitiaq; & morū dignitate contenderāt, sæpe eadem die in gratiam Principum, proceribus atq; militibus nubunt: sic ut mediocri loco natæ plerunq; dum Principes, regie stirpis clara stemmata contemnunt, ad summū regalis thori fastigium, uti & Turcas Ottomanos solitos esse uidemus, pulchritudinis auspicijs euehantur. Basilus quadragesimum septimum ætatis annum non attingit, specie corporis eximia, animi uirtute singulari, suorumq; studio ac beneuolentia, & rebus gestis, progenitoribus suis antefendus. Nam, quum per sex annos cum Liuonijs, qui septuaginta duas urbes fœderatas in eius belli causam trahebant, armis contendisset, paucis legibus datis potius quàm acceptis, uictor discessit. Polonos quoque initio statim ipsius Imperij, acie profligauit, Constantinumq; Ruthenum copiarum ducem captum & catenis uinctum Moschā perduxit. Sed ipse aliquanto post ad Borysthenē, supra Orsam urbem, ab eodem Cōstantino, quem dimiserat, magno prælio est superatus: ita tamen, ut Smolenchū oppidum, quod antea Moschouitæ occuparant, post tantam etiam uictoriam à Polonis partam, in ditione Basilij relinqueretur. Sed aduersus Tartaros, & maximè Europeos Præcopitas, sæpius secundo prælio à Moschouitis est dimicatum, ulciscendis fortiter iniurijs, quas illi repentinis incursionibus intulissent. Supra enim centum & quinquaginta milia equitum Basilus ad bellum ducere consueuit, distinctis per uexilla turmis, quæ suos duces sequuntur. Regiæ alæ uexillo inscripta est Iosua Hebræi imago, illius qui, ut sacræ referunt historiæ, à Deo maximo longissimum diem, retardato solis cursu, pñs precibus

precibus impetrauit. Pedestres copiae nullo propè usui sunt in illis uastis solitudinibus, tum ex ipsa ueste quæ fluxa talaris quæ est, tum ex hostium consuetudine, qui cursu potius & equitandi celeritate, quam ui statariæ pugnae, uel ipso congressu militiam exercet. Equi eorum statura infra mediam existunt, sed robusti & uelocissimi habentur. Equites præpilatis hastis, clauisque ferreis & sagittis rem gerunt. paucis falcati sunt gladij. Corpora uero clypeis rotundis, ut Asiatici Turcæ, uel inflexis & angularibus parmis, more Græcorum, itemque lorica & galea pyramidali proteguntur. Basilii etiam Sclopettariorum equitum manum instituit: multaque ænea tormenta Italorum fabrorum artificio conflata, suis quæ imposita curribus in arce Moschæ uisuntur. Ipse insigni apparatu & singulari comitate, qua tamē Regia maiestas nulla ex parte corrumpitur, publicè cum proceribus atque legatis epulari solet, magnumque inaurati argenti pondus duobus abacis expositum, eodem triclinio conspicitur. Nullam prætoriani militis cohortem, præter ipsam familiam corporis custodiæ causa, circum se habere, uel alibi alere consueuit. Ab urbana enim fideli multitudine stationes habentur. nam unaquæque urbis regio foribus, cancellisque sepitur: nec temerè per noctem, aut sine lumine in urbe uagari licet. Aula omnis constat ex regulis, & ex ipso militum delectu, qui per statos mensium circuitus, frequentanda, nobilitandaque regiæ causa per uices ad implenda comitatus officia è singulis regionibus accersuntur. Porro exercitus omnis, quum bellum ingruit, uel hostibus indicitur, ex euocatis ueteranis nouisque prouinciarum delectibus cogitur. nam cunctis in urbibus præfecti militiæ iuuentutem inspiciunt, idoneosque in ordines militum transcribunt: quibus ex ærario prouinciarum, certa pacis tempore, sed ea quidem exigua, stipendia persoluuntur. Verum qui militant, immunitate uectigalium gaudent, et cæteris paganis præstant, regiaque gratia omnibus in rebus potentes existunt. Patescit namque ueræ uirtuti nobilis locus, quum bellum geritur: siquidem egregio & in omni rerum administratione salutari instituto, ad suum quisque spectatum facinus, uel perpetui præmij, uel ignominiae sempiternæ fortunam assequitur.

PAULI IOVII DE LEGATIONE MOSCOVITARUM libelli Finis.

R E R V M   E T   V E R B O R V M   I N   M O S C O -
uitica historia memorabilium
Index.

A					
Abbatēs Moscouienses.	29.		uij apud Moscouitas propina-	cam ijsdem pax	99. 10
Abrahāmin Chazanensium rex.	96. 16		tur. 134. 4	Basilij Moscouiæ Principis ma-	
Achas op.	68. 31		Archiepiscoporum apud Rhu-	gna erga Germanos bombardæ	
Aculpa Tartarorum rex	92. 18		tenos autoritas. 26. 41. electio,	rios ingratitudo	100. 31
Adolescentum bellica exercitia	52. 19		27. 13	Basilij Rusiæ rex & dominus	
Adulterium impunitum	48. 1		Archiepiscoporum priuilegia.	18. 13. & eius titulus. ibid.	
Aetatis mira siccitas	63. 1		29. 41	Basilij Schuiski	88. 12
Agis Nahaicensiū princeps.	108. 24		Archimandritæ	Basilij Semeczitz. 11. 11. & 71.	
Ago Antipater	27. 12		Ariel st.	10. eius regnadi libido. ibid. 41.	
Agriculturæ ratio	55. 25		Armeniorum hæresis	defectionis crimine apud Prin-	
Alba ci. 3. 44. et 107. 29 et 110. 12			Arnestus Austriæ archidux. 24. 31	cipem accusatur 71. 41 &	
Albus lacus	80. 21		Artauujscha st.	72. 4	
Albus rex	18. 37		Artach	Basilij Semetzitz in nepotes suos	
Albertus Castell Palatinus. 110. 34			Asbeck Tartarorum rex. 10. 8	crudelitas	71. 10
Alberti Gastoldi Poloczkiij con-			& 92. 14	Basilij Smolentzkoij res gestæ	
tra Moscos res gestæ	16. 18		Asoph ci. 68. 30 & 106. 15. Tur	50. 25	
Alega Chazanensium rex. 96. 19			cis tributaria	Basilij Tretyack Dolmatouue	
Alexāder Lithuuanie dux 107.			Aspreolorum pelles	Principis secretarius 17. 7. ad	
15 & Poloniæ rex. 12. 8. à socero			Astrachan op.	perpetuos carceres damnatur	
debellatur. ibid. 14. & 24.			Assumptionis Mariæ festū. 46. 8	17. 10	
8 eius res gestæ	13. 5		Attila Hunorū dux Germaniam	Basilijouugorod castrum	66. 37
Alexandri ara	69. 6		depopulatur	Bassalick	49. 37
Alexandri Papæ bulla de Rhu-			Azimorum festum	Bati Tartarorum rex 9. 38. &	
tenorum baptismo	38. 32			91. 32. eius imperiū. 92. 5. 14.	
Alexandra Mazouuiæ ducissa	24. 29			Bellandi diuersitas & uarietas	
Altare unicum in singulis tem-				apud diuersos	51. 1
plis	29. 17			Beluga miræ magnitudinis pisces	
Amulia Vuoguslao Stolpensium				69. 39	
duci desponsatur	24. 35			Berdebeck Tartarorū rex. 92. 16	
Anastasia Moscouiæ Ducissa	23. 15			Beresina st. 15. 2. et 111. 2. et 149. 1	
Andreas Apostolus crucifigitur	27. 12			Beretzuua st.	86. 15
Andreas Christi discipulus Rhu-				Berges ci.	122. 21
tenorum apostolus	26. 43			Besermani pop.	93. 17
Andreas dux	10. 4			Betha ci.	145. 17
Animalia Moscouiæ	63. 30			Betwana st.	150. 25
Anna Celeia	23. 38			Biela arx	12. 33
Anna Ferdinandi Romanorum				Biela principatus	37. 39
& Hūgarie regis uxor. 24. 14				Bieli pop.	4. 29
Anna Ianusij ducis uxor	23. 14			Bielotiesero ci. 80. 21. & lacus. i-	
Anus aurea idolum	86. 15			bid.	34
Aphgasi pop.	106. 25			Bicis st.	78. 36
Apophthegma morionis de pur-				Bij	109. 17
ganda principis aula	72. 12			Bisantiū ab Olech Rhuteno ob-	
Aqua benedicta	42. 32			sessum	5. 41
Aqua uite à principio conui-				Bisons	116. 1
				Blasphemie Rhutenorum. 42. 18	
				Blud Ieropolchi cōsiliarius. 8. 16.	
				& proditor	8. 19
				Bohemi pop.	4. 28
				Boiari	19. 33
				Bona Sigismundi Poloniæ regis	
				uxor	24. 23
				Borometz	105. 20
				Boris	

INDEX.

Boris Magni Ducis principatus 75. 39
 Borissou op. 15. 1 & Borissou 111. 1 & 154. 36
 Borysthnes fl. 4. 4. & 74. 28
 Borysthnes fluij cursus 74. 38
 Borysthnes & Rha fluij non ex eodem fonte manāt, ut quidam somniant 74. 35
 Braslau ci. 145. 12
 Brenskoi ciuitas 12. 37
 Buda 89. 43
 Buh fl. 144. 3. & 149. 33
 Bulgari à Suuatoslao uincuntur 6. 36
 Bulgaria. 4. 26. à Basilio occupata. 10. 21 item à Tartaris 98. 31
 C
 Caesaris ara 69. 6
 Caijnouu op. 110. 15
 Calami pop. 86. 13
 Calka fl. 91. 7
 Caloris morbus in Moscouia frequentissimus 65. 25
 Calustiza Nouuogardiensis 7. 4
 Came mons 85. 26. & 86. 16
 Camenipoiis mons 85. 15
 Canem tangere apud Moscouitas piaculum 137. 29
 Canes Khutenorum sarcinas uehiculis circumuehunt 89. 27
 Capha ci. 107. 6
 Capha Ianuensis 22. 44
 Carni pop. 3. 30
 Casa obsidione cingitur 50. 28
 Casan regnum à Moscis bello uexatur 16. 24
 Casani reges 13. 22
 Casanesis regis dominium 66. 33
 Casimirus Lithuaniae dux 24. 3
 Casimirus in sanctorum numerum relatus 24. 10
 Cassimouuogorod op. 66. 40
 Cassima fl. 86. 33
 Castorum pelles 61. 21
 Castroma ci. 81. 35
 Castromouuogorod ci. 88. 20 & fl. 88. 23
 Catorum domesticorum pelles 61. 24
 Cazan 88. 33. castrum, ciuitas & regnum 95. 43 & 96. 7
 Cazan castrum obsessum 103. 22 incenditur 102. 5
 Cazanensium à Principe Moscouiae defectio 96. 42
 Ceruorum apud Norduuegos usus 122. 11

Ceruorum multitudo 122. 11
 Chan 109. 16
 Charli pop. 3. 30
 Chelealeck Chazanensium rex 96. 15
 Chidir Tartarorum rex 92. 22
 Chiouu op. à Vuolodimero expugnatur 8. 15
 Chiouuia ci. 4. 8. 34 Russiae metropolis 110. 16
 Chlinouua 88. 34
 Chlopigrod locus. 78. 6. et 81. 15
 Chorontani pop. 4. 24
 Chorouati pop. 4. 29
 Chriuuizi pop. 4. 39
 Chrysostomus Slatoustia 43. 38
 Ciki pop. 106. 27
 Cingulus mundi, mos. 87. 10. 29
 Circas op. 4. 7 & 109. 28
 Circassi pop. 106. 27. & 109. 30
 Cirpach op. 69. 31 & 70. 11. 15
 Clesina fl. 66. 8
 Clin ci. 148. 5
 Codlaiculus Tartarus baptisatur. 96. 26
 Coemeteria 42. 33
 Colchis 106. 35
 Colmogor. 84. 17. castrum. 85. 34
 Colugar ci. 69. 31 & 70. 18
 Columna ci. 62. 26 & 67. 12
 Communionis ceremoniae 41. 20
 Conciliorum apud Moscouitas autoritas 30. 17
 Confessio 40. 44
 Coniugia 46. 39 & 47. 26
 Conscientiae malae memorabile exemplum 11. 42
 Constantinus Knes miles fertilissimus 112. 14
 Constantinus Ostroskij dux 15. 3 eiusdem contra Moscos res gestae 15. 7 & 12. 21
 Constantini regis cum Suuatoslao bellum 7. 8
 Constantinopolis à Turcarum obsidione liberatur 93. 8
 Coporoia castrum & fl. 79. 34
 Corela fl. 120. 26 & 79. 36. 41
 Corsira op. 69. 31 & 70. 4
 Cortatis 106. 34
 Corsa idolum 8. 41
 Corsnu Graeciae ciuitas expugnatur 77. 40. Constantinopolitano regi restituitur 9. 14
 Corsula regio 146. 10
 Cosatzkij pop. 106. 7
 Coseri Rbutenis tributum imponunt 5. 3.

Cossa ci. 156. 29
 Cosni castrum. 86. 31 & fl. 86. 30
 Cotelnitz 88. 37
 Cotoroa fl. 81. 44
 Cracouuia laus 150. 5
 Crall 18. 26
 Crepitz ci. 152. 34
 Crono fl. 144. 17. & 145. 3
 Cronon op. 111. 31
 Cropiuuua fl. 15. 40
 Cumeri 8. 42
 Cupa fl. 106. 25
 Cures Pieczenigorum Princeps 7. 32
 Cureti pop. 118. 5
 Cyrilli ad episcopum Niphontem quaestiones 35. 1
 Czacz 18. 20
 Czarigrad 18. 35
 Czeremissae pop. 66. 25 et 88. 30. & 90. 17
 Czeremissae cursores & sagittarij optimi 90. 26 & 96. 5
 Czerna fl. 150. 1
 Czernugo op. 70. 1
 Czernougouu op. 71. 5 & 72. 25
 Czilme fl. 84. 40
 Czimburbis Arnesto Austriae Archiduci desponsatur 24. 31
 Czircho fl. 84. 37
 Czubaschi sagittarij praestantissimi 96. 5
 Czutzko lacus 78. 35. 44

D

Danadim fl. 86. 16
 Daniel Russiae Archiepiscopus 27. 28
 Dantiscum op. 117. 43
 Dasua idolum 8. 41
 Decimae 45. 8
 Decimarum legitimus usus. 45. 10
 Dedina ci. 145. 14
 Demetriouuiz op. 73. 1
 Demetrius dux Michaelis 10. 7
 Demetrius Bieski Moscouitarum contra Tartaros dux. 98. 3
 Demetrius Danielis 105. 14
 Demetrius Knes 70. 32
 Demetrius Semecka 11. 13
 Demetrii ducis contra Tartarorum regem res gestae 10. 13
 Demetrii magni Moscouiae ducis posteritas 72. 19
 Demetrii Principis nefanda facinora 71. 25
 Denga nummus 57. 21
 Derbt op. 118. 28
 Desna fl. 4. 33 & 70. 1
 Z
 Diacod=

INDEX.

Diaconi coniugati 28. 22
 Dignitatum apud Tartaros no-
 mina 109. 16
 Dikiloporum regio 122. 7
 Dimitriouu ci. 80. 13
 Disla ci. & lacus 145. 9
 Diuortium 47. 34
 Diuortij lex 37. 23
 Diuorum cultus 42. 37
 Dineper fl. 74. 28
 Dnyepersko pagus 74. 27
 Dobrina. 7. 3. Caluscze filia. 7. 5
 Don fl. 68. 31
 Donco fl. 67. 22
 Doncum op. 69. 18
 Dos 47. 11
 Dregouuci pop. 4. 35
 Dreuuliani pop. 4. 34 ab Olha
 Rhutenorum imperatrice de-
 bellantur 6. 14
 Drogobusch arx 12. 33 in-
 cenditur 61. 6
 Drogobusch op. 73. 18. 25
 Dront 122. 8
 Dubna fl. 80. 16
 Ducum Moschouuie electio &
 inauguratio 19. 37
 Duna fl. 75. 12 & 145. 15
 Duuerschak op. 147. 31
 Duuina fl. et ci. 145. 1 et 4. 35
 & 83. 35. et 16. 15. & 83. 6
 prouincia, ibid. 22. & 84.
 16. & 145. 18. 34
 Duuina lacus 75. 5
 Duuina principatus 76. 35
 E
 Brietatis poena 28. 41
 Elisabeth Poloniae regina
 & Ferdinandi regis Ro. filia
 24. 25
 Elsa fl. 150. 20
 Emanuel rex Constantinopol.
 11. 31
 Engroneland prouincia. 83. 26
 & 87. 35
 Episcoporu functiones. 30. 11
 Episcoporum mitrae diuersi ge-
 neris 30. 1
 Episcoporum potestas. 45. 25.
 30.
 Episcoporum priuilegia. 29. 41
 uestes 30. 4 baculi. ibid.
 Equi Moscouitici 49. 28
 Equoru in Moscouia ueloci-
 tates 57. 4
 Equorum apud Tartaros cura
 94. 6
 Eraclea fl. 106. 34

Eslingen op. 142. 34
 Efforet fl. 146. 22
 Eucharistia quibus ceremonijs
 praebenda 41. 20
 Eustachius Tascouuitz 109. 32
 eius cum Mosco bellu. ibid. 37
 Eustachij Tascouuitz res gestae
 99. 15

F

Alconu in Moscouia co-
 pia 138. 16
 Ferdinandus in Bohemoru re-
 gem coronatur 156. 42
 Festi dies quomodo celebrandi
 42. 2
 Finlandia 4. 14
 Finlappiae pop. 121. 14
 Freystaetl op. 150. 20
 Fridericus Brandenburgensis iu-
 nior 23. 39
 Fridericus Romanorum imp.
 24. 32
 Frono palus 74. 16
 Frontem percutiendi apud Mo-
 scouitas mos 131. 36
 Furti poena 28. 44 & 52. 39
 & 53. 33
 Frumentorum mira fertilitas.
 67. 14

G

Abriel mag. dux. 14. 5
 et eius res gestae. ibid. 9
 Gabriel Nouuogardiae dux.
 11. 34
 Galitz principatus 88. 24
 Gargni 109. 22
 Gdanum Prussiae metropolis
 117. 43
 Gedemin Vuitenen herum oc-
 cidit. 23. 10
 Genuasium a Turcis occupa-
 tum 107. 6
 Georgius Danielis dux 10. 8
 Georgius Paruus 25. 5 & 44.
 15. & 89. 36
 Georgij Magni ducis cum Tar-
 taris coelictus, & mors. 91. 39
 Georgius Pisbeck eques Ger-
 manus 113. 35
 Gerodin op. 148. 1
 Gerofalconum copia 87. 30. in
 Moscouia 138. 16
 Giuuoitae serpentes tanquam
 penates adorantur 117. 14
 Glaciale mare 120. 34 & 123.
 1 & 124. 29
 Gostinouuofero inf. 101. 31
 & 102. 3

Gostomissel Nouuogardiensium
 princeps 4. 37
 Gostomissel Rhutenis suadet, ut
 sedata seditione principes ac
 imperatores sibi eligant. 5. 25
 Gotlandia inf. 118. 11
 Graecorum cum Suuatoslao bel-
 lum 7. 22
 Gregorius Istoma 120. 36
 Gregorij Istomae itinerarium
 121. & 122.
 Grinki op. 144. 9
 Grodno 111. 32
 Gustaus Suuetiae rex 119. 35
 Grustina castrum 85. 39
 Grustintzi populi, & eorum
 consuetudines & ritus 86. 6

H

Afua Daniae metropo-
 lis 122. 35
 Heduuigis Ioachimi Branden-
 burgensis uxor 24. 22
 Heduuigis Poloniae regina 23.
 24
 Helena Lithuaniae ducissa. 12. 7
 Helena Rhutenorum impera-
 trix in sanctorum numerum
 refertur 6. 43
 Hermelinorum pelles 60. 39
 Heremita Moscouitaru. 29. 34
 Holmia ci. 119. 44
 Heua fl. 27. 9
 Homicidij poena 52. 39
 Hominum quorundam formae
 manstrosissimae 86. 35
 Hordarum apud Tartaros di-
 uisio 93. 11
 Hranitza ci. 150. 23
 Hungaria 4. 26
 Hyemis inaudita frigiditas. 63.
 34
 Hyperborei montes 87. 34

I

Iacobitarum haeresis 32. 3
 Iagelonis Poloniae regis res
 gestae 23. 23
 Iaick fl. 90. 10
 Iamma castrum 79. 32
 Iamschnick postarum magister
 56. 42
 Iaroslauu castrum 67. 9
 Iaroslauu ci. 80. 37 & 81. 36
 & 82. 5
 Iausa fl. 64. 20
 Ianuga fl. 148. 5
 Iaphet prope Danubium sedes
 querit 4. 25
 Iasonica fl. 149. 37
 Idola

INDEX.

Idololatria Chiouuie à Vuolo-
dimero instituta 8. 39
Ieiunia. 32. 6 monachorum &
sacerdotum 43. 31. Rhute-
norum 43. 10
Iepiphanouulies sylua 68. 23
Ierom castrum 85. 36
Ieropolchus 7. 1 & 9. 10
Ieropolchus Rusiæ monarcha ef-
ficatur 8. 2
Ieropolchus à Blud consiliario
suo proditur 8. 19
Ieropolchus Olegæ fratri bel-
lum infert 7. 37
Igor Rhutenorum imperator 5.
37. 44. eius res gestæ 6. 1
Igumeni 29. 26
Ihedra lacus 147. 18
Ikhrl 36. 17
Ilmen lacus 4. 36. & 76. 10.
& 78. 13
Ilmer lacus 27. 7. & 78. 13
Imperatoris nomen Rusiæ du-
cibus cur attributum 18. 19
Induciarū firmandarū in Mosco-
uia ratio et ceremoniæ 140. 6
Indus fl. 159. 33
Ioannes Albertus Poloniae rex.
24. 8
Ioannes Basilij filius, totius Rus-
siæ monarcha 11. 24
Ioannes Basilij Obscowi princi-
patum occupat 79. 5
Ioannis Basilij Magni ducis ordi-
nationes 53. 6
Ioannis Basilij cum Nouogar-
densibus bellum 77. 4
Ioannis Basilij uita & mores. 13.
24. mors 14. 4
Ioannis Basilij in bellicis rebus
felicitas 13. 8
Ioannis Iordani Germani res ge-
stæ 99. 44. & 100. 1
Ioannes Czelandin 15. 44 **Mo-**
scowitarū dux, captus incar-
ceratur 144. 44
Ioannes Dantiscus 142. 28
Ioannes Knes. 70. 26. principatu
suo exiit. ibid. 39
Ioannes Kowat. 99. 24
Ioannes Poshetzen 82. 28
Ioannes de Rechenberg eques
Germanus 113. 36
Ioānes Sauuorsinski in lecto ob-
truncatur 113. 5
Ioannes scriba 17. 15
Ioannes Schigona 25. 18
Ioannis Baptiste festum 43. 28
S. 104. caput promōtorū. 106. 40

Ioannis metropolitani Rusiæ ad
Archiepiscopū Romanū epi-
stola 30. 30
Ioānis metropolitæ canones. 34. 1
Ioānis Sauuorsinski mors. 144.
18
Ioannis ducis cum Alexandro ge-
nero bellum 11. 14
Ioannis lacus 68. 21
Irtische fl. 85. 34
Istula fl. 4. 30
Iudæorum pascha 32. 27. 44
Iug fl. 83. 12. 13. & 84. 13
Iugariæ prouinciæ situs 89. 31
Iuharia regio 89. 33
Iuhrici pop. 89. 32
Iuramēti formula 42. 16 **negle-**
ctus 60. 6
Iurgenci pop. 105. 37
Iustitia apud Moscouitas uena-
lis 55. 8
Iuanouogorod castrum Ioan-
nis Basilij 78. 30

K

K Almuchi pop. 106. 10
Kama fl. 88. 26. 43
Kaizeni pop. 121. 19
Kestoni 49. 37
Kestud 23. 12 **in carcerem conie-**
ctus moritur 23. 19
Kurland 118. 5
Kithai lacus 85. 40 & 87. 12
Kitaisko lacus 85. 30
Knesi 19. 35 & 82. 10
Koinskauoda fl. 72. 36
Koizski fl. 82. 41
Koroll 18. 26
Kosatzki pop. 96. 3
Kretzet aues 138. 17
Krijni ci. 106. 42
Ksi 109. 19
Kuluio fl. 84. 25 & lacus. ibid.
Kuthia 35. 20. **quomodo facien-**
da 36. 22
Kuthiæ consecratio 36. 20
Kuuæ 36. 18
Kyrall 18. 26

L

L Adogalacus 27. 9 & 76.
11. & 78. 19
Lachroma fl. 80. 15
Lamas op. 149. 35
Lech 3. 7
Lechus Polonorū princeps. 4. 31
Lechi pop. 4. 32
Leonhardus Comes Naugarolis
in flumine propē submergitur
127. 29

Lepin castrum 85. 28
Leporum diuersicolorum copia
73. 32
Leytha fl. 151. 27
Limidis lacus 78. 14
Linziū op. 143. 5
Lipnik op. 150. 27
Lithuauania 4. 17 à Moscis depo-
pulator 16. 22
Lithuaniæ descriptio 109. 27
& 115. 15
Lithuaniæ fertilitas 112. 6
Lithuaniæ principatus & epi-
scopatus 112. 2
Lithuaniæ incolarum ritus &
mores 115. 14
Lithuanorū cōtra Moscos res
gestæ 15. 7
Lithuanorum cum Moscis bel-
lum 12. 19
Liuoniæ descriptio 118. 21
Louuat fl. 78. 16. & 27. 6.
& 75. 13

Lopporū ritus & mores. 123. 26
Loß animal 116. 3
Lotiones immundorum 41. 10
Lublin op. 143. 40
Lucas Hamersteter miles præla-
tus 119. 17
Lucomoriæ homines mensæ No-
uebris singulis annis moriūtur,
& in Aprili resurgunt 86. 2
Lucomoriæ locorum descriptio
87. 15
Lutinisch lacus 147. 18
Lyncum pelles 61. 18

M

M Achidonia haresis. 33. 23
Machmethemin Tartar-
orum rex 12. 35
Machmetgirei Præcopensium
rex 107. 26
Machmetgireus rex muneribus
à Mosco placatur 99. 6
Macosch idolum 8. 42
Madauricæ pelles 60. 34
Mæotidis paludes 68. 29
Magnus dux Moscōuiæ 4. 21
Magnorum ducum in subditos
potestas 16. 28 & 17. 1
Maldittus Dreuulianorum prin-
ceps 6. 2
Malpont fl. 152. 32
Maluscha Kaluschze filia 7. 5
Mamius Tartarorum rex. 10. 14
Mare congelatum 123. 1
Mariæ uirginis ieiunium. 43. 22
Matrimonij contrahendi ratio-

INDEX.

<i>nes</i>	46.39 & 47.26	<i>Mors animal.</i>	85.20. & 124.11	<i>Mosier ci.</i>	110.36
<i>Matrimonium quoties iterare licitum</i>	47.31	<i>Mors dentis genus</i>	59.13	<i>Motka promontorium</i>	121.44
<i>Matthæus Cardinalis Salisburgensis</i>	151.16	<i>Mosaiko castrum</i>	73.31. & op. 73.17	<i>Msceneck locus palustris.</i>	69.22
<i>Maximilianus Monachus religionis reformator</i>	44.4	<i>Moscha fl.</i>	66.38	<i>Msta fl.</i>	147.3
<i>Melnick op.</i>	144.3	<i>Mosci à Lithuanis uincuntur</i>	15.26	<i>Mulierum apud Moscouitas conditio miserrima.</i>	48.11. relationes 48.25
<i>Mellis apud Lituanos copia</i>	112.6	<i>Moscorum cum Lithuanis bellum</i>	12.25	<i>Mulier mariti amorem uerberibus experiri cupit</i>	48.39
<i>Mengarlia</i>	106.34	<i>Moscouia sub qua poli elevatione</i>	65.36	<i>Mumel op.</i>	111.37. & fl. 144.13
<i>Mercatorum dominorum curia</i>	60.19	<i>Moscouia ci. Rusiæ caput & metropolis</i>	62.8	<i>Munerum apud Lituanos corruptiones</i>	115.24
<i>Mercatorum insula</i>	101.31. & 102.3	<i>Moscouia à Tartarorum rege occupata</i>	10.18	<i>Murom op.</i>	66.12
<i>Mercaturæ studium apud Moscouitas</i>	58.38	<i>Moscouia incendio deformatur</i>	9.39	<i>Muromani principatus.</i>	66.15
<i>Merciū mutua cōmutatio.</i>	86.10	<i>Moschouia à Demetrii filijs obfessa</i>	10.44	<i>Mursa</i>	109.17
<i>Merula fl.</i>	106.26	<i>Moschouia lōge lateq; à Tartaris incēdio deformatur.</i>	98.16	<i>Musicæ contemptus</i>	29.28
<i>Meseritz op.</i>	144.2	<i>Moscouiæ castrum muro cingitur</i>	13.25	N	
<i>Methodius Patanczki episcopus</i>	91.10	<i>Moscouiæ ciuitatis descriptio</i>	63.33. & 64.9	<i>N Ali ciuitas</i>	64.4
<i>Metropolitæ Rhutenorum unde suā auctoritatem habeāt.</i>	26.41	<i>Moscouiæ ducatus</i>	10.25	<i>Nareuu op. & fl.</i>	144.8
<i>Metropolitanorū electio</i>	27.13	<i>Moscouiæ ducum tituli</i>	19.2	<i>Naruua fl.</i>	78.35
<i>Mezen fl.</i>	84.31. & pagus. ibid. 32	<i>Moscouiæ duces pontifici infensissimi</i>	19.24	<i>Nauuer lacus</i>	145.12
<i>Miēsko castrū occupatur.</i>	113.10	<i>Moscouiæ principis cum rege Poloniæ induciæ</i>	140.3	<i>Neglima fl.</i>	64.30
<i>Michael Linski miles fortissimus</i>	112.16. & 113.5	<i>Moscouiæ principis cum Tartaris bellum</i>	96.43	<i>Nemen fl.</i>	144.19
<i>Michael Linskij Rhutenorum princeps</i>	14.23	<i>Moscouiæ regis insignia</i>	140.20	<i>Neolacrus</i>	76.11. & fl. 78.22 & 79.35
<i>Michaelis Linski in loquendo mira libertas</i>	114.3.6. captiuitas. ibid. res gestæ. 114.33. mors. 115.10	<i>Moscouiæ principes à Romanis orti</i>	5.39	<i>Nerel fl.</i>	81.38
<i>Michaelis Kysaleczki facta</i>	42.41	<i>Moscouiæ principes cur Albi reges dicantur</i>	18.37	<i>Neruuā castrum</i>	78.32. & fl. 79.29. & 118.28.
<i>Michael rex Constantinopolitanus, primus Sclauonicas literas in Bulgariam misit</i>	4.43	<i>Moscouiæ principū imperium quā latum</i>	37.38. & 84.3	<i>Nicolaus Barenfis in sanctorū numerū relatus.</i>	42.38. eius miracula. ibid. 42
<i>Miraculum Olle</i>	45.3	<i>Moscouiæ principum inaugurationes</i>	19.37	<i>Nicolaus Czaplitz.</i>	150.28
<i>Mogileu</i>	110.40	<i>Moscouiæ regis uestitus regalis</i>	137.5	<i>Nicolaus Radouuil Palatinus</i>	149.26
<i>Mologa ci.</i>	60.38 & 81.17	<i>Moscouiæ seruitute magis quā libertate gaudent</i>	49.6	<i>Nicolaus Spirensis insignis bombardarius.</i>	98.30. eius apud Bæ filium existimatio 100.29
<i>Moloscha fl.</i>	72.36	<i>Moscouitarū armatura et equi.</i>	49.28. 36. & 54.31	<i>Niklpurg arx</i>	151.2
<i>Moabitani pop.</i>	91.4	<i>Moscouitarum ebrietas</i>	136.5	<i>Nischa ci. & lacus</i>	146.3
<i>Monachorum ieiunia</i>	43.31	<i>Moscouitarum episcopi.</i>	26.41 & 27.34. abbates. 27.41	<i>Nieper fl.</i>	111.8
<i>Moneta Moscouitica.</i>	57.17. & 58.3	<i>Moscouitarū uestitus</i>	52.7	<i>Niepretz fl.</i>	74.30
<i>Moncastro</i>	3.44	<i>Moscouitarum captiui à Tartaris uenduntur</i>	100.16	<i>Nistrus fl.</i>	3.42
<i>Montes igniti</i>	124.5	<i>Mordua pop.</i>	90.34	<i>Nolai suggestum</i>	19.44
<i>Morauia</i>	89.42	<i>Mosquua fl.</i>	62.11 & 64.28	<i>Norici pop.</i>	4.27
<i>Morauui</i>	4.28			<i>Nortpoden</i>	121.18
<i>Mordua pop.</i>	66.27. 44. eorū ritus & mores 67.1			<i>Nortuuegiæ descriptio</i>	120.7
<i>Morionis de purgatione aulæ Principis dīcterium</i>	72.12			<i>Noß.</i>	87.8

Novuog-

INDEX.

Nouuogardensis moneta. 57.29	gurato 20.26 & 21.6	& fl. 84.21
Nouuogardenses ad Scholonam superantur 13.9	Oratores in Moscouia quomo- do tractentur 124.37	Piescoya fl. 84.34
Nouuogardēses Corsum Græciæ urbem obsidione cingūt. 77.40	Oreschack castrum 78.23. & 79.35	Pieski op. 154.14
Nouuogardenses à Ioan. Basilio debellantur 77.4	Orlo 88.34	Pieszca fl. 84.32
Nouuogardensiu fustibus cōcur- rentiū insana cōsuetudo. 77.37	Orsa ci. 15.3 & 110.40	Piscis humana prorsus effigie 86.38
Nouuogardensium idololatria 77.29	Ossoga ci. 147.33	Pitzenigi pop. 91.9
Nouuogardensiu uxores absen- tib. maritis seruis nubūt. 77.39	Ostra op. 143.20	Planta admirabilis 105.19
Nouuogrodeck op. 72.30	Ostrauia ci. 150.22	Plescouia fl. 78.37 & ciui- tas ibid. 42
Nox duarum horarum 80.11	Ostrauitz fl. 143.20 & 150.22	Plescouiensis moneta 57.34
Nubendi lex 37.41	Osuuentzin op. 150.12	Plescouiensium in cōtractibus integritas 79.14
Numerorum ratio apud Mosco- uitas 58.22	Otuuer Rusiæ principatus. 75. 31	Plussa fl. 79.31
Nuptiarū ratio. 46.39. et 47.26	Otzakhovu castrū et ci. 110.10	Polani nummi 57.35
Nutemburg 78.24	Ouuka Vuoleslao Thesinēsi du- ci desponsatur 24.35	Poleni pop. 4.34
	Oxus fl. 159.35	Poleutzani pop. 4.35
	Ozechi 4.28	Polna fl. 79.38
		Poloczko castrum à Moscis ob- sessum 61.15
		Poloniæ regis cum Moscouita- rum principe pax. 198.7 & induciæ 140.3
		Poloniæ regum origo 23.7
		Poloniza ci. 150.1
		Polotzco principatus 145.33
		Polouuza ci. 153.43
		Polouutzi pop. 91.21. 27
		Polta fl. 4.35
		Pons natans 146.14
		Posscho baculus episcopalis. 29. 24 & 30.9
		Potiuulo ci. 69.44 & 71.5 & 72.26
		Poyas mons 85.4
		Praga ci. 156.41
		Præcop ci. 106.17 & 110.14
		Præcopēsis regis res gestæ. 50.11
		Præcopskij reges 107.1
		Præpetz fl. 110.37
		Princeps dei cubicularius. 17.43
		Principum auaritia 17.20
		Principum Moscouiæ electio & inauguratio 19.37 institu- tiones iam inauguratorū. 22.1
		Priores Moscouitarum. 29.25. quomodo eligantur. 27.44.
		eorum iuramentum 28.5
		Proscura sacrorum 45.19
		Proscurnicæ mulieres 45.28
		Prukh op 151.27
		Pschega fl. 146.35
		Pskouu principatus 79.4
		Purgatoriū animarū ubi. 124.6
		Purgatorium humanū figmen- tum 42.22
		Pustoosero op. 84.43 & 85.16
		Z 3 Qud

O Bdora prouincia. 86.21
Obij fl. 85.30. 40
Obskouu principatus 79.5
Obstetricum lex 38.10
Obuiationis apud Rhutenos ce- lebritas 92.43
Occa fl. 4.11. & 61.19 & 66. 39. eius ortus 69.28
Occa fluiuij insula 67.10
Ocolnick 55.20
Oczakouu castrum 4.4
Odoyouu castrum 68.15
Okonitzkilies sylua 68.22
Olboadulu 109.18
Olbound 109.18
Olech Rhutenorū regni admini- strator bellicosissimus 5.39
Olega 7.1 à fratre debellatus misere obruitur 7.39
Olgirdi impietas in fratre. 23.19
Olha Rhutenorū imperatrix. 5. 44. & 6.5 baptizatur. 6.27
Olhæ imperatricis fortitudo mi- litaris 6.16
Olhæ reginæ ambitiosa crudeli- tas. 6.7. in Dreuulianos bel- lum. ibid. 15
Olle miraculum 45.3
Onagri solidis ungulis 116.7
Opoca uilla 146.31
Opolia ci. 151.30
Opotzka castrum nequicquam oppugnatur 148.17
Opotzka op. 78.38. & 146.13
Opscha fl. 73.40
Oratio pro principe iam inau-

P anis apud Moscouitas gra- tiæ symbolum 133.42
Panis beatæ uirginis 139.11
Papin ci. 87.24
Papinouugorod op. 87.24
Parcho ci. 146.30
Pascha ludæorum & Christia- norum. 32.25. 44
Paulus Centurio Genuensis 159.27
Peczina principatus 150.18
Pelus fl. 78.36
Pellii diuersa apud Moscouitas genera 60.12.29. & 61.6
Pereaslauu ci. 81.29. Rhuteno- rum regum sedes 6.37
Pereaslauu à Suuatoslao capta 7.7
Percaslauu incenditur 91.37
Pereaslauuensis lacus 22.39
Permia prouincia. 89.4 & ci- uitas 89.6
Perun Nouuogardensium ido- lum 77.29
Perunzki monasteriū 77.30
Pessetz animal 61.25
Pestis in Moschouia non grassa- tur 65.25
Peti pop. 4.35
S. Petrus miraculosus 20.8
Petrus Tomitzki episcopus Pre- mislensis 144.31
Petzora fl. 84.40.43. & 87.23
Phasis fl. 106.35
Pieltza fl. 156.27
Pienega castrum 83.36

INDEX.

Q					
Vadragesima Rhuteno-		Russie nomenclatura undc.	3. 6	Schadibeck Sarai rex	92. 33
rum	43. 10	Russie principes à Tartaris inau-		Schat fl.	68. 23
		gurantur	91. 43	Scheachmet rex Sauuolësis Tar-	
R		Russie principes Tartarorum		tarus	149. 17
Aba fl.	151. 31	tributarij	9. 41	Scheachmet Sauuolhësis rex po-	
Regnandi libidinis memo-		Russie situs	3. 41	tentissimus	107. 16
rabile exemplum	7. 33	Russum op.	3. 11	Scheale Cazanensium rex.	97.
Resan principatus	88. 17	Russus Polonorum princeps.	3. 7	29 regno suo pellitur. ibid.	
Reuualia ci.	118. 26	Rhutenorum cum magistro Li-		38	
Rezan op.	67. 13	uonienfi bellum. 118. 41		Schibanski populi	96. 3. &
Rezan prouincia	67. 7	119. 6		106. 7	
Rba fl.	4. 11 & 74. 23	S		Schirm	109. 22
Rha & Borysthenes fluuij non		Sabbati obseruatio	42. 2	Schlinguua fl.	147. 26
ex uno fonte, iuxta quorūdam		& 31. 40		Schlona fl.	78. 17
opinionem, oriuntur	74. 35	Sacerdotes ebrij publice puniuntur	28. 39	Schockfina fl.	80. 36
Rhecitzan fl.	88. 38	Sacerdotes Moscouitarum uxore-		Scholona fl. 13. 10	& 146. 30
Rhyphai montes	87. 33	rati	28. 21. 36	& 146. 35	
Rhuteni pop.	3. 23	Sacerdotum apud Tartaros ha-		Schorna ci. & fluuius	148. 7
Rhutencrum lingua	3. 18	nor & dignitas	101. 34	Schofna fl.	69. 43
Rhuteni ad Christum conuertun-		Sacerdotum electio	28. 20	Sclauonica lingua	3. 28
tur	62. 8	Sacerdotū coniugiū in concilijs		Sclauonicæ gentis antiquitas	4.
Rhuteni literarum quamdiu i-		uetustissimis concessum.	32. 13	24	
gnari	4. 40	Sacerdotum priuilegia	28. 36	Scripturæ sacræ autoritas.	33. 17
Rhutenorū baptisumus. 38. 11. con-		prouetus. 29. 8. uestitus. 29. 20		Seid. 109. 19	supremus Tartarorum sacerdos
fessio. 40. 44. cōmunio. 41. 20		Sal apud Moscouitas amoris		Seluua fl.	154. 14
Rhutencorum de principatu con-		symbolum	133. 22	Sem fl.	69. 43
tentio	5. 22	Salomea Ioannis Sapur Bolaro-		Semeczitzi nomen unde	11. 14
Rhutencorum imperatores. 4. 41		nis filia	25. 10	Semes	121. 33
à Romanis orti	5. 34	rium ui intruditur. ibid.	15	Scmla fl.	79. 38
Rhutenis tributum à Cosaris im-		Samara fl.	72. 33	Semnoi poyas montes	87. 10
positum	5. 3	Samoged pop.	85. 17	Semouites Mazouuie dux.	24.
Riga ci.	75. 8 & 79. 21	Samogithia prouincia. 4. 17		29	
Riga Liuuoniæ metropolis. 118.		116. 23		Sepultura honos	36. 38
22		Samogitharum ritus & mores		Serbili pop.	4. 29
Rochmida Pescouuie principis		116. 33		S. Sergij sepultura	44. 44
filia	8. 8	Samstin lacus	147. 4	Serpētes pro dijs in Samogithia	
Rochuuoŏchda Pescouuie prin-		Sancti Nasi promontorium. 121.		adorantur	117. 12
ceps	8. 7	21		Serponoouutzi pop. & eorum	
Roden op. à Vuolodimero ob-		Sanctorum cultus ac ueneratio.		ritus & mores	86. 7
fessum	8. 24	42. 37		Seruij pop.	4. 29
Romanæ ecclesiæ errores. 31. 13		Sanctorum imagines in ædibus		Scrututis apud Moscouitas ra-	
Rosseia	3. 16	priuatis	56. 7	tio	49. 6
Rostouu ci.	81. 40	Sanctorum omnium festum	42.	Seruorum castrum	78. 6
Rostouu incenditur	91. 38	14		Sest fl.	80. 16
Roxolania	3. 14	Sandomir op.	149. 43	Seuiera principatus	70. 43.
Rsouua Demetrii ciuitas	73. 9	Sapgirei regis Cazanensiu facta		prouincia	4. 9
Rsouua deserta ci.	73. 12	100. 25		Seuuerensium principum pri-	
Rubicho fl.	84. 37	Sapgirei Cazanensiu regnum		mordia	72. 19
Rubo fl.	118. 28	obtruditur	97. 37	Seuueri pop.	4. 38
Rurick Nouuogardiæ princeps		Satabellum inf.	106. 36	Seuuerski pop.	4. 38
5. 30		Sauuolhenfes reges	105. 13	Sibier prouincia. 89. 3	& 90. 8
Ruß op.	78. 25	Scădiæ insulæ descriptio. 120. 15		Sibut fl.	85. 27
Russia antiqua	78. 25	Schapka	23. 1	Sigismundus Poloniae rex	24.
Russia à Tartarorum rege depo-		Scharaitzick op.	105. 5	s eius filij. ibid.	21.
pulatur	9. 39.	Schamachia ci. & regio.	106.	Sigismundi Liberi in Moscoui-	
Russia quam diu monarchis ca-				am iter	142. 12
ruerit	11. 16	10		Sigismun-	

INDEX.

Sigismundi Liberi Bar. secund. in Moscouiam projectio. 152.1	ceps 6.4	tarorū imperiū inua. 92.22
Sigismundus Lithuan. & dux et Poloniæ rex 14.16	Suchana fl. 82.40 & 83.10 & 84.11	Themirassack Moscouiam depo- pulator 92.31
Sigismundi Poloniæ regis cum Moscouitarum principe indu- ciæ 140.3	Sudali principatus 88.5	Themirassack ex obscuro genere ad regiam dignitatē quomodo euectus 93.2
Sigismundi Poloniæ regis res ge- stæ 14.43	Sula fl. 4.38	Themirkntlu Sarai rex 92.30
Simærgla idolum 8.41	Suortzech op. 5.33	Theodericus Rack 25.35
Simeon Crubin 67.44	Sura castrum. 66.24 & fl. 66. 33	Theodorus Lopata captus redi- mitur 99.33
Simeon Fæderouuitz 82.14	Suuadol. Ieropolchum stimulat ut bellū fratri inferat 7.35	Theodosia ci. 107.6
Simeon Ioannis dux 10.10	Suuatopolchus ad regnum aspi- rans, fratres occidit 9.26	Thomas Peloponnesi rex. 11.30
Simeon Pheodorouuitz 87.39	Suuatoslaus Rhutenorum rex 6.44	Thur fl. 110.38
Sinaus Rhutenorum princeps. 5.32	Suuatoslai Rhutenorum princi- pis res gestæ. 6.31 militaris disciplina 6.33	Tormentorum & quæstionum instrumenta 52.32
Slatababa idolum 86.20	Suuatoslai res gestæ 7.7 forti- tudo militaris. ibid. 15	Tormemoriū bellicorū usus Mo- scouitis ignotus 50.32
Sloumota 88.35	Suuetiæ descriptio 119.41	Toropecz arx. 12.33. & 75.9
Slauonica lingua 3.22.27	Syrna 43.22	Trinitatis festum 42.13
Smolentzko ci. 4.40 & 73.3	Szurn i instrumentum musicum 51.2	S. Trinitatis in Moscouia mona- sterium 44.42
Smolentzko oppugnatur. 14. 22.30 & 113.24		Trokij castrum 107.38
Smolentzko ci. & Lithuanis ob- fessa 61.8		Truwor Pleseouiesium princeps 5.33
Sna fl. 72.32 & 76.1	T Achnin fl. 86.34	Tabarum in bello usus 51.42
Sponsalia 47.8	Tachtamisch Tartarorum rex 10.17	Tulla ci. 68.29 & fl. 68.14
Sodomæ licentia 52.43	Tanas ci. 68.31	Tulle ciuitatis descriptio. 68.9
Solomea uestalis 88.14	Tanais fl. fontes. 4.10 & 67.22	Tumē castrū. 85.36. regnū. 87.18
Sola fl. 143.28 & 150.13	Tanais fluuij descriptio 68.15	Tumenski pop. 106.7
Solouiki insula 80.3	Tanais minor fl. 69.15	Turantus fl. 145.15
Soltan 109.17	Tartari Nagai 104.44	Tuuer principatus 75.31 & 147.37
Sonca 23.41	Tartari in hordas diuisi 98.11	Tuuerensis ducatus. 10.10 à 10 anne occupatus 11.19
Sophie ducisse astutia 11.38	Tartarorum bellandi studium. 51.5	Tuuerensis moneta 57.27
Sossa fl. 85.28.35 & 86.15	Tartarorum cum Moscouitis bellum 96.43	Tuuertza fl. 75.36
Sforet fl. 146.22	Tartarorum contra Moscoui- tas stratagema 97.7	Tyra fl. 3.42
Starodub op. 71.5 & 72.31	Tartarorum in Russia res gestæ 9.41	Tziptzan 109.23
Starosta 116.26	Tartarorum in senes captiuos crudelitas 100.20	
Stecolna ci. 120.1	Tartarorum origo. 90.44 ritus et mores. 91.5 & 93.19 inde 107.10	V Arlanus prior Huttenfis 27.44
Stephanus Moldauniae Palati- nus 13.19	Tartarorum regum primordia. 107.10	Vestigalia 61.28
Stephanus Rhutenorum episco- pus in deorum numerum rela- tus 89.21	Taurimeni pop. 91.9	Venationes regum Moscouita- rum 137.1
Stephanus comes Zepusiensis 24.21	Temnick Mamai 92.24	Verendarij principes 56.36
Steschicza op. 156.12	Terfack op. 76.1. regio 76.36	Vestitus ratio 52.7
Stratagemia Tartarorum 97.7	Teya fl. 143.11 & 151.3	Vglitz principatus 10.41
Streltze op. 84.12	Thachtamisch Tartarorum rex 92.27 Moscouiam depopu- latur. ibid.	Vglitz op. 81.11.36
Stretenne celebritas 92.43	Thauricia rex Borysthenē trās- gressus omnia depopulatur. 4.2	Vgritzschi pop. 85.33
Striba idolum 8.41	Themerhoscha occisopatre Tar- tarorū imperiū inua. 92.22	Vgra fl. 72.42
Strupili castrum 85.12		Vidui ad sacra non admittendi 28.29
Strupin fl. 146.35		Vilna ci. 145.1
Stolp mons 87.44		Virginis beatæ panis 139.11
Stolpniki heremite 29.38		Vischora fl. 89.7
Strub insula 67.10		Vitzechda fl. 89.9
Sturionum tria genera 69.40		Vlan 109.20
Szuchogora fl. 85.9		Vladislaus Poloniæ rex 23.35
Suuatoslaus Rhutenorum prin-		Z 4 Vnctio-

INDEX.

Vnctionis & confirmationis ce- remonia	32.18	Vuiathka prouincia	88.26	castrum	82.31.43
Volodimerus decimas instituit	45.8	Vuiburg op.	119.37	Vuolodimeria ci. depopulatur	98.9
Volodimerus idola multa Chi- ouuie instituit	8.40	Vuidocha fl.	146.31	incendio deformatur	9.39 & 91.37
Volodimeri in fratrem crude- litas & libido	8.36	Vuiepers fl.	144.1	Vuolodimeria ciuitatis descri- ptio	66.3
Volodimeri uxores & concu- binæ D C C C C. 8.43. et 9.1		Vuiesma fl. & op. 73.18.25. 27		Vuolodimeria ciuitas edificatur	9.21
Vppa fl.	68.13	Vuilna ci. 145.1. metropolitana	26.38. & 111.29. 38	Vuolodimerus fratrem debellat	8.3
Vri animalis descriptio.	116.13	Vuinlandia	118.6	Vuolodimerus Rochmida nu- ptias frustra ambit	8.8
Vrforum alborum copia.	83.40	Vuisbij ciuitatis rudera.	118.17	Vuolodimerus Monomach	11.16 & 23.2
& 85.20		Vuissenkirchen op.	150.25	Vuolodimerus Monomach Rus- siam iterum in Monarchiam redegit	9.33
Vrforū ludi et spectacula.	139.21	Vuitenen Lithuaniæ princeps	23.9	Vuolodimerus baptizatur	9.14.
Vslad idolum	8.41	Vuitoldus 23.13. Magnus Li- thuaniæ dux. 12.41. & 191.	44. & 73.23	regis Constantinopo- litani sororem petit in uxorem	9.10
Vssa fl.	146.28 & 85.3	Vuitouidus	23.13	in sanctorū numerum adscribitur. ibid.	22
Vstyug prouincia	83.10 & 84.8.10 & 89.10	Vuladislau Hungariæ & Bohe- miæ rex. 23.44. & 24.7. & 92.6. in diuorum numerum a- scribitur. ibid.		Vuolodimeri uxores. 8.43 & 9.1 concubinæ	9.2
Vsura Moscouitarum	61.37	Vulpes nigra & cinericei colo- ris	83.7	Vuolock lacus	27.6
Vuaga fl.	83.5	Vuolchouu fl. 27.7 & 76.10. & 78.17		Vuorotin principatus	70.24
Vuagria Vuandalorum poten- tissima ciuitas	5.11	Vuolga fl. 68.27. & 80.38. & 66.6		& op.	69.31
Vuainuoda	12.36	Vuolga fl. insule	106.1	Vuotzka regio	79.23
Vualachus Moldauiensis	4.1	Vuolgo lacus	74.17	Vulha fontes	4.39
Vuandalorum lingua & poten- tia	5.19	Vuogolici pop.	85.29.33	Vulpinae pelles nigrae	61.6
Vuaregum mare	9.18	Vuoguslaus Stolpensium & Po- meraniæ dux	24.36	Vulpinarum pellium copia.	61.6
Vuaregi pop.	5.5	Vuoldai lacus	147.16		
Vuareczkoie mare	5.17	Vuoleslaus Thefinēsis dux. 24.35		Z	
Vuarna lacus	24.2	Vuolock ci.	75.20	Anabeck Tartarorū rex	10.11 & 92.15
Vuedrapusta ci.	147.30	Vuolkonzki sylua	73.15	Zebellinorum nigrorum copia	87.32
Vuedrasch fl.	12.20	Vuolochda regio. 76.35. & fl. 82.39		Zebellinarum pellium diuersitas	60.29
Vuelia fl.	111.30	Vuolochda prouincia, ciuitas et		caritas	60.37
Vuelikareca fl.	78.37				
Vuelikiluki ci.	25.75				
Vuerascus Ieropolchi fidus con- siliarius	8.34				

F I N I S.

Series chartarum.

æ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Omnes duerniones, præter Z ternionem.

BASILEÆ, EX OFFICINA
IOANNIS. OPORINI, ANNO
Salutis humanæ M. D. LI.
Mense Iulio.

